

Тернопільський державний економічний університет

На правах рукопису

Дибчук Людмила Василівна

УДК 94 (477): 314.743

Внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України (1991 – 2005 рр.)

07.00.01 – історія України

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук

Науковий керівник
Лановик Богдан Дмитрович,
кандидат історичних наук,
професор, заслужений працівник
народної освіти України

Тернопіль – 2006

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ІСТОРІОГРАФІЯ І ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	12
РОЗДІЛ 2 ВЗАЄМИНИ КАНАДСЬКОЇ ТА ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ З МАТЕРИКОВОЮ УКРАЇНОЮ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	30
2.1. Українська діаспора як суспільний феномен та політика України стосовно діаспори.....	30
2.2. Сприяння канадської і латиноамериканської української діаспори в становленні дипломатичних структур незалежної України та її утвердженні на світовій арені.....	49
РОЗДІЛ 3 ЕКОНОМІЧНА ДОПОМОГА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ КАНАДИ ТА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В РОЗВИТКУ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	71
3.1. Допомога канадської та латиноамериканської української діаспори об'єднанням і громадським організаціям материкової України.....	71
3.2. Допомога української діаспори Канади та країн Латинської Америки освітнім та науковим інституціям.....	95
3.3. Меценати українських бібліотек з канадської та латиноамериканської української діаспори.....	122
РОЗДІЛ 4 УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ КАНАДИ ТА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКИ, ЛІТЕРАТУРИ, МИСТЕЦТВА.....	150
4.1. Співпраця науковців канадської та латиноамериканської української діаспори з вітчизняними вченими у сфері українознавства.....	150
4.2. Спадщина діячів літератури і мистецтва української діаспори Канади та країн Латинської Америки.....	172
ВИСНОВКИ.....	192
БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ.....	199
ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА.....	231
ДОДАТКИ.....	281

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

КУК	Конгрес українців Канади
КУН	Конгрес українських Націоналістів
КІУС	Канадський інститут українських студій
КТУРД	Канадське товариство українських робітничих досліджень
ЛНБ ім. В. Стефаника	Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаника Національної академії наук України
МАУ	Міжнародна асоціація українців
МЦПД	Міжнародний центр перспективних досліджень
НаУКМА	Національний університет “Києво-Могилянська Академія”
НТШ	Наукове товариство імені Т. Шевченка
НБУВ	Національна бібліотека України імені В. Вернадського
НПБУ	Національна парламентська бібліотека України
НОК України	Національний Олімпійський Комітет України
ОУП “Слово”	Об’єднання українських письменників на еміграції “Слово”
СКВОР	Світова координаційна виховно-освітня рада
СКУ	Світовий конгрес українців
СМУ	Союз молодих українців
СНР	Світова наукова рада
СУМ	Союз української молоді
СФУЖО	Світова Федерація Українських Жіночих організацій
СФУЛТ	Світова фундація українських лікарських товариств
СУС	Спілка українців – самостійників
ТОУК	Товариство об’єднаних українських канадців
УВАН	Українська вільна академія наук
УДО Канади	Українські Державницькі Організації Канади
УІТ	Українське історичне товариство
УММАН	Українська Могилянсько - Мазепинська Академія Наук
УСЦАК	Українська спортова централя Америки та Канади

ВСТУП

Виникнення незалежної Української держави, її входження в демократичну, економічну, політичну, культурну і духовну світову співдружність, дослідження здобутків української діаспори в усіх сферах суспільного життя, її джерел формування, кількісного та якісного складу, а також ролі у міжнародному житті, безперечно, має важливе значення.

Нині Україна значно відстала від розвинутих держав світу. Таке її становище зумовлене трагічністю багатьох історичних подій. Важка моральна ситуація і матеріальна скрута змушували українців емігрувати за кордон. Цей процес розпочався в другій половині XIX ст., а в першій половині XX ст. українська еміграція була прискорена такими подіями, як Перша світова війна (1914 – 1918 рр.), Друга світова війна (1939 – 1945 рр.), встановлення тоталітарного комуністичного режиму в Україні та колишньому Радянському Союзі. В цей період до трудової еміграції додається ще й політична. Вона була спрямована головним чином у Північну та Південну Америку і країни Європи. Внаслідок цього Україна втратила значний інтелектуальний потенціал, бо за кордоном опинилася майже вся еліта: видатні громадсько-політичні діячі, письменники, художники, літератори та вчені.

Висвітлювати ж питання про життя та діяльність колишніх наших земляків та їх нащадків за кордоном було заборонено або подавалось у викривленому світлі. Про них в колишній радянській Україні дізнавалися переважно з подорожніх нотаток після зарубіжних відряджень і туристичних мандрівок. Навіть діяльність Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном (Товариство “Україна”), створеного у 1960 р. з ініціативи представників громадськості, зокрема творчої інтелігенції Української РСР, засоби масової інформації висвітлювали обмежено і недостатньо.

Процес інтегрування українців у чужомовний світ був складним. На даний час українці присутні як активні діячі в усіх сферах державного, виробничого, суспільного і громадського життя країн поселення. Українська еміграція в Америку розпочалася ще у XIX ст., а то й раніше. Новий етап в історії України розпочався наприкінці XX ст., коли вона стала незалежною європейською державою. 1 грудня 1991 р. багатомільйонний (52 млн. чол. за переписом 1989 р.) і багатонаціональний (понад 110 народностей) народ України здобув незалежність своєї держави на альтернативній основі та обрав її першого Президента. Із 37 885 555 громадян у референдумі та виборах взяли участь 31 891 742 виборці (84,18%), з яких 90,32% проголосували за незалежність України і 61,59% – за Президента. 6 грудня 1991 р. Президент присягнув на вірність своєму народові. Того ж дня Верховна Рада ухвалила Звернення до парламентів народів світу. В ньому повідомлялося, що здійснилась віковична мрія і прагнення одного з найчисельніших народів Європи – відновлення державної незалежності України. Вже на початку 1992 р. Україну визнали понад 120 країн світу, а 50 з них налагодили дипломатичні відносини на рівні посольств. Таким чином, наприкінці XX ст. відбулася подія, що має історичне та світове значення.

У результаті цього історики, відкинувши ідеологічні догми, по-іншому почали оцінювати діяльність представників української діаспори та їх роль у світовому

суспільному процесі. Нині більшість з них її умовно поділяє на західну і східну. Східну діаспору складають поселення українців на теренах колишнього Радянського Союзу, а західну – поза його межами. За неповними даними, західну діаспору складають понад 5 млн. громадян українського походження, з яких майже 2 млн. складає українська діаспора Канади та країн Латинської Америки (додаток А), а східну, за переписом 1989 р., – 6,8 млн. громадян. Як бачимо, лише за офіційними даними, за межами України проживають понад 12 млн. українців, а за оцінками демографів, – майже 20 млн. чол. Ще й досі не встановлена точна кількість українців за кордоном. Наприклад, стосовно східної діаспори нині часто оперують цифрою 10 млн. чол., а за неофіційними даними окремих дослідників ця цифра сягає 20 млн. чол. Цілком імовірно, що чисельність світової української діаспори більша, ніж чисельність половини громадян України і дорівнює майже двом третинам етнічних українців на рідній землі. На нашу думку, подальші дослідження цієї тематики внесуть суттєві зміни та уточнення щодо кількісного складу українців-емігрантів та осіб українського походження як у західній діаспорі загалом, так і в Північній та Південній Америці зокрема. Цей величезний людський масив, поділений полярними політичними орієнтаціями в радянські часи, має численні громадські установи й організації, свої видавництва, періодичні видання, займається науковими дослідженнями.

За даними 2001 р. в західній еміграції діяли 94 українські громадсько-політичні організації; 46 навчальних закладів і наукових установ, у тому числі Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ), Канадський інститут українських студій при Альбертському університеті, Українська вільна академія, 41 культурно-мистецька організація. Активно працюють 32 професійних об'єднання: Американська асоціація українців, Міжнародна асоціація українців, Світова федерація українських лікарських товариств, 23 земляцьких товариства, серед яких такі відомі, як “Гуцулія”, “Подільняни”, “Товариство полтавчан”, “Черемош”, “Тернопільщина” тощо. У різних країнах діють 30 церковних утворень: Українське товариство Святого Володимира, Український католицький університет; Патріархат Української католицької церкви (УКЦ), 17 молодіжних і спортивних об'єднань (“Сокіл”, “Січ”, “Гайдамаки”, “Пласт”, “Тризуб”, Союз незалежної української молоді), 12 жіночих організацій, зокрема: Союз українок, Світова Федерація Українських Жіночих організацій. Українська діаспора має 17 видавництв, серед яких: “Свобода”, “Червона калина”, “Слово”, “Просвіта”, “Рідна школа” тощо. За кордоном виходить 184 українські газети і журнали, найпопулярніші з яких – “Гомін України”, “Новий шлях”, “Хлібороб”, “Записки НТШ”, “Українське слово”, “Каменярь”, “Молода Україна”, “Рідний край”, “Самостійна Україна”, “Українські вісті” та ін. Друковані органи діаспори сприяють її консолідації, зберігають надбання культури, літератури, традиції минулого, допомагають у наш час відновлювати й піднімати їх рівень духовності.

Більшість зарубіжних українців з розумінням ставиться до суспільно-політичних процесів, що відбуваються в Україні. Вони прагнуть налагодження і подальшого розвитку взаємних економічних, культурних, наукових та інших зв'язків з українським народом, хоча певна частина з них ще не позбулася стереотипів, що тривалий час панували за кордоном. Звичайно, зарубіжні українці

не є однорідними. Їхній якісний і кількісний склад й досі ще мало дослідили українські науковці. Слід зазначити, що нині за межами материкової України мешкають переважно так звані етнічні українці, тобто нащадки емігрантів у другому-шостому поколіннях, яких вважають українцями лише за походженням. Однак, незважаючи на це, вони виявляють неабиякий інтерес до життя українського народу.

З виникненням незалежності України українська діаспора з “ворогів українського народу”, як її кваліфікували у радянський період, набула зовсім іншого статусу. Вона стала невід’ємною частиною України і має всі можливості не лише репрезентувати її перед усім світом, а й брати участь у економічному та політичному житті країни в розвитку освіти, науки, літератури, мистецтва тощо.

Перспективи світового українства нині пов’язані в першу чергу із розвитком Української держави. Розуміючи це, діаспора спрямовує максимум зусиль на розбудову України як демографічної, правової, процвітаючої та духовно багатой держави, такої держави, яка стане у майбутньому справжнім духовним центром українства і посяде гідне місце серед країн світового співтовариства.

Актуальність теми дисертації зумовлена об’єктивною необхідністю дослідження української діаспори як суспільного феномена, її кількісного та якісного складу та внеску в економічний, культурний розвиток нашої держави та країн поселення.

Українська діаспора своїм буттям урізноманітнює та збагачує українську присутність у світі, а також надає посильну допомогу історичній батьківщині. Тому налагодження, розширення й зміцнення зв’язків з українською діаспорою – першочергове завдання материкових українців. Перш за все це стосується використання інтелектуального, політичного та економічного потенціалу діаспори для встановлення дружніх і тісних стосунків України з державами проживання зарубіжних українців, посилення ролі, яку відіграє Україна у світовому співтоваристві. У цьому інтереси української держави й української діаспори цілком збігаються.

Вивчення історії української діаспори, її місця і значення у соціально-економічному та політичному житті незалежної України має важливе стратегічне значення. Незаперечним є те, що українська діаспора, особливо західна, робить вагомий внесок у розвиток економіки, культури, науки, мистецтва, літератури як України, так і країн проживання. Про це переконливо засвідчено на I-му (21 – 24 серпня 1992 р.), II-му (21 – 24 серпня 1997 р.) і III-му (18 – 20 серпня 2001 р.) Всесвітніх форумах українців, що відбулися в м. Києві.

Суттєвим є введення до наукового обігу нових джерел як необхідної умови об’єктивного висвітлення ролі та місця української діаспори Канади та країн Латинської Америки в становленні незалежної Української держави. Досліджувана проблема має важливе значення не лише для всебічної оцінки діяльності української діаспори, але й для динаміки історичного процесу в Україні в кінці XX – на початку XXI ст.

Однак аналіз наукового доробку з даного питання показав, що в працях дослідників недостатньо досліджено внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України. Необхідність поглибленого вивчення взаємовідносин України з діаспорою

забезпечує актуальність дослідження в оцінці історії України кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Отже, актуальність проблеми та недостатнє її висвітлення в історіографії зумовили вибір теми дисертаційного дослідження “Внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України (1991 – 2005 рр.)”.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дана тема пов’язана концепцією комплексної національної програми “Закордонне українство на період до 2005 р.” затвердженої Указом Президента України від 24 вересня 2002 р. № 892/2001. Обраний напрямок дослідження є складовою науково-дослідних робіт кафедри українознавства Тернопільського державного економічного університету за 1994 – 2001 рр.: “Дослідження проблем зародження української еміграції, її розвиток і зв’язки з материковою Україною (1994 – 1995 рр.)” № 0195 U 006331, “Внесок української еміграції в розвиток освіти, науки, літератури і мистецтва України та країн поселення (1998 – 2000 рр.)” № 0198 U 001236 та кафедральної НДР (українознавство) “Історичні та економічні проблеми розвитку української спільноти у ХХ ст.” (2003 – 2007 рр.) № 0103 U 000966. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Тернопільського державного економічного університету 26 лютого 2003 р., протокол № 6.

Об’єктом дослідження є українська діаспора Канади та країн Латинської Америки у період становлення незалежності України (1991 – 2005 рр.).

Предметом дисертаційного дослідження є внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки у розвиток економіки, освіти, науки й культури України за період становлення її як незалежної держави.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1991 – 2005 рр. Вони зумовлені тим, що в період становлення і розвитку незалежної Української держави з’явилися всі можливості для української діаспори взяти всебічну участь у розбудові України як рівноправного суб’єкта світової спільноти.

Територіальні рамки дослідження охоплюють незалежну Українську державу як центр світового українства, Канаду та Латинську Америку як країни поселення української діаспори.

Мета дослідження. На основі узагальнення всіх доступних опублікованих та архівних матеріалів відтворити повну картину взаємовідносин канадської та латиноамериканської української діаспори з історичною батьківщиною в період з 1991 – 2005 рр., визначити внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України. Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких завдань:

- розкрити ступінь вивчення проблеми та проаналізувати її джерельну базу;
- охарактеризувати політику України стосовно діаспори;
- з’ясувати міру впливу діаспори при визнанні України суверенним членом світового співтовариства, при встановленні дипломатичних структур незалежної України та утвердженні її на світовій арені;
- встановити напрямки економічної допомоги української діаспори в розвиток незалежної України;

–показати співпрацю науковців діаспори з вітчизняними вченими у сфері українознавства;

–дослідити спадщину діячів літератури та мистецтва з української діаспори.

Методологічна база дослідження ґрунтується на основі принципів науковості, історизму, об’єктивності. При написанні дисертації були використані загальнонаукові та спеціально-історичні методи, зокрема конкретно-пошуковий (аналіз і систематизація джерел з проблеми) та проблемно-хронологічний (розчленування широкої теми дослідження на окремі відносно вузькі проблеми). Застосування конкретно-історичного методу відкрило можливість встановити факти та події, що складають основу вивчення ролі та місця української діаспори в становленні і розвитку незалежної Української держави. Метод персоналізації дозволив виокремити особистості, які зробили вагомий внесок у розвиток незалежної України. Об’єктивний аналіз подій дав змогу зіставити внесок української діаспори за останні роки з тим, що було зроблено раніше в ньому обумовлено використання історико-аналітичного підходу.

Наукова новизна і теоретичне значення роботи полягає в тому, що передусім вперше зроблена спроба показати роль та місце української діаспори Канади та країн Латинської Америки в становленні і розвитку незалежної Української держави; введені у науковий обіг досі невідомі архівні документи та періодичні видання, доповнена та уточнена бібліографія праць з даної теми; проаналізовано взаємини канадської та латиноамериканської української діаспори з материковою Україною у сфері зовнішньополітичної діяльності; встановлено напрямки економічної допомоги української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток незалежної України; показано внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки у розвиток загальнонаціональної науки, літератури, мистецтва; реалізовано спробу об’єктивно обґрунтувати необхідність розвитку взаємовідносин України з українською діаспорою.

Практичне значення дисертації зводиться до того, що її фактичний матеріал, висновки та узагальнення можуть бути використані для підготовки узагальнюючих досліджень з історії України, історії української діаспори, всесвітньої історії, праць з історії науки і культури, навчальних курсів для вищої школи, лекцій. Результати дослідження можуть стати допоміжною ланкою при розробці нормативних актів з питань розвитку взаємин України з країнами, в яких проживає українська діаспора. Дана наукова праця сприятиме ґрунтовнішому вивченню проблем історії української діаспори й активізації досліджень у цій галузі.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення дисертації апробовані автором у формі доповідей на II Міжнародному науковому конгресі українських істориків “Українська історична наука на сучасному етапі розвитку” (Кам’янець-Подільський, 2003р.), на Міжнародній науковій конференції “Українська діаспора: проблеми дослідження” (Острог, 2004 р.), на I Міжнародній науковій конференції “Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті” (Львів, 2006 р.), на Всеукраїнській науковій конференції “Національна інтелігенція в історії та культурі України у ХХ – ХХІ ст.” (Вінниця, 2004 р.), на XI щорічній науковій конференції Національного університету “Києво-Могилянська академія” “Меценати, благодійники та дарувальники українських

бібліотек” (Київ, 2005 р.), на міжвузівській науково-практичній конференції “Держава і бізнес: шлях до партнерства і взаємодії” (Вінниця, 2002 р.); на щорічних звітних наукових конференціях викладачів, докторантів та аспірантів Тернопільського державного економічного університету (2002 – 2005 рр.); на засіданнях методологічних семінарів кафедри українознавства ТДЕУ (2002 – 2005 рр.). Зміст дисертації обговорювався та частково впроваджувався в навчальний процес на кафедрі українознавства ТДЕУ, на кафедрі історії України Інституту історії, етнології та права Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 7 публікаціях, з них 6 у фахових виданнях, включених до списку ВАК України.

РОЗДІЛ 1 ІСТОРИОГРАФІЯ І ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз стану наукової розробки проблеми свідчить, що вітчизняна й зарубіжна історіографія приділяли недостатньо уваги даній темі. Комплексне дослідження внеску української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України відсутнє.

Нині серед багатьох пріоритетних напрямів фундаментальних досліджень у галузі гуманітарних наук одне із почесних місць належить діаспорознавству. У зв'язку з цим ми маємо усвідомити, що дослідження цієї важливої проблеми – невідкладне завдання історичної науки, перспективна його галузь і, зрештою, – моральний обов'язок матерікової України по відношенню до діаспори.

Незважаючи на те, що проблемам української діаспори західного спрямування присвячено ряд наукових праць, жодна з них не є узагальнюючою, яка б врахувала всі аспекти обраної теми. Таким чином, жодна з них не може претендувати на об'єктивність, завершеність і всебічність у висвітленні поставлених завдань обраного нами регіону. У більшості праць українських і зарубіжних дослідників часто еміграційні процеси західного спрямування подані суперечливо.

Оскільки тема західної української діаспори в радянський період була забороненою, то природно, що ті наукові праці з даної тематики, які були дозволені, мають суперечливий зміст порівняно з дослідженнями українських вчених діаспори.

На початку 90-х рр. ХХ ст. відчутно зріс інтерес до української діаспори в Україні, де донедавна для багатьох інформація про зарубіжну гілку українського етносу, особливо західну, була забороненою. Україна, що відроджується, прагне повніше і детальніше дізнатися про свої закордонні етнічні розгалуження, тобто понад 12 (за деякими оцінками 20) мільйонів розпорошених по різних країнах українських емігрантів та їхніх нащадків; які зуміли в умовах багатоетнічного оточення зберегти українську мову, народні звичаї, культурні та побутові традиції, зрештою, свою національну самобутність, емоційну та духовну спорідненість з історичною батьківщиною.

Зі здобуттям Україною незалежності та зруйнуванням ідеологічних стереотипів, що перешкоджали взаємним контактам, зростає інтерес громадськості до історії, сучасного життя, надбань у сфері економіки, науки, культури, освіти, мистецтва і літератури української діаспори. На хвилі етнокультурного відродження час від часу з'являються публікації про невідомих широкому загальному письменників, митців, науковців із числа зарубіжних українців, друкуються їх літературні твори. Поряд з активним публіцистичним освоєнням проблем української діаспори та, зокрема, її ролі в становленні молодої Української держави розгортається наукове вивчення діяльності представників діаспори. Здійснюють це не лише українські вчені, а й з ними тісно співпрацюють зарубіжні науковці українського походження, які постійно виявляють інтерес до України. Серед десятка праць на цю тематику варто звернути особливу увагу на ті, що дають науково обґрунтовані уявлення про надбання української діаспори.

Чи не найважливішим джерелом інформації про досягнення діаспори в різних галузях є “Енциклопедія українознавства” [1]. Видання “Енциклопедія

українознавства” – ґрунтовної колективної праці науковців діаспори під керівництвом Володимира Кубійовича англійською та українською мовами – стало своєрідною візитною карткою духовного потенціалу України у світі. Робота над десяти томним виданням “Енциклопедії” тривала протягом 1954 – 1989 рр. Значна праця була здійснена головним редактором видання визначним українським вченим В. Кубійовичем. Вагомий внесок в упорядкування енциклопедії зробив В. Янів – вчений, психолог, соціолог, поет, публіцист, громадський діяч, член багатьох міжнародних католицьких організацій, почесний член Наукового Товариства ім. Т. Шевченка і його науковий секретар.

Найбільшим науковим доробком західної української діаспори, здійсненим завдяки кооперації Канадського інституту українських студій при Альбертському університеті з Канадською фундацією українських студій та Науковим Товариством ім. Т. Шевченка (Сарсель), стала англійською мовою п'ятитомна “Encyclopedia of Ukraine” [2], три останні томи якої вийшли в 1993 р. Ця фундаментальна праця, яка налічує 4340 сторінок, кілька тисяч гасел, тисячі ілюстрацій, сотні карт – найповніше англійськомовне довідкове видання про Україну, її народ, історію, культуру, географію та економіку, а також про українську діаспору. Хоч проект “Encyclopedia of Ukraine” успішно реалізований, робота над її вдосконаленням продовжується. Підготовлено іменний покажчик, який містить імена людей, місцевостей, організацій та установ, згаданих в енциклопедії, але без окремих гасел. Зараз йде підготовка додаткового тому із статтями кращих науковців з України та української діаспори, також розглядається питання про видання другої осучасненої версії на компактних дисках.

Триває робота над найбільшим проектом – “Енциклопедією української діаспори” (ЕУД) [3]. Заплановане семитомне її видання включатиме всі континенти і країни світу, в яких проживають українці та їх нащадки. Ідею видання такої фундаментальної праці висунув ще В. Кубійович, а її реалізацію взяли на себе дві установи – Наукове Товариство ім. Т. Шевченка та Фундація приятелів ЕУД, під головним керівництвом професора політології Чиказького університету ім. Лойоли В. Маркуся (під його керівництвом видано 4 томи).

У процесі наукових контактів головного редактора ЕУД з керівником відділення етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології НАН України членом – кореспондентом НАН України В. Євтухом визріла ідея про можливість залучення до розробки цього проекту працівників Інституту соціології. У вересні 1993 р. між Інститутом соціології та головною редакцією ЕУД був підписаний договір про співпрацю, а 16 березня 1994 р. справу підготовки ЕУД обговорили на засіданні президії НАН України. Нині робота над даним вагомим науковим дослідженням триває. Вона матиме важливе історичне значення. За словами академіка, Президента НАН України Б. Патона, “значення даного проекту бачиться у чотирьох площинах: а) він стимулюватиме дослідження актуальних проблем української діаспори в академічних інститутах, що дасть змогу повніше задовольняти великий інтерес до цих проблем з боку широких кіл громадськості України; б) він сприятиме інтеграції суспільствознавчої науки в Україні та діаспорі, про що нині багато говориться, але недостатньо робиться; в) завдяки цьому проекту можна досягти більшого порозуміння і більшої співпраці між українцями в Україні та діаспорі; г) важливим результатом виконання цього проекту стануть

повніші знання про українство в світі, чого потребує не тільки наука, а й політична практика нашої держави” [4, с.96]. Варто сподіватися, що осмислення пройденого шляху і з'ясування сучасного становища української діаспори допоможуть спрогнозувати перспективи збереження та розвитку української етнічності в сучасному світі.

В установах НАН України триває цілеспрямована пошукова робота у напрямках філософсько-соціального, історико-політичного, інформаційно-культурного висвітлення питань історії етнічних українців у різних куточках світу. Так, Відділенням етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології НАН України, у складі якого створено спеціалізований відділ дослідження української діаспори, здійснено ряд комплексних досліджень сучасного стану української діаспори у країнах, де зосереджено більшу її частину. Визначено теоретичні засади концепції досліджень розвитку та функціонування діаспори. Науковцями вивчаються форми і засоби збереження та реалізації української етнічності в умовах діаспори, виявляються особливості взаємозв'язку між українською діаспорою і Україною на різних історичних етапах розвитку.

Цій темі присвячена колективна монографія “Зберігаючи українську самобутність” (член-кореспондент НАН України В. Євтух, Є. Камінський, О. Ковальчук, В. Трощинський) [5]. Розробляється вона також у спільному українсько-американському часописі “Українська діаспора”, який виходить з 1992 р. на базі Інституту соціології НАН України. Зокрема, у таких статтях: “Чому діаспора: спроба ідентифікації поняття” (В. Маркусь) [6, с.4 – 13], “Українство як етнопсихологічний феномен” (О. Нельга) [7, с.5 – 20], “Українська західна діаспора на порозі ХХІ століття” (В. Маркусь) [8, с.21 – 31].

Науковці Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України досліджують проблеми політичної історії української еміграції на процес відродження державності України, відділом новітньої історії проведена конференція “Українська еміграція: історія і сучасність” [9].

Інститутом національних відносин і політології НАН України спільно з іншими науковими установами проведено наукову конференцію “Етнонаціональний розвиток України” [10].

Центром пам'яткознавства НАН України і Українським товариством охорони пам'ятників історії і культури досліджуються пам'ятки релігійного мистецтва і церковної архітектури, культури і мистецької традиції української діаспори (на матеріалах США, Канади та інших країн). Центром видано нарис “Українці в Канаді” (член-кореспондент НАН України В. Євтух та кандидат історичних наук О. Ковальчук) [11].

Серед десятка праць першого десятиріччя незалежної України заслуговують на увагу ті, що розкривають суть соціально-економічних та політичних проблем української діаспори в період національного відродження України і згуртування світового українства навколо історичної батьківщини. Серед них слід назвати наукові роботи українських істориків, які працюють в Інституті історії, інших установах НАН України та вузах Києва і на честь першого десятиліття її незалежності опублікували дослідження з історії нашої держави в п'ятнадцятитомнику під рубрикою “Україна крізь віки”. Авторами цих розвідок були

вчені: В. Трошинський, А. Шевченко, В. Євтух, А. Шлепаков, І. Буркут, Л. Васильєва, С. Кульчицький, Ю. Алексєєв, А. Слюсаренко, В. Юрківський, С. Качараба та ін. [12;13; 14;15;16].

Львівською науковою бібліотекою ім. В. Стефаніка НАН України здійснюється підготовка бібліографії “Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті та в еміграції: 1914 – 1939 рр.” Проблематика діаспори знайде відображення також у повному реєстрі української періодики ХІХ – ХХ століття, який готується науково – дослідним центром періодики Національної бібліотеки України ім. В.І.

Вернадського. Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського спільно з іншими установами Національної академії наук України здійснює роботу по підготовці та виданню багатотомного Українського біографічного словника, в якому широко відобразатиметься діяльність визначних вчених діаспори. Національна парламентська бібліотека України підготувала до друку словник-довідник про відомих літераторів діаспори.

Значний інтерес до даної тематики виявляють науковці не лише провідних інституцій України. Так, колектив кафедри українознавства Тернопільського державного економічного університету під керівництвом професора Б. Лановика на честь незалежності та на замовлення Кабінету Міністрів України опублікував результати наукових досліджень з історії української еміграції у трьох монографічних працях “Українська еміграція: від минувшини до сьогодення” [17], “Внесок української еміграції в розвиток національної та світової культури” [18], “Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави” [19]. У вказаних роботах на базі об'єктивних і документальних джерел висвітлена історія як східної, так і західної української еміграції і розглянута в комплексі відповідно до всіх країн. Проаналізовано причини утворення українських етнічних груп на всіх континентах, а також соціально-економічні, політичні та культурні умови їхнього становища й розвитку. Однак про економічну допомогу української діаспори материковій Україні в даних працях нічого не сказано.

Вагомий внесок в історичну науку з української еміграції зробили спільними зусиллями вчені з України та діаспори, підготувавши збірники “Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків: до 100-річчя прибуття перших українських переселенців до Канади” [20] та “Українці в Аргентині” [21]. Праці авторських колективів базуються на історичних фактах, достатньо ілюстровані та в повній мірі відтворюють зв'язок української діаспори з етнічною батьківщиною.

Не менш важлива наукова розвідка з історії української діаспори – це колективна англomовна монографія “Ukraine and Ukrainians throughout the World. A Demographic and Sociological Guide to the Homeland and it's Diaspora” (головний редактор Енн Ленчик Павличко) [22], в якій авторський колектив розкриває зміст і значення діяльності української діаспори для розвитку економіки, науки, культури, освіти, мистецтва і літератури країн поселення. Головний акцент у праці зроблено на необхідності збереження самобутності представників української еміграції.

Актуальною для України та української діаспори є фундаментальна праця доктора історичних наук І. Нагаєвського “Історія Української держави двадцятого століття” [23], в якій він обґрунтував об'єктивні причини та наслідки еміграції українського народу, дослідив особливості цього явища і вказав на необхідність

культурного взаємообміну між історичною батьківщиною та діаспорою.

Отже, наукові дослідження І. Нагаєвського та авторського колективу (головний редактор Енн Ленчик Павличко) про історію, особливості, кількісний і якісний склад та вплив українського етносу на розвиток країн поселення мають не лише наукове значення. Вони дають змогу вивчити історичну правду про українську еміграцію та її етнічну батьківщину. Як зазначає І. Нагаєвський, таку інформацію прагнуть отримати як іноземці, які цікавляться історією України, так і асимільована частина нашої діаспори, яку переважно складає молоде покоління українського походження. Таким чином, видання цих праць має важливе історичне значення.

Життєдіяльність української еміграції, її суспільно-політичне і релігійне життя детально досліджує в дисертаційній роботі “Информационная деятельность общественных и религиозных объединений украинской диаспоры в странах Запада (1945-1991 гг.)” вчений О. Уткін [24]. Автор характеризує діяльність українських політичних, релігійних та інших об'єднань у країнах Заходу за період 1945 – 1991рр.

Цінною є англійська праця Л. Луцюка та Б. Кордана “Anglo-American on the Ukrainian question 1938 – 1951. A documentary collection”, де зібрані цікаві документи, статистичні дані та аналітичний матеріал про особливості української еміграції в Північній Америці. Автори обмежили історичний процес формування української діаспори хронологічними рамками з 1938 до 1951 р. [25].

Особливий науковий інтерес з питань історії української еміграції становить довідник “Зарубіжні українці” авторського колективу вчених України та Канади: Я. Балана (Канада), Б. Кравченка (Канада), С. Лазебника, Л. Лещенка, Ю. Макара, П. Орленка та Ф. Свиріпи (Канада) [26]. У 1991 р. вони вперше в незалежній Україні опублікували наукову працю з історії світового українства.

Багато в чому перегукуються з попередніми книгами, особливо щодо підходів до дослідження згаданої теми та зроблених з цього приводу висновків, навчально-монографічні роботи професора Львівського національного університету Ф.

Заставного “Українська діаспора” [27] і “Географія України” [28]. У цих працях розкрито політичні, соціально-економічні причини еміграції з України на різних етапах її історії, подано демографічну характеристику, висвітлено економічне та політичне становище українських етнічних груп за кордоном, їх роль і місце в соціально-економічній структурі США, Канади, європейських держав та інших країн поселення.

Про значний потенціал західної української діаспори, про українську діаспору як суспільний феномен йдеться у працях М. Слабошпицького “Не загублена українська людина (155 портретів з української діаспори)” [29]; “Українець, який відмовився бути бідним” [30]; “Меценат, який не відмовився бути українцем: Петро Яцик у спогадах сучасників” [31]; Р. Матейка “Чарівниця слова і барв (Доля Л.Палій)” [32]; Ю. Макара і Л. Макара “З Україною в серці” [33]. Вони простежують, як живучи на чужині, українці не втрачали ні сентименту, ні інтересу до далекої батьківщини, сумували за нею й терпеливо чекали на зустріч. І не просто чекали, а самовіддано працювали, відважно захищаючи право рідної країни на суверенне існування. Нині ж надають щедрі фінансові підтримку різним проектам, націленим на національне відродження.

До певної міри цікавою є наукова праця авторського колективу в складі дослідників Х. Мельничук, Б. Мельничука та Н. Совінської, присвячена українській західній діаспорі, яку склали вихідці з Тернопільщини, “Журавлина книга” (у 2-ох частинах) [34;35]. У ній автори подали основну інформацію про життя та діяльність українців Тернопільської області – представників західної діаспори, які своєю працею й інтелектом зробили гідний внесок у національну і світову цивілізацію. Варто відзначити, що книга побачила світ завдяки українському вченому, публіцистові, політичному і громадському діячеві з діаспори А. Камінському. Про її значення в історіографії української діаспори можна зробити висновок з рецензій як українських, так і зарубіжних авторів.

Значно доповнюють наукові дослідження історії та сьогодення української діаспори довідник вчених з діаспори “На олімпійських хвилях” [36] та збірник вченого з України П. Безпалько “Шахісти української діаспори” [37]. У працях наведені короткі біографічні дані видатних спортсменів західної української діаспори, широко висвітлена діяльність Української спортової централі Америки та Канади для відродження спорту в Україні та фінансової підтримки Олімпійських збірних України. Наукові розвідки базуються на історичних фактах, документах співпраці та фінансових документах.

Аналіз досліджень та публікацій останніх років, присвячених ролі та місцю української діаспори Канади та країн Латинської Америки в становленні незалежної Української держави, дозволяє стверджувати, що запропонована тема до цього часу не стала предметом спеціального дослідження. Характерною рисою досліджень різних авторів є висвітлення окремих аспектів допомоги материковій Україні за відсутності комплексного аналізу внеску канадської та латиноамериканської української діаспори у розвиток економіки і культури незалежної України.

Плідну роботу з історії української діаспори розпочала Міжнародна асоціація українців, створена 2 червня 1989 р. на науковому форумі поблизу м. Неаполя. У 1990 р. вона заснувала науковий і культурно-освітній журнал “Вісник Міжнародної асоціації українців”, в редакційну колегію якого входять видатні вчені України, США, Канади, Польщі, Італії тощо [38].

Ще в 1991 р. започатковано журнал “Золоті ворота” – видання Товариства зі зв'язків з українцями за межами України, серію збірників (журнал) “Українська діаспора” (спільний проект Інституту соціології НАН України та редакції української діаспори при НТШ (США)); різноманітні матеріали про діаспору постійно публікує український тижневик “Вісті з України” та “Український форум” [39; 40]. Публікації цих видань використано у дисертаційному дослідженні. Без сумніву, вони й надалі значною мірою доповнять історіографію української діаспорної тематики.

Вагому роль у справі дослідження та вивчення історії української діаспори відіграє заснований в м. Києві (1994 р.) Інститут досліджень діаспори (очолює І. Винниченко). Одним із головних завдань цього Інституту є створення фундаментальної праці-атласу “Українці у світі” (в текстах, картах, схемах, ілюстраціях). Слід зазначити, що Інститут досліджень діаспори підготував і видав найбільш типові з усіх в Україні інформаційні каталоги “Закордонне українство” та “Українські організації в країнах Заходу”, в яких містяться дані про українські

громадські, жіночі, молодіжні, культурно-просвітницькі, освітянські, наукові, релігійні, бізнесові, спортивні та інші інституції у Західній діаспорі, про дипломатичні представництва України за кордоном та органи державної влади України, які опікуються закордонними українцями [41; 42]. Також силами Інституту досліджень діаспори видано бібліографічний покажчик “Українське зарубіжжя”, який містить відомості про монографії, наукові збірники, журнальні та газетні статті. В них висвітлюються історія та сьогодення закордонного українства, питання взаємин Української держави та зарубіжних українців, а також інформація про видатних осіб українського зарубіжжя [43].

Вищеназвані праці вітчизняних і зарубіжних авторів – це чимала база, на яку опирається наше дослідження; суттєвим доповненням до неї стали джерела, що значною мірою характеризують природу політичних, соціально-економічних і національних умов розвитку взаємовідносин української діаспори з Україною.

Джерельна база дослідження представлена опублікованими та архівними документальними джерелами; матеріалами поточних архівів бібліотек та музеїв; рішеннями законодавчих та виконавчих органів влади України; зарубіжною та вітчизняною періодикою. Частина з них запроваджується до наукового обігу вперше

Саме завдяки архівним джерелам утворюється цілісна картина щодо внеску української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України. Основним джерелом для написання дисертації стали матеріали державних архівів, наукових та публічних бібліотек, наукових бібліотек навчальних закладів Києва, Львова, Тернополя та інших міст України, музеїв, картинних галерей тощо.

Значний масив джерельної бази дослідження становлять матеріали та документи Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. Фонди 1185 “Українська діаспорна література” та 1186 “Твори мистецтва діаспори” містять багатий матеріал про українців-емігрантів, їх ставлення до своєї історичної батьківщини та репрезентацію завдяки зусиллям діаспори українства у світі. За 1991 – 2003 рр. у фондах зібрані матеріали 63 фондоутворювачів, відомих в Україні та за її межами вчених, літераторів, митців, серед яких: Яр Славутич, Ярослав Рудницький, Григорій Сірик, Василь Барка, Віра Вовк, Улас Самчук, Ліда Палій, Михайло Паращук, Євген Маланюк, Петро Капшученко та інші, більшість з яких проживала чи проживає в країнах Північної та Південної Америки [44]. У кожному з перелічених фондів містяться надзвичайно важливі матеріали про визначні постаті України.

Цінний матеріал для дослідження соціально-економічних і політичних передумов канадської та латиноамериканської української еміграції містять фонди Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). Так, у фонді 3563 “Українська еміграція зібрано багато документальних свідчень про українську політичну еміграцію. На основі документальних матеріалів, фотодокументів, листів, урядових циркулярів можна стверджувати, що в Канаді та країнах Латинської Америки перебувала значка частина української еміграції. Це були переважно військові, видатні вчені, політичні діячі та члени їх родин.

Разом з тим, ці фонди показують, яким чином еміграція вливалася в країни поселення й одночасно зберігала українську культуру, мову та традиції. Вона створювала наукові інститути і товариства, музеї, архіви і бібліотеки, українські школи, налагоджувала видавничу справу, організовувала та урізноманітнювала культурне і релігійне життя українських емігрантів.

Відповідний матеріал міститься у фонді 4466 “Колекція окремих документів українських націоналістичних еміграційних організацій і осіб (1987-1991 рр.)” ЦДАВО України, який також авторка використала як джерело для дисертаційної роботи. Унікальний матеріал вміщений у фондах 3561 “Українські націоналістичні організації за кордоном” та 1128 “Літературно-мистецькі цінності”, де зібрані оригінальні документальні акти передачі представниками української діаспори книг та інших матеріалів України.

За сприяння Міністерства закордонних справ та Посольства України в Канаді в Україну повернено значний архівний фонд Уряду Української Народної Республіки в екзилі за 1946 – 1992 рр. Понад дві тисячі архівних документів та інших матеріалів поповнили фонди ЦДАВО України.

Значна кількість матеріалів, які безпосередньо стосуються української діаспори країн Латинської Америки, містяться в архіві Інституту народознавства Національної академії наук України (архів к.і.н. Оксани Сапеляк) у фонді 1, який складається з 553 арк. Зокрема, там зібрані матеріали про визначних осіб латиноамериканської української діаспори, серед яких: Андрій Сапеляк, Рамон Гринюк, Михайло Василик, Тереза Баланда, Дієго Леонардо Маруняк, Леонід Голоцван та інші [45].

Ще одну групу джерельної бази дисертаційного дослідження утворюють матеріали інвентарних книг і приймально-здавальних актів, за допомогою яких оформлена передача культурно-мистецьких, літературних і наукових цінностей українським музеям, картинним галереям, музеям-заповідникам тощо.

У Національному художньому музеї України зібрана значна кількість художніх творів митців канадської української діаспори М. Бідняка, П. Мегики, Я. Шафранюка, М. Левицького та ін. Музею культурної спадщини м. Києва свої архіви, бібліотеки, твори образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва передали: письменник О. Гай-Головко; літературознавець, мовознавець, видавець професор Леонід Білецький, театрознавець В. Ревуцький. Понад 100 творів М. Мисика музей отримав завдяки благодійнику М. Гояну. Багато творів, афіші, книги, раритетні видання передав хореограф С. Лифар та інші [46].

Певний матеріал зібраний у Національному музеї літератури України у Києві. Там знаходиться бібліотека відомого українського мецената, бізнесмена, громадського діяча Петра Яцика (Канада), яка нараховує сотні унікальних видань: наукових праць, мистецтвознавчої, енциклопедичної та політологічної літератури.

Значний матеріал канадська та латиноамериканська українська діаспора передала до Національного музею у м. Львові. Зокрема, це олійні твори “Тюльпани на моєму столі”, “Кафейка”, “Колискова” художниці з м. Торонто Галини Новаківської; живописний твір “Хліб насущний” Павла Лопати; олійні твори – “Пшеничні поля” Якова Креховецького, “Пейзаж у колі” Ларрі Кісіч; графічні твори “Краєвид і дерево”, “Лисиця”, “Кіт у вікні” Марійки Онуфрійчук-Сокульської,

олійні твори “Реве та стогне...”, “Самотня верба” та п’ять графічних робіт М. Кейвана з Монреалю, живописні роботи “Богородиця” та “Спас” знаменитого Миколи Бідняка. Також до Національного музею у м. Львові мати ігуменя Дарія Дублениця з Данток (Онтаріо) передала унікальну збірку писанок монахинь-студиток у кількості 218 одиниць, а Роман Рожан ікону II пол. XVIII ст “Бог-Отець” та інші [47].

У Львівському історичному музеї створено відділ історії діаспори, де зосереджена значна кількість речей, переданих представниками західної української діаспори, зокрема канадської та латиноамериканської, такими як Яків Креховецький, Лідія Палій, Богдан Вандяк, Микола Кулик, Леся Храплива, Василь Верига, Юрій Гнатишак, Архип Данилюк, Оріся Матещук, Тетяна Лук’янович, Петро Саварин, Світлана Грибінська-Кузьменко, Йосип Тереля та ін. Передані речі засвідчують історію західної української діаспори та її здобутки [48].

Приплив значних потоків історико-культурних цінностей в Україну переважно за сприяння української діаспори спонукав уряд України в грудні 1992 р. прийняти рішення про утворення в своїй структурі спеціалізованого державного органу – Національної комісії, мета діяльності якої – формування й обстоювання державної політики в галузі повернення культурних цінностей, координування діяльності відповідних міністерств і відомств щодо визначення напрямків проведення досліджень і вжиття практичних заходів для повернення на батьківщину культурних надбань та їх належного збереження [49, с. 529].

Від початку важливим аспектом діяльності Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей стала робота з творчою українською діаспорою. У світі існує великий пласт української культури, створений вихідцями з України, які через різні обставини опинилися в еміграції. Ті з українців, які проживали в країнах розвинутої демократії, мали змогу працювати без ідеологічних перешкод, використовуючи різні форми самовираження і при цьому створюючи мистецькі твори, що сприяли подальшому прогресові світової культури. Багато з них продовжують плідно працювати в галузі науки і техніки, у різних українських громадсько-політичних організаціях та об’єднаннях, займатися розбудовою української церкви, широкою видавничою діяльністю, сприяючи виходу в світ художньої, історичної, суспільно-політичної літератури, забороненої свого часу в Україні, таким чином зберігаючи для нащадків імена й твори українських митців, державних, громадсько-політичних і культурних діячів, науковців, а також безліч історичних документів.

Українці в еміграції все ж сподівались, що колись на історичній батьківщині стане корисною їхня праця, адже тривалий час, особливо в радянський період, в Україні їхнє життя, творчість, наукову, громадсько-політичну діяльність замовчували, творчі здобутки не брали до уваги або зовсім відкидали. Нині створюються умови для всебічного дослідження духовної та культурної спадщини української діаспори з метою внесення її досягнень до загальноукраїнської історії і культури XXI ст., без чого вона ніколи не буде повною. На сучасному етапі багато профільних установ і організацій ведуть активну пошукову роботу, щоб повернути в Україну спадщину діячів науки і культури [50, с.12].

Для надання цій роботі цілеспрямованості та системності Національна комісія разом з Міністерством культури і мистецтв, Головним архівним управлінням при Кабінеті Міністрів України, Державним комітетом телебачення і радіомовлення, Міністерством закордонних справ, Національною академією наук, Міжнародним фондом “Відродження”, Українським товариством охорони пам'яток історії та культури, Товариством “Україна”, Українським фондом культури, Фондом сприяння розвитку мистецтв, Всеукраїнською спілкою краєзнавців розробили Державну програму “Повернуті імена”, яку підтримав уряд [51].

Мета програми – створення та здійснення в державі системи наукових, практично-організаційних, пошукових і просвітніх заходів, спрямованих на вивчення та повернення в Україну спадщини видатних діячів культури, науки, увічнення пам'яті, популяризація їхнього творчого доробку і введення його до наукового і культурного обігу.

Програму здійснюють поетапно, залежно від стану пошукової роботи. До її реалізації залучають широке коло зацікавлених міністерств і відомств, громадських об'єднань, посольств і консульств, постійних представників діаспори. Важлива умова програми – передача спадщини, що повертається, на постійне зберігання до музейних, бібліотечних, архівних фондів України та введення її до наукового і культурного обігу.

Культурні цінності, що надійшли в Україну за період діяльності Національної комісії, можна умовно поділити на кілька груп: рукописи та архівні документи, твори мистецтва (картини, скульптури, ікони) і друкована література, археологічні та нумізматичні колекції, музейні речі. Географія цих надходжень різноманітна: Австрія, Аргентина, Болгарія, Бразилія, Великобританія, Канада, Ліхтенштейн, Німеччина, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, США, Угорщина, Франція, Чехія, Швейцарія тощо.

Серед культурних цінностей, переданих з діаспори, слід звернути особливу увагу на колекцію картин кращих митців західної української діаспори, яку заповів передати до музеїв України засновник Канадсько – Української Мистецької Фундації в Торонто Михайло Шафранюк. Основний матеріал міститься у відділі україністики Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, куди надходять видання, повернуті в Україну або подаровані вченими. За роки існування відділу було отримано дари від таких діячів канадської та латиноамериканської української діаспори, як: Бігус Мирослав, Білинський Богдан, Верига Василь, Гава Михайло, Гринюк Стефа, Гладилевич Адольф, Домашевський Микола, Завгородній Іван, Зельська Дарія, Кейван Іван, Коляска Іван, Носко-Оборонів Тетяна, родина Підлісних, Пендзей Люба, Поронюк Михайло, Трильовський Богдан, Федейко Ольга, Ярмусь Степан та інші [52].

Значний матеріал зібраний в архіві бібліотеки ім. Олега Ольжича у Києві, створеної в період незалежності України з допомогою української діаспори, тому вона відіграє значну роль у становленні української науки і літератури [53].

Суттєво доповнюють джерельну базу нашого дослідження матеріали, що надійшли і надходять від українців з різних країн до Інституту досліджень діаспори, про що засвідчують інвентарні книги № 1 – 4, поточний архів і фонди бібліотеки Інституту [54].

Чимало матеріалу міститься у Науковій бібліотеці та науковому архіві Національного університету “Києво-Могилянської академії” (далі НаУКМА). Так, Наукова бібліотека НаУКМА володіє 18 книжковими колекціями та особистими архівами діячів та установ з української діаспори. Зокрема, книжковою колекцією та особистим архівом вченого Ярослава Головача, професора Олега Зуєвського, поетеси та перекладача Віри Вовк, родини Богдана та Аріадни Стебельських і Ореста Корчак-Городинського. В науковому архіві НаУКМА знаходиться майно та мандат Українсько-Мазепинської Академії Наук, яка протягом 54 років (1938 – 1992 рр.) продовжувала традиції Києво-Могилянської Академії в екзилі (Оттава, Канада) [55].

Певний матеріал авторка почерпнула в архіві Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника Національної академії наук України [56], архівах Львівського національного університету ім. І. Франка, Бібліотеці діаспорної літератури у Львові та архіві Інституту досліджень української діаспори при Національному університеті “Острозька академія” [57].

З різних джерел зібраний матеріал про економічну допомогу діаспори в розбудові незалежної України. Фінансово-матеріальну допомогу, як правило, не фіксували у звітності, і ці дані ми одержали з особистих архівів, окремих заміток, опублікованих у зарубіжній періодиці. Тому історико-статистичне висвітлення даного питання неповне і є темою окремого історико-економічного наукового дослідження.

До джерельної бази роботи ввійшла також періодика, де опубліковані праці вчених діаспори, дані про їх життя і діяльність, про акції гуманітарної і фінансової допомоги Україні, про різноманітних роду проекти та про створення і діяльність іменних та цільових фондів. Важливим серед них є: “Українська діаспора” (Київ – Чикаго); “Український історик” (Нью-Йорк-Мюнхен); “Бюлетень Канадського інституту українських студій” (Альбертський університет); “Гомін України” (Канада); “Українсько-канадський вісник” (Канада); “Новий шлях” (Канада); “Нові дні” (Канада); “Бюлетень української центральної репрезентації в Аргентині” (Аргентина); “Українське слово” (Аргентина); “Хлібороб” (Бразилія); “Голос України” (Київ – Нью-Йорк – Лондон); “Свобода” (США); “Шлях Перемоги” (Київ-Нью-Йорк-Лондон-Берлін); “Українське слово” (Київ-Нью-Йорк-Лондон); “Національна трибуна” (Нью-Йорк).

Отже, співпраця у галузі історії, економіки, культури України, повернення її культурних цінностей і загублених імен набуває дедалі більшого значення не лише для українців материкової України чи діаспори, а й для всього світу. Це сприяє задоволенню потреб зближення культурного простору, утвердженню України на світовій арені.

Дане дисертаційне дослідження підтверджує, що пам’ятки культури, її національна спадщина – об’єкт уваги і турботи не лише української, а й світової громадськості. Українська діаспора намагається об’єднати всіх, хто не байдужий до долі культурних надбань. Піклування про збереження і використання спадщини веде до культурного прогресу. Успішне вирішення проблем, серед яких і повернення об’єктів культури в країну їх походження, сприяє культурному співробітництву, якщо цей процес відбувається без порушення норм чинного законодавства і не

суперечить міжнародному праву.

Тому з'ясування ролі та внеску української діаспори світу взагалі та Канади і країн Латинської Америки зокрема має не лише наукову цінність, а й практичне значення. Історія, без сумніву, об'єктивно оцінить велику роботу, яку провели українська діаспора та народи Канади і країн Латинської Америки в період незалежності України для розвитку її економіки і культури. Це буде до певної міри і нашою пошаною та вдячністю українській діаспорі країн досліджуваного регіону та народам і урядам цих держав.

Зважаючи на те, що діяльність української діаспори в радянський період була забороненою для історичного аналізу, природно, що наукові дослідження, які були дозволені, мають суперечливий характер порівняно з розвідками українських вчених діаспори. Хоч на сучасному етапі цій темі присвячено ряд наукових досліджень, жодне з них не є узагальненою працею і не може претендувати на об'єктивність, завершеність і всебічність у висвітленні поставлених завдань. У більшості історичних розвідок українських і зарубіжних дослідників еміграційні процеси подані суперечливо. Однак варто зазначити, що вищеназвані праці вітчизняних і зарубіжних авторів – це чимала база для нашого дослідження, суттєвим доповненням до якої стали джерела, що значною мірою характеризують природу політичних, соціально-економічних і національних умов розвитку взаємин української діаспори з Україною.

Слід підкреслити, що саме архівні джерела дають змогу утворити цілісну картину щодо внеску західної української діаспори в економічний та культурний розвиток України. Таким чином, основним джерелом для написання дисертаційного дослідження стали матеріали державних архівів, наукових та публічних бібліотек, наукових бібліотек навчальних закладів Києва, Львова, Тернополя та інших міст України, музеїв, картинних галерей, а також матеріали інвентарних книг і приймально-здавальних актів та наукові розвідки видатних осіб української діаспори. Значно доповнили джерельну базу дослідження публікації в періодичних виданнях діаспори й України за роки незалежності, серед яких газети, журнали, збірники наукових конференцій тощо.

У цілому, аналіз історіографії і джерел доводить необхідність подальшої розробки проблеми. Відсутність узагальнюючої праці спонукає всебічно дослідити внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України.

РОЗДІЛ 2

ВЗАЄМИНИ КАНАДСЬКОЇ ТА ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ З МАТЕРИКОВОЮ УКРАЇНОЮ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Українська діаспора як суспільний феномен та політика України стосовно діаспори

Українською діаспорою (з грецьк. “diaspora” – розсіяння) називають сукупність українців (осіб українського походження), які проживають за кордоном, за межами України. Термін “українська діаспора” утвердився в українській публіцистиці й наукових дослідженнях відносно недавно. Раніше говорили про українців поза межами України (територіального ядра етносу), про українські меншини у сусідніх країнах, про емігрантів, в окремих випадках – про політичну еміграцію, про українських колоністів і колонізацію або про етнічних українців, які в іншоетнічному оточенні були об’єктом асиміляції, різного ступеня інтегрування та відчуження від материнського етносу [1, с.296; 2, с.16; 3, с.15; 4, с.10; 5, с.393; 6, с.7]

Глибоко розкрив суть поняття “українська діаспора” професор В. Маркусь. “... Термін “українська діаспора”, попри всі його умовності – компактний і зручний для користування, у нашій уяві він викликає цілком конкретне явище – українці або ж особи українського походження, які мешкають за межами території України” [7, с.9]. І далі: “Він у випадку українців, розсіяних по світі поза батьківщиною, вдало і доречно відтворює подібність їхньої долі до більш традиційних діаспор – єврейської і вірменської. Цей термін краще, як інші, відтворює факт недобровільного розсіяння людей одного народу чи віри по світах, їх прив’язання до країни походження та їх бажання допомогти матірній землі. Паралельно з тим менш чи більш успішно відбувався спротив природним процесам асиміляції і відчуження від давньої батьківщини. Із формуванням ідеології закордонного українства і його ролі щодо “старого краю” (батьківщини) поняття “діаспори” набирає динамічного змісту у противагу статичності “імміграції” чи перехідному характерові “еміграції” [8 с.8].

Водночас, як зазначають автори монографії “Українці в світі” В. Трощинський та А. Шевченко, ознаки та критерії, якими описується поняття українська діаспора, “насправді повною мірою стосуються тільки поняття “західна діаспора” й не в усьому підходять для характеристики того, що отримало назву “східна українська діаспора”, тобто українського населення в країнах колишнього СРСР. Різницю між цими двома типами діаспори вчені вбачають у характері організованості українців і ступені структурованості та збереження ними національної ідентичності. Тобто, якщо проблема “західної діаспори” полягає в збереженні етнічної ідентичності, то східної – у відродженні тієї ж ідентичності. Відмінності між ними простежуються також у характері, цілях діяльності організацій, зокрема “... невідривною складовою західної діаспори є українські політичні емігранти зі своїми організаційними структурами, які часто-густо визначали й спрямовували громадську активність етнічної групи в країнах поселення” [9, с. 41]. Як наслідок така активність західної діаспори далеко переросла цілі звичайного етнокультурного самозбереження й зумовлювалася та надихалася цілями переважно національно-політичного характеру

. Звідси і відображення цих цілей у взаєминах діаспори з Україною.

Отже, світове українство з огляду на зовнішні ознаки (територія, громадянство, суспільно-політичний устрій тощо) не є єдиним. Його єдність має внутрішній характер. Як зазначає О. Нельга у своїй праці “Теорія етносу” “... українство існує там і доти, де й доки наявні не тільки знання про “своє” етнічне, а ще й відповідна емоційно-чуттєва гама щодо цього етнічного. Йдеться про захоплення й любов, шану й пишання, вболівання й тугу, співчуття й жертвовність тощо. Справжнє українство у кінцевому підсумку постає як етнопсихологічний феномен” [10, с.259]. На наш погляд необхідно також враховувати інтегративні чинники, такі як мова, історична пам’ять, звичаї, духовно культурне надбання, специфіка психічного складу, тобто найсуттєвіші ментальні ознаки. Завдяки їх збереженню та етнічній самосвідомості українська діаспора вистояла протягом десятиліть, не асимілювавшись.

В основу структури діаспори кладеться ступінь самоідентифікації її окремих представників. Вона є доволі складною. Окрім спільного, її окремим групам притаманне й відмінне, специфічне. Перш за все необхідно враховувати відмінність чинників формування почуття Батьківщини в етнічній самосвідомості старшого та молодшого поколінь української діаспори. Якщо для перших характерні такі чинники, як місце власного народження й зростання – країна дитинства (Україна), то для середнього і молодого покоління – місце сучасного проживання, країна походження свого етносу (земля предків).

Можна стверджувати також, що в середнього та молодого поколінь зарубіжних українців у сприйнятті своєї українськості відбувся перехід від національної до етнічної ідентичності, тобто своє коріння вони вбачають не конкретно в Україні, а в українському етносі країни, де вони мешкають.

Ентоні Д. Сміт, автор відомої монографії “Національна ідентичність” називає такі шість головних атрибутів етнічної спільноти: – групова власна назва; міф про спільних предків; спільна історична пам’ять; один або більше диференційних елементів спільної культури; зв’язок із конкретним “рідним краєм”; чуття солідарності у значної частини населення [11, с.23]. На жаль, у багатьох представників середньої і молоді генерації діаспори згадані риси часто мало виражені, що свідчить про досить низьку ступінь їхньої етнічної самосвідомості. Саме етнічна самосвідомість є головною ознакою, яка забезпечує внутрішню інтеграцію членів етносу та їхнє відмежування від інших етнічних колективів.

Великою мірою етнічна самосвідомість діаспори зумовлюється перебуванням діаспори за межами розселення основного етносу й існує у вигляді більших або менших етнічних груп в іноетнічному середовищі. Оскільки така діаспорна етнічна група зазвичай менша за чисельністю проти етносу, на території якого вона проживає, її місце в етнічній структурі населення визначається поняттям “етнічна (національна) меншина”.

В деяких державах політико-правовий статус українців як національної меншини закріплено законодавчо. Це забезпечує певну державну підтримку зусиллям місцевих українських громад щодо збереження своєї самобутності, отримання освіти та інформації рідною мовою. Але здебільшого забезпечення національно-культурних потреб є справою самих етнічних груп, їхнього бажання,

волі й організаційних зусиль.

Важливу роль в процесі формування етнічної ідентичності та етнічного самоусвідомлення особи відіграє інформація. Специфіка діаспорних груп полягає в тому, що внутрішні інформаційні зв'язки в них значно слабші, ніж ті, які пов'язують їх із нацією країни поселення. Але все ж таки частина інформаційних зв'язків, організована самою діаспорою, перебуває в межах її специфічної культури, здійснюється її мовою.

Також дуже важливим чинником, що об'єднує та консолідує зарубіжних українців, є мова. О. Нельга стверджує, що саме “мовна стійкість” етносу є дійсною перевіркою, випробуванням на імунітет проти асиміляційних впливів [12, с.13]. Нинішня українська діаспора – це переважно друге, третє, четверте покоління колишніх українських емігрантів.

Статистика свідчить, що чисельність тих, хто володіє українською мовою, у середовищі діаспори неухильно зменшується. Зокрема соціологічні дослідження показали, що за сорок років (з 1941 по 1981) в українській громаді Канади майже вдвічі зменшилась чисельність тих, хто володіє мовою свого етносу. “Власне, можна помітити, що, незважаючи на величезні зусилля української громадськості, їй не вдається стримати асиміляційного впливу англomовного чи франкомовного (в провінції Квебек) оточення. Мабуть, такий стан є закономірним” [13, с.265].

У збереженні національної ідентичності серед закордонних українців позитивну роль відіграє четверта хвиля еміграції. Вона не так активно заглиблюється в організаційні питання діаспори, але вчителі багатьох українських суботніх і недільних шкіл – це люди цієї генерації, висококваліфіковані спеціалісти. І саме вони передають нинішню мовну культуру України.

Суттєвим є спостереження, що “особливість української діаспорної спільноти – це її двоїстий психологічний і суспільно-політичний, і навіть культурний характер, лояльність до країн поселення, впливи нового соціологічного оточення, нові рухові надбання, соціально-економічна інтеграція і таке подібне створили окремий соціологічно-психологічний тип українця; інколи навіть гібридний” [14, с.1]. Етнологи називають це явище маргіналізацією особи, яка “виражається в такому засвоєнні нею культури та ментальності іншого етносу чи етносів, при якому людина перебуває ніби на межі між ними й, відповідно, ідентифікує себе з кількома етносами одночасно” [15, с.23]. Звідси і сама назва: “канадський українець”, “аргентинський українець”, або ж “українські бразильці”, або ж уточнення – “член канадсько-української спільноти” тощо.

Сутність української діаспори як суспільного феномена в деякій мірі виявляється в тому, чим вона не є. Діаспора не є еміграцією, хоча починається з неї. Першочерговим завданням економічної еміграції є інтеграція. Економічні емігранти якнайшвидше прагнуть стати повноцінними громадянами нової країни поселення. Вони зберігають свою культуру, мову, звичаї лише тому, що їм легше спілкуватись рідною мовою, жити зі “своїми” людьми. Ці знання й цінності вони стихійно передають своїм дітям.

Політичні емігранти живуть для країни, яку мусили залишити. Перебування в чужій країні вони вважають тимчасовою необхідністю й тому намагаються зберегти себе та своїх дітей у повному духовному зв'язку з батьківщиною. Але коли

можливість повернутися так і не з'являється, життя емігрантів, як емігрантів, вичерпується. Вони постають перед необхідністю вибору одного з двох шляхів – асиміляції чи діаспори. На думку соціологів шлях асиміляції є цілком природним. Оскільки легше засвоїти мову та культуру свого оточення, тим більше, що в багатьох країнах заходами властей асиміляційні процеси ще й штучно підсилюються

Діаспора ж прагне зберегти свою ідентичність. Вона шукає сенс свого існування в самій собі. Відповідно до обставин, що існують у країні проживання, шукає засоби для кращого збереження своєї ідентичності, покладаючись передусім на себе. У Канаді, наприклад, це робилося за допомогою співініційованої українцями політики багатокультурності, батьком якої вважають сенатора Юзика [16, с. 29].

Ознайомлення з елементами української культури й популяризація її серед співгромадян іншого походження приносили українцям пошану та зміцнювали в молодому поколінні почуття повновартості й солідарності зі своїми батьками. Коли українські колядки, українська писанка, українські танці стали настільки відомі й шановані в Канаді, що їх часто представляли як вияв канадської мозаїки – це консолідувало українську ідентичність.

Повноцінну, справжню діаспору можна назвати своєрідним окремим суспільством. Але воно не замкнуте в собі, не відірване від оточення. Більшість потреб, турбот та інтересів діаспори така ж сама, що й у решти жителів країни поселення. Але в діаспори є ще й інші інтереси та ознаки, які виокремлюють її із загалу, консолідують і роблять власне діаспорою. Як показало дослідження, тривале існування діаспори, а тим більше її політична та культурна активність, неможливі без розбудови відповідних організаційних структур. А добре організована етнічна діаспора може стати важливим політичним фактором як у внутрішній, так і в зовнішній політиці країни свого проживання. Гарним прикладом тут може слугувати українська етнічна група Канади. Адже тепер годі знайти сферу життя канадського суспільства, де не було б українців чи їх нащадків. Донедавна генерал-губернатором Канади був Роман Гнатишин, батьки якого походять з Буковини (батько його був депутатом федерального парламенту). Українці або були, або є серед членів загальноканадського уряду, депутатами як федерального, так і провінційних парламентів, прем'єрами та міністрами провінційних урядів, мерами міст тощо. Так, нинішнім прем'єром Саскачевану є Р. Романів, тривалий час міністром Альберти, а потім канцлером місцевого університету був відомий правник П. Саварин [17, с.291–292]. На федеральних виборах 2004 р. в Торонтському окрузі Етобіко Центр переміг кандидат українського походження Борис Вжесневський [18, с.4]. Ці та багато інших представників української діаспори Канади впливають на внутрішню та зовнішню політику країни свого проживання і гідно репрезентують українську меншину в канадській етнічній мозаїці.

Канадський професор Петро Потічний звернув увагу на ще одну особливість, характерну для етнічної діаспори. Діаспора може існувати, й існувати дуже довго, не тільки за відсутності політичного центру на батьківщині, а й паралельно з державою. Та ж єврейська діаспора, котра становила певну етнорелігійну групу,

століттями діяла як свого роду політичне суспільство, нація у вигнанні. Однак і після утворення держави Ізраїль 75% євреїв продовжують жити за її межами. Тому твердження деяких політологів і публіцистів про те, що з проголошенням незалежності України зник сенс існування української діаспори, є дещо поспішними

Досягнення головної мети, на наш погляд, не означає зникнення діаспори. Адже діаспора існує передусім сама для себе, а не для країни, з якої вона вийшла, і сенс свого існування як своєрідного окремого суспільства вона знаходить у самій собі. Представник української діаспори Канади Д. Ціпивник у своєму виступі на другому Всесвітньому форумі українців сказав: “До часу проголошення незалежності України, завданням діаспори, яке вона добровільно клала на себе, було намагання зберегти духовні й культурні вартості й боротися за свободу України, доводячи світові її поневолення. Тепер перед діаспорою Заходу лежить завдання скріпити установи та організації, які ми заснували, розвивати і плекати нові, котрі будуть краще відповідати вимогам діаспори, і до тієї міри, до якої дозволяє наша спроможність, допомагати українцям східної діаспори і Україні” [19, с. 48].

Вже те, що діаспора є і самим своїм буттям урізноманітнює та збагачує українську присутність у світі, є надзвичайно цінним. І як влучно висловився голова Української Всесвітньої координаційної ради І. Драч: “Українська діаспора може стати козирною картою зовнішньої української політики. І що раніше такі її можливості усвідомляться нашими найвищими посадовими особами, то й раніше ми станемо гнучкішими та вигадливішими у тій політиці. Та й не тільки в політиці зовнішній, бо світова українська діаспора несе в собі неоціненний творчий та інтелектуальний потенціал, який вимагає свого конкретного, практичного вжитку в різних сферах суспільного буття незалежної України” [20, с. 40 – 41].

Таким чином, багатогранна сукупна реальність, яку ми означаємо поняттям “українська діаспора”, охоплює як спільне, так і конкретно – індивідуальне, обумовлене специфікою та особливостями різних діаспорних ареалів, ступенем здійснення в них процесів мовної та культурної асиміляції.

Незважаючи на всі особливості певних діаспорних груп, їх об’єднують єдиний політико-правовий статус – національна меншина або ж зусилля, спрямовані на отримання цього статусу; спільність поглядів на долю України, її місце у світі як незалежної суверенної держави; зв’язок з етнічною батьківщиною.

Як показало дослідження, зв’язок української діаспори з етнічною батьківщиною залежав від багатьох об’єктивних та суб’єктивних факторів, насамперед від суспільно-політичної ситуації в країнах поселення й Україні, позицій різних поколінь української діаспори та ін. Незважаючи на суперечливі історичні події, українські поселенці Канади та країн Латинської Америки постійно намагалися налагодити взаємозв’язки з представниками історичної батьківщини, яку полишили перші емігранти і про яку більшість їхніх нащадків мало лише загальне враження.

З цією метою українська діаспора вже в перші десятиліття перебування за кордоном започаткувала рухи солідарності й допомоги рідному народові. Допомога емігрантів своєму народові на початку ХХ ст. – у 20-ті, 30-ті, 40-ві рр. – набувала різних форм: від збирання й передачі землякам коштів для діяльності українських

політичних партій, підтримки політв'язнів та їхніх родин, студентів, розвитку української вищої і загальної освіти до проведення акцій солідарності з учасниками визвольної боротьби, надання допомоги голодуючим, закупівлі сільськогосподарських машин та іншої техніки, збирання коштів для забезпечення армій обмундируванням і провіантом та відбудови зруйнованого війною господарства, а також для підтримки борців з тоталітарним режимом у повоєнні роки [21, с. 110].

Конкретніші дані ми знаходимо у збірнику, присвяченому 100-річчю прибуття перших українських переселенців до Канади, у підготовці якого взяли участь науковці і публіцисти від України та Канади. Там, зокрема, подаються дані про рух українських канадців на допомогу визвольній боротьбі західних українців у 30-ті рр., про утворення ними Товариства допомоги визвольному рухові на Західній Україні (ТОДОВИР-НАЗУ), яке за час свого існування зібрало і відправило політичним в'язням і їхнім сім'ям, робітничо-селянській пресі Західної України понад 25 тис. дол. [22, с. 106 – 112].

Яскравою сторінкою зв'язків української громади з рідною землею була діяльність Українського товариства допомоги Батьківщині (УТДБ) в часи війни між СРСР та фашистською Німеччиною. Товариство взяло найактивнішу участь у збиранні коштів з метою закупівлі медикаментів для Червоної Армії. Тільки його членами восени 1941 р. було зібрано 132 тис. дол. Українці в Канаді йшли добровольцями в канадські збройні сили, вбачаючи в тому свій безпосередній внесок у допомогу Україні. Всього в канадських збройних силах було 40 тис. українців (найбільший відсоток серед етнічних груп) [23, с. 147 – 149].

Незважаючи на гострі дискусії між різними політичними силами в середовищі зарубіжних українців про доцільність культурних зв'язків діаспори з Україною, вони практично не припинялися. Вже з перших післявоєнних років вони лише пошвавились, перетворившись з опосередкованих у безпосередні. Однак тривалий час ці зв'язки були односторонніми – лише в напрямку діаспори, оскільки культурні здобутки зарубіжних українців – художня й наукова література, публіцистика, твори живопису, скульптури, музики тощо – практично не потрапляли в Україну. Подією, яка сколихнула всю діаспору і підняла її на допомогу Україні, стала катастрофа на Чорнобильській АЕС. Зарубіжні українці активно взялися допомагати своїй історичній батьківщині коштами, медичним обладнанням, продуктами харчування, одягом тощо, незважаючи на утиски та приниження з боку офіційної влади Радянської України, яких вони зазнали до виїзду за кордон. Так, голова комітету “Діти Чорнобиля”, видатний вчений-українознавець, професор Т. Гунчак в одному з інтерв'ю на запитання про благодійницьку допомогу української діаспори постраждалим від аварії на Чорнобильській АЕС сказав: “Ми вже 50 років чекаємо на можливість бути разом з нашими братами і сестрами на Україні. І сьогодні це можливо. Ми з вами... І ваш біль – то є наш біль. Тому ми хочемо допомогти, чим можемо...” [24, с. 3].

Значну допомогу історичній батьківщині надали також пересічні представники української діаспори. Займаючись подвижницькою діяльністю, відомими в Україні стали лікар Тарас Мисик, бізнесмен з Канади Мирослав Івасиків, єпископ Української католицької церкви з Канади Ізидор Борецький, американка Надія

Матківська, якій рішенням Верховної Ради та уряду України 1990 р. присвоїли почесне звання “Чорнобильська мати – 90”, австрійка українського походження Зіна Ботте – “Чорнобильська мати – 91”, та багато інших представників української діаспори [25, с. 1].

Саме ці роки стали певною мірою переломними й у сфері культурних взаємозв'язків діаспори з Україною. Вперше широка українська громадськість отримала можливість ознайомитися з науковим доробком, художніми творами, мистецтвом зарубіжних українців.

Вивчення цієї проблеми показало, що змінилися погляди не тільки зарубіжних українців, але також і керівництва України, її кращих представників. Так, з проголошенням Акта про незалежність України в 1991 р. зарубіжні українці перестали бути діаспорою без державного народу. Їх правовий захист, сприяння зв'язкам з ними, залучення до батьківщини виокремилися у провідні напрями державної етнонаціональної політики. Це надало потужного імпульсу процесові консолідації діаспори, яка нині є однією з найбільших у світі.

Стають дедалі ширшими і різноплановими, наповнюються конкретним змістом контакти з зарубіжними співвітчизниками, – наголосив у своєму виступі на Другому Всесвітньому форумі українців екс-президент України Л. Кучма [26, с. 21 – 22]. І це дійсно так. Адже наявність статусу повноправного члена світового співтовариства та демократизація суспільно-політичного життя України відкрили широкі можливості для налагодження тісних духовних, культурних та економічних зв'язків чисельної української діаспори з історичною батьківщиною. Активно налагоджується співробітництво в галузі науки, книгодрукування. Україна успішно й доволі швидко переймає кращі наукові досягнення діаспори в галузях, розвиток яких раніше стримувався або зовсім був заборонений з огляду на ідеологічні чинники. Так, з січня 1992 р. в Україні почали видавати літературно-публіцистичний часопис “Сучасність”, який до цього часу протягом 31 року друкували за кордоном, а нині він став одним із центрів гуртування інтелектуальних і творчих сил не лише діаспори, а й усього українства [27, с. 10].

За радянських часів зв'язків з діаспорою на державному рівні не існувало. Тому лідери української еміграції певний час виявляли помітну обережність у спілкуванні з державними структурами України, надаючи перевагу контактам з громадськими організаціями. Сформовані стереотипи поведінки, а також недостатнє розуміння особливостей розвитку політичної ситуації в Україні перешкождали високоефективній взаємодії навіть після налагодження тісних контактів і порозуміння з офіційним Києвом.

Потрібно визнати, що й українська держава через терміновість, багатоплановість і складність завдань, що відразу постали перед нею, не завжди проводила політику стосовно української діаспори систематично, цілеспрямовано і послідовно. Однак логіка розвитку державотворчих процесів невдовзі довела життєву необхідність правильного і продуманого формування такої політики.

З проголошенням незалежності Україна стала центром згуртування українців усього світу. Тому цілком природно, що важлива складова державної етнополітики (системи заходів, спрямованих на формування політичної злагоди в українському суспільстві при збереженні його етнічної розмаїтості шляхом утвердження

рівноправних відносин і гармонійної взаємодії представників різних етносів, оптимального врахування їхніх інтересів та створення сприятливих умов для їхнього розвитку) – це встановлення й інтенсифікація зв'язків з українською діаспорою – зарубіжною гілкою українського етносу, існування якої великою мірою пов'язане з наявністю постійних і різнопланових зв'язків з етнічним ядром (українською нацією) та історичною батьківщиною (Україною).

Дотримуючись міжнародних зобов'язань щодо забезпечення прав національних меншин у своїй державі, Україна докладє значних зусиль, щоб аналогічно були захищені права зарубіжних українців у країнах їхнього проживання. На основі загальноновизнаних норм міжнародного права, власних законів і законів країн поселення українців наша держава розвиває зв'язки з українською діаспорою, піклується про забезпечення її національно-культурних, освітніх, інформаційних та інших потреб як бази, збереження самобутності українства, створює необхідні умови для розширення взаємовигідного співробітництва з українцями закордону в різних сферах діяльності, сприяє участі діаспори в розбудові Української держави. Водночас при проведенні політики стосовно діаспори враховують те, що її представники – громадяни інших країн і майбутнє української еміграції безпосередньо залежить від добровільної інтеграції її представників у політичне та соціально-економічне життя країн проживання [28, с. 125 – 130].

У становленні політики України щодо діаспори пройдено ряд послідовних кроків, які в своїй сукупності й сформували чинне нині правове поле взаємовідносин з діаспорними громадами, визначили головні напрями та основні завдання стосовно розвитку цих взаємовідносин.

У Декларації про державний суверенітет України та в Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. “Про основні напрями зовнішньої політики України” підтримання контактів з українською діаспорою виділене як один із окремих напрямів зовнішньої політики України, а зарубіжне українство визначене як об'єкт державної етнополітики України. Керуючись міжнародними стандартами прав людини, визначеними в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадські та політичні права, Декларації 47-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН про права осіб, які належать до національних меншин, дотримуючись багатосторонніх та двосторонніх міждержавних угод, Україна докладє значних зусиль, щоб забезпечити захист прав зарубіжних українців, задовольнити їх національно-культурні, освітні, мовні інтереси. Про це свідчить внесення до нової Конституції України статей 11 та 12, де зазначається, що “Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави” [29, с. 5]. В Україні сформована також сітка державних установ, які безпосередньо опікуються діаспорою. Це, окрім Державного комітету України у справах національностей та міграції (Управління у справах української діаспори), є Міністерство культури і мистецтв України (Управління культури етносів України та української діаспори), Міністерство освіти і науки України (Відділ освіти нацменшин та діаспори) та ін.

Найповніше відображення завдання налагодження зв'язків та розвитку співробітництва між Україною й українською діаспорою, створення надійного й ефективного механізму міжнародно-правового захисту інтересів зарубіжних

українців, розв'язання комплексу проблем їхнього духовно-культурного життя знайшли в Державній програмі “Українська діаспора на період до 2000 р.” (далі – Програма). Вона була затверджена 22 січня 1996 р. спеціальною постановою Кабінету Міністрів України. У преамбулі до Програми, зокрема, наголошено: “Незважаючи на скрутне економічне і фінансове становище, що склалося, Україна намагається надавати українській діаспорі посильну допомогу в задоволенні її культурно-інформаційних потреб, створенні й підтримці українських культурних центрів, підготовці культурно-освітніх фахівців, проведенні спільних масових заходів, спрямованих на збереження і розвиток української культури...”

Основними напрямками реалізації Програми є внесення до відповідних міжнародно-правових документів положень про всебічний захист і підтримку українців у державах розселення; укладання двосторонніх угод про задоволення потреб зарубіжних українців щодо освіти, культури, науки, інформаційного та пенсійного забезпечення, туризму, спорту; сприяння культурно-освітньому відродженню та розвитку українців діаспори, сприяння репатріації осіб українського походження, які бажають повернутися на свою історичну батьківщину [30, с. 194].

З метою координації діяльності органів державної влади, наукових установ і громадських об'єднань, що беруть участь у виконанні Програми, 23 вересня 1996 р. постановою Кабінету Міністрів України була утворена Міжвідомча координаційна рада з питань співробітництва з українською діаспорою [31, с. 521]. До розроблення Програми залучалися також провідні міжнародні організації української діаспори.

Міжвідомча координаційна рада на своєму першому засіданні в грудні 1996 р. констатувала, що концептуальні засади, закладені в Програму, виявилися в цілому вірними. Попри об'єктивні труднощі та певні суб'єктивні прорахунки, які виявилися під час її реалізації, заходи Програми відповідають реальним потребам діаспори в підтримці з боку нашої держави й принесли певні позитивні результати. Водночас було відзначено, що досвід реалізації Програми в умовах динамічних змін у становищі діаспори та складної соціально-економічної ситуації в Україні виявив необхідність у коригуванні окремих її напрямів. Так, неадекватним сучасній потребі , а також таким, що значно перевищує фінансові можливості Програми, виявилось розроблення передбаченої нею схеми розселення осіб, що повертаються в Україну.

Координаційна рада дійшла висновку, що виконання Програми в установлені терміни й у повному обсязі ускладнюється через дві головні причини. По-перше, через обмеженість та несистематичне надходження в зв'язку із загальним складним фінансово-економічним становищем країни коштів, що надаються для фінансування заходів Програми. (Одним із можливих шляхів їх фінансування – залучення до співробітництва громад української діаспори Північної і Південної Америки. Роботу в цьому напрямку розпочато за сприяння дипломатичних представництв України за кордоном). І, по-друге, через недостатню увагу міністерств, інших органів центральної виконавчої влади до тих заходів, які не потребують спеціального фінансового забезпечення.

Отже, було вирішено, що Програму слід розглядати не як жорстку систему заходів, а як таку, що допускає гнучкий підхід і можливість щорічного коригування відповідно до реальних потреб та наявних фінансових можливостей.

Помітно активізували виконання заходів Програми рішення координаційної ради. Насамперед, це стосується розширення двосторонньої співпраці та співробітництва з відповідними міжнародними організаціями щодо створення міжнародно-правової бази захисту українців зарубіжжя. Для цього було укладено або підготовлено до укладання понад 15 міждержавних та міжвідомчих угод з країнами проживання українців. Вони передбачають взаємні зобов'язання сторін щодо забезпечення прав і сприяння духовно-культурному розвитку українців у цих країнах і відповідної національної меншини в Україні [32, с. 1].

На виконання Програми зусиллями зацікавлених міністерств і відомств України в 1996 р. розроблено й розпочато реалізацію спеціальних заходів щодо розширення зв'язків і підтримки української діаспори окремих країн та регіонів. Зокрема, здійснювались заходи щодо участі державних установ України у відзначенні 100-річчя української еміграції до Аргентини.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 417 від 13.12.1999 р. при Ніжинському державному педагогічному університеті імені М. Гоголя створено Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою. Центр сприяє реалізації державної політики щодо підтримки української діаспори, надає їй практичну допомогу в гуманітарній сфері, співпрацює в освітній, науковій і культурній галузях із вченими, діячами культури, громадськістю, освітніми, науковими установами, фондами, товариствами української діаспори.

При науково-методичних центрах вищої та середньої освіти, Міністерстві освіти і науки України створено спеціальний підрозділ – лабораторію з проблем освіти української діаспори. Для сприяння організації навчально-виховного процесу в освітніх закладах української діаспори Академія педагогічних наук у 1996 р. розробила спеціальну програму дослідження змісту та методичного забезпечення цієї освіти. Міністерством освіти та Освітнім науково-методичним центром “Україна – діаспора” розроблено й надіслано анкету до всіх посольств і представництв України за кордоном та до українських громад. Деякий прогрес спостерігається в розвитку соціально-економічного співробітництва з діаспорою. Міністерством праці та соціальної політики України напрацьовано проекти угод про співробітництво в галузі соціального забезпечення громадян.

У той же час, на наш погляд, потребує активізації власне економічне співробітництво, залучення до нього комерційних структур України та країн проживання українців. На думку діячів української діаспори та дотичних до проблем діаспори фахівців в Україні, експертне опитування яких проводив у 1996 р. Центр етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології НАН України, стримане ставлення більшості зарубіжних бізнесменів українського походження до виходу на ринок нашої держави зумовлено насамперед “невигідністю” вкладення капіталу в Україну. Значною мірою перешкоджає взаємодії у цій сфері, крім загальної несприятливої ситуації в економіці України, відсутність належної законодавчої бази, юридичних гарантій недоторканості капіталу, корумпованість економічних структур, численні бюрократичні бар'єри на шляху зарубіжних інвестицій, а також те, що нема двосторонніх угод України з державами проживання українських громад діаспори [33, с. 10].

Головними чинниками, які сприятимуть більшій зацікавленості зарубіжних бізнесменів українського походження у виході на український ринок, експерти називають такі: більш динамічна приватизація, перехід України на приватну форму власності, послаблення регулюючої функції держави щодо розвитку ділових контактів. На думку експертів позитивний вплив на розвиток економічної взаємодії діаспори з Україною матимуть податкові пільги для підприємців українського походження.

Також вивчається питання, передбачене Програмою, про створення в Києві спеціального фонду “Українська діаспора”. Згідно із Законом України “Про благодійництво та благодійні організації”, органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування не можуть бути засновниками благодійних організацій. Таке право надається лише зацікавленим громадським організаціям. З огляду на це було запропоновано використати вже діючий громадський фонд “Українська родина” (створений за рішенням Першого Всесвітнього форуму українців), статутні положення якого схожі на функції, що їх планувалося закласти в концепцію благодійного фонду “Українська діаспора” [34, с. 554].

Належне місце в Програмі відводиться міграційній політиці, спрямованій на створення сприятливих умов для добровільного повернення етнічних українців на батьківщину. Ця політика включає гарантії позаквотної імміграції, відновлення чи надання українського громадянства, сприяння в облаштуванні, культурній та мовній адаптації переселенців тощо. Державна влада та громадські організації України прагнуть надавати переселенцям консультативну, організаційну та іншу допомогу, а також регулювати процес переселення відповідно до міжнародних норм і стандартів. Для того, щоб робити це з достатньою мірою ефективності, дуже важливо мати необхідну інформацію про потенційних іммігрантів. Міністерством внутрішніх справ України, Державним комітетом України у справах національностей та міграції спільно з обласними держадміністраціями розпочато формування інформаційного банку даних про українців, котрі проживають за кордоном і бажають повернутися на Україну.

Розвиток індивідуальних контактів між представниками діаспори й громадянами України є ще одним із важливих напрямів поглиблення взаємодії України та діаспори. На думку експертів, для цього необхідно передусім розвивати туризм із системою пріоритетів для українців, привести його у відповідність до міжнародних стандартів, а також вивчити можливість створення моделі суто “українського” туризму. Експерти вважають, що розвиток відносин у сфері індивідуальних взаємин гальмують світоглядні розходження через відсутність контактів тривалий час, домінування в спілкуванні з представниками діаспори матеріального інтересу з боку українців материкової України; незадовільне організаційно-побутове забезпечення в Україні, проблеми з оформленням документів на в’їзд – виїзд.

Розвиваючи взаємодію з діаспорою, необхідно усвідомлювати, що різні форми такої взаємодії мають неоднакову важливість для України і діаспори. Так, у заснуванні й діяльності благодійницьких фондів і спільних підприємств більше зацікавлена Україна, ніж діаспора. Це ж стосується й спілкування представників діаспори з громадянами України, які тимчасово перебувають за кордоном (

туристами, студентами, бізнесменами, митцями, вченими, сезонними робітниками). Поїздки за кордон громадян України є корисними, оскільки вони привозять додому набутий за рубежем економічний і технологічний досвід, нові знання.

Нового імпульсу пошукам ефективних механізмів взаємодії української діаспори й України, а відтак реалізації державної політики в цьому напрямі надали. Всесвітні форуми українців. Форуми стали ще одним виявом становлення в Україні державної політики щодо зарубіжних українців. Вони стали значною подією не лише для України, але й для всього світового українства, загалом у роботі форумів взяли участь представники української діаспори з 47 країн світу.

Завершився термін дії Державної програми “Українська діаспора на період до 2000 р.”. Попри різні точки зору на ефективність її реалізації слід зазначити, що більшість заходів Програми виконані. Це стосується, передусім, створення міжнародно-правової бази захисту української національної меншини, укладання угод, створення міжурядових змішаних комісій, реалізації двосторонніх програм співробітництва між прикордонними областями України та сусідніми державами, реалізації освітніх, культурних та інформаційних програм. Залишилися нереалізованими лише ті пункти, що потребують значних фінансових вкладень.

Зовнішня політика України стосовно української діаспори знайшла своє логічне продовження в Національній програмі “Закордонне українство” на період до 2005 р., затверджену Указом Президента України від 24 вересня 2002 р. № 892/2001. На реалізацію програми у Державному бюджеті закладено 20 млн. грн. Вона спрямована на підтримку та розвиток зв’язків із закордонними українцями, сприяння збереженню їх етнічної ідентичності, залучення до участі у процесах, що відбуваються в Україні, шляхом концентрації зусиль у цій сфері органів виконавчої влади України та створення у державі і за її межами громадських організацій українців.

Метою Національної Програми “Закордонне українство” є: забезпечення комплексного підходу до розвитку зв’язків з українцями, які проживають за межами України, конкретизація напрямів, у яких здійснюються ці зв’язки; вироблення стратегії та тактики, дійових механізмів підтримки діаспори; збереження та залучення інтелектуального потенціалу українців, які проживають за межами України, для налагодження та зміцнення взаємовигідного економічного, політичного та культурного співробітництва України з іноземними державами; піднесення престижу України у світі.

Посольствам та представництвам відводиться важлива роль у розширенні контактів з українською діаспорою, у розв’язанні проблем зарубіжних українців безпосередньо в країні їхнього проживання: “Загалом же ми стоїмо на тому, і це знову ж таки підтверджує світова практика, що у політиці стосовно діаспори увага і зусилля повинні зосереджуватися на розв’язанні її проблем безпосередньо у країнах проживання. Винятком можуть бути лише зони підвищеної конфліктності або регіони, де ведуться воєнні дії” [35, с. 24].

Важливою подією стало ухвалення Верховною Радою України 20 листопада 2003 р. Закону України “Про правовий статус закордонних українців”. Законом визначено правовий статус закордонних українців та порядок його надання. Згідно з документом, закордонний українець – це особа, яка ідентифікує себе українцем, є

громадянином іншої держави або особою без громадянства, а також має українське етнічне походження або є походженням з України. Законом чітко встановлено умови надання статусу закордонного українця. Прийняття даного закону знімало б цілу низку питань. Однак, 13 грудня 2003 р. Президент України Леонід Кучма застосував вето щодо Закону України “Про правовий статус закордонних українців”, повернувши його на доопрацювання зі своїми пропозиціями [36, с. 1].

Прийняття цього закону суттєво вплинуло б також на ставлення діаспори до української держави, яке, на жаль, продовжує подекуди залишатися опозиційним і не безпідставно. Адже його пообіцяли прийняти ще напередодні 10-ї річниці незалежності України.

“Уведення в життя закону про статус закордонного українця – це не надання подвійного громадянства, а тільки визнання походження та в деяких випадках надання пільг, які полегшать їм зв’язок з батьківщиною. Це, зокрема, допоможе українцям у східній діаспорі. Подібні закони мають Ізраїль, Словаччина, Мадярщина і т.п.”, – відзначив Президент Світового Конгресу українців Аскольд Лозинський [37, с. 38].

Зауважимо, що, перспективними напрямками реалізації державної політики щодо української діаспори залишаються: створення міжнародно-правової бази захисту інтересів закордонних українців, зміцнення двосторонніх міждержавних відносин, які ґрунтуються на засадах паритетності умов етнокультурного розвитку національних меншин в Україні та українців у різних державах; розвиток національної освіти і культури, інформаційного забезпечення.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує відродження молодіжного руху в діаспорі, залучення молоді до процесів державотворення в Україні.

Таким чином, розширення подальшого співробітництва з українською діаспорою, з міжнародними правозахисними організаціями має зайняти належне місце в подальшій політиці України. Постійне співробітництво між Україною і діаспорою, а також між різними частинами самої діаспори в економічній, правовій та культурній сферах є одним з головних напрямків державної етнополітики в майбутньому. Він дасть змогу наповнити українську присутність у нинішньому світі належним змістом, а отже і наблизити нашу державу до реалізації ідеї цілісності українського етносу.

2.2. Сприяння канадської і латиноамериканської української діаспори в становленні дипломатичних структур незалежної України та її утвердженні на світовій арені

Проголошення Акта про незалежність України і підтримка його народом 1 грудня 1991 р. відкрили широку дорогу до швидкого розв’язання життєво важливої проблеми: розбудувати свою державу й гідно ввійти у світове співтовариство. Великим резервом у справі становлення державності України і входження її у світове співтовариство стала українська діаспора.

Дослідження показали, що від перших днів проголошення незалежності українські громади в західній діаспорі намагалися вплинути на уряди своїх держав, щоб ті прихильно поставилися до молоді держави, в першу чергу, визнанням її суверенним членом світового співтовариства. Хоча можна аргументувати, що

Польща перша визнала незалежну Україну, мабуть, задля сусідських відносин, то другою країною світу, яка визнала Україну, була Канада. Сталося це, без сумніву, завдяки великому впливу її українського населення, яке складає більше 1 млн. чоловік.

У далекому 1921 р. уряд Аргентини, єдиний з регіону, декретом від 5 лютого визнав Українську Народну Республіку та встановив з нею дипломатичні відносини [38, с. 9 – 10]. Через 70 років 5 грудня 1991 р., Аргентина першою серед країн Латинської Америки визнала незалежну Україну. А 6 січня наступного року встановила з Києвом дипломатичні відносини [39, арк. 14].

Представник української громади Борис Лятошинський, зокрема, зазначив: “Ми в Аргентині працювали так гідно, коли була проголошена Українська держава. Великим зібранням, великою маніфестацією пішли до уряду Аргентини, щоб записати українську державу. Вони хотіли робити спеціальне засідання. Ми сказали, що з 1921 р. Україна визнана державою, визнали Україну незалежною державою світу. Дай, щоб Бог обдарував нас мудрістю і щоб Україна була” [40, с. 93]. В такому ж дусі діяли українці Бразилії, уряд якої 26 грудня 1991 р. прийняв рішення про визнання незалежної України.

Перед молодістю Українською незалежною державою постали нагальні проблеми – як налагодити нормальну діяльність дипломатії, де влаштувати посольства, консульства, кореспондентські пункти і т.д. Адже Росія, як відомо, оголосила себе єдиною спадкоємницею розваленої радянської імперії. Вона присвоїла собі державний золотий запас, будинки дипломатичних служб, торгово-економічних представництв у всьому світі.

Для Української держави справа виявилась нелегкою. Необхідні були значні кошти, а їх не вистачало. І на виручку прийшла українська діаспора, яка шляхом створення різних громадських фондів, особистих фондів, індивідуальних внесків, посприяла отриманню нашою країною матеріальної, духовної та інших видів допомоги. Зарубіжні українці збирали кошти на посольства, вдаючись до різноманітних культурно-масових заходів: колядування на Різдво, ставлення драматичних вистав, підготовка концертів, проведення дискотек тощо [41, с. 17].

Ряд архівних документів, повідомлень зарубіжної та вітчизняної періодики, спогади емігрантів за кордоном свідчать, що українська діаспора Північної та Південної Америки не була байдужою до розбудови незалежної України. І в першу чергу вона надала допомогу у встановленні дипломатичних місій нашої держави за кордоном, зокрема у Канаді, Бразилії, Аргентині.

Так, 1 грудня 1994 р. в Оттаві був влаштований урочистий прийом на честь посла України в Канаді Віктора Батюка, торговельного аташе та інших дипломатів української держави. Імпреза відбулася з нагоди придбання для посольства в Канаді нового будинку, розташованого на 310 Зомерсет Вест. Свято було організоване представниками українських церков, товариств, організацій, фінансистів, юристів – тобто усіма тими, хто допоміг в проведенні і успішному завершенні операції по придбанню нового будинку для посольства.

Назвемо найжертвовніших вкладників, за гроші яких і була придбана садиба українського посольства в Оттаві. Це, насамперед, авторитетний серед українства Конгрес українців Канади (далі КУК), дану організацію представляли голова

Торонтського відділу КУК Марія Шкамбара та голова Провінційної ради КУК Онтаріо інженер Богдан Максимець; Світовий Конгрес Українців (далі СКУ), представляв генеральний секретар СКУ Ярослав Соколик; Український кооперативний рух Канади, представляв адвокат Тарас Підзамецький.

Високою активністю відзначився приватний сектор. Так, одні із найбільших жертводавців для блага українського народу – подружжя Лідія і Ераст Гуцуляки подарували Україні будинок для приміщення посольства на 331 Меткальфе Стріт, а також вельми щедро допомогли у фінансуванні нової садиби посольства.

Журналістка В. Пашенко, запитавши Ераста Гуцуляка, бізнесмена з Канади, чому саме він і його дружина подарували Україні будинок для посольства, почула наступне: “Ми добре знайомі з міністром закордонних справ Анатолієм Зленком. Він мені довіряє і дав повноваження збирати фонди на створення посольства. Я вирішив: не буду знову починати щось сам – повідомив КУК, що готовий очолити таку Комісію під їхнім проводом. І створив її. Тим часом – така вже наша політика діаспорна: змагання за першість між Заходом Канади і Сходом – хтось образився: чому саме я повинен займатися? Ще не всі у нас усвідомили, що є держава, і є міністр, і він не повинен йти до них за порадою... Тим часом в Оттаві вже знайшли відповідний будинок і, щоб він “не втік”, я від себе дав завдаток. Поїхав до Вінніпегу, повідомив про те. Всі одноголосно погодилися, що його треба купити, хоч коштів ще не було, їх тільки почали збирати.

Повернувшись, підписав решту паперів і поїхав у відпустку... І туди мені повідомляють, що КУК змінив думку. Ну, а у нас так: якщо ви внесли завдаток і підписали документи, вже не маєте права відмовитися. Що робити: або мене судитимуть за те, що я підписав папери, або я судитимусь із КУКом, що вони змінили думку? А вони змінили – і край.

Тоді я став радитися із родиною. Будинок є. В центрі міста, недалеко від парламенту, видний, на головній вулиці. Лук’яненкові – послу України в Канаді – він сподобався. Заступникові міністра закордонних справ також. Я вважав, що потрібен саме будинок (бо КУК уже вирішив просто орендувати кілька кімнат у хмародері), щоб можна було повісити прапор і щоб люди бачили, що це часточка України.

Я маю що залишити дітям, а частина мусить бути для України. То чому зараз, поки живу, не можу їй цього дати? Родина була згодна: якщо відчуваєш, що це не поставить тебе у ситуацію жебрака, то давай. Будинок коштував 630 тис. дол. Я заплатив. Приїхав в Україну, саме проходив Міжнародний форум українців, пішов з делегацією до Кравчука і зробив заяву, що ми даруємо будинок під першу українську амбасаду. А на фонди, що зібрав КУК, купили будинок для посла” [42, с. 11 – 12]. Нині будинок Гуцуляків в Оттаві є невід’ємною частиною дипломатичного представництва України в Канаді.

Ще одним щедрим жертводавцем став Жорж Тухачевський. Він пожертвував для українського посольства в Оттаві 350 тис. дол. [43, с.123].

Серед тих, хто зробив внесок у будівництво українського посольства в Канаді, був і Лука-Богдан Обух. В його архіві зберігається документ – подяка, видана йому Централеею Конгресу українців Канади за його жертвний внесок на благородну справу України та українців Канади. В документі-подяці, зокрема, сказано:

“Дорогий Пане Богдане Обух! Цим листом підтверджуємо одержання Вашої щедрої пожертви на Фонд української амбасад. Від імені Централі Конгресу українців Канади щиро дякуємо Вам за шкору і конкретну допомогу у благородному ділі для добра України. Ваш відгук є доказ Вашої щедрості та готовності в складний і критичний час допомогти українському народові. Вашою жертвенністю Ви стали співбудівничим української держави і причинилися до відкриття вікна у політично-дипломатичний світ. На Вашу моральну і матеріальну підтримку завжди буде велика потреба. 22 вересня 1992 р.” [44, арк. 76].

Не можна не сказати про внесок ще однієї високосвідомої патріотки пані Ярослави Шафранюк. На урочистостях, які відбулися 26 січня 1995 р. в домі Канадсько-Української мистецької фундації з приводу 90-річчя від дня народження цієї відомої меценатки, їй було урочисто вручено послом України в Канаді Віктором Батьюком Почесну Відзнаку Президента України.

Відзначивши благодійну працю Ярослави Шафранюк взагалі, посол особливо підкреслив її допомогу в започаткуванні діяльності Генерального консульства України в Торонто. Завдяки старанням цієї жінки-патріотки були створені особливо сприятливі умови для утвердження дипломатичної присутності незалежної Української держави в Канаді [45, с. 5].

Підтримку Батьківщині продемонстрували українські фінансові установи Канади, зокрема, Українська кредитна спілка, кредитна спілка “Будучність”, кредитна спілка “Союз”, кредитна спілка святої Марії, “Комюніті траст”.

Із адвокатських фірм найвагоміший внесок зробили: адвокатське бюро Михайловського, Бардина і Залуцького та адвокат Ігор Куйповський – вони в цій справі представляли фінансові установи. Адвокати Любомир Козак, Лариса Ткаченко, Пол Мак-Картен представляли уряд України.

Історичним моментом стала процедура передачі будинку посольству. Цю почесну місію здійснив Любомир Козак. Він вручив послу України Віктору Батьюку дві збірки ділової документації про транзакцію придбання нового будинку для посольства. В свою чергу Посол Віктор Батьюк щиро подякував усім, хто допоміг успішно завершити цю історичну подію як для канадської діаспори, так і для України. Пан Батьюк також передав пам’ятну грамоту подружжю Лідії і Ерасту Гуцулякам за їхній щедрий дар Україні. З рук посла отримали почесні грамоти інженер Ярослав Соколик (генеральний секретар СКУ), Марія Шкамбара (голова КУК – Торонто), Мирон Герус (Rochester Fumiturs), Українська кооперативна рада Канади, адвокат Любомир Козак [46, с. 3].

3 липня 1995 р. свою діяльність у Бразилії розпочало Посольство України (в столиці країни – місті Бразиліа), а трохи згодом, 24 серпня 1996 р., в місті Куритіба – столиці бразильського штату Парана, де проживає найбільша кількість українців, було відкрите Генеральне консульство України [47, с. 3]. Відкрити та облаштувати Посольство і Генеральне консульство України допомогли Українсько-Бразилійська Центральна Репрезентація (об’єднання української діаспори), до якої входять Українська католицька церква, яку очолює владика Кир Єфрем, Українська автокефальна православна церква, очолювана владикою Єремієм, Хліборобсько-освітній союз на чолі з Євгеном Чмирем, Українсько-Бразилійський клуб, очолений Петром Єдиним, Товариство прихильників української культури під керівництвом

Ярослава Гребінника, Релігійно-культурний центр “Полтава”, очолюваний Даниїлом Козлінським. Вони і нині підтримують представництво України в Бразилії та докладають немало зусиль для розвитку українсько-бразильських відносин [48, с. 5].

День 19-го березня 1993 р. стане назавжди однією з найбільш знаменитих дат українського поселення в Аргентині, адже саме цього дня почало працювати перше Українське Посольство в цій країні, очолене тимчасовим повіреним у справах Посольства паном Олександром Никоненком [49, с. 10]. Подібно як у Бразилії, Українська Центральна Репрезентація Аргентини, до якої ввійшли 25 товариств та угруповань 400 тис. населення української діаспори, допомогла створити умови для відкриття посольства України в Буенос-Айресі, – та зібрала на устаткування посольства 27.329 дол. США [50, с.4]. Від імені уряду подяку Українській Центральній Репрезентації Аргентини оголосили віце-прем’єр Микола Жулинський та посол України в Аргентині Віктор Пащук. Пан Пащук, зокрема, сказав: “Не злічити проведених заходів з роз’яснення української проблематики, які здійснюють членські організації Української Центральної Репрезентації Аргентини та їх філії. Один лише приклад становлення дипломатичного представництва України в Аргентині свідчить про дієвість допомоги української діаспори. Нині наше Посольство є найбільшим та найрозгалуженішим дипломатичним представництвом України в Латинській Америці. В успіхах української дипломатії – велика роль Вашого постійного сприяння” [51, с. 1].

Отже, українська діаспора Канади та країн Латинської Америки гідно відстоювала Україну як суверенного члена світового співтовариства. Вона доклала максимум зусиль та матеріальної допомоги в становленні дипломатичних структур, тобто у відкритті посольств, консульств. А це в свою чергу зумовило утвердження українського міжнародного іміджу, піднесення престижу України і українців у світі.

На сучасному етапі позитивний міжнародний імідж будь-якої держави свідчить про її економічну та політичну силу, процвітання та високий рівень культурного розвитку і є показником авторитетності та успішності дій тої чи іншої країни на світовій арені. Позитивний міжнародний імідж держави безпосередньо пов’язаний із ставленням до нього як світової спільноти, так і її власних громадян. Від іміджу держави залежить і рівень патріотизму країни її мешканців.

У контексті цього Міністерством Закордонних Справ України за участю більшості органів виконавчої влади в 2003 р. розроблено проект “Державної програми забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003-2006 рр.”, яка була ухвалена Кабінетом Міністрів України 15 жовтня 2003 р.

За цією програмою, формування позитивного міжнародного іміджу є одним з ключових завдань, які ставить перед собою кожна держава, що прагне забезпечити своїм громадянам належний рівень життя, а також стати активним учасником міжнародного співробітництва. Посилення ролі України у світових та загальноєвропейських процесах, формування уявлення про нашу державу як країну з багатою, унікальною культурою та історичною спадщиною, демократичним устроєм, розвинутою високотехнологічною індустріальною базою, як надійного і передбачуваного партнера потребує подальшої активізації інформаційно-пропагандистської діяльності органів виконавчої влади, спрямованої на підвищення міжнародного авторитету України [52].

Серед факторів, що сприяють поліпшенню іміджу України за кордоном, працівник МЗС України О. Ялова, зокрема, відзначає: високий рівень двосторонньої співпраці в політичній сфері, наявність активного торговельно-економічного співробітництва, реалізація спільних економічних проектів, гуманітарна допомога, міжпарламентські зв'язки, регіональне співробітництво та побратимські зв'язки, прямі контакти між вищими навчальними закладами та науковими установами і одним із основних факторів є активна та систематична співпраця з українською діаспорою [53, с. 630 – 631].

Наші співвітчизники у західних державах, чийми лояльними громадянами вони є, сприяють позитивному ставленню до України в політиці цих держав. Вони переконують урядові кола та громадськість у вигідності допомоги нашій державі у тому, щоб вона стала економічно потужною, сприяють кредитно-фінансовій та інвестиційній підтримці розвитку рівноправної та взаємовигідної торгівлі.

Саме активна позиція українських громад, а також позитивний імідж України, який створили своєю працьовитістю українські емігранти за океаном, зумовили ті особливі відносини, які розвиваються між Україною і країнами Північної та Південної Америки, зокрема Канадою, Бразилією, Аргентиною, Парагваєм.

Канада є однією з тих країн, яка першою визнала незалежність України, запропонувала програму технічної допомоги Україні, надала державний кредит у розмірі 80 млн. канад. дол. [54, с. 5].

Тодішній генерал-губернатор Канади, українець за походженням, Роман Гнатишин у жовтні 1992 р. був першим главою держави, який відвідав з офіційним візитом новоутворену незалежну Україну [55, с. 2].

Канада послідовно підтримувала процес інтеграції України до міжнародного товариства з країнами “Великої вісімки”, з країнами-членами НАТО та у дискусіях з міжнародними фінансовими установами, такими як Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку.

На зустрічі керівників країн-членів НАТО у січні 1994 р. прем'єр-міністр Канади Жан Кретьєн закликав канадських партнерів зосередити увагу на стратегічній важливості України. Весною того ж року на зустрічі Європейського банку реконструкції та розвитку делегація Канади закликала банк до активної діяльності в Україні.

В 1994 р. на зустрічі керівників країн-членів тоді ще “Великої сімки”, яка відбулася в Неаполі саме Канада наполягала на винесенні та обговоренні керівниками семи найбільш розвинутих індустриальних країн питання українських проблем. В результаті обговорення було прийнято важливі ініціативи, згідно яких Україні надавалася допомога у здійсненні економічних реформ та вирішенні енергетичних проблем, зокрема створювався новий 200-мільйонний фонд допомоги Україні для підвищення безпеки діючих атомних реакторів. Канада особисто внесла 24 млн. дол. у фонд цієї програми, розрахованої на кілька років. Це становить приблизно 12 відсотків від загальної суми, що у три рази перевищує суму, яку Канада зазвичай платить у такому випадку [56, с. 3]. Це показує переконаність уряду у необхідності досягнення ядерної безпеки та визнання урядом наскільки важливим це є для здоров'я українців та для економічного розвитку їх країни. Важливе значення для прискорення рішення України щодо підписання “Оттавської

конвенції” про заборону протипіхотних мін мали принципові домовленості між урядом Канади та Кабінетом Міністрів України, а також підписання Міжурядового меморандуму про співробітництво у ліквідації запасів протипіхотних мін, який передбачав надання Канадою матеріально-технічної допомоги Україні у знищенні протипіхотних мін, накопичених ще з часів СРСР [57, с. 5].

Підписання цього важливого міжнародно-правового акта стало неординарною зовнішньополітичною подією для України, яка безумовно отримала позитивний резонанс у світі та сприяла зміцненню авторитету держави, а також стала свідченням відданості України високим ідеалам миру, людяності та гуманізму, конкретним внеском у зміцнення міжнародної безпеки і загального роззброєння.

Саме Канада допомогла Україні зробити перші кроки у сферу Світової організації торгівлі (далі СОТ). В інтерв'ю для газети “Гомін України” надзвичайний та повноважний посол в Канаді Юрій Щербак сказав: “Ми пишаємося результатами нашої співпраці з Канадою у сфері СОТ”.

По-перше, Канада надає нам дієву допомогу у цій ділянці. Канадський представник у Світовій організації торгівлі в Женеві Серджіо Маркі є консультантом української делегації, який дуже плідно співпрацює з українськими дипломатами та економістами.

По-друге, Канада першою з країн “Великої сімки” підписала Протокол про доступ до ринків, що фактично відкрило нам шлях до СОТ. Бо саме Канада показала приклад, який наслідували інші країни” [58, с. 8].

Сьогодні Канада посідає одне з провідних місць у світі по виробництву сільськогосподарської продукції на душу населення, її експорту, рівню продуктивності праці та механізації аграрної галузі. А природні умови південної частини Канади й України дуже схожі. Тому саме сільське господарство є першою перспективною галуззю співпраці. Канада – високо розвинута в технічному й економічному відношенні держава. За обсягом промислового виробництва та валового національного продукту вона входить до “вісімки” провідних країн світу. А якщо врахувати, що там проживає більш ніж мільйон канадців українського походження, то стає зрозумілим, чому Україна зайняла одне з пріоритетних місць у зовнішньоекономічних зв'язках. Канадсько-українські відносини швидко набирають обертів і мають потенціал для сталого зростання в майбутньому. Протягом останнього періоду було підписано низку двосторонніх угод, які заклали перспективи для довготривалого співробітництва.

У липні 1992 р. Канада і Україна підписали спільну Декларацію про економічне співробітництво. На сьогоднішній день багато українських товарів при ввезенні до Канади користуються пільгами, які витікають із застосування сприятливої ставки тарифів [59, с.418].

У березні 1994 р. Україну відвідав з офіційним візитом міністр закордонних справ А. Уеллет, продемонструвавши політичну підтримку України у критичний час перших після проголошення незалежності виборів на багатопартійній основі. Протягом візиту міністр Уеллет підписав Декларацію про особливе партнерство між Канадою і Україною. Він також оголосив пакет допомоги Україні вартістю 11,5млн. дол. Один проект допомагає відновити ріку Дніпро. У відповідності з другим проектом проводиться навчання українських лікарів. В рамках третього

здійснюються поставки життєво важливих медикаментів, включно з вакцинами. Тоді ж була підписана канадсько-українська угода про торговельні та комерційні відносини, згідно якої обидві країни надають одна одній статус найбільшого сприяння [60, с.1 – 2].

Програма відродження Східної Європи забезпечує фінансування 34 ініціатив стосовно розвитку торговельних відносин між канадським приватним сектором та українськими партнерами. Канада першою поміж західних держав відкрила для України через Корпорацію з розвитку експорту кредитну лінію на 50 млн. дол. [61, с .2].

Канадські компанії використовують нові можливості, які відкриваються на українському ринку, шляхом створення спільних підприємств і прямих капіталовкладень. Вони працюють над розробкою технології виробництва метанолу та інших суміжних технологій, над виробництвом у Львові напоїв та їх маркетингу по всій Україні, над реконструкцією українських теплоелектростанцій, над роботою станції космічного зв'язку, яка вже працює в Україні. Канадські компанії також вивчають можливості у питаннях нафти і газу, переробки харчових продуктів та в галузях легкої промисловості.

З кожним роком кількість великих канадських компаній, які розпочинають свою діяльність в Україні, зростає. На початковому етапі канадсько-українського співробітництва в 1994 р. їх уже нараховувалось понад 20 [62, с.2]. Здебільшого це фірми, які очолюють канадці українського походження.

Заслужують на увагу проекти технічної допомоги Україні, які спрямовані у різні сектори економіки, сільського господарства, медицини, охорони довкілля, у розвиток приватного сектора. Вартість усіх проектів допомоги складає майже 130млн. канад. дол.

Візьмемо, наприклад, канадську компанію коледж “Grant Mac Ewan Community”. Проект цієї компанії забезпечує вкладання грошей у розвиток сільського господарства України, передбачає програму навчання і отримання освіти у цій галузі. Коледж має довгострокові проекти з шістьма українськими інститутами при сприянні Міністерства сільського господарства України: у Донецькій, Полтавській, Львівській, Тернопільській, Херсонській областях та у Республіці Крим [63, с.5].

В березні 2003 р. посол Канади в Україні Ендрю Робінсон оголосив відкриття двох нових проектів технічної співпраці в галузі сільського господарства, які спрямовані на реформу та модернізацію сільського господарства в Україні. Загальний внесок канадської сторони на ці два проекти становитиме 12,4 млн. канад . дол.

Дві нові програми – “Реформування та модернізація сільськогосподарського сектора України” (обсяг 9 млн.) та “Програма розвитку ринку зерна в Україні” (обсяг 3,4 млн.) мають на меті реформувати та модернізувати сільське господарство в Україні шляхом навчання та надання консультацій урядові України, академічним установам, окремим фермерам, асоціаціям фермерів, що працюють в секторі сільського господарства.

Міністр міжнародного співробітництва Сюзан Велан наголосила, що “Сільськогосподарський сектор є пріоритетним напрямком для канадської програми

технічного співробітництва в Україні. Проект “FARM” буде найбільшою програмою в сільському господарстві, що виконувалась в Україні. Ми сподіваємось, що ця програма надасть вагомий внесок у реформування сільськогосподарського сектора в Україні та здобуде максимально ефективні результати” [64, с. 5].

“Ці проекти символізують важливе продовження співробітництва Канади у реформуванні сільськогосподарського сектора України”, – зазначив посол Канади Робінсон, – “Канада визнає, що для покращення ситуації в Україні необхідна реформа в багатьох секторах. Ці проекти також відображають віру Канади в те, що найкращий спосіб допомогти Україні перебороти труднощі в області управління – активно включитися в роботу там, де майбутні партнери дотримуються таких самих поглядів щодо процесу реформування” [65, с.5].

Особливої уваги потребує регіональне співробітництво. Канада має свій федеральний уряд, але владна система дуже децентралізована. Окремі провінції мають свої владні повноваження і фактично проводять свою внутрішню політику. Не останнє місце у цій політиці багатьох провінцій займає Україна. Тісно співпрацюють з Україною ті провінції та міста, де проживає велика кількість канадців українського походження, зокрема Онтаріо (275,4 тис.), Альберта (266,2 тис.), Манітоба (165,9 тис.), Саскачеван (131,1 тис.), Квебек (23,8 тис.) та міста Едмонтон (121,3 тис.), Торонто (91,5 тис.), Оттава (15,5 тис.) [66, с. 72 – 73]. Їх стосунки будуються в першу чергу на міцних культурних зв'язках.

На нашу думку, важливу роль відіграє і той факт, що значну кількість високих посад у цих провінціях займають саме канадці українського походження, а отже, вони мають великий вплив на рішення стосовно співробітництва з Україною. Прикладом тут може слугувати успішна співпраця України з провінцією Саскачеван, прем'єром якої є українець за походженням Рой Романов. Він особисто опікується питаннями співпраці з Україною. В 1995 р. під час візиту в Україну прем'єр підписав з урядом України меморандум про співробітництво, який спричинився до створення декількох спільних підприємств в галузях сільського господарства, енергетики і культури [67, с.5].

Одним із найбільш успішних на сьогодні є проект Показової саскачевансько-української ферми. Це господарство, розміром близько 3. 000 гектарів, розташоване в головному селекційному центрі в Переяслав-Хмельницькому. Тут здійснюється демонстрація найсучасніших технологій і методів вирощування стада великої рогатої худоби, скорочення рілних систем, техніки використання пасовищ і вирощування люцерни. Ферма орієнтується на досягнення Саскачевану у виробництві сільськогосподарських продуктів і його технологіях. Саскачеванські компанії “Брандт Індастрі” і “Флекси-Коіл Лтд” надають обладнання, а “Ньюфілд Сідс ЛТД” забезпечує фуражним насінням. Завдяки цьому проекту українські фахівці вивчають північноамериканське обладнання і методи господарювання при впровадженні усіх цих методів і технологій, відкриваються взаємні величезні можливості. За словами Джорджа Суммаха з відділу міжнародного маркетингу компанії “Флекси-Коіл Лтд” – фактично Україна зі своїми 55 мільйонами акрів сільськогосподарських земель може бути більшим виробником зерна, ніж США або Австралія. Це є початок встановлення найбільшого ринку [68, с. 7].

У секторі енергетики компанії із Саскачевану досягли реального прогресу, зокрема, “Лател Вектор Ресорсис” розробляє нафтові родовища у Сумській області [69, с. 5].

Саскачеван також співпрацює з Україною над проектом, який допоможе українським підприємцям у їх самостановленні. У Чернівцях відкрито Буковинський консультативно-інформаційний діловий центр, який сприяє довгостроковому економічному розвитку району і є дієвим осередком у створенні нових робочих місць в регіоні. У центрі працюють викладачі, аспіранти і випускники Чернівецького університету. Експерти саскачеванського провінційного уряду і Саскачеванського університету допомагають у питаннях ділової практики, забезпечують підприємців інформацією, аналізами ринку і консультаціями.

Саскачеван і Україна співпрацюють не лише у суто ділових справах, але й розвивають спільні культурні ініціативи, на які виділено 5 млн. дол. Важливу роль у цьому напрямку відіграють телевізійні програми. Також задіяно ряд видавництв, зокрема, Кото Букс і “Основи” та Видавництво Кото із “Веселкою” і “Мистецтвом” [70, с. 7].

В серпні 2004 р. голова Івано-Франківської обласної державної адміністрації Михайло Вишиванюк і прем'єр Альберти Ральф Кляйн підписали Протокол про співробітництво. Документом, зокрема, передбачається розвивати співпрацю в економічній сфері, галузі науки і техніки, сільського господарства, архівів та історичних досліджень, мистецтва та культури, освіти, охорони здоров'я [71, с. 2].

Ще одним підтвердженням реального впливу на найвищому рівні української діаспори Канади стала подія 25 червня 2003 р. А саме на пропозицію сенатора Р. Андрійчука сенат Канади прийняв рішення про визнання голодомору 1932 – 1933 рр . геноцидом проти українського народу. І щороку в останню суботу листопада в Канаді проводяться заходи, присвячені пам'яті загиблих [72, с. 421-422].

Не менш важливим моментом для українсько-канадських взаємовідносин є створення ради – дорадного комітету при послові України в Канаді із високо-достойних, шанованих представників української громади. До ради ввійшли представники провінцій Саскачеван, Онтаріо, Манітоба, а також міст Торонто і Оттава, які допомагають знаходити порозуміння між офіційними представниками України та урядом Канади. Також спільно з працівниками посольства турбуються про піднесення іміджу України [73, с. 8].

Отже, українці Канади докладають значних зусиль, знань і праці, щоб молода Українська держава стала на ноги і посіла гідне місце у світовому співтоваристві.

Розбудова взаємин України з країнами Латинської Америки здійснюється з урахуванням головних завдань зовнішньополітичної стратегії, які полягають у її поступовому входженні у світові політичні, економічні, гуманітарні та інші процеси як повноправної учасниці нової глобальної системи міжнародних відносин.

Одним із основних факторів активної розбудови взаємин з південно-американськими країнами, зазначає головний радник МЗС України Євген Свинарчук, є наявність в них численної української діаспори, зокрема в Бразилії, Аргентині, Парагваї, Уругваї та інших [74, с. 432]. І саме діаспора є козирною картою для України в даному регіоні.

Українська діаспора Бразилії всіляко сприяє посиленню присутності України в Латинській Америці, докладає максимум зусиль на користь розвитку двосторонніх відносин між Україною і Федеральною Республікою Бразилією. Промислово-фінансові кола української спільноти в Бразилії роблять усе можливе, щоб Україна вступила в “МЕРКОСУР” (Торговельний союз Південноамериканських держав) [75, с.5].

Офіційною датою встановлення дипломатичних відносин між Україною і Бразилією вважається 11 лютого 1992 р. Однак, початок офіційним двостороннім контактам на міжурядовому рівні було покладено візитом до Бразилії 8 січня 1995 р. спеціального представника Президента України, першого заступника Міністра закордонних справ України Бориса Тарасюка, який взяв участь у церемонії інавгурації новообраного Президента цієї держави Фернандо Енріке Кардозо [76, с.1].

Серйозний поштовх розвитку українсько-бразильського співробітництва дав офіційний візит до Бразилії в жовтні 1995 р. Президента України Л. Кучми. Під час цього першого візиту в короткій історії двосторонніх відносин глави держав підписали Договір про дружні відносини і співробітництво між Україною і Федеративною Республікою Бразилією.

Тоді ж сторонами були підписані угоди про торговельно-економічне співробітництво, про умови взаємних поїздок громадян з дипломатичними та службовими паспортами, протокол про консультації між Міністерствами закордонних справ, спільну декларацію Національного космічного агентства України та Бразильського космічного агентства про співробітництво в сфері досліджень космічного простору в мирних цілях [77, с. 2]. Так були закладені політико-правові засади двосторонніх відносин між незалежною Україною і Федеративною Республікою Бразилією, за активного сприяння української громади, які визначили основні напрями їх подальшого розвитку.

У жовтні 1998 р. Надзвичайний і Повноважний посол Бразилії в Україні Маріо Аугусто Сантос інформував уряд нашої держави про звернення до нього української діаспори з пропозицією взяти на себе витрати на оздоровлення й лікування в кращих клініках Бразилії хворих українських дітей. І вже у лютому 1999 р. перша група в складі 152 дітей після короткої акліматизації на Кубі прибула до Бразилії [78, с.113]. У тому ж 1998 р. з ініціативи промисловців-бізнесменів українського походження Роберто і Руя Дмитерків відбулася зустріч представників української діаспори з членами української офіційної делегації промисловців України. Йшлося про всебічну підтримку українською громадою посилення економічної присутності України в світі, зокрема про сприяння розвитку її торговельних зв'язків із країнами Південної Америки. Велике значення в цьому контексті має поглиблення співпраці з самою Бразилією, якій належить провідна роль у регіоні. Голова Українсько-Бразильської центральної репрезентації Йосип Вельгач під час зустрічі з українськими промисловцями підкреслив: “Українська спільнота в Бразилії докладе максимальних зусиль на користь розвитку двосторонніх відносин” [79, с. 5].

Роки, що минули після здобуття Україною незалежності, були позначені доволі активним рухом в обох напрямках: за цей період у Бразилії побувало чимало делегацій з України як офіційних урядових, так і підприємницьких. А в нашій

державі побувало чимало бразильських делегатів. Своєрідним рекордом у цьому плані став 2001 р., упродовж якого загальна кількість делегацій, якими обмінялися Україна і Бразилія, досягла 33 (в 2000 р. – 31), з яких візити 23 делегацій мали ділове, економічне спрямування [80, с. 3].

У ці роки були підписані різнопланові міжурядові та міжвідомчі угоди, встановлені зв'язки між окремими регіонами двох країн, які започаткували розвиток міжрегіонального співробітництва як важливої складової міждержавних відносин (Київська область – штат Ріо-де-Жанейро, Львівська область – штат Парана, Харківська область – штат Амазонас), у вересні 2000 р. було покладено початок порідненню Києва з бразильською столицею Бразилія, підписано Меморандум про співробітництво між Києвом та м. Ріо-де-Жанейро [81, с. 2].

2001 р. засвідчив, що в двосторонньому співробітництві економічна складова поступово набуває домінуючого змісту, і це саме те, що відповідає сьогодні першорядним інтересам обох країн. Це підтвердив і перший державний візит в Україну 16-17 січня 2002 р. Президента Бразилії Ф.Е. Кардозо, який дав можливість сторонам не лише спільно проаналізувати досвід двостороннього співробітництва за перші 10 років, а й визначити, з урахуванням національних інтересів сторін, першорядні пріоритети на найближчу і більш віддалену перспективу.

Цей візит засвідчив, що період вивчення сторонами інтересів і можливостей одна одної завершився і настав час для переходу до активнішої практичної реалізації як попередніх, так і останніх двосторонніх домовленостей. Напрацьований за минулі роки незаперечний позитив у розвитку міждержавних відносин, наявність взаємної політичної довіри дозволили поступово збагатити спектр двостороннього співробітництва новими формами взаємодії в тих сферах і галузях, де наша держава має визнаний потенціал, який може бути використаний і в інтересах економічного розвитку Бразилії.

Достатньо сказати, що упродовж 1994 – 2000 рр. помітна тенденція до зростання загального торговельного обороту між Україною і Бразилією. Якщо в 1994 р. він становив 70 млн. дол. США, то в 2000 р. – вже 140 млн. дол. США. Суттєво розширилась товарна номенклатура двосторонньої торгівлі: в українському експорті – з 39 до 73 позицій, в імпорті з Бразилії – з 37 до 71 позиції [82, с.2].

До співпраці з бразильськими партнерами в галузі енергетичного машинобудування та паливно-енергетичного комплексу активно включилися такі українські підприємства, як ВАТ “Турбоатом” (м. Харків), НВП “Машпроект” та ВО “Зоря” (обидва м. Миколаїв), ВАТ “Мотор-Січ” (м. Запоріжжя), ВАТ “СМНВО ім. Фрунзе” (м. Суми), ВАТ “Харцизький трубний завод”, корпорація “Укр Азія Буд” (м. Київ), ДАТ “Чорноморнафтогаз” (м. Сімферополь), в сфері мирного освоєння космічного простору – ПО “Південмаш” та ДКБ “Південне”, в літакобудуванні – Київський державний завод “Авіант” та Харківське державне авіабудівне підприємство, в галузі металургійного комплексу – низка провідних підприємств чорної металургії та залізорудної промисловості Запорізької, Донецької та Дніпропетровської областей [83, с. 4].

Вагомий внесок у справу утвердження міжнародного іміджу незалежної Української держави робить українська діаспора Аргентини. Визнання незалежності України Аргентиною, встановлення дипломатичних відносин між двома країнами,

взаємний обмін президентськими візитами, відзначення сторіччя українських першопоселень в Аргентині, День України на Міжнародній книжковій виставці в Буенос-Айресі та багато інших важливих подій стали реальністю завдяки активній участі і сприянню української спільноти Аргентини. Ступінь взаєморозуміння, який встановився між обома країнами й народами, закріплений Договором про відносини дружби і співробітництва між Україною і Аргентиною, засвідчується, також, прийняттям у 1993 р. палатою Депутатів Національного Конгресу Аргентини резолюції із засудженням протиправного рішення тодішньої Верховної Ради Російської Федерації “Про статус міста Севастополя”. Влітку 1995 р. в Національному конгресі створено Групу друзів України, до складу якої ввійшли авторитетні політичні діячі Аргентини. 26 вересня 2003 р. – Сенат Аргентини за сприянням української діаспори прийняв резолюцію, яка визнала голодомор в Україні 1932 – 1933 рр. геноцидом [84, с. 460].

Восени 1997 р. Президент Аргентини Карлос Менем побував з офіційним візитом у Києві. В підписаній серед інших документів під час цього візиту Спільній заяві міністра закордонних справ, міжнародної торгівлі та культури Аргентини Гідо Ді Телли та міністра закордонних справ України Геннадія Удовенка було підкреслено “зазначення зв’язків між нашими народами, одним з головних проявів яких є численна українська діаспора в Аргентині”, а також зазначено, що “вихідці з України знайшли гостинність і свободу для розвитку своїх здібностей, інтегрувалися в аргентинське суспільство, зберігаючи при цьому культуру і мову свого народу” [85, с. 105].

Завдяки громадській активності відбулося відзначення сторіччя української діаспори Аргентини. З нагоди ювілею в Україні вперше здійснено видання про життя й діяльність українських іммігрантів та їхніх нащадків на далекому континенті – “Українці в Аргентині” [86, с. 128]. Ювілей привернув увагу громадськості України не лише до долі українських аргентинців, а й до цілого масиву українства в Південній Америці (Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, Венесуела та інші країни), до початку усвідомлення такого унікального явища, як “Латинська Україна”.

Ще однією важливою подією для України стало відкриття в Аргентині інтернет-видання “Ucraina.com”, яке виходить іспанською мовою. Дане видання подає новини про сучасну Україну, її культуру, історію та безперервну боротьбу за незалежність. На сторінці також є інформація про українську спільноту в Аргентині. Сторінка є твором двох молодих ентузіастів з діаспори, докторів Степана-Івана Дмитрова та Івана Гатлевського, які і далі працюють над інтернет-виданням.

На даний час на сторінці розміщено біля 600 інформаційних повідомлень від щоденних новин, до статей на тему голодомору, історії Збройних Сил України 1917-1924 рр., перекладів на іспанську мову українських статей. Окремо подаються цілий ряд знімків із сучасної України. Якщо взяти до уваги, що іспаномовний світ – це понад 500 млн. осіб – то потенційна кількість відвідувачів “Ucraina.com” є дуже велика. Зауважимо, що в перші місяці відкриття сторінки зафіксовано біля 400 відвідувачів, а інколи число сягало 600 осіб щоденно [87. с.4].

Однією з помітних подій культурного життя Аргентини є щорічна міжнародна експозиція книжок в Буенос-Айресі. Вже вісімнадцятий раз силами української

громади (Товариство українських високошкільників Аргентини, Аргентинсько-українська торговельно-промислова палата, товариства “Просвіта” та “Відродження”) на виставці влаштовують павільйон “Україна”. Вісім разів участь у його організації бере посольство України в Аргентині. Основну частину експозицій складають книжки, передані українськими видавництвами. Завдяки цьому український павільйон відображає не лише потенціал української діаспори, а й наукові та творчі можливості України. Виставка засвідчує великий інтерес аргентинської громадськості до видань про Україну. Один із днів виставки вже традиційно є “Днем України”. У заходах в українському павільйоні беруть участь посол України, члени аргентинського парламенту, представники державних та громадських установ Аргентини [88, с.4].

З-за підтримки української громади Буенос-Айреса 6 вересня 2000 р. підписана угода співпраці і приязні двох столичних міст Аргентини та України [89, с. 1].

Налагоджуються політичні та економічні зв'язки між Аргентиною та незалежною Україною, а дружні відносини між народами обох країн давно перейшли в стадію тісних взаємин і як зазначив посол України в Аргентині В. Пащук: “Є частка і Вашої праці, шановні українці Аргентинської Республіки, в досягненнях України – Ви допомагаєте всебічній розбудові українсько-аргентинських відносин, зміцненню двосторонніх зв'язків між нашими країнами” [90, с. 1].

Непересічним явищем як для України, так і для Парагваю стало підписання 6 червня 2004 р. ряду договорів між українською Волинською областю та парагвайським департаментом Итапуа щодо співпраці на культурному, економічному та науковому рівнях. Ініціаторами цього задуму були почесний консул України в Парагваї Андрій Троцюк та українська громада Парагваю. Пан А. Троцюк підкреслив важливість цих договорів, які уточнюють та унормовують співпрацю на таких важливих ділянках як культура, технологія, сільське господарство, економіка, торгівля, соціальна безпека, будівельні питання, питання молоді і т.п. Також консул відзначив, що це перший раз в історії обох народів, Україна та Парагвай підписують договори про взаємну співпрацю і висловив своє задоволення, що церемонія підпису згаданих договорів відбулася в місті Енкарнаціон, що є “столицею” департаменту Итапуа, осідком почесного консульства та своєрідною столицею українців в Парагваї, які у великій кількості заселяють цей департамент [91, с. 3 – 5].

Таким чином, наші співвітчизники у західних державах, чікими лояльними громадянами вони є, сприяють позитивному ставленню до України в політиці цих держав. Вони переконують урядові кола та громадськість у вигідності допомоги нашій державі у тому, щоб вона стала економічно потужною, сприяють кредитно-фінансовій та інвестиційній підтримці розв'язку рівноправної та взаємовигідної торгівлі.

Отже, із самоусвідомленням світовим українством себе як певної духовної цілісності, що засвідчили, зокрема Всесвітні форуми українців, завершується ціла епоха в його розвитку. Понад 12 млн., а той близько 20 млн. осіб українського походження (або майже третина українського етносу), які, за далеко не повною статистикою, проживають поза межами України, нині вже не є діаспорою бездержавного народу. Новий етап у розвитку світового українства потребує пошуку нових підходів до вирішення його проблем, визначення нових завдань і

вироблення нової тактики.

Немає сумніву, що перспективи світового українства нині пов'язані в першу чергу із розвитком Української держави. Розуміючи це, діаспора спрямовує максимум зусиль на розбудову України як демократичної, правової, процвітаючої та духовно багатой держави, такої держави, яка стане у майбутньому справжнім духовним центром українства і посяде гідне місце серед країн світового співтовариства.

Водночас незаперечним є те, що зарубіжні українці потребують уваги, а також моральної, культурно-інформаційної, політичної та матеріальної підтримки з боку Української держави. З цією метою в Україні ефективно працювали державна програма “Українська діаспора на період до 2000 р.”, та національна програма “Закордонне українство” на період до 2005 р. Багато роблять для зарубіжного українства Товариство “Україна – Світ”, органи влади, неурядові організації та ін. Проте з огляду на чисельність української діаспори та гостроту проблем, що стоять перед нею, ця допомога вкрай недостатня.

На нашу думку, найбільша проблема полягає в тому, що українське суспільство ще не до кінця визначилося, чи потрібні йому ці мільйони розкиданих по всьому світові українців, що вони можуть дати пересічному громадянину України. Тим часом без дієвої політики України стосовно своєї діаспори вона через 10 – 15 років, з відходом із життя старшого покоління, основна частина якого залишила Україну вже у зрілому віці й яке тією чи іншою мірою зберігає мову, культуру і традиції свого етносу, може зовсім зникнути. Це означатиме втрату потужного інтелектуального й ділового потенціалу мільйонів людей, здатних активно впливати на політику своїх держав стосовно України. Ми маємо чітко усвідомити – поки існуватиме український етнос, доти існуватиме й українська держава. Тому, дбаючи про українську діаспору, про те, щоб існував і заявляв про себе у світовому масштабі український етнос, наша держава дбає про своє майбутнє.

Одним з головних завдань зовнішньої політики України має стати моральна та політична підтримка української діаспори. Україна має навчитися, враховуючи досвід інших країн, відстоювати інтереси і потреби діаспори на міжнародному рівні. Становище українців за кордоном має стати предметом постійної уваги уряду, парламенту та Президента України, тільки тоді ми зможемо реально допомогти нашій діаспорі.

В свою чергу українська діаспора Канади та країн Латинської Америки гідно відстоювала Україну як суверенного члена світового співтовариства. Допомагала в становленні дипломатичних структур, зокрема українська діаспора Канади, Аргентини та Бразилії придбала для посольств України в даних країнах нові будинки. Адже і для діаспори престиж і статус представництв України має більш ніж символічне значення, яке уособлює синьо-жовтий прапор на будинку посольства чи консульства. Як сказав професор Василь Маркус: “Людина українського роду горда з того, що Україна вільна і рівна серед рівних, визнана у світі, що ми не є третьюрядним народом і культурою, що хоча б духовно ми маємо рідну інстанцію захисту й представлення своїх жалів” [92, с.31]. Але головним є те, що українська діаспора сказала своє вагоме слово в утвердженні українського міжнародного іміджу, піднесенні престижу України і українства у світі, розбудові

політичних, економічних і культурних зв'язків України з країнами своїх поселень.

Українська діаспора сприяла зміцненню молодій незалежній державі як повноцінного партнера на міжнародній арені. Основними аспектами її діяльності стали послідовна підтримка процесу інтеграції України до міжнародного товариства з країнами "Великої вісімки", з країнами-членами НАТО та у дискусіях з міжнародними фінансовими інституціями, такими як Світовий банк і Європейський банк реконструкції та розвитку, підтримка у сфері Світової організації Торгівлі (СОТ) і Торговельному союзу Південноамериканських держав ("МЕРКОСУР").

Завдяки українській діаспорі Канади та країн Латинської Америки Україна посідала особливе місце в мережі міжнародних відносин даних країн. Водночас економічна складова двосторонніх відносин, особливо інвестиційне співробітництво ще не цілком відповідає потенціалу, досягнутому в політичній сфері. Певний прорив у цьому напрямі було зроблено з розвитком прямих зв'язків із канадськими провінціями, бразильськими штатами, паранським департаментом та аргентинськими містами, але ці тенденції ще потребують постійного підсилення в повсякденній практиці двосторонніх відносин, які ще слід наповнювати конкретним змістом стратегічного партнерства.

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІЧНА ДОПОМОГА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ КАНАДИ ТА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В РОЗВИТКУ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

3.1. Допомога канадської та латиноамериканської української діаспори об'єднанням і громадським організаціям материкової України

Архівні документи, спогади емігрантів, повідомлення зарубіжної та вітчизняної періодики свідчать, що українська діаспора Канади та країн Латинської Америки, як і інших країн, не була байдужою до розбудови незалежної України. Вона надавала допомогу для відкриття торговельних, культурно-просвітницьких установ на історичній батьківщині, забезпечувала технічним та медичним обладнанням, гуманітарною допомогою сиротинці, школи-інтернати, загальноосвітні, музичні школи, лікарні, потерпілих від Чорнобильської катастрофи; фінансувала виступи українських спортсменів на світовій арені; встановлювала премії за значні досягнення української еліти в розвитку освіти, науки, літератури, мистецтва; зараховувала на навчання до престижних науково-освітніх та науково-дослідних центрів Європи та Америки українську молодь, вчених, представників різних професій, надавала стипендії для студентів в Україні тощо.

Економічну допомогу діаспори Канади та країн Латинської Америки материковій Україні можна умовно поділити на три періоди.

I. 1991 – 1995 рр. – період, коли діаспора допомагала переважно у забезпеченні за кордоном українських дипломатичних, торгово-промислових та інших місій, про що говориться у попередньому розділі, і постраждалим від Чорнобильської катастрофи в Україні.

II. 1996 – 2000 рр. – період, коли діаспора намагалася впливати на процес становлення підприємств, освітніх, наукових, медичних закладів, церков безпосередньо в Україні через різні громадські організації, державні урядові та неурядові заклади, особисто.

III. З 2001 р. – початок третього періоду допомоги діаспори Україні. Переконавшись, що фінансова, гуманітарна та інші види допомоги не завжди потрапляють за призначенням, українці країн американського континенту намагаються безпосередньо вкладати виділені для цього кошти, доставляти обладнання, речі тощо, завозячи їх до місць призначення власним транспортом чи переказавши гроші через банківську систему на міжнародному рівні відповідно до чинних норм роботи із грошово-фінансовими операціями.

Взагалі, економічна допомога діаспори Україні є дуже вагомою, але відобразити її в цифрах і деталях надзвичайно складно, оскільки часто вона виражається у формі гуманітарної та матеріальної. Так, наприклад, у річному звіті Голови Контрольної комісії Українського народного союзу (УНС) зазначено, що в 1993 р. витрачено значні суми на різні потреби в Україні [1, с. 5]. Конкретніші дані ми знаходимо у програмі фінансового звіту Комітету Канада-Україна за той же 1993 р. про те, що в Україну за цей період вислано гуманітарної допомоги на загальну суму 44 542 дол. В основному це необхідні речі широкого вжитку, які було розподілено по областях України. Організація українського державницького фонду

надала допомогу на суму 27 545 дол., особисті внески становили 16 997 дол. [2, с.4].

Варто зауважити, що глобальна Чорнобильська катастрофа 1986 р. в Україні, яка потрясла світ, огорнула глибоким смутком й українську діаспору. Українські патріоти проявили силу духу, високу моральність, жертвність, гуманізм. Із усіх кінців світу, в тому числі з Канади та країн Латинської Америки почала надходити гуманітарна допомога, яка триває без перерви уже 19 років. “Допомогти чим можемо” – ці слова стали лейтмотивом подвижницької діяльності лікаря Т. Мицика і бізнесменів М. Івасиківа та П. Яцика, подружжя Грегорі, єпископа Української католицької Церкви І. Борецького з Канади і тисяч інших людей українського походження по всьому світу.

В. Лупейко у журналістському дослідженні наводить конкретні дані про Фонд “Допомагаймо Україні”, організаційно оформлений у США в грудні 1990 р., який поширився і на українські громади Канади та країн Латинської Америки – Аргентини, Бразилії та ін. Основні зусилля Фонду спрямовані на збирання коштів для потреб потерпілих від катастрофи на Чорнобильській АЕС і членів Руху. Свідома українська громадськість і церкви зібрали у Фонд Чорнобиля 37 700 дол., а на допомогу Рухові – 28 000 дол. Лише колядники “Пласту” зібрали 1200 дол. Не враховано, однак, ще значну суму коштів, що громада виділила на харчі, вітаміни і медикаменти [3, с. 4].

Про подиву гідну жертвну працю діаспори довідуємося з річного звіту за 1992–1993 рр. Канадського фонду Дітям Чорнобиля. Найбільше коштів у фонд жертвам Чорнобиля внесли владики, окремі священники, парафіальні комітети церков різних конфесій; члени “Ротарі – Клаб” у Торонто і Ванкувері; члени українського студентського клубу при Торонтському університеті; прихильники Руху (Вінніпег); члени Спілки підприємців і професіоналів; члени молодіжної організації (МУНО) Торонто; організатори “змагання гольфу”; члени фундації “Прометей”; фірма “Міст” (Росан-Довіра); бізнесмени: Петро Яцик, Роман Колісник, Богдан Голинський, Петро Вовк; різні фінансові установи та фармацевти; велика кількість приватних осіб.

У звіті президента Фонду доктора Медвідського зазначено: фонд допоміг 6 червня 1993 р. заснувати лікарню в Івано-Франківську. До цієї справи долучилися Торонтський відділ Українського лікарського товариства Північної Америки і фонд імені Галини Главдяк; Івано-Франківському медичному інституту передано понад 100 англomовних підручників і журналів лікарняного спрямування; Київському інституту передано 10 серцевих “моніторів”; подаровано дитячий “фіброгастроскоп” санаторію “Ясень” (Івано-Франківська область); допомога дитячій лікарні, розташованій між Києвом і Чорнобилем; передано сиротинцям, лікарням, клінікам ліки, вітаміни, харчові продукти, одяг, книжки, іграшки та ін. Виступаючи на зборах, скарбник фонду Г. Цюпка доповів, що за звітний 1992-1993 р. на допомогу жертвам Чорнобиля витрачено понад мільйон доларів [4, с. 5].

Зауважимо, що Канадський фонд Дітям Чорнобиля постійно підтримує зв'язки з українськими лікарнями, клініками, намагаючись надати допомогу населенню, яке потерпіло від Чорнобильської катастрофи і продовжує страждати від її наслідків. Працівники Фонду щорічно відвідують декілька медичних закладів України з метою вивчення медичних потреб. Адже здоров'я населення України, особливо

підростаючого покоління – це запорука майбутнього держави.

Важливим є те, що допомога від Канадського фонду Дітям Чорнобиля надходить й нині. Так, 4 червня 2004 р. відбулась передача медичного обладнання на суму 17100 дол. США для наукової лабораторії інфекційного відділення Тернопільської міської лікарні швидкої допомоги [5, с.5]. Допомогу також склали фонд “Гуманітарна допомога Україні”, Ліга українців Канади (Торонто), інші організації та приватні особи, всього на суму кілька десятків тисяч доларів. Ще більшу суму пожертв на фонд “Діти Чорнобиля” виділила Суспільна служба українців Канади в Торонто. Сюди ввійшли десятки патріотичних організацій та окремих осіб, перелічити їх неможливо – жертводавців тисячі [6, с.4].

Дослідник С. Чикаліна в “Українському слові” розповідає про нову акцію канадських добродійників. Зокрема, про приїзд до Києва активного члена Суспільної служби українців Канади Ярослави Плав’юк, яка привезла кошти для придбання ліків двадцятьом чорнобильським інвалідам. Серед них: Любов Матвієвська, яка в серпні 1986 р. обслуговувала персонал ліквідаторів від Фабрики художньої галантереї; Олександр Абрамов – інвалід першої групи, лежачий уже вісім років. Був у Чорнобилі з першого дня – підняли по тривозі і відправили в саме пекло; Євген Мельник – начальник оперативно-розшукового відділу Міністерства внутрішніх справ, який 35 днів відбув у Чорнобилі, починаючи з 4 травня 1986 р. Нині він також інвалід першої групи. Та ряд інших чорнобильських інвалідів.

Разом з внеском фармацевтичної фірми “Фалбі” і оптичної фірми “Віана”, загальна сума допомоги склала 500 млн. карб., у тому числі від Суспільної Служби – 214 млн. карб.[7, с. 11]. Немає трагічнішої ситуації, коли людина, повна сил і енергії, віддавши їх на службу суспільству, залишається хворою, безпомічною і самотньою, наодинці зі своїми пекучими думками. Отож милосердна акція, здійснена Ярославою Плав’юк від імені Суспільної служби українців Канади, переросла в неоціненний дарунок уваги.

Про чорнобильців турбується також Товариство об’єднаних українських канадців (ТОУК), яке плідно працює впродовж багатьох років. Члени і прихильники ТОУК з бажанням допомогти жертвам Чорнобиля зібрали і передали Інституту експериментальної патології, онкології та радіобіології НАН України понад 103 тис. дол. З того часу щорічно вони допомагають забезпечити Інститут необхідними реактивами, про що свідчать листи-подяки, які надходять до Крайового Виконавчого Комітету ТОУК та редакції “Українсько-Канадського Вісника”. Так, в квітні 1999 р. надійшов лист від директора Інституту, професора В. Чехуна такого змісту :

“Дякую Вам і в Вашій особі всім членам ТОУК за Вашу допомогу і за те, що не залишились байдужими до нашого прохання і ще раз відгукнулись на нього реальними діями. Згідно отриманого факсу, гроші в сумі 2295 дол. 50 цент. США за край необхідні нам реактиви вже перераховані фірмі “SIGMA” і тепер вони прямують до України, нашого Інституту. Справжній патріотизм – він дійсно, не в словах, він у добрих вчинках”[8, с.10].

Люба Москаль у журналістських дослідженнях також наводить конкретні дані про допомогу дітям Чорнобиля ТОУК. Вона повідомляє, що 25 листопада 1997 р. Кубу відвідав президент ТОУК Юрій Москаль, щоб офіційно закінчити передачу

гуманітарної допомоги дітям України – жертвам Чорнобиля, котрі проходили курс лікування в Тарара, Куба.

12 великих пакунків медицини, окулярів, канцелярських товарів, цукерок, іграшок та різних сувенірів було передано дітям з України. Також були передані подарунки від представників приватних фірм, зокрема В. Джигіра і К. Паливоди, які закупили для дітей України 20 кондиціонерів, комп'ютер та відеосистему [9, с.6].

В свою чергу Надзвичайний і Повноважний Посол України Олександр Тараненко прийняв канадців як рідних і наголосив “Жодна організація світу чи навіть, якась окрема країна не надала такої масштабної допомоги, як надала ТОУК” [10, с. 7].

Дослідник Ю. Войчишин на сторінках “Нового шляху” наводить дані про відзначення річниць Чорнобильської трагедії в Оттаві, які традиційно розпочинаються молебнем в Соборі св. Івана Хрестителя за душі жертв Чорнобиля. Протягом всіх років їх організацією займається Оттавська українська громада.

Так, 5-ту річницю було відзначено в 1991 р. Голодним обідом, дохід з якого (понад 3 тис. дол.) передано на молоко дітям в Україну. 10-річчя в 1996 р. було організовано разом з Посольством України, його відзначали молебнем і маніфестацією перед парламентом Канади за участю парламентаристів та дипломатів і з тієї нагоди було передано до Обласної житомирської дитячої лікарні інкубатор для недоношених дітей, яких, у зв'язку з чорнобильським лихом, народжується багато в цій місцевості. А в 15-річчя управа Канадського Фонду Дітям Чорнобиля виготовила спеціальні свічки, і гроші за них, зібрані на відзначеннях річниці по всіх містах Канади, передано до України [11, с.5].

На сторінках журналу “Українка в світі” знаходимо наступне: в 1998 р., під час святкування 50-річчя СФУЖО, всі жіночі організації Аргентини організували добродійні акції, а весь дохід із них переслали потерпілим від Чорнобильської трагедії в Україну [12, с.27].

Не можна залишити поза увагою той факт, що в діаспорі немало людей, які заповіли після смерті певні суми їх спадку передати на фонд Допомоги дітям Чорнобиля зокрема, та на українські потреби в цілому. Так зробили Іван Баган, Володимир Юзик, Іван Багрій, Олександра Пахуша, Михайло Галандюк.

Заповіт останнього вразив масштабом княжої щедрості добродійника. Згідно з його волею всі кошти, які лишалися по ньому, мали бути розподілені так: Канадському фондові “Діти Чорнобиля” на проект “Надія” – 1 млн. 100 тис. канад. дол; Спілці української молоді Канади й оселі СУМ “Веселка” – 935 тис.; Дому опіки при парафії святого Димитрія в Торонто – 275 тис.; Патріаршому собору в Києві – 275 тис.; Золотоверхому Михайлівському соборові в столиці України – 275 тис.; дослідному інституту “Україніка” – 275 тис.; шпиталю у Львові – 275 тис.; на видання книг для шкільної молоді України – 275 тис.; для катедри українських студій в Едмонтоні (Альбертський університет) – 275 тис.; Церкві святої Покрови в селі Гаї Бродівського району на Львівщині – 275 тис.; для церкви святої Покрови в Торонто – 165 тис.; на видання книг про Симона Петлюру – 120 тис.; на тижневик “Гомін України” – 80 тис. дол. [13, с. 459].

Одночасно з допомогою жертвам Чорнобиля канадська діаспора жертовно висилала пакунки в інші регіони України. З цього приводу Голова Проводу

Конгресу Українських Націоналістів (КУН) Слава Стецько 17 березня 1994 р. висловила подяку, в якій, між іншим, зазначено: “Цим підтверджуємо отримання допомоги, яка складалася із шкільного приладдя, медикаментів, дитячого одягу та інших потрібних Україні речей. Подяка для Комітету ОУДФ Канади. Допомога розподілена у Вінницькій, Житомирській, Кіровоградській та ще в семи областях України” [14, с. 3].

У діаспорній періодиці часто зустрічаємо листи-подяки за допомогу та списки жертводавців. Так, на сторінках “Гомону України” розміщені списки жертводавців на проекти національного відродження в Україні, у журналі “Молода Україна” списки жертводавців на відбудову Михайлівського Золотоверхого Монастиря в Києві, на сторінках “Вісника” подяка за дефіцитні ліки, які врятували зір сину Дімі [15, с. 8], в газеті “Новий шлях” подяка за кошти, на які розпочато будівництво першої греко-католицької церкви на півдні України, церкви Різдва Пресвятої Богородиці [16, с. 5]. І таких подяк та списків жертводавців тисячі.

На основі дослідження Т. Дунаєвої можна стверджувати, що діаспора перерахувала чимало коштів на підтримку шкіл-інтернатів, сиротинців, ремонт і відбудову церков, зокрема на Полтавщині. Найбільше на це виділили грошей церковні комітети різних конфесій. Так, наприклад, лише на одній зустрічі діаспори було зібрано 3 тис. дол., за які в Україну надіслали 2 факсимільних апарати, 150 книг, марки Підпільної пошти України, фотоапарат, магнітофон, а також пакунки 10 осередкам Союзу української молоді (СУМ) і Союзу молодих українців (СМУ) Чернігівської та Донецької областей. Понад сто осіб охоче підтримали ініціативу своїх колег [17, с. 6].

Найвищої оцінки заслуговує діяльність Українських Державницьких Організацій Канади (УДО Канади), членами яких є кредитові спілки “Будучність” (Торонто) і “Українська Народна Каса” (Монреаль), фундації “Прометей” і “Десна”, Дослідний інститут “Україніка”, корпорація “Міст”, громадські центри та окремі особи. Вони активно і послідовно підтримують усі вагомні всегромадські проекти допомоги Україні.

Прикладом може слугувати всегромадська акція під егідою Конгресу Українців Канади для створення фізичної бази дипломатичних представництв України в Канаді. Внесок УДО Канади для успіху цього проекту становив більше як 200 тис. дол. З часу проголошення незалежності України УДО Канади організували і провели три масштабні добродійні проекти:

Перший проект (грудень 1993 р. – лютий 1994 р.). Було вислано в Україну біля 400 пакунків великого розміру з речами, призначеними для потребуючих дітей, інвалідів, робітників. Вантаж складався із одягу, шкільного приладдя, медичного устаткування, ліків тощо з майновою вартістю біля 60 тис. дол. Координатором цього проекту УДО Канади був Іван Сосняк [18, с. 4].

Другий проект (грудень 1997 р. – квітень 1998 р.). Вислано в Україну чотири 45-стові контейнери, наповнені легким і важким медичним устаткуванням та приладами, ліками, шпитальними ліжками, ультразвуковою діагностичною апаратурою, інкубаторами, приладдями для інвалідів, одягом для дітей у сиротинцях тощо з майновою вартістю біля 850 тис. дол. Координаторами проекту були Василь Мигович і Орест Стеців. За придбання предметів медичного призначення для

передачі в Україну на окрему увагу заслуговують доктор Ігор Стеців (м. Смітерс, Британська Колумбія), який є індивідуальним спонсором нового медичного приладдя вартістю понад 10 тис. дол., доктор Ярослав Шкляр (Торонто, Онтаріо) і провідний член УДО Степан Петелицький (Ванкувер, Британська Колумбія), який з власної ініціативи організував передачу в Україну 17 контейнерів медичного устаткування, вартістю більше як 4,5 млн. дол. [19, с. 4].

Третім масштабним проектом Комітету з гуманітарної допомоги УДО Канади є висилка зошитів потребуючій шкільній дітворі в Україні. Але це не звичайні зошити, бо на обкладинках розміщена основна інформація про Україну і українців з відповідним мистецьким оформленням. Ідея такого освітнього проекту виникла в редакції “Гомону України” у 1993 р. З того часу дотепер, завдяки організаційним та індивідуальним спонсорам, в Україну уже вислано понад чверть мільйона таких зошитів. Це, мабуть, найбільш тривалий благодійний проект з ділянки освіти, популярність якого зростає з року в рік.

Поруч з цими масштабними проектами Комітет з гуманітарної допомоги УДО Канади продовжував періодичну висилку пакунків потребуючим у всі регіони України з необхідними речами побутового вжитку. Протягом 1997-2002 рр. комітет вислав біля 450 пакунків з майновою вартістю біля 45 000 дол. Якщо врахувати кількість пакунків, висланих усіма УДО Канади та їхніми відділами, то їх число складатиме приблизно 2 тис. Дотепер в різні бібліотеки України УДО Канади передано близько 30 тис. книжок з українським національним змістом.

Також, необхідно згадати перший в Канаді всегромадський масовий гуманітарний проект, який здійснила едмонтонська громада, коли у 1992 р. було завантажено гігантський транспортний літак “Мрія” різною гуманітарною допомогою, зокрема медичним устаткуванням. Тоді вислано в Україну 80 тонн вантажу вартістю майже 500 тис. дол. УДО Едмонтону відіграли задля успіху цього проекту передову роль. Було й багато інших благодійних проектів, які здійснювались УДО Канади (додаток Б). Грошова вартість названих проектів УДО Канади та їх членства становить більше як 5 млн. дол. [20, с. 5].

Однак це все, неповний перелік усіх проектів, допомогових акцій, які здійснювали осередки і відділи УДО Канади та індивідуальне членство з власної ініціативи, про що є, у кращому випадку, обмежена інформація. Це також не включає участь і допомогу УДО у всегромадських благодійних заходах під егідою Світового Конгресу Українців, Конгресу Українців Канади, Суспільної Служби Українців Канади, Комітету Українок Канади та інших благодійних структур. Якщо врахувати й це, то загальна вартість благодійної допомоги організованої чи наданої УДО Канади та їхніми членами на різні потреби України могла б вільно дійти межі 15 млн. дол. (згідно статистичної проєкції на основі доступних даних).

Високої оцінки заслуговують дослідження В. Ке та Р. Дигаса, зокрема ті, котрі стосуються розвитку кредитних спілок і допомоги їм. Адже тепер, коли Україна вільна, економісти та фінансові експерти Канади і ряду інших країн зосередили свою увагу на занедбані фінанси України. З'явилась ідея повернути до життя кредитні спілки. Відбулася велика кількість конференцій і зустрічей як в Канаді та США, так і в Україні, в результаті яких в різних місцевостях України успішно почали розвиватися менші та більші кредитні спілки. Мірилом успіху, як зазначає

Віра Ке у своїх дослідженнях, можна вважати Першу Світову Конференцію Українських Кредитівок у Києві, що відбулася 14 вересня 1994 р. Організатором конференції був адвокат Тарас Підзапецький, член Президії Української Світової Кооперативної Ради [21 с. 10].

Логічним продовженням стала підтримка уряду Канади, який виділив 3,4 млн. канад. дол., для розвитку кредитних спілок в Україні. Ще 1,2 млн. дол. додали тамтешня кооперативна асоціація і українська кооперативна рада Канади. В межах цих коштів надано технічну допомогу 55 вітчизняним кредитним спілкам. Працівники кредитних спілок були запрошені на навчання до Канади та США, використовуючи для цього кошти спеціальних програм. Окрім цього, Українська світова кооперативна рада щороку виділяє по 1 млн. дол. на громадські цілі – підтримку церкви, молодіжних організацій, наукових товариств тощо [22, с. 3].

Варто зауважити, що допомога надходить як від Української світової кооперативної ради, так і від окремих кредитних спілок. Зокрема, на сторінках газети “Голос України” ми знаходимо повідомлення, що на підсумкових загальних зборах кредитної спілки “Будучність” (Канада) її голова заявив: “Ми не забуваємо своїх синівських обов’язків перед Україною. Кредитна спілка успішно допомогла у відбудові кооперативу “Вигода” в Стрию (Львівська область), де ще на початку ХХ ст. зародився славетний “Маслосоюз”. “Через такі економічні зв’язки, – сказав керівник “Будучності”, – ми кладемо нашу цеглину в економічну розбудову України і тим самим у захист її незалежності” [23, с. 9].

Особливої уваги заслуговує допомога благодійної організації під назвою Світова фундація українських лікарських товариств або Фундація СФУЛТу, яка об’єднує українські лікарські громади у 15-ти країнах світу, в тому числі лікарів Канади, Аргентини, Бразилії. Дотепер СФУЛТ організував сім медичних наукових конгресів, в яких брали участь лікарі українці зі всього світу. П’ять останніх конгресів відбулися вже в Україні.

Необхідно зазначити, що з моменту відновлення української державності діяльність СФУЛТу докорінно змінилась. Вона перетворилась тепер в гуманітарну акцію на користь українським медичним установам. Лише протягом 1995-1997 рр. СФУЛТ надала українським медичним та культурно-освітнім установам гуманітарну допомогу вартістю понад 400 тис. дол. Зокрема, було придбано комп’ютеризоване друкарське обладнання для Національного медичного університету в Києві, Одеського державного медичного університету, Дніпропетровської медичної академії, Київського НДІ отоларингології, Харківського НДІ медичної радіології і Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Також за кошти фундації закуплено сучасні американські медичні підручники і передплачено 30 англійських медичних журналів для Державної наукової медичної бібліотеки та для бібліотек багатьох медичних університетів, академій та науково-дослідних інститутів. Фундація спонсорувала видання англійсько-українського словника медичної термінології (Одеса), підручників: “Акушерство і гінекологія” (Одеса), “Травматологія” (Львів), “Отоларингологія” (Київ), “Анатомія людини” (Львів) і монографію “Пухлини вуха” (Київ). На початку 1997 р. Фундація придбала для наркологічної клініки в Івано-Франківську діагностичне обладнання та апаратуру для діалізу і плазмафорезу. В тому ж 1997 р. було закуплено 50

комплектів комп'ютеризованого друкарського обладнання для осередків товариства “Просвіта” і деяких інститутів та окремих середніх шкіл. Завдяки старанням СФУЛТу в Україну для дитячих лікарень та клінік надійшли ще й оксиметри та набори для миттєвого вимірювання глюкози в крові [24, с.206-207]. Також СФУЛТ організовує стажування українських лікарів за кордоном, зокрема в Канаді та США.

Отже, із зазначеного вище ми бачимо, яку неоціненну допомогу надає СФУЛТ незалежній Україні. І нині, на нашу думку, основним завданням СФУЛТ має стати відкриття в Україні (Києві) філіалу Фондації, працівники якого б могли на місці займатися контролем доставки і розподілу надісланої допомоги та сприяти у підготовці нових кадрів лікарів.

Непересічним явищем стало заснування Канадського медичного проекту “Освіта”, який включив в себе програми материнства і вагітності в Україні. Адже дослідження наслідків трагедії на Чорнобильській АЕС показали світові, що здоров'я матерів і дітей в Україні під загрозою. Проект був заснований доктором Ернестом Мекой із Медичного факультету Альбертського університету в 1994 р.

На початку роботи проекту в Україну приїхали понад сорок канадських лікарів-добровольців працювати в клініках і консультувати своїх українських колег. Згодом українські лікарі після завершення навчання в Україні їхали на стажування в Канаду [25, с. 7].

Основними цілями проекту “Освіта” є: зменшення перинатальної смертності і смертності дітей в Україні; зменшення материнської смертності; покращення охорони здоров'я вагітних жінок і дітей; поліпшення і піднесення до західних стандартів клінічної і лабораторної діагностики та лікування хвороб у дітей і жінок; введення і застосування нових технологічних процесів і навчальних моделей у медичній освіті.

Проект “Освіта” досягає поставлених цілей шляхом:

- введення клінічної програми навчання – щорічно 60 канадських лікарів навчають і консультують українських колег;
- після виконання клінічної програми навчання щорічно обираються 20 лікарів України для чотирьохмісячного стажування в канадських медичних установах – це інтенсивна програма навчання лікарів їхнім спеціальностям;
- Канадська програма лабораторних технологій – з серпня 1992 р. в лікарні №1 міста Києва постійно працює два канадських лабораторних технологи [26, с. 21];
- програма підтримки спеціальних бібліотек – разом з національною медичною освітньою бібліотекою у Києві проект “Освіта” створив розширений медичний довідковий центр, яким користуються всі лікарі і студенти медичних закладів.

Першими на стажуванні в Канаді по проекту “Освіта” перебували з 15 березня по 17 липня 1994 р. 10 дитячих лікарів з Києва. Всі вони віком від 28 до 40 років із 6-ним стажем практичної роботи. Група складалася з реаніматолога Арістова, нейрохірурга Федірко, мікрохірурга Фурманова, педіатра Голоти, генетика Горovenко, неонатологів – Хілобок, Матвійчук, Волковінської, акушера Ломикіна, психіатра Пасічника. Кожен з цих лікарів працював за індивідуально складеною програмою.

По завершенні програми доктор О. Хілобок-Яковенко зазначила, що – “Українські лікарі щасливі, що потрапили на навчання в Канаду і тому від усього

серця вдячні за науку. Впевнена, що вдома ми зуміємо передати своїм колегам здобуті знання і, можливо, колись Україна по охороні здоров'я стане на один рівень з Канадою" [27, с.7].

Логічним продовженням медичного проекту "Освіта" стала урядова програма по забезпеченню медикаментами дитячих лікарень і пологових будинків в Україні, для реалізації якої уряд Канади виділив три мільйони доларів, подбавши при цьому про якнайдоцільніше використання коштів. З цією метою була створена експертна комісія, яка вивчала потреби медичних закладів України. Згідно з результатами обстеження, було закуплено необхідні препарати, серед яких найбільш дефіцитні антибіотики та анестезійні засоби, шовний матеріал та інструменти. Канадські військові літаки здійснили доставку гуманітарного вантажу з-за океану, одночасно в кілька регіонів України, зокрема на Львівщині допомогу отримали більш як 680 лікарень і пологових будинків [28, с. 2].

Серед багатьох нинішніх проблем України ще однією з найболючіших є проблема дітей-сиріт. Саме ними чи не найактивніше опікується українсько-канадський благодійний фонд "Товариство "Приятелі дітей". У журналістських дослідженнях, які провели О. Бай, Л. Бондарук, Я. Зорич наводяться конкретні дані про фонд "Товариство "Приятелі дітей", який з'явився у 1993 р. як продовження діяльності канадського проекту фонду "Дітям Чорнобиля". А почалося все з ініціативи подружжя Вжесневських, відомих громадських діячів Канади. Родина Вжесневських, маючи своїх трьох дітей, удочерила Оленку з України. Уболіваючи за долю дівчинки, Вжесневські збагнули, наскільки серйозними є проблеми зі здоров'ям безпритульних дітей з України, і насамперед через нестачу медикаментів, уваги, опіки, любові до дітей. Тож про все побачене подружжя розповіло друзям, які також почали допомагати дітям-сиротам [29, с. 45].

До діяльності фонду долучалися різні канадські компанії, громадські організації, церкви. Тому наступні маршрути родини Вжесневських почали охоплювати дедалі більше інтернатів. Стало очевидно, що проект, який був розрахований на три роки і термін дії якого закінчувався в 1996 р., мав би продовжитися. Таким чином, того ж року Міністерством юстиції України було зареєстровано благодійний українсько-канадський фонд "Товариство "Приятелі дітей". Його очолили Марина Криса та Катерина Ющенко (дружина Президента України). А 1997 р. в США українська діаспора заснувала благодійну організацію "Приятелі дітей". Ця організація має назву "Ukrainian Children's Aid & Relief Effort" чи "UCARE Ins", яку очолила Віра Петруша. Волонтери із США активно включилися у роботу всіх напрямків діяльності благодійного фонду "Товариство "Приятелі дітей" [30, с. 9].

Автор також зауважує, що фінансово підтримують "Приятелів дітей" не лише компанії, громадські організації, окремі особи, а допомога надходить і на державному рівні. Так, посол Канади в Україні Кристофер Вестдал передав українсько-канадській добродійній організації "Приятелі дітей" внесок у розмірі 10 тис. дол. Внесок зроблено Канадським фондом співробітництва при Посольстві Канади в Україні. Кошти направлено для професійного навчання директорів 180-ти українських будинків сиріт. Уряд Канади лише протягом 1996 – 1998 рр. передав організації "Приятелі дітей" допомогу в розмірі 625 тис. канад. дол. [31, с. 5].

Сьогодні Благодійний фонд “Товариство “Приятелі дітей” своєю діяльністю охоплює різні сторони життя дітей-сиріт та працівників дитячих сирітських закладів, реалізуючи наступні проекти: “Гуманітарна допомога”, “Літній табір”, “Асоціація працівників закладів для соціально незахищених дітей”, “Вступник”, “Стипендіант”, “Допомога дітям-сиротам інвалідам”.

Перший маршрут проекту “Гуманітарна допомога” дав можливість “Приятелям дітей” передати від добровольців із Канади у 28 сирітських закладів України антибіотики, шприци, полівітаміни, засоби гігієни, книжки, зошити, одяг, взуття та дитяче харчування [32, с. 12]. Останніми роками “Приятелі дітей” відвідують не менше 150 сиротинців на рік. Окрім гуманітарної допомоги, вони надають консультації медичному персоналу дитбудинків із вживання ліків, проводять огляд санітарно-гігієнічного стану дитячих закладів і їх потреб на майбутнє. За десять років відбулося 22 маршрути, протягом яких надали гуманітарну допомогу понад 220 дитячим закладам, охопивши майже 50 тисяч дітей, які залишилися без піклування батьків у всіх регіонах України.

Руслана Вжесневська на II Всесвітньому форумі українців відзначила: “Ми постійно підтримуємо контакт з кожним притулком в Україні і намагаємось надавати йому додаткову гуманітарну допомогу. Особлива увага приділяється найбільш віддаленим і найменш матеріально забезпеченим сирітським будинкам. Зібраний в Торонто вантаж переправляється на склад в Україні, де проходить його розподіл по маршрутах і завантаження на транспорт. Гуманітарна допомога перевозиться особисто добровольцями групи “Приятелі дітей” на місце призначення і весь час є під їх контролем. Переважно подорож триває 2 тижні, і кожен маршрут охоплює 22 – 25 дитячих установ” [33, с. 344].

Варто зауважити, що найулюбленішим проектом “Приятелів дітей” є “Літній табір”. Впродовж семи останніх років були організовані та проведені літні навчально-освітні табори в Карпатських горах для соціально незахищених дітей. Гасла цих таборів були такі: “Козаки ХХІ століття”, “Діти-дітям”, “Наша доля в наших руках”. У 2002 р. було запрошено 37 шкіл-інтернатів, понад 500 дітей-сиріт мали змогу відпочити в таборі [34, с. 3]. Програма табору була спрямована на розвиток життєвих навиків у дітей, зокрема, підвищення їх знань, почуття самовпевненості, соціальної свідомості, самоповаги та відчуття свого внутрішнього світу.

Функціонування сирітських закладів в Україні потребує розв’язання багатьох проблем, які дісталися у спадок від радянського минулого. Для цього у 1997 р. фонд “Приятелі дітей” провів першу Всеукраїнську конференцію керівників дитячих сирітських установ. У результаті цієї конференції виник проект “Асоціація працівників закладів для соціально незахищених дітей”, метою якої визначено поліпшення становища дітей-сиріт, реформування інтернатних закладів, соціальна реабілітація дітей у суспільстві. Під час проведення семінарів з 1998 по 2000 р. члени Координаційної ради створили статут та план подальших дій. Мета “Приятелів дітей” у цьому процесі – допомогти директорам розпочати пошук додаткових джерел фінансування, ввести застосування елементів менеджменту, ознайомитися та освоїти нові форми ведення бюджетного господарювання, а також привернути увагу уряду України до проблем сирітських установ і поставити реальні

завдання для їх вирішення [35, с. 11].

Менеджер освітніх програм фонду “Приятелі дітей” Алла Галич зініціювала проекти “Вступник” і “Стипендіат”, спрямовані на допомогу дітям-сиротам в отриманні вищої освіти в учбових закладах України. Здійсненню освітніх проектів фонду “Приятелі дітей” допомагають проект “Приятелі дітей” при Канадському фонді Дітям Чорнобиля, Фонд “Приятелі дітей” США (UCARE, Ins), Фундація імені Олега Венгерчука (США), Фундація родини Темертей (Канада), Фундації Соммерс та Гайвас (США), приватні особи: Ярослава Зорич, сім’я Федорович, Лілія Малецька з Канади, Марта Перейма та Дональд Костелло з США, а також підтримують приватні та державні установи. У 2002 р. 2 дітей-сиріт за підтримки фонду навчалися на підготовчому відділенні Національного Університету “Києво-Могилянська Академія”, 8 дітей-сиріт вже стали студентами цього елітного закладу. Загалом нині на освітній проект подали заявки 62 студенти різних вузів України, з яких 46 отримують щомісячні стипендії, одяг, взуття, медичну опіку та продукти харчування [36, с. 9].

Понад два роки координатор медичного проекту Світлана Удодова опікується дітьми-сиротами інвалідами, які через свої фізичні вади не можуть повноцінно розвиватися. У 2002 р. цим проектом було охоплено 13 дітей-сиріт інвалідів, вихованців Цюрупінського дитячого будинку, для яких були організовані у провідних медичних закладах Києва консультації лікарів, проведені операції та здійснено протезування. Співпраця із Цюрупінським будинком-інтернатом стала доброю традицією. Вихованці інтернату беруть участь у навчально-оздоровчих таборах у Ворохті Івано-Франківської області, які проводяться за проектом “Приятелів дітей” Канадського Фонду Дітям Чорнобиля [37, с. 11].

Отже, позитивні результати роботи проекту “Приятелі дітей” стають щораз відчутнішими: стан здоров’я дітей в сирітських будинках покращується, завдяки дитячому харчуванню і вітамінам діти виглядають здоровішими, завдяки навчальним матеріалам та цікавим забавам розвиваються краще. Зауважимо й таке, що лише за період з 1993 р. по 1997 р. “Приятелі дітей” передали до сирітських будинків України майже 450 тонн гуманітарної допомоги, яка оцінюється на суму більше як 7,5 млн. канад. дол. Нині ж фонд “Товариство “Приятелі дітей” своєю діяльністю охоплює різні сторони життя дітей - сиріт. І як підкреслила засновник фонду Руслана Вжесневська: “Плани у нашої організації великі. Найголовніше, що ми зрозуміли, – наша праця дуже потрібна Україні і її майбутньому – дітям” [38, с. 345].

Необхідно згадати про той факт, що у березні 1992 р. Міжнародний Олімпійський Комітет визнав Національний Олімпійський Комітет (НОК) України. Але на заваді до виходу великого українського спорту на міжнародну арену стає хронічна нестача валютних коштів. Потрапивши у скруту, керівники Міністерства у справах молоді і спорту та НОК України звернулися за допомогою до української діаспори. І це звернення не залишилося без відповіді. Світове українство почало систематично надавати допомогу, зокрема, “Українська спортова Центральна Америка і Канади” (голова управи Мирон Стебельський), Канадський комітет приятелів НОК (голова Стах Габа), комісія Всесвітнього Конгресу Українців (голова Всеволод Соколик) фінансово досить суттєво підтримали наші федерації, відкривши їм дорогу

до міжнародних спортивних асоціацій.

Саме завдяки їхнім зусиллям наша Олімпійська дружина впевнено почувалася на перших в історії незалежності України зимових Олімпійських іграх 1994 р. у Ліліхамері, на Параолімпійських іграх 1996 р. в Атланті, на Зимовій Олімпіаді в Нагано 1998 р., на літніх Олімпійських іграх 2000 р. в Сіднеї та на зимових Олімпійських іграх у Солт-Лейк-Сіті в 2002 р.

Спільними зусиллями багатьох організацій української діаспори було зібрано та переведено на рахунок НОК України 400 тис. дол. Ці кошти використано виключно для потреб олімпійської збірної команди України. Близько 100 тис. дол. надав бізнесмен з Канади на реконструкцію ковзанки “Крижинка” у столиці України. Окрім цього чимало добровільних помічників надавали допомогу нашій делегації під час проведення Олімпійських ігор.

Значну фінансову і моральну підтримку від українських громад Канади та США дістали наші студенти-спортсмени під час універсиади, що проходила у липні 1994 р. в північноамериканському місті Буфало [39, с. 16]. У вересні 1994 р. в північноамериканському місті Індіанapolis проходив чемпіонат світу з веслування. Левову частку витрат, пов’язаних із участю нашої Національної збірної у цих змаганнях, взяла на себе українська громада Канади. Зокрема, представники української громади допомогли нашим атлетам орендувати човни.

Також зауважимо, що наша команда під час Олімпійських ігор 1996 р. жила і тренувалася на спортивних об’єктах невеликого містечка Карлтон, неподалік від Атланти. Українська громада Атланти виділила нашим спортсменам Український дім, де вони відпочивали, влаштовували прийоми та культурні заходи.

На відродження спорту в Україні та фінансову підтримку Олімпійських збірних України з 1991 р. спрямована діяльність Української спортової централі Америки та Канади (УСЦАК). В кінці 1991 р. Управі УСЦАК вдалося налагодити добрі робочі стосунки з керівництвом НОК України для координації фінансової допомоги українським спортивним федераціям і збірній України (додаток В). Широкий діапазон фінансової допомоги вимагав від діаспори значних фінансових коштів. Для цього Управа УСЦАК провела велику пропагандистську акцію серед української громади Канади і США для збирання потрібних коштів. Було створено “Фонд Відродження Спорту в Україні”, “Стипендійний Фонд Оксани Баюл” і “Фонд Олімпійський”.

Українська патріотична громада Канади і США щиро відгукнулася на заклик УСЦАК і пожертви були невдовзі успішно зібрані. УСЦАК послідовно допомагала спортсменам України брати участь в європейських та світових чемпіонатах і своєю конкретною фінансовою допомогою великою мірою сприяла успіхам наших славних олімпійців [40, с.120].

Потрібно сказати, що Управа перш за все працювала безкорисно, на громадських засадах, старалася доцільно і економно розпоряджатися довіреними коштами, що видно з наведеного звіту Управи і адміністрації фондів від 31 жовтня 1996 р. (додаток Д). Беручи до уваги незavidний стан українського національного спорту, Управа УСЦАК вирішила і в подальшому продовжувати фінансово-допомогову акцію. І вже 1997 р. Управа УСЦАК організувала фонд “Тетяна - Руслан”, збрала кошти і направила по 1 тис. дол. молодим шаховим талантам з

Краматорська – Тетяні Кононенко і Руслану Пономарьову та по 200 дол. їхнім тренерам [41, с.167].

В серпні 1999 р. УСЦАК підтримала Львівський державний інститут фізичної культури (ЛДІФК), в якому виховуються патріотичні спортивні кадри, майбутні олімпійські чемпіони. За фінансової підтримки УСЦАК з нагоди 50-річчя ЛДІФК була організована конференція на тему “Молода спортивна наука України”. На подальші потреби інституту панею Н. Канюк УСЦАК передала 1 тис. дол. та 2 тис. дол. для перевидання праці історика і проректора інституту пані О. Вицебі. УСЦАК підтримала також спортивний місячник “Старт” в Києві, сумою 1 тис. дол. Цей журнал відіграє важливу роль в поширенні національних ідей в українському спорті.

Завдяки фінансовій підтримці УСЦАК стала можлива участь у Вітрильних змаганнях міжнародного європейського класу Світового чемпіонату, які відбулися в Гамільтонському яхт клубі 19-літньої спортсменки М. Долинської з Києва [43, с.9].

Оцінюючи діяльність УСЦАК, посол України Ю. Щербак, зазначив: “Запропоновані Централєю проекти відродження спорту в Україні допомагають повністю розкрити потенціал українських спортсменів, що сьогодні вкрай важливо й своєчасно для нас у час виходу з економічної кризи... Постійна підтримка Вами НОК України зробила безцінний внесок у становлення та розбудову держави” [43, с. 3].

Значну допомогу надає вітчизняному спорту особисто голова Канадського комітету приятелів НОК Стах Габа, уродженець Судової Вишні, що на Львівщині. Виконком Національного олімпійського комітету України нагородив його своєю почесною відзнакою. Вітаючи лауреата, президент НОК України Іван Федоренко підкреслив значний особистий внесок нашого співвітчизника у розбудову олімпійського руху в Україні та підготовку українських спортсменів до виступів на Олімпійських, Параолімпійських іграх, інших найпрестижніших міжнародних змаганнях і вручив йому срібний нагрудний знак та відповідне свідоцтво. “Ми й надалі працюватимемо, – запевнив Стах Габа, – бо я люблю спорт, люблю Україну. Я – добрий українець!” [44, с. 16].

Отже, фінансова, організаційна та моральна допомога діаспори є серйозним чинником у процесі фізичного та духовного відродження українського народу. У свою чергу, розвиток олімпійського спорту сприяє зростанню міжнародного іміджу молодій державі. Наші співвітчизники, що проживають за океаном, беруть участь у розробці наукових проектів, пов’язаних із покращенням здоров’я народу України. І в сфері спорту віддзеркалюється благородне прагнення багатомільйонної української діаспори – надати своїй батьківщині посильну допомогу у розбудові її державності.

Варто зауважити, що найвідомішою організацією Заходу, яка допомагає в економічному розвитку України, є канадська фірма “Міст” із Торонто, яка була створена в 1989 р. “Головним напрямком діяльності нашої фірми, – зазначають її власники Ростислав та Анна Кисилі, – є інвестиції в українську економіку, створення спільних підприємств і виробництв, експорт та імпорт товарів і таке інше. В цьому ми бачимо майбутній розвиток і користь як для фірми, так і для України в цілому. Для цього ми створили “Міст” і для цього працюємо. У цьому, я думаю, наша відмінність від інших компаній і наша перевага” [45, с. 5].

Фірма “Міст” створила в Україні спільне українсько-канадське підприємство “Росан” з головним управлінням у Львові, філіями – в Івано-Франківську, Києві, Дніпропетровську. Це одне з найбільших українсько-канадських підприємств із сучасно обладнаними офісами, прямим комп’ютерним зв’язком з центром фірми “Міст” у Торонто, складами, товарами, 100 вантажними і легковими автомобілями, станціями заправки паливом. У всіх підрозділах фірми працює 250 чоловік.

Ще в 1990 р. фірма “Міст” відкрила першу незалежну приватну телестудію у Львові, більшу частину устаткування для якої закуплено в Канаді. Завдяки телестудії “Міст” 10 мільйонів глядачів Західної України можуть дивитися щоденно по 6 годин її передачі. Але, на думку власників “Моста”, “найголовніше наше підприємство в Україні – це “Росан-Довіра” – спільне українсько-канадське довірче підприємство, перше такого типу в Західній Україні. Воно взяло під опіку старших і німецьких людей, які залишилися без догляду і потребують допомоги”. У “Росан-Довірі” працюють високоосвічені фахівці, спеціалісти найвищого рангу: економісти, юристи, фінансисти. “Вони, – вважає Р. Кисіль, – є мозком нашої фірми, саме вони спрямовують інвестиції, які надходять в Україну через “Міст”” [46, с. 6].

Фірма проводить велику і дуже корисну роботу, зокрема, допомагає вигідно інвестувати капітал в Україні, надати вкладникам грошей правові та економічні консультації, рекомендувати або знайти партнера для спільного бізнесу в різних сферах виробництва. Одним з основних напрямків діяльності “Росан-Довіри” на сучасному етапі є роздержавлення і приватизація державного майна для громадян та приватних підприємств в Україні. Загальновідомо, процес приватизації, створення спільних підприємств – це шлях до стабілізації і зміцнення економіки держави. Фірма “Міст” своєю діяльністю прокладає цей шлях.

Значну допомогу надають не лише товариства, організації, фонди, фірми, а й окремі особи, зокрема вагомий внесок в економіку України зробив бізнесмен з Торонто Мирослав Івасиків, родом із с. Верхнього Синьовидного Львівської області, який у 1944 р. разом з батьками змушений був залишити рідну землю.

Як зазначає у своїх рукописах М. Івасиків, з проголошенням незалежності нашої держави він вирішив частину свого капіталу інвестувати в народне господарство України. За його кошти збудовано у с. Верхньому Синьовидному готель-ресторан, пилорамний цех, прокладено магістральний газопровід. М. Івасиків подарував значні суми на ремонт церкви Святого Івана Хрестителя, пам’ятника борцям за волю України, на регулювання течії гірської р. Опір, спорудження каплиці-меморіалу в м. Славську на честь героїв Української Повстанської Армії (УПА). В економіку України він вклав 3,5 млн. дол. [47, арк. 1 – 70].

Завдяки архівному матеріалові, зібраному в Львівському історичному музеї, ми мали змогу детальніше познайомитися ще з одним великим благодійником нашого народу – Лукою-Богданом Обухом, який народився 1940 р. в с. Новому Виткові Радехівського району на Львівщині. Успішно закінчивши місцеву середню школу, в 1957 р. він вступив до Львівського політехнічного інституту на факультет нафтопереробки, після закінчення якого в 1963 р. отримав диплом гірничого інженера-геолога.

У 1966 р. Л.- Б. Обухом особливо зацікавилися працівники КДБ, причиною чого стали його спроби виїзду за кордон, відмова вступити до комсомолу та

антирадянська діяльність батька в УПА. Його агітували стати таємним співробітником КДБ, але Л.- Б. Обух не погодився. Отримавши візу, він у 1966 р. переїхав до м. Злоторія біля Легниці (Польща). “Це була моя перша маленька перемога над здичавілим комуністичним хамством,” – згодом зазначав у своїх спогадах Л.- Б. Обух [48, арк. 8].

Через певний час Л.- Б. Обух влаштувався на роботу в американсько-бельгійську компанію, де займався оформленням технічної документації для заводів і фабрик, які вона будувала. Згодом український інженер емігрував до Канади. З 1971 р., підтвердивши диплом, Л.- Б. Обух працює в м. Едмонтоні (Канада) інженером-геологом, розробляючи при цьому проект на буріння. Після восьмирічного стажу перейшов до іншої компанії на посаду регіонального менеджера з місячним окладом 4500 дол., яка дуже швидко досягла 10 тис. дол.. Через 5 років він почав працювати самостійно, що дало змогу відвідати Україну та інші держави світу.

“Щодо моєї політичної діяльності в Канаді, – пише Л.- Б. Обух, – то я активно підтримував тільки політичні сили, які працювали на користь України і українських канадців. Таким чином, я став меценатом (той, чий внесок більше 5 тис. дол.) Шевченківської фундації при Комітеті українців Канади (КУК) і фундатором Спілки українців-самостійників (СУС) з внеском 1 тис. дол. У місцевих українських політичних організаціях активної участі не брав, хоча час від часу давав по 50-100 дол. на збірні листи від Фронту визволення” [49, арк. 15].

В архіві Л.- Б. Обука зберігаються документи-посвідчення, подяки за його жертвні внески на благородні справи України та українців Канади. В одному з них, датованому 18 квітня 1992 р., надруковано: ”Централя Комітету українців Канади складає Вам щиру подяку за Вашу щедрю пожертву на фонд України. Цей фонд буде вживаний для створення Бюро Централі Комітету українців Канади в Києві, через яке українська громада в Канаді зможе отримати постійну і точну інформацію про події в Україні. Рівночасно Централя Комітету українців Канади через своє бюро в Києві буде старатися координувати гуманітарну й інші допомогові акції для розвитку України... Настав час, щоб ми вклали наші зусилля, щоб допомогти збудувати могутню Українську Державу” [50, арк.17].

В іншому документі-подяці, від Українського Громадського комітету побудови пам’ятника Тарасові Шевченку у Львові, датованому 27 січня 1993 р., сказано: “Вашою жертвою також і Ви причинитеся до цього монументального пам’ятника, на якого львів’яни чекали 100 літ, а Ваше ім’я і прізвище буде записане на одній із пам’ятних таблиць, прикріплених на його постаменті” [51, арк. 19].

У 1990-их рр. Л.-Б. Обух часто відвідував Україну. І після довгих роздумів вирішив у 1995 р. разом із фірмою “UK-KAN Oil Corporation”, яка зацікавилася проектом розробки Леляківського нафтового родовища Прилуцького району Чернігівської області, створити спільне підприємство – “СП Каштан Петролеум ЛТД”. Як технічний директор організації “UN-KAN”, Л.-Б. Обух став активним учасником і співзасновником цього проекту в Україні. Нині планує заснувати власне підприємство із застосуванням найсучаснішої технології та набутого ним передового світового досвіду [52, арк. 21].

В архіві Інституту народознавства НАН України у Львові знаходимо матеріали про українського патріота з м. Апостолес провінції Місійонес (Аргентина) Рамона Гринюка. До Аргентини приїхав його дід (родом з містечка Глумач Івано-Франківської області), який перший в Місійонес почав займатися вирощуванням чаю. В подальшому це стало родинною справою. Нині Рамон Гринюк володіє понад 100 тис. га землі. Окрім чаю займається вирощуванням жерба-мате, має кінний завод, стада великої рогатої худоби (1500 голів), розводить рибу, вирощує сосну для виготовлення паперу. Його фірма “Rosamonte” (в перекладі – троянда лісів) є однією з найвідоміших фірм в Аргентині та в світі [53, арк. 540]. Рамон Гринюк також є одним з найвідоміших українських меценатів Аргентини. Зокрема, він утримує будинок для старших людей українського походження, допомагає церквам, великі кошти виділяє на українську молодь, на його кошти побудовано стадіон [54, арк. 540]. Із постанням незалежної України в Аргентині відкривається Українське посольство і Рамон Гринюк стає його консулом. Декілька разів відвідує батьківщину прадідів. А в 1997 р. приїздить до Києва з юристом з конкретними пропозиціями щодо створення в Україні відділів жерба-мате, відкриття сітки торговельних центрів, ресторанів, кафе. Однак, зіштовхнувшись з українським законодавством, яке не пропонує ділових контактів, а все вирішують чиновники, поки що відмовився вкладати кошти. Разом з тим, архівні документи засвідчують інвестування в інші сфери. Зокрема, пан Гринюк повністю фінансував в 1999 р. трьохмісячну етнографічну експедицію до Аргентини та Парагваю старшого наукового співробітника Інституту народознавства НАН України, к.і.н. О. Санеляк [55, арк. 542].

Своєрідно допомагає Україні Тереза Баланда із м. Посадос (Аргентина). Ця українська патріотка організувала туристичну агенцію, яка займається лише поїздками в Україну, щоб дати Україні певний заробіток [56, арк. 501].

Найвищої оцінки заслуговує вчинок громадянина Канади С. Кульманицького, який все своє життя працював у невеликому місті Парижі (Онтаріо, Канада) фермером. Вперше відвідав Україну у 1992 р. Приїхавши в село Пікуловичі, що біля Львова, до рідних, довідався, що жителі села розпочали реставрацію греко-католицької церкви Пресвятої Богородиці. Вдруге з'явився у Пікуловичах на Великдень 1993 р. і подарував 4000 дол. на завершення реставрації храму. Журналіст Михайло Стахів на сторінках газети “Свобода” з цього приводу писав наступне: “Парафіяни церкви Пресвятої Богородиці певні того, якщо Україна має таких добродіїв, як С. Кульманицький, то вони зможуть не тільки реставрувати старі храми, а й піднести високо духовний і культурний рівень нашого народу” [57, с. 7].

Хотілося б згадати ще про одних добродіїв з діаспори – Осипа й Анну-Любу Яворських. Національно свідомі Яворські завжди щедро жертвували на різні потреби української громади в Канаді, але й не забували України, а в ній рідного села Заріччя, що на Івано-Франківщині. Коли прийшла нагода, Анна-Люба разом з односельчанкою Анною Бурій відвідали рідне село, цікавилися життям земляків. У ході розмов, довідавшись, що найбільшою їх журбою є будівництво школи, пообіцяли допомогти в цій справі. Після смерті сина Володимира пані Яворська заявила: “Ми своєю тяжкою працею з чоловіком заощаджували дещо для нашого єдиного сина, але коли Господь зарядив інакше, ми в його світлу пам'ять вирішили передати 350 тис. канад. дол. на розбудову школи, з якої нехай користають наші

українські діти і вчать на славу Бога й добро українського народу” [58, с. 6]. У 1998 р. пожертву було передано і спорудження школи було завершено.

Вісім років поспіль приїздять в Україну з метою допомогти українському народові лікар Мирослав Семкулей з дружиною Глейн. Вони везуть у лікарні зібрані в канадських медичних закладах та від окремих осіб медичні інструменти, препарати, гроші [59, с.7].

Отже, представники українського зарубіжжя докладають усіх зусиль, знань і праці для створення організацій, фондів, фірм, надають фінансово-матеріальну допомогу для розвитку Української незалежної держави. Глобальну ж Чорнобильську катастрофу (1986 р.) в Україні вони сприйняли як загальносвітове лихо, що могло призвести до світової катастрофи, тому українська діаспора уже протягом 18 років безперервно надає економічну, гуманітарну та інші види допомоги. Українська діаспора бере активну участь у вирішенні проблеми гальмування розвитку економіки України і цим сприяє зміцненню молодій держави.

Дослідження показали, що майже в усіх сферах українського життя при сприянні господарському розвитку, сприянні спорту, медицині, виході України з економічної та екологічної кризи була відчутною присутність діаспори Канади та країн Латинської Америки, як і української діаспори всього світу.

3.2. Допомога української діаспори Канади та країн Латинської Америки освітнім та науковим інституціям

Західна українська діаспора також робить вагомий внесок в національно-духовне відродження незалежної української держави. Українські громадські організації, вчительські колективи, окремі українські патріоти з Канади та країн Латинської Америки активно причиняються до розвитку шкільництва історичної Батьківщини.

Багато уваги цьому приділяють Світова координаційна виховно-освітня рада (СКВОР), крайові Шкільні Ради – члени Світового Конгресу українців (СКУ), виходячи із того, що завдяки національній освіті забезпечується майбутнє нашого народу, формування свідомих громадян незалежної України. Зокрема, один із “круглих столів” на сесії СКВОР, яка працювала в листопаді 1993 р., був присвячений допомозі вчителю України. Діяльну участь в його роботі взяли досвідчені українські педагоги із західної діаспори: Надія Луців, Лідія Тарнавська, Оксана Винницька. Остання інформувала про діяльність Інституту професійного розвитку вчителів, створеного СКВОР навесні 1992 р., завдання якого підготовка та підвищення кваліфікації освітян України. З метою передання їм досвіду шкільництва, нагромадженого в країнах Заходу, від якого вони були ізольовані за комуністичного режиму, практикуються щорічні літні вчительські курси та семінари. Перший з таких заходів відбувся у Львові влітку 1993 р. за участю 127 освітян, які представляли 13 областей України. Ці курси пройшли особливо успішно і наступного року СКВОР повторила їх в Одесі. Вони зібрали 115 педагогів з 8 областей, а також з Придністров'я і Латвії. Такі курси впродовж 1995-1998 рр. пройшли у Львові, Луцьку, Тернополі, Хмельницькому. Курсанти слухали доповіді з методики вивчення мови в початкових класах, про методи оволодіння учнями

краєзнавством, природознавством, економікою. Йшлося також про методи навчання старшокласників історії та психології, про індивідуалізацію навчання в початкових класах. Окремо проводилися заняття для адміністраторів та директорів шкіл. Викладали на курсах українські педагоги з Канади Мірка Вербовий-Онух, Оксана Винницька, Галина Дитиняк, Іраїда Лавришин, Андрій Мельник, Валентина Курилів, Богдан Колос, Володимир Лучків. Координатором курсів протягом 6 років була Надія Луців. Усі викладачі з Канади працювали безкоштовно. Канадські гості тісно співпрацювали в Україні з місцевими освітянськими інституціями. Українські педагоги високо оцінили роботу літніх курсів та їх викладачів. “Курси незвичайні, цікаві, – писали вони. – Тут підказали нам шляхи перебудови навчально-виховного процесу... Дані курси відкрили нам шляхи повернення до особистості, підказали як виховати творчу людину, позбавлену комплексів, вільну у спілкуванні. Форми навчання на курсах виробляють практичні вміння” [60, с.23].

Дієвим засобом національно-патріотичного виховання педагогічних працівників України є курси з українознавства, які за сприяння й на кошти Координаційного комітету допомоги Україні (голова В. Воловодюк) проводить центр “Українознавство” товариства “Знання” України. Один з таких заходів відбувся 4-15 жовтня 1999 р. в Харкові. Його учасниками були 70 вчителів-істориків 10-11 класів середніх шкіл віком до 40 років. Перед ними виступили провідні українські вчені-історики, які всебічно розкрили основні періоди історії української державності та їх роль у забезпеченні незалежності України у новітні часи. Окремі лекції присвячувалися українській культурі, літературі, мистецтву, музиці. Кожен слухач курсів отримав бібліотечку українознавця (із 10 книг історико-краєзнавчої тематики) безкоштовно. За підсумками навчання було проведено семінар-практикум. Про результативність курсів свідчили захоплюючі відгуки багатьох присутніх на них учителів. Типовою була така думка, висловлена І. Суходубовою: “Курси змінили мій світогляд, усунули “білі плями” в українській історії” [61, с.5].

З 1998 р. методичний кабінет української мови Канадського Інституту Українських Студій при Альбертському університеті розпочав освітні проекти в Україні. У Львові відбувся перший семінар з підготовки проектних пропозицій [62, с.23]

Практикується й така форма допомоги освітянам України як їх стажування за кордоном, зокрема у Канаді. Так, у березні 1993 р. канадське місто Саскатун відвідала директор єдиної на той час одеської школи з українською мовою навчання Світлана Мельник. Вона побувала в різних навчальних закладах міста і провінції, познайомила з досвідом їх роботи, розповіла про стан вивчення української мови в школах космополітичної Одеси. А заступник директора однієї із чернівецьких шкіл Леонора Макар виступила на конференції, яка відбулася в Саскатуні у листопаді 1993 р. Її тема звучала так: “Канада-Україна: реальності зв’язків у ділянці освіти” [63, с.33]. За 5 років, починаючи з 3 листопада 1993 р., вісім освітян лише зі Львова пройшли стажування в державних та українських суботніх школах Торонто. Кошти на це виділила Шкільна Рада Конгресу Українців Канади – Торонто

Наступним важливим напрямком допомоги західної української діаспори освітянам та школярам України є передача недоступної для них

впродовж довгого часу літератури. Так, Шкільна Рада при КУК за сім років надіслала в усі колишні республіки колишнього союзу, включаючи й Україну, кільканадцять тисяч примірників власних навчальних видань на загальну суму 125 тис. дол. [64, с.14]. Ця безкорислива робота не припиняється і сьогодні. Загальноосвітні школи та ліцеї України поповнилися тисячами книг з історії, географії, української літератури та мови, а також науковими, довідниковими й методичними виданнями. Педагоги України з інтересом сприйняли часописи “Рідна школа”, “Відгукніться” та інші. У відповідь на цю благодійну акцію управа Шкільної Ради отримала безліч листів вдячності з історичної Батьківщини. Ось що пише директор Мончинської загальноосвітньої середньої школи Вінницької області: “Від щирого серця дякуємо Вам за надіслану літературу, підручники і журнали “Рідна школа”. Для нас це була приємна несподіванка. Ваша література викликала велику зацікавленість у вчителів та учнів нашої школи. Усі надіслані Вами книжки включені до каталогу шкільної бібліотеки і стали доступними для кожного вчителя і учня. Це дасть змогу поглибити знання з героїчного і трагічного минулого нашого українського народу, а також послужить матеріалом до використання на уроках української мови, літератури, історії України...” [65, с.32]. Лист вдячності управі Шкільної Ради надіслала керівник студії національного виховання Буштинської школи-інтернату, що на Закарпатті, Марія Олійник: “З Карпатського краю від імені дітей та педагогів школи передаю вдячність всьому Вашому колективу добродіїв, що вже другий рік організовуєте і передаєте для нас різну шкільну літературу” [66, с.31].

Найбільше листів на адресу заокеанських українських добродійників іде з півдня та сходу України, особливо зрусифікованих регіонів нашої країни. Саме сюди впродовж останніх років найбільше вантажів відправляє Шкільна Рада. Отриману літературу адресати не тільки не залишають поза увагою, а й широко використовують у навчально-виховному процесі загальноосвітніх україномовних шкіл. “Повідомляємо, що ми отримали надіслані Вами книги. Вони знайдуть гідне місце в нашій бібліотеці, принесуть знання – вчителям, дітям, численним ялтинцям.

Наша школа і бібліотека переживають складний етап становлення, і ми раді, що добрі українські серця відгукуються з усіх кінців великого світу”, – пише директор навчально-виховного комплексу м. Ялта Р. Гуняга [67, с.33]. Істотною підмогою для вчителів української національної школи № 57 м. Миколаєва стали дві коробки літератури, отримані від колег із діаспори. В листі бібліотекаря цього навчального закладу Н. Гринько відзначалося: “Ми щиро вдячні всім, хто допомагає нам, адже школа наша українська ще молода, і багато хто думає, що школа наша загине, не виживе в таких умовах, проте, дякуючи всім прогресивним силам в Україні і в українській діаспорі, існує, відроджує і мову, і культуру, і все, що було надбане нашими предками протягом віків” [68, с.31].

Шкільництву України відчутно допомагають не тільки освітні, а й інші громадські організації західної української діаспори. Провідне місце серед них посідає об'єднання “Українські працівники літератури для дітей і молоді”, очолюване відомою українською письменницею та громадською діячкою Лесею Храпливою-Щур. Об'єднання надіслало новоствореним українським школам та гурткам, десятки тисяч книжок, виданих рідною мовою в Канаді чи надрукованих у

Києві, Львові та інших містах України за кошти зарубіжних українців. Найбільше книг отримали школи Києва, Київської області, Черкащини й Сумщини. Черговий вантаж книг від Об'єднання надійшов до Києва у середині 2000 р. Його отримали шкільні бібліотеки столиці України [69, с.8].

Неоціненний внесок в справу відродження національного шкільництва України зробили Суспільна служба українців Монреаля та Комітет фонду “Поміч Україні”. Вони навесні 1993 р. пожертвували 5 тис. канад. дол. київському видавництву “Веселка” для обдарування дитячою літературою українських школярів найбільш зрусіфікованих місцевостей України. І вже протягом липня-вересня 1993 р. 160 українським школам, гімназіям, школам-інтернатам південних та східних областей країни надіслано великі пакунки з дитячими книжками, кількість яких становила майже 16 тис. примірників. Ця добродійна акція набула широкого розголосу в Україні. Вдячні листи надійшли зі шкіл Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Одеської, Херсонської, Харківської, Чернівецької областей та Кримської автономії. Колектив учителів та учнів Запорізької педагогічної гімназії мистецтв № 25 писав: “Дякуємо Вам за неоціненний дар – чудові книги, видані видавництвом “Веселка” на кошти спонсора – Суспільної служби українців Монреаля. Ми відзначаємо чудовий добір літератури, її прекрасне оформлення”. А в листі із загальноосвітньої школи № 21 м. Сімферополя, яка 1 вересня 1993 р. стала першою в Республіці Крим школою з українською мовою навчання, відзначалося: “Щиро дякуємо Вам за книги, які ми отримали, за увагу до нас, до справи розвитку української національної школи в Криму. Вислані Вами книги розміщені в нашій українській світлиці. Їх будуть читати всі учні”. З іншого листа-подяки ми дізнаємося, що завдяки фінансовій підтримці Суспільної служби українців з'явився підручник з української мови, автором якого є вчителька Підвисоцької загальноосвітньої школи ім. Т.Г. Шевченка пані Ірина Гаврилюк. В листі читаємо такі слова подяки: “Спасибі, що вкладаєте гроші, душу, щоб витягти нас із багнюки забуття, за те, що Ви не забуваєте про свою українську землю і не байдужі до підступного і лицемірного нищення української мови” [70, с.4].

Щиру подяку Суспільній службі українців Монреаля та комітету фонду “Поміч Україні” за дуже корисну фінансову підтримку освітянської справи висловило Міністерство освіти України в листі від 3 лютого 1994 р. за підписом тодішнього міністра Петра Таланчука [71, с.28 – 29]. Вже кілька років поспіль підтримує дружні взаємини з Требухівською сільською школою канадсько-українська письменниця, художниця, перекладачка та громадська діячка Ліда Палій. Кожен приїзд заокеанської гості до українських школярів перетворюється у справжнє свято. Її зустрічі з требухівськими учнями стають незабутніми уроками з української та зарубіжної літератури, рідної історії, а подаровані нею цінні книги прислужуються для вивчення багатьох предметів. В знак вдячності за сподвижницьку працю Ліди Палій їй присвоєно звання почесної вчительки Требухівської школи [72, с.5].

Українці із Канади та інших країн Заходу неодноразово відвідували Веретенівську школу-інтернат на Сумщині. Крім моральної підтримки, вони надали відчутну матеріальну допомогу дітям-сиротам.

Також заслуговує на увагу вчинок майстра по виробництву скрипок Л. Миргорода, який проживає в м. Орилія, Онтаріо. Цей майстер зробив і подарував

музичній школі міста Запоріжжя три скрипки та альт. На адресу Л. Миргорода надійшов “Подячний лист” такого змісту: “Управління культури Запорізької обласної державної адміністрації, дирекція, викладачі та учні музичної школи № 1 м . Запоріжжя щиро вдячні за дарунок, що Ви зробили. Скрипки та альт, виготовлені Вашими руками, будуть використані у тій роботі, яку веде школа на розвиток українського національного мистецтва. Граючи на цих інструментах, учні та викладачі завжди будуть пам’ятати про українців, які від щирого серця бажають розквіту культури та щасливого життя незалежній та вільній Україні” [73, с.11].

Велике значення для українців Криму має постійна моральна та матеріальна допомога, яку їм намагаються надавати українські патріоти з діаспори. Так, відома українська діячка з Канади пані Ольга Михайлович-Ткаченко пожертвувала значну суму на закупівлю близько двохсот найнеобхідніших підручників для української загальноосвітньої школи № 20 ім. Олени Теліги у Феодосії та української гімназії в Алушті [74, с. 16].

Започаткована справа обіцяє стати передумовою широкої акції з допомоги українським школам у Криму. Наслідуючи гідний приклад пані О. Михалевич-Ткаченко, допомогу почали пропонувати й інші меценати, які прагнуть поповнити шкільні бібліотеки краю українськими виданнями найрізноманітнішої тематики.

З перших же років незалежності України зав’язалась дружня переписка учительського колективу школи села Чернів Рогатинського району з односельчанами-емігрантами, яка з часом переросла у ділову співпрацю. Сьогодні неможливо уявити життя села без участі друзів з-за кордону. Вони цікавляться життям села, підтримують усі добрі починання, приїжджають, пропонують і допомагають. Друзі із Канади, Бразилії стали добрими меценатами Чернівської церкви та школи. Через їхню підтримку типова школа села поповнюється сучасними технічними засобами, кращі учні школи одержують стипендії імені Марійки Коргун-Боднар.

Гордістю всього села став історико-краєзнавчий музей, в створенні якого велика заслуга діаспори. Жодне шкільне свято не проходить без дарунків з-за океану . Жителі села Чернів читають літературу, прислану з еміграції. Кожне число “Гомону України”, “Нового шляху”, “Національної трибуни” приходять у село [75, с .5]. Головним організатором допомоги селу став колишній односельчанин, тепер житель Канади Володимир Любка.

Не можна не згадати про жертвовну працю на благо українського народу доктора Василя Іваницького та українського громадського комітету для допомоги школам в Україні “Комп’ютери для шкіл в Україні” (додаток Ж). Їхня діяльність щодо забезпечення комп’ютерами українських шкіл знаходить все більше схвалення не тільки вдячних українських школярів, але і українського суспільства загалом. Так , посол України в Канаді Юрій Щербак, звертаючись до членів комітету сказав наступне: “Важко переоцінити важливість допомоги, яку ви надаєте українським школярам, даруючи їм можливість навчатись за допомогою комп’ютерів. Свідченням цього є листи, які надходять на адресу Посольства від шкільних комітетів зі словами вдячності” [76, с. 11].

Багато зробила діаспора для українського народу не тільки в Україні, але й поза нею. Зокрема, українці з Заходу намагаються допомагати українцям Сходу. Так,

Володимир Кудрик розпочав у Канаді кампанію збору фондів на допомогу першій українській школі ім. М. Грушевського у Грузії. З цією метою створено комітет, який розпоряджається зібраними фондами відповідно до потреб школи. До комітету ввійшли: Ірина Вжесневська, Христина Кудрик, Ліда Палій та Надя Луців.

Окремі громадяни вже склали пожертви на цю акцію: Ю. і Д. Даревичі, О. і М. Дмитришині, А. Бомбак, Т. Вандергайден, О. і Т. Джулинські, Р. і І. Вжесневські, Е. і Я. Гуцуляки, В. і О. Калимони, М. і К. Кондрацькі, В. і Х. Кудрики, О. Криховецька, Я. і І. Лавришині, Р. і Т. Мельники, Р. і М. Навроцькі, Л. Палій, Л. і Н. Пенцаки, Л. і М. Пастушенки з родиною, М. Росляк, О. і І. Греськи з родиною, І. і Д. Чуми, Б. та Л. Шулякевичі [77, с. 5]. Зауважимо, що на грудень 2003 р. сума, зібрана на цю благородну ціль, становила 6.887.53 канад. дол. [78, с.9]. Її і було передано школі В. Кудриком, почесним консулом Грузії у Тбілісі.

Отже, за умов становлення незалежної української держави зарубіжні українські педагоги щедро діляться своїм багатим досвідом навчально-виховної роботи з колегами із історичної Батьківщини. Вони, а також багато українських меценатів країн Заходу надають відчутну матеріальну допомогу у розвитку національної освіти України, особливо її східних і південних регіонів.

На Заході патріоти України також створили десятки іменних та цільових фондів, центрів, які фінансують духовні сфери українства, як у діаспорі, так і в Україні. Переважна більшість фондів створена при Канадському інституті українських студій Альбертського університету (далі – КІУС). Згідно зі статутом, основний капітал усіх фондів недоторканий. На різні проекти, стипендії, дослідницькі дотації використовуються річні відсотки. Вічні фонди відіграють важливу роль у вивченні і популяризації українознавчих дисциплін у всьому світі.

Нині при КІУСі створено наступні вічні фонди: ім. родини Лева Криси (\$32.682), КІУСу (\$658.740), ім. Володимира і Дарії Кубійовичів (\$429.683), ім. Марусі Онищук та Іванка Харука (\$107.862), ім. Стефанії Букачевської-Пастушенко (\$300.000), Клубу українських професіоналів і підприємців Едмонтону (\$600.125), ім. Михайла і Дарії Ковальських (\$1.950.000), ім. Петра Чорного (\$30.000), інвестиційного клубу “Козбілд” (\$105.546), ім. Петра Яцика (\$3.000.000), ім. родини Стасюків (\$1.496.595), ім. Анни і Нікандра Буковських (\$117.680), ім. Нестора і Зиновії Саломонів (\$26.667), ім. родини Юхименко (\$5.000), ім. Олександра і Галини Кулагиних (\$25.000), ім. Дмитра Степовика (\$4.000), ім. Олени Даркович (\$144.039), ім. д-рів Івана та Мирослави Іванців (\$128.929), обміну КІУСу з Україною (\$35.640), ім. Марусі і Михайла Дорошів (\$100.000), ім. Петра та Іванни Стельмахів (\$150.000), ім. Олега Зуєвського (\$20.000), ім. Тимофія та Євгенії Таборовських (\$20.500), ім. Івана Коляски (\$532.503), ім. Василя Кравченка (\$10.000), ім. Нестора Печенюка (\$67.000), ім. Володимира Дилинського (\$35.000), ім. Миколи Кліда (\$15.675), ім. Теодоти та Івана Климів (\$35.353), Програми дослідження українських церков (\$27.104), ім. Степана Бобринського (\$10.000), ім. Остапа Теофіла Шведа (\$11.025), ім. Степана і Ольги Павлюків (\$50.000), вечірньої та заочної освіти ім. Стельмашуків (\$21.200), ім. Михайла Захарука (\$10.000), ім. родини Ремезів (\$100.000), ім. Дмитра і Стефанії Куп’яків (\$50.000), ім. Целестина і Ірини Суховерських (\$50.000), ім. родини Федейко (\$34.200), ім. Михайла Ковальського і Дарії Муцак-Ковальської (\$20.000).

Вічні фонди подані автором в порядку їх встановлення. Сума недоторканого основного капіталу подана станом на 30 червня 2001 р. Дані фонди не тільки увіковічили імена їхніх засновників, вони живуть, діють, і пульс їхньої активності відчутний як в Канаді, так і в багатьох інших країнах світу, включно з Україною, громадяни яких отримують стипендії чи дослідницькі дотації на наукові проекти.

Зокрема, дохід з фонду ім. В. і Д. Кубійовичів допоміг фінансувати “Енциклопедію українознавства”, “Encyclopedia of Ukraine” і наукову діяльність Наукового товариства ім. Шевченка. У 1993 р. завдяки фонду вийшов у світ “Історичний атлас України” В. Кубійовича. Також з доходів вічного фонду виплачують дослідницькі дотації та стипендії для вчених і аспірантів таких ділянок українознавства, як географія, демографія, економіка та соціологія [79, с.2 – 3].

Дохід з фонду ім. М. і Д. Ковальських фінансував наукові дослідження, публікації та стипендії. А з 2000 р. усі прибутки фонду використовуються на новостворену Програму дослідження Східної України ім. Ковальських. Це включає фінансування Східно-Українського інституту ім. Ковальських при Харківському національному університеті ім. В. Каразіна. Зокрема, фонд фінансує щорічні конкурси та нагороджує преміями ім. Ковальських у ділянці українських студій. Також щорічно виділяє 3-4 дотації на підтримку різноманітних проектів, як-от історичні й лінгвістичні дослідження, археологічні розкопки Батурина та видання донбаського журналу “Кур’єр Кривбасу”. Програмою ім. Ковальських видається журнал “Схід-Захід”, який відображає геополітичну позицію України між Сходом і Заходом. Результатом інших дотацій стали нові вагомі публікації, наприклад, праця Віктора Горобця “Еліта козацької України” [80, с. 30 – 31].

На особливу увагу заслуговує Вічний фонд ім. Петра Яцика. Дохід з основного капіталу фінансує діяльність Центру досліджень історії України ім. П. Яцика, головним проектом якого є англійський переклад 10-томної “Історії України-Руси” М. Грушевського. Окрім того, щороку виділяються стипендії та дослідні дотації науковцям з українознавства. Центр ім. П. Яцика, працюючи над своїм англійським перекладом “Історії України-Руси” М. Грушевського, став одночасно співспонсором її перевидання в Україні. Повністю цю працю видав Інститут української археографії НАН України в Києві накладом 100000 примірників кожний том. Центр ім. П. Яцика виділив також кошти відділенню Інституту української археографії для опису та каталогізування українських архівів, вивезених зі Львова до Варшави під час війни. Крім того, Центр ім. П. Яцика спонсорує дві серії видань: україномовних перекладів праць західних науковців з історії України і серію англійськомовних монографій, наукові міжнародні конференції, всеукраїнські олімпіади зі знання української мови та багато іншого. Лише протягом 1992–1993 академічного року Центр ім. П. Яцика виділив 10000 дол. на друкування трьох букварів для шкіл у Львові, які написала М. Дейко. Студенти з України, які навчаються в Торонтському університеті, одержали дотації та їм оплатили дорожні витрати [81, с.34]. Центр також оплатив університетські витрати понад 10000 дол. англійськомовним студентам журналістики в Київському державному університеті [82, с.30].

За підтримки вічного фонду ім. родини Стасюків засновано в 1990 р. програму вивчення сучасної України, яка служить інформаційним центром про події в Україні для наукових кіл, уряду, засобів масової інформації та громадськості. Програма

утримує архів з України ХХ ст., займається дослідницькими проектами, фінансує та приймає науковців і лекторів, які працюють над проблемами сучасної України. Програма детально відстежує сучасні події в Україні та збирає матеріали з багатьох тем (політична арена, економічні й соціальні питання, Чорнобиль) [83, с. 34].

Вічний фонд ім. д-рів І. та М. Іванців створений для фінансування щорічного наукового обміну між Йоркським університетом (Торонто) і установами в Україні. А з 2001 р. також надає стипендії студентам Національного університету “Киево-Могилянська академія” [84, с. 41].

Фонд ім. Дорошів щорічно виділяє магістерські стипендії з українських або українсько-канадських досліджень. Так, в 1992 р. стипендію отримала випускниця історичного факультету Київського державного університету Оксана Лещенко для написання роботи на тему: “Рання історія еміграції з Східної України до Канади від кінця ХІХ ст. до 1930 р.” На основі проведених досліджень у Канадському національному архіві в Оттаві О. Лещенко прийшла до висновку, що до вибуху Першої світової війни була поважна еміграція зі Східної України до Канади, але канадські історіографи української еміграції не вивчали історії цієї проблеми. Для подальшого дослідження даної теми магістра О. Лещенко було прийнято на докторську аспірантуру історичних наук в університеті м. Ватерлоу [85, с. 4].

До 1993 р. дохід з Вічного фонду ім. Стельмахів використовувався для виділення дослідницьких дотацій і стипендій з українознавства. Зокрема, на тримісячні стипендії вченому з Інституту міжнародних відносин Київського державного університету Володимиру Василенку для досліджень в Альбертському університеті та професору Харківського державного університету Лідії Нечепоренко, яка вивчала методи підготовки вчителів у Канаді [86, с. 8]. А з 1993 р. за бажанням меценатів прибуток фонду повністю призначений для підтримки діяльності Інституту історичних досліджень при Львівському університеті та частково покриття витрат публікацій його періодичних видань “Вісник” та “Річник”, з 1995 р. також щорічно виділяється дві стипендії для нагородження кращих студентів історичного факультету Львівського університету ім. Івана Франка. Так, 1 вересня 1995 р. було вручено перші стипендії по 250 дол. США, які одержали: Мирон Капраль за працю “Населення Львова в другій чверті ХІV ст. (на підставі міських податкових даних)” та Наталія Федорович за працю “Роль “Просвіти” в праці галицьких сільських читалень від 1868 до середини 1880-х рр.”. Стипендії дозволили молодим науковцям продовжувати дослідження. У повідомленні Стельмахам про постанову комітету Іван Вакарчук, ректор Львівського університету, зазначив: “Ми щиро вдячні Вам за Вашу підтримку розвитку української науки й вишколу молодих науковців” [87, с.28].

Вагомий внесок у розвиток державотворчих процесів та відбудову українського народного господарства зробила Фондація розвитку науки в Україні (нині Меморіальний фонд ім. Івана Коляски, як данина пам’яті й здобуткам організатора фундації І. Коляски [88, с.33]), заснована для фінансування стажування спеціалістів з України на Заході. Доцільно зауважити, що Фонд постійно росте і до нього долучаються інші особи, церкви й організації. Дари бувають від 500 до 15000 дол..

Стипендії на стажування здобуваються на конкурсній основі. Інститут, за допомогою фундації “Відродження” в Києві, оголошує конкурс на одержання

стипендії по українських вузах і деяких часописах. Від усіх стипендіатів вимагаються наукові праці та зобов'язання служити кращій долі суверенної й незалежної України. Так, стипендіатами Фондації розвитку науки в Україні протягом 1991-2004 рр. були: В. Єгорова, В. Кушнір, Я. Глинський, В. Полковський, В. Верстюк, В. Кулик, Н. Черниш, О. Гарань, Ю. Ісіченко, Г. Калужка, М. Капраль, М. Рябчук, Ю. Шаповал (додаток 3).

Меморіальний фонд ім. В. Дилинського заснований для виділення стипендій студентам юридичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка. Зокрема, його стипендіатами були: Оксана Климович (“Теоретичний розвиток прав людини”); Соломія Максимович (“Поняття Джона Стюарта Мілла про права і свободи людини”); Володимир Цикало (“Принципи українського виробничого права: сьогодні і майбутнє”); Олег Врецьона (“Вимога доказу в кримінальному праві”) [89, с. 47].

Меморіальний фонд ім. Климів підтримує наукову діяльність КІУСу, виділяє дотації для молодих і досвідчених науковців, для видавничої справи, організації наукових конференцій в Україні, зокрема, в Чернівецькому університеті.

Вічний фонд ім. Куп'яків створений для надання стипендій студентам, які закінчили Буську гімназію ім. Євгена Петрушевича у Львівській області і хочуть отримати університетську освіту.

Для повноти картини варто зауважити, що кількість фондів з кожним роком збільшується, а їхня діяльність безпосередньо спрямовується на фінансову підтримку майбутньої еліти України. Наприклад, фонд ім. Суховерських створений для фінансування магістерських і докторських стипендій вихідцям з Буковини, які будуть навчатися в канадських університетах, зокрема в Альбертському, Саскачеванському, Торонтському з галузей соціології, психології, економіки та українознавства.

Метою діяльності фонду ім. М. Ковальського і Д. Муцак-Ковальської є надання щорічних стипендій на здобуття магістерських, кандидатських, докторських вищих ступенів в Україні. Стипендії надаватимуться в галузях міжнародних відносин, політології, історії, культури, економіки, соціології та психології в Національному університеті ім. Івана Франка у Львові, Національному університеті ім. В. Стефаника в Івано-Франківську та Національному університеті “Києво-Могилянська академія” у Києві [90, с. 43].

КІУС став також провідним дотаційним центром. Адже однією з цілей, поставлених КІУСом в час його створення, було сприяння дослідженням та публікаціям з українсько-канадської та української тематики. Відтоді у щорічних конкурсах було надано близько 350 дослідницьких дотацій. КІУС підтримував ініційовані в низці країн Америки, Європи та Азії проекти, в яких були задіяні українознавці з України. Сума дотацій коливалася від кількох сот доларів на підтримку наукового дослідження чи поїздки на конференцію до десятків тисяч доларів, виділених на великі проекти.

КІУС звернув окрему увагу на архівні дослідження. Науковці отримали підтримку на поїздки і проведення досліджень у документних депозитаріях Східної і Західної Європи. Із здобуттям незалежності багато дослідників з України змогли відвідати архіви Польщі, Австрії та Німеччини, вперше діставши доступ до

важливих наукових матеріалів.

Дотаційна програма КІУСу також спрямована на підтримку якісних публікацій. Зокрема, гроші йдуть на дослідження та підготовку рукописів, фахове редагування та на роботу над покажчиками. Дотації значно зросли з 1991 р., коли в них почали брати участь науковці з України. На той час з'явилися нові проекти та були підтримані нові ініціативи. Наприклад, у радянські часи інститут зосереджувався на виданні англійських перекладів українських праць та власне україномовних праць, які не могли бути видані в СРСР. За останнє десятиріччя попит в Україні на українські переклади західних праць спонукав інститут профінансувати такі переклади та їх видання в Україні. Отже, науковці й студенти в Україні отримали вільний доступ до різноманітної інтелектуальної спадщини.

Проекти науковців з України підтримані дотаціями КІУСу за період з 1991 по 2001 рр., відзеркалюють багатогранність тем, які є нині актуальними (додаток Е).

Доцільно зауважити, що КІУС також є адміністратором обмінних стипендій, які започаткували установи, не пов'язані з інститутом. Наприклад, обмінні стипендії ім. Непораних, які виділяє Канадська фундація українських студій ученим з України та Канади на проведення досліджень відповідно в Канаді й Україні в сумі 18500 дол. Дана стипендія може використовуватись в будь-якому університеті, де стипендіат може займатися своїми дослідженнями [91, с.26].

Так, стипендіатом ім. Непораних в 1991 - 92 академічному році був обраний Олександр Павлюк, аспірант Українського інституту міжнародних відносин Київського державного університету. Тема його дисертаційного дослідження “Закордонна політика Західно-Української Народної Республіки (1918 – 1923)”, над яким він працював в Канаді. Хотілося б підкреслити те, що після повернення в Україну у травні 1992 р. О. Павлюк успішно захистив кандидатську дисертацію і став викладачем Національного університету “Кієво-Могилянська академія”.

В 1992 - 93 академічному році стипендіатом ім. Непораних був Андрій Дешиця. Аспірант кафедри політології Львівського національного університету ім. І. Франка, який працює над темою: “Проблеми переходу від тоталітаризму до демократії. Політичні процеси в Україні 1988 - 90 рр.”. Крім своєї дослідної праці А. Дешиця проводив дослідження для Центру ім. П. Яцика та для Програми вивчення сучасної України ім. Стасюків при КІУСі. Під час перебування в Альбертському університеті пан Дешиця успішно склав іспит на знання англійської мови (TOEFL) та був зарахований до аспірантури у Відділ історичних наук [92, с.20].

Не можна залишити поза увагою спонсорство КІУСом низки конференцій. Наприклад, важливої конференції про стратегічне становище України між Росією та НАТО, що відбулася в Йоркському університеті (Торонто) 10 жовтня 1997 р. У конференції “Україна: між Росією та НАТО” взяли участь провідні військові спеціалісти України та США. Організував конференцію професор історії Йоркського університету д-р Орест Субтельний. Були обговорені теми від військових зв'язків України з НАТО та Росією до питань безпеки у Чорноморському регіоні [93, с.23].

Не відстає від своїх колег і Торонтський університет. Зокрема, у 1991 р. в ознаменування відновлення незалежності України та з нагоди 100-річчя українських поселень в Канаді при Катедрі українознавства Торонтського університету була

започаткована щорічна парламентська програма “Канада-Україна”. Програма створена для того, щоб студенти змогли отримати досвід у роботі канадського парламенту в Оттаві. Протягом двох місяців її учасники мають змогу вивчати працю членів парламенту й членів сенату та порівнювати демократичні уряди Канади й України. Безпосередньо займається програмою та опікується студентами адвокат Ігор Бардин з допомогою добровольців у Канаді і в Україні.

Кожного року на цю програму зголошується близько 400 студентів університетів цілої України. З них вибирають найкращих на підставі їхніх академічних здібностей та знання української та англійської або французької мов. Перебування групи протягом двох місяців у Канаді коштує 150 тис. дол., тобто приблизно 7 тис. дол. на студента. Фінанси на це беруться з фундації, створеної родинами Мазуренків, Гуменюків, В. Гриника та ін. жертводавців [94, с.10].

В Оттаві кожний студент прикріплений до одного з членів парламенту і протягом двох місяців працює п’ять днів на тиждень, виконує роботу в офісі, пише статті та придивляється до праці уряду. Також зобов’язаний брати участь у парламентських комісіях та щоденно повинен бути присутнім на Question Period у парламенті.

Немає сумніву в потребі та успіху парламентської програми “Канада-Україна”, адже перші випускники уже зайняли достойні місця в суспільстві. Зокрема, Олександр Пивоварський отримав докторат від J. F. Kennedy School of Government у Гарварді. Тепер він викладає економіку в Гарвардському університеті, його книжка “Економіка перехідного періоду” вийшла друком у 1996 р. і перекладена українською мовою; Тарас Малишевський прийнятий до дипломатичної служби України і тепер працює в українському посольстві в Оттаві; Назар Бабицький обіймає посаду в українській закордонній службі в Брюсселі; Юрій Рудюк репрезентує українські інтереси в Європейському суді у Брюсселі у галузі міжнародних торгівельних відносин; В’ячеслав Толкованов працює в одному з відділів Європейського парламенту у Страсбурзі; Слава Опейда одержала ступінь “МА” в Іллінойському університеті і викладає право в Донецькому університеті; Ярослава Марусяк здобула “МА” від університету Південної Каліфорнії та опублікувала численні статті про Україну в іноземних виданнях. Багато інших викладають тепер в університетах України – у Харкові, Чернівцях, Одесі та ін.

Важливість парламентської програми для студентів з України також відзначив посол України в Канаді В. Фуркало. Він сказав: “Набутий ними досвід у галузі забезпечення діяльності законодавчої влади має важливе значення для продовження політичного реформування українського суспільства” [95, с.5].

Варто зауважити, що з ініціативи видавництва “Смолоскип” (Канада, США) в березні 1995 р. в Києві створено спеціальну Стипендійну Комісію. Згідно з рішенням Стипендійної Комісії, стипендії призначаються українським студентам та аспірантам в Україні. Перевага в отриманні надається студентам та аспірантам педагогічних університетів, філологічних факультетів (українська мова та література) та студентам, які вивчають деякі гуманітарні науки (історію України, філософію, українське мистецтво та театрознавство), які навчаються на “відмінно” і “добре” та беруть активну участь в українському культурному, студентському, молодіжному або громадському житті. Стипендія надається в сумі 100 дол. на рік.

Крім того, зі стипендійного фонду оплачується лікування, передплата хоч одного українського часопису, придбання деяких навчальних і фахових книжок з української історії, літератури та ін. [96, с.13]. Спонсорами стипендіатів стають жертводавці з діаспори, зокрема, з Канади, США, Аргентини, Бразилії, які хочуть підтримати матеріальний стан студентів й надати їм стимул до навчання.

Дослідник Т. Волинка на сторінках “Нового шляху” розповідає про спеціальні стипендії від канадського фонду “Філософський проект”. Їх щорічно отримують 250 студентів Львівського національного університету ім. І. Франка у розмірі 100 канад. дол. кожен. Загальна сума отриманих грошей складає понад 90 тис. канад. дол. Фонд “Філософський проект” заснував канадець українського походження, доктор В. Болюбаш. Гроші до фонду надходять від пересічних громадян. Студентів обирають за трьома критеріями: інтелектуальні здібності, громадська активність та фінансові потреби.

Під час церемонії вручення стипендій голова регіонального відділення фонду “Філософський проект” Олег Фешовець наголосив: “Дана стипендія, попри те, що вона є значною допомогою для студентів університету, одночасно має цивілізаційне значення. Вона нагадує про взаємну відповідальність громадян, на якій будується будь-яке демократичне суспільство” [97, с. 10].

Свій вклад в патріотичне виховання української молоді робить Братство ветеранів Української дивізії “Галичина” (Канада), і особливо його голова Мирослав Малецький. Щороку пан Малецький спеціально приїздить до України, щоб привітати випускників Київського військового ліцею ім. Івана Богуна та найкращим ліцеїстам вручити стипендії Братства. Завжди виступи Мирослава Малецького про складні уроки історії пронизані патріотизмом та гордістю за свій народ і зводяться до висновків, що справжній патріотизм і самовідданість стають незрозумілою для ворога зброєю і приносять перемогу в боротьбі. Також пан Малецький поклав початок фонду на спорудження пам’ятника полковнику Івану Богуну на території ліцею – внісши від імені Братства ветеранів дивізії “Галичина” 2 тис. дол. США, ще раз підтвердивши той факт, що військові – це передусім люди діла [98, с. 27 – 28].

Прикладом, вартим наслідування, стала подія, яка відбулася 18 серпня 2002 р. в селі Заболотівці на Львівщині – вручення дев’ятьом студентам того села стипендій ім. Меланії Ковалюк, уродженки Заболотоваць. Розмір стипендії становив 100 дол. Стипендіатами стали: Ярослав Баран – Український державний лісотехнічний університет, лісомеханічний факультет; Наталя Вайда – Львівський національний університет ім. І. Франка, факультет історії; Ольга Вінтонів – Тернопільський державний економічний університет, факультет аграрного бізнесу; Ірина Денис – Львівська комерційна академія, економічний факультет; Світлана Опока – Дрогобицький педагогічний університет, факультет психолого-природничих наук; Олег Шальвіра – Національний університет “Львівська політехніка”, факультет економіки і менеджменту та Наталя Шинкар – Львівський національний університет ім. І. Франка, факультет економіки.

Головним організатором Фондації ім. Меланії Ковалюк був син Богдан (Оттава, Канада). Меланія Ковалюк мала шестеро дітей: п’ять дочок і одного сина. Усі вони склали по 10 тис. дол. на стипендійний фонд. Нині фонд становить 85 тис. дол. Ось таким чином діти Меланії Ковалюк, створивши стипендійний фонд імені своєї

матері, не тільки гідно і достойно вшанували її пам'ять, але водночас дали світлий приклад як можна і як треба переходити від гарних слів про допомогу Україні до реальної допомоги. В інтерв'ю для "Гомону України" інженер Богдан Ковалюк зокрема сказав так: "Любов до нашої мами жертводавці перетворили у вічний подарунок дітям села, де народилась Меланія Ковалюк. Вона завжди мріяла про те, щоб якимось заохочувати молодь її родинного села до студій і науки, вона постійно мала це на думці. Тепер, завдяки спільним зусиллям її дітей, ця ідея мами стала реальною дійсністю" [99, с. 8].

Професор Ю. Макар та Л. Макар в книзі "З Україною в серці" розповідають про ще одних українських патріотів, активних громадських діячів з міста Едмонтон (Канада), панство Любу та Івана Грегори, людей щирої душі та доброго серця, які завжди прагнуть творити добро. У їх ставленні до України це проявляється в тому, що вони постійно беруть участь в проектах допомоги, зокрема тих, що стосуються навчальних закладів. З їх допомоги та дружньої підтримки також скористалося чимало студентів з України, які навчалися в Едмонтоні. Родина Грегори одна з перших надала допомогу для проведення Міжнародного наукового конгресу "Українська історична наука на порозі ХХІ ст.", який проходив у травні 2000 р. в м. Чернівцях. Неоціненну допомогу надали Грегори Чернівецькому університету, обладнавши своїм коштом комп'ютерну лабораторію для історичного факультету. Було закуплено 14 комп'ютерів з повною комплектацією і ще деяке приладдя для обладнання лабораторії на суму 10 тис. дол. США [100, с. 21 – 23].

Також на увагу заслуговує подружжя справжніх українських патріотів з Торонто – Ярослав та Оксана Соколики. Наведемо лише один приклад. Коли багато інших гнівалися та обурювалися (цілком справедливо, звичайно) з того приводу, що президент Л. Кучма видав указ про відзначення річниці Переяславської Ради, то Соколики не витрачали сил на такі неконструктивні й непродуктивні реакції. Вони підійшли до цього суто практично, з думкою: як обернути антиукраїнську запрограмованість такої акції на виховання юних у дусі українського патріотизму. Подумали – і зробили. Подружжя Соколиків заснувало та профінансувало конкурс для молоді "Що принесла Переяславська Рада Україні" [101, с. 73]. Це справді прикметно й показово.

Молодь, яка взяла участь у конкурсі Соколиків, звернулася до історичних джерел і написала наукові реферати. Кращі були відзначені преміями з фонду Соколиків. А хто не здобув нагород, все одно мав користь, бо вивчив для себе один з тих моментів національної історії, довкола якого російські шовіністи й діячі лівої масті в Україні розводять демагогічні теорії про те, що Україна, мовляв, не може існувати без Росії, і їй, зовсім не потрібна державність, що колоніальний статус був великим для нас щастям.

Як зазначає доктор Павло Пундій, однією з активних представниць української діаспори є Марія Фішер-Слиж, родом з м. Коломиї на Івано-Франківщині. Як і сотні тисяч українців, ця жінка опинилася в Німеччині, звідти емігрувала у США, а вийшовши на пенсію, переїхала до Канади. За роки незалежності України пані Марія понад сорок разів приїздила на рідну українську землю. Вболіваючи за долю українського народу, за його духовну сферу М. Фішер-Слиж займається благодійницькою діяльністю. Вона, зокрема, є членом управи Канадського

товариства Приятелів України, яке спонсорує відкриття Канадсько-Українських бібліотечних центрів у зросійщеній Східній Україні. На сьогодні вони вже є в дванадцяти містах. Під час відкриття бібліотечних центрів у Чернігові, Сумах, Дніпропетровську й у Криму відбувались урочисті церемонії вручення премій Фішер-Слиж кращим учителям української мови та літератури. Побувавши в Україні вперше й побачивши нашу ситуацію з рідною мовою, вона взяла на себе зобов'язання постійно підтримувати учителів мови. В Україні налічується кілька десятків її стипендіатів поміж учительства [102, с. 171]. Марія Фішер-Слиж є спонсором літературного конкурсу для шкільної молоді у Криму з центром у Сімферополі “Ми – діти твої, Україно” (її коштом виходять і збірки переможців); спонсорує український садочок у Севастополі; є членом “Ліги Українських Меценатів” у Києві. Також матеріально допомагає українській пресі, зокрема “Українській Газеті”, “Всесвіту”, “Соняшнику” у Києві, “Сіверщині” в Чернігові, “Українському життю” в Севастополі. Є меценатом “Смолоскипу”, де надає стипендії студіюючій молоді і спонсорує видавничу діяльність. Як голова “Комітету Приятелів Академічної Гімназії у Львові” координує допомогу і сама значно допомагає. Як член Пласту щорічно допомагає матеріально Пластові в Україні. Є спонсором “Суспільної служби” в Києві, яка підтримує найбільш вразливих по цій Україні. Крім цього, щирий жертводавець на українські наукові установи та товариства – НТШ, НаУКМА, УКУ у Львові, Український Музей у Нью-Йорку. Також спонсорувала видання книжок в Україні, таких як: М. Чабан “Діячі Січеславської Просвіти” 1905 – 1921, Дніпропетровськ; Б. Севчук “Жіноцтво у суспільному житті Західної України”; Т. Лещук “Белз”, Львів; Проскурницький, Лемішко “Грамматика німецької мови”, Львів [103, с.12] та В. Домонтович “Дівчина з ведмедиком” (роман), “Болотяна лукроза” (оповідання та нариси), Київ [104].

Одним із найвідоміших українських меценатів є Джеймс-Костянтин Темертей із Торонто (уродженець Донеччини). Тут його послужний список не менш авторитетний, аніж реєстр посад у діловому світі. До речі, компанії пана Темертея нині належить 51% акцій Дарницької теплоелектроцентрالی, що постачає електроенергію у місцеву мережу й тепло великій частині Києва. Також канадський бізнесмен – член Консультативної ради з питань іноземних інвестицій при Президентові України.

Костянтин Темертей опікувався і був одним з меценатів виставки “Золото скіфів зі стародавньої України” в Королівському музеї Онтаріо (виставка готувалася кілька років і стала серйозною культурною подією в Канаді). Він був головою спеціального комітету, що забезпечував фінансування всіх урочистостей, пов'язаних із святкуванням 100-річного ювілею поселення українців в Канаді.

Нині пан Темертей очолює (в ролі голови) Бізнес-школу при Національному університеті “Києво-Могилянська академія”. Він дав кошти для реалізації задуму, допоміг зорганізувати фінанси від інших бізнесменів та корпорацій, підібрав відповідних для такої справи людей – і задум став реальністю. Гадаємо, що то – особливо показовий для його діяльності епізод. Він яскраво характеризує “почерк” Темертея, його підходи до розв'язання тієї чи іншої проблеми.

Кілька років тому він висловив ідею видати англійською мовою “Атлас мінеральних ресурсів України”. Цьому він надає великого значення, бо Атлас має

показати англомовним читачам: подивіться, яка багата Україна, ось які вона має корисні копалини. Отже, є всі резони інвестувати її економіку. Це справді вигідно для інвесторів і для України [105, с. 116 – 117].

Найвищої оцінки заслуговує життя і діяльність найбільшого українського мецената, бізнесмена, громадського діяча Петра Яцика. Його життя – це справді яскравий взірець служіння рідному народові, Україні. Чотирнадцятирічним сиротою взяв він на свої плечі відповідальність за всю родину, будучи найстаршим з усіх дітей Дмитра та Марії Яциків – працелюбної селянської родини із села Верхнього Синьовидного на Львівщині. Старший син став не просто господарем у домі, а й батьком молодшим братам і сестрам [106, с.23 – 24]. Доля склалася так, що мусив емігрувати за кордон, до Канади, де прожив понад півстоліття. Але Яцик ніколи не забував про те, що він українець. Повсюдно прагнув допомогти своєму народу.

Ставши видатним бізнесменом, він водночас став і великим меценатом. Петро Яцик допомагав багатьом-багатьом людям. Він давав кошти на будівництво українських шкіл та церков у Бразилії (загальна сума склала 30 тис. дол.). З його фінансовою підтримкою з'явилося на світ чимало важливих книг з історії та культури України. Він – головний меценат відомої Енциклопедії українознавства (внесок 300 тис. дол) [107, с.73], добре знаного сьогодні в науковому світі Українського дослідного інституту при Гарвардському університеті (США) (внесок 260 тис. дол.), коштом Петра Яцика народився Центр дослідження історії України в Канадському інституті українських студій при Альбертському університеті (1млн. дол.). Кілька років тому він пожертвував 1 млн. дол. для відкриття спеціального українського відділу в Інституті Гаррімана при Колумбійському університеті. Науково-дослідні й інформаційні центри його імені існують при Торонтському та Лондонському університетах [108, с.27]. А найголовніше дітище його життя – Освітня фундація Петра Яцика (на потреби якої він передав 2 млн. 700 тис. дол.) здійснює нині винятково масштабний науковий проект – переклад і видання англійською мовою фундаментальної “Історії України-Руси” М.Грушевського, що стане для англомовного світу своєрідним вікном в Україну. Петро Яцик мріяв, що Грушевський, заговоривши до світу англійською, остаточно переконає світ: український народ – не гілка з великоросійського дерева, а самостійна велика європейська нація, котра має тисячолітню історію і всі політичні та моральні права на власну державу. Вже з'явилися друком кілька томів англомовного Грушевського, ще кілька – готові до виходу в світ. Весь цей проект коштує понад 15 млн. дол. [109, с. 8].

Пожертви Яцика-мецената у розвиток українознавчих студій на Заході неможливо перерахувати формально. Їх можна належно оцінити лише взявши до уваги далекосяжність його бачення і послідовність його праці, яка завжди була спрямована на досягнення конкретних результатів і на тривалі діяльність і вплив. Петро Яцик у найширшому сенсі слова був будівничим українознавчих студій на Заході. Головним критерієм при прийнятті рішення про фінансову підтримку того чи іншого проекту було те, як він прислужиться Україні, наскільки буде для неї, для її майбутнього корисним. Він ніколи не забував звідки родом, яка земля виколисала його, який народ представляє він у далекій заокеанській стороні.

З постановням незалежної Української держави пан Яцик часто відвідував Батьківщину і розпочинав тут добродійницьку діяльність. Зокрема, забезпечив широкомасштабний Міжнародний конкурс знавців української мови і вкладав у нього 100 тис. дол.. Петро Яцик вважав, що потрібно звернутися до дітей, підтримати їх, заохотити до вивчення української мови. Петро Яцик казав так: “Не старше покоління треба вчити рідної мови, це вже запізно, воно таким і відійде – російськомовним, а вчити молоде, яке щойно народилося в молодій Україні. І від того, якою мовою воно говоритиме, яку мову шануватиме, залежить мовне майбутнє нашої держави” [110, с.171]. Виходячи з цього, Освітня фундація Петра Яцика, Ліга українських меценатів (теж дітище Петра Яцика) за участю Міністерства науки та освіти України, Українського міжнародного комітету з питань науки та культури при НАН України й Академії педагогічних наук започаткували і провели перший Міжнародний дитячий конкурс знавців української мови.

Розпочався цей дивовижний марафон знавців рідного слова 24 серпня 2000 р. – в День Незалежності України в Київському Будинку вчителя з презентації широкомасштабного міжнародного проекту “Вивчаймо та плекаймо українську мову”. В першому етапі конкурсу впродовж вересня-жовтня 2000 р. крім українських школярів (понад 200 тис. із 12 тис. шкіл), взяли участь діти іще з десяти країн [111, с.5]. Доречно зазначити, що цей масштабний захід спрямований не тільки на піднесення престижу української мови в Україні, а й на консолідацію нації, зміцнення її зв’язків з зарубіжним українством.

Другий етап Міжнародного конкурсу 18 листопада 2000 р. показав, що він набуває ще більшої популярності серед українських школярів, а відзначення переможців обласного рівня перетворилося повсюдно на свята рідної мови.

699 учнів усіх класів стали переможцями та призерами обласних і міських змагань. Вони взяли участь у третьому, заключному етапі конкурсу. Серед них 543 учні були із загальноосвітніх шкіл з українською мовою навчання, а 156 – представляли школи з російською та мовами інших національних меншин. Для участі в III етапі конкурсу завдання школярам українського походження було надіслано у школи 9 країн [112, с.4].

Перші підсумки Міжнародного конкурсу юних знавців української мови було проведено 9 березня 2001 р. Відбувся урочистий ритуал нагородження тих, хто виборов у турнірі місця від 4-го по 9-те. Всього їх було понад 50. Вони отримали премії імені Івана Вериги (Канада), Богдана і Глорії Чемеринських (Канада), Раїси Темертей (Канада), Віри й Андрія Ліщишиних, Світової Федерації Українських Жіночих Організацій, Дем’яна і Лідії Гечів (США), Олени Папіж (США), Оксани і Ярослава Соколиків (Канада). Звучали численні імена й інших благодійників – людей, фірм та організацій, які вважали за патріотичний обов’язок фінансувати конкурс. Врочисте шанування 27 володарів перших, других і третіх місць відбулося 24 травня 2001 р. в День слов’янської писемності у Колонному залі ім. М. Лисенка Київської національної філармонії. У церемонії взяв участь Президент України. Він привітав дітей з почесною перемогою у цьому напруженому змаганні і особисто вручив їм нагороди. Юних знавців української мови, які прибули у столицю з різних регіонів України, всіх, хто був причетний до організації та проведення конкурсу, привітав також голова Опікунської ради конкурсу Петро Яцик [113, с.2]. Ще раз

підтвердилася істина Петра Яцика: “Почнім робити цю справу у добрій вірі, що робимо важливе для нашого народу, – і справа збере докола тих, хто також хоче змінити мовну ситуацію в Україні.”

Освітня фундація Петра Яцика забезпечила головні фонди для всього конкурсу. Виконавчий директор Фундації, доктор славістики Марко Роберт Стех передав до Ліги меценатів списки добродійників із американського континенту, які встановили премії для учасників мовного турніру. Цих людей справді багато. Ось лише деякі з них. Пан Станлі Пітерсон (із дому Богдан Патик) пожертвував 55 тис дол., Іван Верига – 3 тис. дол., Богдан і Глорія Чемеринські – 1.450 дол., Тетяна Гладій-Мацьків – 1.350 дол.. Панство В’ячеслав Цетенко, Іван Бурда, Павло Глушаниця, Ярослав та Ольга Томків, Українське Національне об’єднання (Едмонтон) – по 1 тис. дол., Михайло і Марія Гоголі – 600 дол. Тарас і Ксеня Козбури, Ярослав і Юлія Дмитерки, Андрій і Роза Дутки, Василь Мойсяк, Товариство Українських Самостійників – по 500 дол., Григорій і Катерина Свергуни – 450 дол. По 400 дол. передали на конкурс панство Василь та Юстина Федейки, Андрій Мацько, Марія Паробій-Пасічник та Світова Федерація українських жіночих організацій. Ще кілька десятків меценатів пожертвували помітні суми для конкурсу [114, с.4]. Імена кожного з них видрукувано в пресі в спеціальному подячному списку.

Успішне проведення цього патріотичного марафону, яскравий фінал його, а також участь у конкурсі юних українців десяти держав надихнуло на проведення щорічного Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика (перейменовано в пам’ять організатора та головного мецената конкурсу Петра Яцика, який пішов з життя 1 листопада 2001 р.). Позитивним є і те, що цей важливий для національного будівництва в Україні захід здобув схвальну оцінку багатьох педагогів, державних діячів, видатних представників української громадськості та діаспори. Кількість донорів конкурсу збільшилась, оскільки люди з діаспори активно дають кошти на проекти саме такого зразка, в якому все відбувається в умовах виняткової відкритості, прозорості, гласності (додаток К).

Започаткований конкурс знавців української мови – це акція, яку важко переоцінити. Акція, яка залучатиме дедалі більше та більше дітей, майбутнього нашої держави, до рідної мови. До гордого відчуття того, що вони – українці. На III Всесвітньому форумі українців Президент України зокрема підкреслив: “Сьогодні Україна потребує цілком конкретної і кваліфікованої допомоги, базованої на більш приземлених і прагматичних засадах. За приклад, гідний наслідування. може слугувати ініціатива відомого канадського мецената пана Петра Яцика, який організував і спонсорував міжнародний дитячий конкурс знавців української мови. Справа конкретна, цікава, вона викликала загальний інтерес та схвальний суспільний резонанс. І, додаю, максимально предметно і корисно з точки зору підтримки державної мови в Україні” [115, с.23].

До останніх днів Петро Яцик жив і служив народу України. Однак і після смерті залишились численні наукові і освітні інституції, які й далі існують коштом Петра Яцика. А справа його життя знайшла продовження в його доньці Надії Яцик. Вона з цілковитою готовністю взялася за всі благодійні проекти Петра Яцика, і взялася так, ніби вона все своє життя до цього готувалася.

Отже, Петро Яцик є одним з найвизначніших меценатів в українській історії. На добродійні справи він передав за свого життя найбільшу серед наших меценатів суму – більше 20 млн. дол.. І що особливо важливо, що ці кошти інвестовані у сфери, які визначають духовний розвиток нації, її майбутнє, утвердження іміджу України в світі – в українську освіту, науку, культуру.

До 80-ліття П. Яцик Указом Президента України був нагороджений орденом Ярослава Мудрого. Однак вручення ордена відбулося під час прощальної панахиди у великому українському греко-католицькому соборі Успіння Пресвятої Богородиці. [116, с.11].

Автор також зауважує, що значна фінансова допомога духовній сфері українства надається канадським урядом, зокрема урядами тих провінцій, де проживає значна кількість населення українського походження. Наприклад, щоб відзначити 100-річчя поселення українців у Канаді у вересні 1991 р., уряд Альберти встановив Альбертсько-українську стипендійну програму в ознаменування 100-річчя, яка оплачує дві аспірантські стипендії: одну одержує аспірант з України на стажування в Альберті, а другу – аспірант з Альберти на стажування в Україні. Стипендія становить 8000 дол., а також оплачується навчання в університеті, дорожні витрати, дослідження, книги та ін. [117, с.21].

В 1993 р. вісімнадцять українських стипендіатів Програми технічної допомоги канадського уряду одержали дотації в таких чотирьох ділянках: реформа законодавства і судочинства, демократичні засади, охорона довкілля та розв'язання конфліктів. Ця програма дає можливість стажування у Канаді для науковців і спеціалістів з України. Організатором програми є Асоціація канадських університетів і коледжів. Головне завдання програми – сприяння господарським і демократичним реформам.

19 лютого 1994 р. перша група українських стипендіатів програми прибула до Едмонтону. Двоє стипендіатів були гостями КІУСу, а восьмеро – Альбертського університету. Це – Богдан Будзан, Юрій Євдокимов, Тетяна Іваненко, д-р Петро Мартиненко, Михайло Молчанов, Володимир Петровський, д-р Сергій Плохій та Галина Полозова. Всі вони займають провідні посади в установах, фірмах та товариствах в Україні [118, с.19]

Наступним важливим кроком уряду стало рішення Канадського Фонду Посольства про грошовий внесок у розмірі 11000 грн. на підтримку екологічного журналу “Натураліст”, який інформує українську молодь про екологічні проблеми та розповідає про можливі дії для поліпшення екологічного стану в Україні. Посол Канади К. Вестдал, зокрема, сказав: “ Досвід Канади показує, що молодь, яка озброєна сучасною екологічною інформацією, може бути дуже успішною діючою силою, що змінює не лише їх особисте ставлення до навколишнього середовища, але також їх батьків та інших членів родини. Забезпечення молоді такою інформацією є життєво важливим кроком на шляху поліпшення екологічного стану в Україні” [119, с.5].

З огляду на вищесказане доходимо висновку, що українські патріоти з країн Заходу, особливо з Канади, докладають чимало зусиль для становлення незалежної української держави, для її національно-духовного відродження. Зарубіжні українські педагоги щедро діляться своїм багатим досвідом навчально-виховної

роботи з колегами із історичної Батьківщини. Однак, на нашу думку, цей процес до певної міри гальмується об'єктивними причинами, усунення яких сприятиме динамічній співпраці в майбутньому. Все ж варто наголосити, що досвід, запозичений українськими освітянами за кордоном, потребує опрацювання і критичного аналізу з метою втілення його у практиці вітчизняних закладів освіти. Проте досвід української діаспори у сфері освіти є неоціненним і її роль у цьому процесі ще належить дослідити науковцям. Також українські благодійники з країн Заходу надають відчутну фінансову підтримку як освітянській справі, так і цілому національно-духовному відродженню Української держави, взяти хоча б фінансування щорічного Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика, комп'ютеризацію освітніх закладів, надання стипендій, стажування у престижних установах Заходу, проведення щорічної Парламентської програми.

3.3. Меценати українських бібліотек з канадської та латиноамериканської української діаспори

Де б не знаходилися українці поза межами батьківщини, більшість з них думками, серцем линули туди, звідки вони родом, – в Україну. Розуміючи, що перебування їх у чужому середовищі неминуче приведе до повної асиміляції, вони гуртувалися в наукові, патріотичні, культурні, спортивні, молодіжні, жіночі товариства, економічні, професійні, релігійні асоціації. Духовними, об'єднувачими центрами для них стала церква.

Другим важливим фактором незнищенності ідентичності українства у світі були книгозбірні. Переконливим прикладом може слугувати відома бібліотека Української православної Громади св. Володимира в Калгарі (Канада), заснована Миколою Вороном. Неповнолітнього хлопця з надбужького села Жолобка, що біля Волдави, вивезли нацисти на примусові роботи до рейху. Після завершення Другої світової війни опинився він у Німеччині в таборі “переміщених осіб”, де заснував 2 червня 1948 р. українську емігрантську книгарню. Переїхавши згодом в Канадську провінцію Альберту, закоханий у рідне слово, М. Ворон очолив у місті Калгарі загальновідому бібліотеку-архів. Сьогодні книгозбірня – духовна скарбниця західно-канадських українців, які не забувають і України, висилаючи їй книги та часописи [120, с. 57 – 59].

Діаспора з грізного власного досвіду знала, що без рідного слова, книги, бібліотеки, отчого світильника Україна загине. Щоб цього не сталося, передала безкоштовно створений нею за десятиліття за рубежем свій найдорожчий скарб – книги, друковані цінності. Особлива увага приділяється Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського (НБУВ) – найбільшій книгозбірні України. За даними відділу зарубіжної україніки, який було відкрито 9 вересня 1991 р., там ведеться широкомасштабна професійна робота на найвищому науковому рівні: постійно зростає фонд відділу зарубіжної україніки, вдосконалюється довідково-бібліографічний апарат, засоби збереження і всебічного вивчення діаспорної літератури. Завдяки цьому з року в рік збільшується кількість читачів.

На сьогодні фонд складає 25575 одиниць збереження – книжок, періодичних видань та видань, що продовжуються [121, с.31]. Переважно це література так

званого гуманітарного профілю з історії, філософії, релігієзнавства, літературознавства, мовознавства, економіки, художньої літератури. Хронологічними рамками більшості видань є 50 – 90-ті рр. ХХ ст.

Комплектування фонду відділу зарубіжної україніки здійснюється як за допомогою традиційних джерел (книгообміну, валютної передплати), так і нетрадиційних (дари установ, організацій, бібліотек, навчальних закладів та приватних осіб). Проте, домінуючим джерелом комплектування фонду протягом усіх років існування відділу були дари. Так, у 1999 р. відділ отримав з нетрадиційного джерела 353 книги та 1206 журналів, тоді як традиційними каналами до фонду надійшли лише 53 книги [122, арк.20].

Оскільки бібліотеки з діаспори надходять з великою кількістю дублетних примірників, як правило, вони не залишаються нерозформованими – їх вливають до загального фонду відділу. Однак деякі надходження, що мають історико-культурне значення, залишають як колекції. Зокрема, це бібліотеки: Михайла Гави, Івана Боднарчука, Ярослава Богдана Рудницького, Анни Фігус-Ралько, Віри Вовк, Яра Славутича, Романа Бжеського, колекція Українського Народного Дому з Торонто.

Книжкова колекція Українського Народного Дому з Торонто почала надходити до НБУВ наприкінці 1990-х рр. і нині налічує 2484 одиниці зберігання (надходження продовжуються). Це зібрання однієї з найстаріших у діаспорі культурно-просвітницьких організацій, бібліотека якої утворилася у 1914 р. як читальня “Просвіти” для перших переселенців з України при церкві св. Йосафата – першій українській збудованій церкві не тільки в Торонто, а й у Канаді. В її фонді наявні не тільки діаспорні видання, а й цінні книжки, що побачили світ на материковій Україні та з різних політичних причин знищувалися і значною мірою були втрачені. Зокрема, це книжки і брошури, випущені невеликими накладками у провінційних друкарнях таких міст як Коломия, Лубни, Полтава, Чернівці, Житомир, Тернопіль, Катеринослав; у таборах інтернованих в невеликих містечках у діаспорі. Це й видання 80-90-х рр. ХІХ ст. – початку ХХ ст. з українських друкарень Відня, Парижа, Женеви, Праги. Таким чином, книжки з Українського Народного Дому у Торонто збережені окремим комплексом і мають свій шифр Нотні видання цієї колекції частково передано до відділу формування музичного фонду НБУВ [123, с. 42].

В 1991 – 1992 рр. столична бібліотека отримала в подарунок від М. Гави з Торонто унікальну колекцію книг, раніше не відомих в Україні. Серед них Л. Чикаленко “Уривки зі спогадів 1919 – 1920 рр.”, 1963; І. Огієнко “Українська культура”, 1970; У. Самчук “Ост”, 1948; О. Цинкаловський “Історичні пам’ятки Волині”, 1975; В. Кравченко “Я вибрав волю”, 1948; С. Наріжний “Українська еміграція”, 1973; М. Листківський (митрополит) “Відродження церкви”; М. Антонович “Короткий нарис історії Почаївської лаври”; Т. Осьмачка “Китиці часу поезії”; П. Волиняк “Кость Гордієнко”; В. Підмогильний “У епідемічному бараці”; В. Сосюра поема “Мазепа”; В. Прихода “Симон Петлюра”; У. Самчук “На білому коні”; В. Січинський “Українські відзнаки”; Ю. Буряківець “Нездоланні”, десятки журналів, альманахів у тому числі для дітей та юнацтва [124, арк.22].

16 травня 1993 р. на адресу бібліотеки від Емілії Боднарчук з Торонто прийшла книжкова колекція, яку заповів переслати в Україну її чоловік, письменник Іван

Боднарчук.

І. Боднарчук написав десятки оповідань із життя емігрантської молоді, дитячі новели, повісті, гуморески і навіть драми. Ось назви окремих видань, пересланих його дружиною: “На перехресних шляхах” (збірка оповідань, 1954); “Кладка” (дитячі новели, 1957); “Друзі моїх днів” (збірка новел, 1967); “Покоління зійдуться” (1985); “Нам весело” (гуморески, 1991); “Над Черемошем” (драма на три дії з життя УПА, 1992) [125, арк.29].

Залишилася цілісною у НБУВ і колекція книжок Я.- Б. Рудницького (1910 – 1995), вихідця з Галичини, громадського та наукового діяча, що жив і працював у Канаді. Це славіст, мовознавець, професор Українського Вільного університету і Манітобського університету у Вінніпезі, член-засновник і президент різних українських і канадських та міжнародних наукових і культурних товариств, автор ґрунтовних праць з лінгвістики та слов’янознавства, останній президент Українсько-Мазепинської Академії Наук. Його бібліотека налічує 210 примірників видань з мовознавства, слов’янознавства, словники, довідники, праці самого Рудницького. Зокрема, серед них “Етимологічний словник української мови” з англійським перекладом і коментарями, взагалі перший український етимологічний словник, на складання якого автор витратив 40 років життя. Книжки Рудницького також мають свій шифр і стоять окремим блоком [126, арк.23].

Велика бібліотека кількістю 2 тис. книжок надійшла від громадської діячки з Вінніпега (Канада) Анни Фігус-Ралько. Видання було влито до загального фонду відділу, але на кожному примірнику є екслібрис власниці. При необхідності наукового опрацювання, її можна вилучити з фонду. Із супровідного листа, надісланого цією діячкою до НБУВ, стало відомо, що вона впродовж 1988 – 2002 рр. надіслала до всіх областей України понад двісті тисяч книжок, періодичних видань та видань, що продовжуються [127, арк.24].

52 одиниці складає колекція Віри Вовк – письменниці, мисткині і перекладачки з Ріо-де-Жанейро (Бразилія). Це серія видань, присвячених українській літературі та мистецтвам, які, на думку авторки, мали вивести українську книжку на європейський рівень і гідно представити українську культуру у світі. Вони готувалися здебільшого коштом авторки, у складних умовах, тому більшість з них мали невеликий наклад і нині є бібліографічною рідкістю. Серед видань є поетичні переклади українською мовою з інших літератур та переклади з української португальською та німецькою мовами [128, арк.25].

Колекцію Яра Славутича з Канади, вихідця із Західної України, письменника, поета, літературознавця, президента НТШ Західної Канади, проф. Альбертського університету, складають його твори, в тому числі й вокальні на його слова, збірники і кількатомні видання, книжки, що виходили за його редакцією, та праці про його творчість [129, арк.27].

Донькою історика та громадського діяча Романа Бжеського з Бразилії, Маргаритою Бжеською, подаровано книжки її батька. Це зібрання видань з історії визвольних змагань, голодомору, національних питань, книжок історико-літературної тематики [130, арк.28].

З перших днів існування відділом зарубіжної україніки велася цілеспрямована робота із встановлення зв’язків з українознавчими центрами поза межами України. З

цією метою створено відповідну картотеку, де зібрано відомості про установи, організації, бібліотеки, а також про окремих видатних українських митців, письменників, діячів культури, громадських діячів тощо. Також відділом було розповсюджено “Звернення до всіх українських видавців, українознавчих установ і громадянства в діаспорі” з проханням надсилати до НБУВ книжки, часописи, серійні видання та видання, що продовжуються, які виходять друком у Європі, Канаді, Америці, Австралії українською чи іншими мовами про Україну, з метою сприяння збільшенню духовних надбань українського народу, відродженню української культури, розбудові Української держави (додаток Л). Одночасно зі “Зверненням ...” було сформовано міжнародну комісію по збору книг для Національної бібліотеки з-за кордону. Очолив комісію доктор Юрій Покальчук, а до її складу ввійшли доктор Святомир Фостун, відомий письменник, громадський діяч та отець-диякон Богдан Матвійчук з Рочдейлю. Вони й започаткували глобальний збір друкованої продукції українців зарубіжжя [131, с.3].

За роки існування відділу було отримано дари від таких діячів канадської та латиноамериканської української діаспори, як: Бігус Мирослав, Білінський Богдан, Верига Василь, Гава Михайло, Гринюк Стефа, Гладилевич Адольф, Домашевський Микола, Завгородній Іван, Зельська Дарія, Кейван Іван, Коляска Іван, Носко-Оборонів Тетяна, родина Підлісних, Пендзей Люба, Поронюк Михайло, Трильовський Богдан, Федейко Ольга, Ярмусь Степан [132, арк.25].

Вагомий внесок патріотичні діаспорні організації та окремі особи зробили для розбудови та поповнення фондів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (ЛНБ ім. В. Стефаника). В перші дні незалежності України бібліотека отримує пропозиції щодо налагодження міжнародних книгообмінних стосунків, зокрема від Канадського Інституту Українських Студій, Канадського центру М. Шашкевича, бібліотек університетів: Альберти, Отави, Торонто. Так, у звіті про роботу відділу комплектування ЛНБ ім. В. Стефаника за 1998 р. зазначено, що значно більше ніж планувалося одержано видань шляхом міжнародного книгообміну (2358 проти 1500 од.). Відіслано ж всього 447 од. Найактивнішими партнерами є бібліотеки університетів Торонто та Альберти. На кінець 1999 р. ЛНБ ім. В. Стефаника мала вже 79 партнерів по міжнародному книгообміну [133, с. 111].

Першим великим спонсорським внеском на користь бібліотеки було придбання обладнання для лабораторій мікрофільмового збереження відомим меценатом з Канади Петром Яциком. Це відбулося у 1993 р. і вартість придбаного для бібліотеки обладнання склала 75.630.24 дол. [134, с.1 – 2] (додаток М).

Завдяки створенню такої лабораторії ЛНБ ім. В. Стефаника змогла перевести значну частину своїх газетних та журнальних фондів на мікрофільми, створивши таким чином страховий фонд на масив української періодики к. ХІХ – І п. ХХ ст., яка є унікальним за своїм змістом історичним джерелом і часто зберігалася лише в одному примірнику у всій Україні.

Окремі особи та організації з діаспори подарували для фондів ЛНБ ім. В. Стефаника тисячі друкованих видань. І з кожним роком кількість подарованих видань зростає. Так, якщо в 1992 р. вона складала 7% від загальних надходжень, то в 1999 р. вже 31% [135, с. 112]. Значна кількість книжкових колекцій надійшла від представників української діаспори Канади та Південної Америки, а саме: від

Української громади Канади – 6734; Товариства українських бібліотекарів – 673; Макара В. – 813; Безхлібника В. – 543; Кравціва-Барабаша М. – 375; Бежа Т. – 333; родини Яремків – 242; Бородача М. – 236; Вінницької І. – 185; Карпій М. – 172; Стадник І. – 82; Вериги В. – 79; Небелюка М. – 79; Сірка Г. – 71; Бігуса М. – 67; Стефаника І. – 41; Крюгера В. – 38; Гулей Д. – 34; родини Стадників – 29; Союзу українок Канади – 26 [136, с. 121-215].

В листопаді 1995 р. до бібліотеки передав свою книжкову колекцію пан Юліян Середяк з Аргентини, яка складалася з 352 од. і супроводжувалась дарчим сертифікатом такого змісту: “Від березня 1949 р. по жовтень 1991 р. я мав в Буенос-Айресі видавництво українського журналу “Мітла” і видавав ряд українських творів, щоб частково забезпечити українську діаспору українським друкованим словом. Тепер, закінчивши видавничу працю, хочу передати видані мною журнали і літературні твори безплатно у власність бібліотеки ім. В. Стефаника у Львові на фонд культурної допомоги діаспори для України” [137]. Письменниця, професор з Бразилії Віра Вовк подарувала бібліотеці власні твори, наукові праці, іншу літературу, пов’язану з життям українців Латинської Америки.

Отже, подаровані друковані цінності значно збагатили фонди ЛНБ ім. В. Стефаника. Вони допоможуть дослідникам глибоко та всебічно вивчати різні аспекти історії, літературознавства, мистецтва України. Завдяки цим скарбам значно розширилася інформаційна база Львівської наукової бібліотеки ім. Стефаника НАН України.

У 1994 р. в Києві була заснована бібліотека ім. Олега Ольжича. Одним із ініціаторів її створення був голова фундації ім. Олега Ольжича, Президент Української Народної республіки в екзилі Микола Плав’юк. Її виникненню сприяли Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського й Інститут історії Національної академії наук України.

Бібліотечні фонди складаються переважно з українських видань, надрукованих українською мовою в нашій державі та за кордоном. Загалом бібліотека займається пошуком, аналізом і систематизацією історичних, політичних та культурних видань ХХст. У сховищах зібрані рідкісні книги і документи, до яких належать, перш за все, матеріали періоду УНР, а саме: документи, що висвітлюють діяльність існуючих тоді партій, їхні статuti та серії книжок з автографами авторів (серед них книга з автографом Президента Українського національного об’єднання (УНО) в екзилі А. Лівіцького, книжка з автографом святійшого патріарха Мстислава) тощо.

Один з основних напрямків діяльності бібліотеки – це повернення в Україну культурної спадщини з-за кордону. Книжкові колекції надходять від установ, товариств, організацій, приватних осіб, зокрема від Українського Національного Об’єднання Канади, громадських організацій Канади, США, Аргентини та багатьох інших країн світу. Книги надходять у бібліотеку не тільки діаспорних авторів, але й українські видання 20 – 30 рр. ХХ ст., які були знищені на території України тоталітарним режимом.

Історичні документи та матеріали бібліотеки, а також чималі добірки газет і журналів 20 – 30-их рр. і донині становлять величезний інтерес для дослідників, науковців, студентів, які вивчають історичні, політичні, освітньо-культурні процеси ХХ ст. Наприклад, у Бібліотеці ім. Олега Ольжича є в наявності повні комплекти

газет “Розбудова нації”, “Новий шлях”, “Краківські вісті”, “Самостійна Україна” та унікальних журналів “Табір”, “Український скиталець”, що виходили в Галичині в 20 – 30-х рр. ХХ ст. [138, арк. 8 – 12].

За даними історика Б. Багдея, представники Інституту історії НАН України зацікавились цими раритетними виданнями і звернулись до Фондації ім. Олега Ольжича з пропозицією на основі фондів уже існуючої бібліотеки створити нову бібліотеку ім. Олега Ольжича на базі цього інституту. У результаті був підписаний договір про спільну діяльність між Інститутом історії НАН України в особі директора В. Смолія, з одного боку, та Фондацією ім. Олега Ольжича в Києві в особі голови правління М. Плав’юка, з іншого. У цьому документі, зокрема, було сказано: “З метою надання Інституту історії Національної академії наук України бібліотечної архівно-дослідної та інформаційної допомоги з обслуговування наукових співробітників, які вивчають історико-політичні та освітньо-культурні процеси в Україні у ХХ ст., сторони домовляються про співпрацю у забезпеченні належного бібліотечного обслуговування співробітників Інституту та створення окремого фонду “Бібліотека ім. Олега Ольжича” [139, с. 6].

Така співпраця виявилася доволі плідною, оскільки нині книжковий фонд нараховує до 10 тис. друкованих одиниць, а для обліку книг та кращого обслуговування читачів запроваджено каталог, складений з використанням комп’ютерних програм, придбаних за фінансової підтримки Фондації ім. Олега Ольжича та Товариства приятелів України (Канада).

Бібліотека бере участь у різноманітних освітніх та наукових програмах, виставках, передає наявні дублети чи непрофільну літературу іншим бібліотекам. Найбільшу кількість видань подарували бібліотеці ім. Олега Ольжича: Степан Ярмусь (Канада) – 50 книг; Українське національне об’єднання в Торонто – 20 тис. книг та періодики (в бібліотеці залишилось 3 тис. примірників, решта друкованих одиниць поповнили інші бібліотеки України); Товариство приятелів України в Канаді (Оттава) – 3 тис. книг і періодики; Маруся Бородач (Канада) – 300 періодики та багато книг для дітей, які передано в школи України; Марія Білоус-Гарасевич – частину бібліотеки Володимира Кубійовича (кілька сот книг та періодики); Василь Верига (Канада) – 30 книг; Остап Кушнірук (Канада) – 350 екземплярів; Микола Плав’юк – 500 книг; Анатолій Камінський – 5 книг; Національна бібліотека Канади (Торонто) – 100 книг [140, арк. 22 – 24]. Цей список можна продовжити, але й цього вистачає, щоб наочно переконатися, як щедро, безкорисливо допомагає діаспора в справі духовного розвитку молоді, незалежної Української держави.

Київська бібліотека Інституту досліджень діаспори утворилась нещодавно, але у перспективі може стати найліпшою установою такого типу. Адже саме сюди в першу чергу надходять книги та періодика видана в діаспорі. Її фонди поповнилися й за рахунок ліквідованої столичної діаспорної бібліотеки (перша в Україні бібліотека української діаспори, яка розпочала роботу 30 липня 1991 р. і містила в своїх книгозбірнях тисячі видань, переданих представниками української діаспори [141, с.50]) і містять тисячі друкованих одиниць. І нині першочерговим завданням для працівників бібліотеки є каталогізація та комп’ютеризація нагромадженої літератури. Тут можна не тільки віднайти унікальні книжкові чи періодичні видання зарубіжних українців, а й придбати рідкісні книги. Інвентаризація книжкового

фонду триває, але з певністю можна стверджувати, що бібліотека містить велику кількість раритетних книжкових і періодичних видань. Подаємо назви лише тих з них, що донедавна були заборонені московсько-комуністичним режимом.

З Інвентарної книги № 2 Київської бібліотеки Інституту досліджень діаспори дізнаємося про видатних українських діячів та їх наукові доробки, а саме: Жила В. Творчість Яра Славутича. До 80-річчя поета. – Едмонтон – Київ, 1997; Сологуб Н. Мовний портрет Яра Славутича. – Вінніпег, 1999; Славутич Я. Твори. Т. 1 – 5. – Київ – Едмонтон; Винар Л. Євген Онацький – чесність з нацією (1894 – 1979). – Мюнхен – Торонто; Україна у світі. – Канада, 2000; Вісник фонду “Поміч Україні” (Канада), 2000; Жіночий світ (Канада), 2000. – № 3 – 4; Жіночий світ (50 років) (Канада). – 2000. – Ч.79 та ряд інших [142, с.1 – 105].

Подаровані журнали і часописи, записані переважно в 3-ій інвентарній книзі. Серед них вказані такі: “Визвольний шлях” – 200 примірників; “Гуцулія” – 143; “Авангард” – 23; “Бюлетень” – 17; “Самостійна Україна” – 12; “Лікарський вісник” – 11; “Віднова” – 5; “Смолоскип” – 3; “Цвіркун” – 3; “Нові обрії” – 2; “КІУС” – 6; “Штурм” – 2; “Юнак” – 2; “Українська кооперативна діаспора”, “Сурмач”, “На переломі”, “Лемківщина”, “Зерна”, “Нова думка”, “Веселка”, “Українська преса” тощо [143, с.1 – 40].

3 грудня 1998 р. Канада і Україна почали впровадження проекту з метою збільшити потужність Національної парламентської бібліотеки України (НПБУ), її здатність виконувати функції ефективного джерела інформації, досліджень та аналізу, щоб прискорити процеси законотворення і демократизації суспільства. Тоді у посольстві Канади у Києві було підписано Угоду між Канадським Товариством Приятелів України (відділ Торонто) та НПБУ.

Основним завданням проекту стало створення інформаційного парламентського центру. Окрім цього проект організував програму навчання в Канаді для українських бібліотекарів НПБУ, програму навчання в Україні для впровадження новітнього програмного забезпечення електронної інформації, провів серію семінарів для помічників народних депутатів України і “круглий стіл” за участю народних депутатів України та парламентарів Канади.

Водночас подбали і про матеріальне та організаційне забезпечення проекту. В цьому напрямі чималі зобов’язання взяв на себе Торонтський відділ Канадського Товариства Приятелів України. Значний внесок зробив уряд Канади через Канадську агенцію міжнародного розвитку. Здійснення проекту великою мірою стало можливим завдяки щедрій матеріальній підтримці анонімного канадського спонсора, який діяв від імені Анни та Петра Патиків, покійних родичів жертводавця. Також родина Олександри Копач подарувала бібліотеці колекцію книг [144, с. 4].

16 листопада 2000 р. відбулося відкриття Канадсько-Українського парламентського інформаційного центру при НПБУ. Зі слів Надзвичайного і Повноважного Посла Канади в Україні Дерека Фрейзера, який брав участь у відкритті Центру, стержнем будь-якої демократії є парламент, а стержнем будь-якого парламенту є його бібліотека. Посол Канади зазначив, що відкриття Центру є ще одним кроком у співпраці парламентарів двох країн.

Головною метою Центру є задоволення інформаційних потреб народних депутатів України в роботі над законопроектами, – повідомила директор проекту

Канадсько-Українського Центру Леся Шимко (Канада). За її повідомленням, інформаційні ресурси Центру включають спеціалізовану колекцію канадських видань, федеральні і провінційні закони Канади, електронний каталог книг і періодичних видань, українські і зарубіжні електронні бази даних і доступ до мережі Інтернет. В команді Центру – висококваліфіковані бібліотечні спеціалісти, знавці іноземних мов, експерти з новітніх інформаційних технологій, професіонали довідково-бібліографічної інформації з різних галузей науки. Вони оперативно забезпечують народного депутата потрібними в його роботі фактами і статистичними даними, надають огляд сучасної та ретроспективної інформації з певної тематики, прискорюють доступ до книг, статей, урядових документів та інших видань [145, с. 16]. Можна без перебільшення сказати, що діяльність Канадсько-Українського парламентського інформаційного центру при Національній парламентській бібліотеці України є вагомим внеском у розбудову нашої незалежної держави.

В аспекті благодійницької допомоги не можна не згадати існуючої у Львові унікальної бібліотеки діаспорної літератури. Вона ровесниця новітнього українського відродження, позаяк виникла відразу на руїнах попереднього тоталітарного режиму. Фундатором бібліотеки став Клуб української греко-католицької інтелігенції. Його очолює Іван Гречко, котрий донедавна був депозитором унікальної книжкової колекції, подарованої товариством мирян “Свята Софія” у Торонто та українською книгарнею “Арка”, а також іншими добродійниками українського зарубіжжя.

Початковий фонд книгозбірні становив близько 3 тис. видань. Це були унікальні видання: “Літопис УПА” (18 т.), регіональні видання “Броди і Брідщина”, “Золочівщина”, “Підгаєцька земля”, “Коломия і Коломийщина”, “Лемківщина”, “Альбом українських церков”, “Церква в руїні” та багато ін. З перших днів роботи бібліотека розпочала пошук зв’язків із українською діаспорою по всьому світу для подальшого комплектування фонду. І це дало добрі результати. Нині вона має десяток постійних благодійників, які надсилають до бібліотеки книги та періодичні видання. Найбільший вклад у розвиток бібліотеки зробили подружжя Боженя й Олег Іванусіви з Торонто та Іванна і Ярослав Іванусіви з Едмонтону [146, с.3]. До фундаторів бібліотеки також можна віднести професорів Л. Вертипороха та М. Кейвана з Едмонтону. Бібліотечні фонди поповнились і завдяки книгам, які побачили світ у далекій Аргентині у видавництві нашого земляка Юліяна Середяка. Серед них повість-хроніка “Від Сибіру до Канади” українського письменника М. Приходька [147, с.2]. Книжкову колекцію своїх творів до бібліотеки також передала українська письменниця з Бразилії Віра Вовк.

На сьогоднішній день фонд бібліотеки діаспорної літератури становить 33 тис. друкованих цінностей. Серед яких два комплекти “Енциклопедії Українознавства” в 3-х і 10-ти тт. В. Кубійовича, “Українська мала енциклопедія” Є. Онацького в 4-х т., “Бізнесова Енциклопедія”, “Енциклопедія Британіка” англійською мовою. Значну частину фонду становлять літературознавчі праці Р. Смаль-Стоцького, В. Радзиковича, В. Маланчука та багатьох інших, а також тематичні збірники матеріалів конференцій Наукового Товариства ім. Т.Шевченка. Бібліотека має велику кількість художньої літератури. Це твори Я.Славутича, У. Самчука, І.

Багряного, О. Бердника, М. Голода, Л. Гуменної, І. Калинця, Ю. Липи, С. Любомирського, О. Мака, Ю. Тися, серія видань “Дніпрової хвилі”. Крім того, бібліотеку вдалося укомплектувати рядом періодичних видань, зокрема, журналами: “Визвольний шлях”, “Сучасність”, “Нові дні”, “Жіночий світ” та газетами: “Українська думка”, “Шлях перемоги”, “Церква і життя”, “Християнський голос” та багатьма ін. [148, с. 3].

Бібліотека є також культурним осередком, де проходять наукові конференції, презентації книг, творчі вечори українських письменників та поетів з діаспори. Працівники бібліотеки як реліквію бережуть кожен екземпляр та трапляється, що діляться новими надходженнями з тими, хто вирішив започаткувати у себе подібну книгозбірню. Діляться досвідом з колегами. І з легкої руки львів'ян народилися спершу куточки, а потім відділи зарубіжної україніки в Маріуполі, Херсоні, Донецьку та інших містах.

Чималу кількість книг, журналів, часописів отримала як подарунок від діаспори бібліотека Львівського національного університету ім. Івана Франка. Уже понад десять років сюди безперервно надходить найрізноманітніша література з різних країн світу. Її передають до бібліотеки переважно зарубіжні українці похилого віку, які зібрали за все своє життя унікальні колекції друкованих видань.

Так, наукова бібліотека університету неодноразово одержувала колекції раритетних видань від відомого канадського доктора медицини, українця за походженням, громадського діяча В. Чубатого. В 1992 р. він надіслав 214 україномовних видань. Переважно всі вони не були відомі читачам з України, адже це видання повоєнного часу з історії визвольного руху українського народу, спогади та документи про діяльність УГА, УПА, Української дивізії “Галичина”, матеріали Української Гельсінської групи. Серед них – Андрій Мельник – у першу річницю смерті. Торонто, 1966; Багрянний Іван. Людина біжить над прірвою, 1965; Гордієнко Микола. З волинських і поліських рейдів, 1959; Гайке Вольф-Дітріх. Українська дивізія “Галичина”, 1970; Дмитрик Іван. У лісах Лемківщини, 1976; Драган Антін. Пам'ятаймо про Вінницю, 1984; Верига Василь. Дорогами Другої світової війни, 1980; Донцов Дмитро. Хрестом і мечем, 1967; Енциклопедія українознавства під головною редакцією В. Кубійовича, т.1 – 9, 1955 – 1980 рр.; Кучабський Василь. Корпус Січових стрільців, 1969; Літопис Української Повстанської Армії, т. 1 – 21, 1976 – 1990; Мірчук Петро. Нариси історії організації українських націоналістів, 1968; його ж – Роман Шухевич, 1970; Мірчук П. і Давиденко В. В рядах УПА, 1957; Побігущий Євген. Мозаїка моїх споминів, 1985; Остромира Марія. Лемківщина в огні, 1971; Стецько Ярослав. 30 червня 1941, 1967 [149, с. 1 – 3].

В 1993 р. доктором В. Чубатим на адресу бібліотеки була вислана наступна колекція книг на українську тематику англійською, французькою, німецькою та польською мовами, такого ж змісту, як і україномовні видання. Нині його колекція оформлена у вигляді окремого каталогу зі вступним словом про її власника. Таким чином, В. Чубатий, український патріот з Канади, прагнучи допомогти землякам у духовній сфері, навечно прописався в бібліотеці Львівського національного університету ім. І. Франка.

27 жовтня 1992 р. з Ріо-де-Жанейро (Бразилія) надійшов лист від української письменниці, громадського діяча Віри Вовк (Селянської). Ось його зміст: “Шановні

установи України! Пересилаємо Вам серію книжок з української літератури і мистецтва, виданих поза її межами в трудних обставинах ще тоді, коли незалежна Україна була тільки далекою мрією. Авторка здебільшого сама оплачувала ці видання, сама наклеювала до них ілюстрації і сама дбала про їх поширення. Йшлося про те, щоб поставити українську книжку нарівні інших європейських видань і показати українську культуру в гідному світлі. Просимо Вас тому не випозичувати цих книжок: хай зацікавлені користуються ними у Вашому приміщенні. Йдеться про переважно вже вичерпані видання. Деякі з них вийшли малим тиражем і належать до бібліографічних рідкостей...” Незабаром ці книги – 44 примірники – отримала бібліотека університету, про що свідчить документ під промовистою назвою “Щедрий дар”. У ньому підкреслено: “Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка одержала в подарунок книги з Бразилії від відомої української письменниці Віри Вовк”.

Бібліотека отримала також добірку власних поезій письменниці, прикрашених оригінальними кольоровими відбитками творів українських митців, а саме:

“Триптих” і “Карнавал” до картин Ю. Соловія, “Святий гай” до скульптур М. Дзиндри, збірка “Мандала” прикрашена чудовими витинанками [150, с.1 – 4].

У 1996 р. безцінний дар університетській бібліотеці зробила Канадська фундація українських студій, подарувавши комплект дев’ятитомного видання нашого земляка професора Данила Гусара-Струка “Encyclopedia of Ukraine” [151, с.1– 2].

4 листопада та 15 грудня 1998 р. професор В. Голуб надіслав бібліотеці Львівського національного університету ім. І. Франка дві частини своєї колекції: у першій з них містилися 25160 одиниць друкованих видань, а в другій – 21664 книги, а також 26 коробок касет, 15 платівок вартістю кілька тисяч доларів [152, с.7 – 9]. Ще один безцінний дарунок університетській бібліотеці зробила під час наукової конференції 21 липня 2003 р. жителька Монреалю (Канада) Степанія Звонук. Вона подарувала рідкісний примірник “Енеїди” Івана Котляревського виданий в 1798 р., який зберігався в її родині [153, с. 9].

Науковій бібліотеці Національного університету “Києво-Могилянська академія” (НаУКМА) у лютому 2005 р. виповнилося 13 років. Відродження НаУКМА та її бібліотеки відбувалося за часів здобуття незалежності України, у складний, але надзвичайно цікавий період. Найбільше він позначився на процесі формування бібліотечних фондів.

Власне історія бібліотеки відродженого Університету – це історія сучасного меценатського руху численних державних та громадських наукових організацій та установ, приватних осіб не лише з України, але й з Канади, Сполучених Штатів Америки, Бразилії, Австралії, Франції, Німеччини та інших країн світу. Понад 5тисяч осіб зробили свій поважний духовний внесок у відродження бібліотеки. Майже 70 відсотків бібліотечної колекції становлять дари, а це близько 150 тис. примірників книг. Нині наукова бібліотека НаУКМА має 31 бібліотечну колекцію, 18 з яких складають колекції діячів та установ з української діаспори [154, с. 15].

Так, однією з перших було отримано колекцію Ярослава Головача (понад 526прим. книжок), яку люб’язно подарувала Університету дружина вченого пані Зена Головач.

Ярослав Головач – канадець українського походження, відомий вчений-лісівник. Протягом тривалого часу він був радником у Канадському уряді з питань лісового господарства та лісової промисловості, консультантом Канадсько-Радянської науково-технічної комісії з лісових галузей. Він володів знаннями про лісову промисловість і лісове господарство Канади, колишнього СРСР та багатьох інших країн. Чотирнадцять разів приїжджав до Радянського Союзу у складі різних урядових делегацій. Відомий Я. Головач і як автор багатьох наукових праць з лісових галузей. Особливість його зібрання полягає в тому, що, перебуваючи за кордоном, Ярослав Головач протягом 35 років намагався передплачувати нову російську та українську літературу лісознавчої тематики. В разі неможливості придбання матеріалів замовляв ксерокопії книжок, статей, таблиць зазначеної тематики та споріднених з нею галузей. Це суто фахове зібрання, яке відбиває наукові та виробничі інтереси вченого. Зібрання Я. Головача складається із 3-х частин; крім книжок, до нього входять збірка газетно-журнальних матеріалів та картотека публікацій, персоналій, установ та організацій. Всі три частини органічно пов'язані системою посилань власника [155, с.79 – 80]. Однією з умов передачі колекції було видання каталогу на книжкову частину зібрання коштом пані Зени Головач. І саме виданням “Каталог бібліотеки Ярослава Головача” [156] було започатковано серію “Бібліотечні колекції Наукової бібліотеки НаУКМА” з тим, щоб познайомити широку культурну громадськість та фахівців із найціннішою частиною фондів. В наступні роки пані Зена також передала до НаУКМА особистий архів Ярослава Головача.

Із 1998 р. в НаУКМА зберігається книжкова колекція професора Альбертського університету (Канада) Олега Зуєвського, подарована Університету донькою письменника Тамарою Зуєвською, у якій налічується 4530 прим. видань. Це зібрання цікавого і мало знаного в Україні поета та перекладача з англійської, німецької, французької мов, педагога і літературознавця віддзеркалює його фахові інтереси і наукові зацікавлення та уподобання в галузі філософії, мистецтвознавства, мовознавства та літературознавства. У ньому представлено в основному літературу ХХ ст., що видавалася на терені України, Німеччини, Австрії, Великої Британії, Італії, США українською, російською, англійською та німецькою мовами [157, с. 94].

Перші книжки з колекції відомої поетеси та перекладача з Бразилії Віри Вовк НаУКМА отримала 1997 р. Зараз ця колекція нараховує понад 700 книжок та продовжує поповнюватися. В ній представлено переважно художню і літературознавчу літературу здебільшого українською, іспанською та португальською мовами. Це твори самої Віри Вовк (збірки: “Весняне дійство”, “Зимове дійство”, “Жіночі маски” тощо); її переклади творів українських письменників Г. Сковороди, Т. Шевченка, Л. Українки, В. Стефаника, І. Франка, В. Шевчука, І. Драча та ін. у виданнях із серій “Pyssalka” та “Vertep” [158, с.90].

Нещодавно до наукової бібліотеки НаУКМА надійшли ще дві колекції з Канади від родини Богдана та Аріадни Стебельських [159, с.54] та Ореста Корчак-Городиського [160, с.60]. Це цілісні особові бібліотеки, які збиралися не одним поколінням українців-діаспорян. Також декілька книжкових колекцій бібліотеці НаУКМА подарували зарубіжні установи. Зокрема, такі установи української

діаспори Канади як Українська Вільна Академія наук та Консисторія Української Православної Церкви.

У 2002 р. розпочала своє існування бібліотека Інституту досліджень української діаспори при Національному університеті “Острозька академія”. Джерелом її формування стали переважно надходження книг та періодичних видань з діаспори, чому значно сприяло “Звернення Світової Наукової Ради Світового Конгресу українців до українських установ і видавництв в діаспорі”, за підписом відомих українських вчених проф. Любомира Винара, проф. Асі Гумецької, проф. Аркадія Жуковського, д-ра Олега Кравченка, д-ра Осипа Мартинюка [161, с.12 – 13]. На “Звернення...”, опубліковане також у Канаді та країнах Латинської Америки, відгукнулися громадські організації і приватні особи, серед яких найбільшу кількість літератури надіслали Український Музей-Архів у Клівленді (директор Андрій Фединський), Українське Історичне Товариство (УІТ) (президент проф. Любомир Винар), Канадський Інститут Українських Студій (КІУС) (дир. проф. Зенон Когут), Братство Колишніх вояків 1-ої Української Дивізії УНА (Мирослав Бігус, Мирон Головатий), Видавництво “Літопис УПА” (гол. ред. проф. Петро Потічний), Бібліотека-Архів Св. Володимира в Калгарі (Канада) тощо. Щедрі книжкові дари бібліотеці зробили проф. Любомир Винар, д-р Василь Верига, проф. Любомир Коваль, Оксана і Леонід Мостовичі, Мирослав Бігус та ін.

На жаль, поки що умови існування Інституту не дозволяють створювати особові книжкові колекції і формування фондів відбувається за тематичним принципом. Однак винятком для формування колекцій є надходження від наукових установ і організацій, тому існують колекції видань УІТ, КІУСу, УВАН тощо. Серед надбань бібліотеки – повні комплекти періодичних видань (“Український історик”, “Визвольний шлях”, “Овід”, “Україна”, “Harvard Ukrainian Studies” та ін.), повний комплект “Літопису УПА”, раритетне (надруковано лише 100 прим.), опрацьоване шкірою видання “Енциклопедії Українознавства” з автографом його ініціатора і багатолітнього редактора Володимира Кубійовича, видання праць Михайла Грушевського, В’ячеслава Липинського початку ХХ ст. Зберігаються у книгозбірні унікальні видання УВУ, УВАН, тощо, т.зв. ДР-періоду, що друкувалися циклостилєвим (мімеографічним) способом, деякі періодики (зокрема “Арка”) [162, с.45 – 46].

У 2004 р. бібліотечні фонди Інституту поповнили п’ятдесят чотири книги, видані в різні роки КІУСом, зокрема твори таких відомих українських культурних і громадських діячів, як Григорій Сковорода, Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, Григорій Костюк та інші, які було передано Всеукраїнським благодійним фондом “Громадянська енергія” від імені КІУСу. Це – значна частина видавничого доробку КІУСу, який складає більше 120 найменувань книг, 60 довідників та енциклопедій. Щедрий дар став важливим поповненням бібліотеки Інституту досліджень української діаспори при Національному університеті “Острозька академія” [163, с.20].

Особливим благодійником бібліотек незалежної України є Канадське товариство приятелів України з осередком у Торонто. У рамках проекту “Відродження” товариство сприяє процесам відродження і розвитку української свідомості, духовності та культури, зокрема, відкриттям мережі канадсько-українських

бібліотек та передачею книжкових колекцій в різні установи України. Ініціаторами та співзасновниками даного проекту стали добре відомі в Україні – Степан Горlach, Микола Колодка, Ярослав Семчишин, Марія Фішер-Слиж та Іван Кузик. Вони незмінно займаються всіма організаційними питаннями, особисто перебирають увесь книжковий потік, який звідусіль привозять і надсилають в будинок фірми “Міст” у Торонто. Адже, не все варте того, щоб його пересилали в Україну. Тим більше, що це дуже дороге задоволення – пересилати книжки з Канади в Україну, тому вони відбирають найцінніші. Зауважимо, що найповажніші суми для перевезення книг в Україну надходять від українського благодійника з Торонто Станлі Пітерсона (він же Богдан Патик) [164, с. 98].

Суть проекту полягає в тому, щоб дати можливість українським читачам ознайомитись з книгами та періодикою, виданими в діаспорі. На початку роботи проекту в Україну було вислано 50 тис. книг і журналів, половина з яких знаходиться в бібліотеці при Луганському державному педагогічному інституті, а решта доставлена до Наукової бібліотеки НаУКМА, Правничої Фундації, Інституту Державного Управління в Києві, Київського педагогічного інституту, Національного Музею історії України в Києві, інших установ міст Полтави та Луганська [165, с.1].

А з 1993 р. товариство інтенсивно зайнялося відкриттям в Україні цілої мережі бібліотечних центрів. Так, у вересні 1993 р. відбулося відкриття “Бібліотеки канадсько-українського центру” при Донецькій державній обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Н.К. Крупської. Надаючи цій події державного значення, до Донецька прибув посол Канади в Україні Франсуа Матіс та заступник міністра культури України Валерій Кравченко, щоб особисто взяти участь у відкритті центру. Також надійшла вітальна телеграма від Президента України, в якій зазначалося, що “створення престижного міжнародного закладу сприятиме зміцненню дружніх контактів між Україною і Канадою та збагатить духовно наші держави” [166, с.8–9].

Ця бібліотека є дійсно унікальною, бо тут зібрані друковані цінності виключно української діаспори, які видані поза межами України, а також англomовні видання. Унікальні енциклопедичні видання “Британіка” (24т.), “Канада” (10т.), “Україна” (6т.), “Американська енциклопедія” (14т.) та інші дозволяють розширити знання. Основу фонду українських книжок становлять дослідження з історії України, літературознавства, мовознавства, художня література, книги з філософії, теології, економіки, історії культури, мистецтва, музики тощо.

Англomовна частина фонду нараховує більше 14 тис. видань і вражає своєю різноплановістю [167, с.79]. Немає такої галузі знань, з якої б тут не була представлена література. Особливої уваги сьогодні заслуговують книги з економіки, бізнесових справ. Це справжній скарб у час переходу до ринкових умов. Саме тому лише за перші 20 днів роботи бібліотеки читачам вже було видано більше двох тисяч книг.

Успіхи Канадського товариства приятелів України – безперечні, адже їм вдалося відкрити дванадцять таких духовних осередків: у Луганську, Донецьку, Дніпропетровську, Харкові, Одесі, Сімферополі, Чернігові, Сумах, Севастополі, Полтаві, Мелітополі, Черкасах. Переважно вони діють при обласних бібліотеках.

Установи діаспори та окремі особи, особливо ті, які народилися на Тернопільщині, не забувають рідний край. Вони надають йому посильну матеріальну допомогу, а також дарують тисячі книг та журналів. Уже з 1992 р. фонди науково-довідкової бібліотеки Тернопільського обласного архіву почала поповнювати література, передана представниками української діаспори. Одним із перших передав свою бібліотеку Василь Дідик – журналіст, громадський діяч Канади. Його колекція становить 900 книг та різних документів, присвячених історії та діяльності українських товариств у Канаді. Дмитро Гулей з Канади подарував бібліотеці 400 книг, серед яких переважають літературознавчі дослідження, збірники народної творчості, спогади про життя української діаспори [168].

Доктор Дмитро Штогрин та Ярослав Івахів поповнили фонди архіву історичними творами. Відомий дослідник Павло Пундій подарував літературу, яка пов'язана з маловідомою тематикою – історією української медицини. Пресвітер Степан Ярмусь передав архіву релігієзнавчу літературу. Представлено також історико-краєзнавчі і мемуарні збірники (О. Цинкаловський. “Стара Волинь і Волинське полісся” у 2-ох томах). Почесне місце на полицях бібліотеки зайняли особисті фонди художників Володимира Савчака, Івана Марчука, поета Кирила Куцюк-Кочинського [169].

Значна кількість друкованих видань надійшла до Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки та районних бібліотек. Як засвідчують каталоги, випущені бібліотекою за 1996 і 2000 рр., м. Тернопіль та районні центри одержали від західної діаспори 300 книг і кілька тисяч одиниць періодики [170, с.1 – 190].

Книгами та періодикою з діаспори також поповнюються сільські бібліотеки. Так, Василь Ковальчук, який проживає в Канаді, ще юнаком покинув рідне село Фашівка (Тернопільщина), але ніколи не забував про нього. Нещодавно він прислав сільській бібліотеці десятки книг з літературознавства, історії діаспори, художні твори. Найбільшою популярністю серед читачів користуються праці Миколи Гордієнка “Рейд УПА”, Юрія Борця-Чумака “Рейд без зброї. УПА на Заході”, В. Макара “Бойові друзі. Збірка спогадів ОУН”, науково-літературний місячник “Визвольний шлях”, Альманах “Гомін України”, поезії Ліни Костенко, діаспорних письменників Олега Лисяка, Юрія Тиса, Марії Дмитренко та ін. Вдячні односельці назвали свою бібліотеку іменем Василя Ковальчука [171, с. 13].

Влітку 1994 р. в с. Домаморочі, що біля Тернополя, побували Степан Ониськів з дружиною Катериною. Вони приїхали в рідне село з Торонто (Канада) на місячний відпочинок. Сільській бібліотеці подружжя Ониськів подарувало 12 томів “Літопису Української Повстанської Армії” [172, с.8]. Тепер мешканці Домамороч та його околиць зможуть вивчати правдиву, героїчну історію рідного краю, своїх земляків, які полягли в 1941 – 1945 рр. за волю України.

Не забувають також і про навчальні заклади Тернопільщини. Зокрема, чотири пакунки з англomовними книжками, журналами та довідковими матеріалами були вислані Канадським інститутом українських студій до бібліотеки Тернопільської академії народного господарства, щоб забезпечити початковий запас читального матеріалу для студентів [173, с. 6].

Потрібно сказати, що дарування книг видатними людьми діаспори своїм землякам в Україні стало повсякденним явищем. Зокрема, у 1995 р. з міста Мілтона

(Канада) надійшло 350 книг з приватної колекції Дмитра Куп'яка до Буської районної бібліотеки. Ще більше книг, журналів Д. Куп'як подарував Буській державній гімназії. Цій же установі подружжя Куп'яків передало 400 молитовників. Таку ж кількість від них одержали мешканці села Яблунівки з дарчим написом: “Цей молитовник видано коштом Дмитра і Стефанії Куп'яків в пам'ять покійних батьків Дмитра – Юрія та Анни і брата Михайла. Вічна їм пам'ять!” Кредо нашого славного земляка: “Я свого життя не змарнував”. Д. Куп'як, як і сотні, тисячі зарубіжних краян, переконаний, що подаровані книги Україні підтримають національне відродження, українську державність [174, с. 4].

Завдяки таким людям, як Іван та Люба Грегорі з Едмонтону (Альберта, Канада), Українсько-канадський архів-музей Альберти зміг переслати до бібліотек Луганська, Донецька, Одеси, Харкова, Чернівців і багатьох інших міст України чималу кількість книг із своїх запасників. Зокрема, Українсько-канадський архів-музей Альберти завдяки підтримці панства Грегорі зміг переслати для бібліотеки Чернівецького університету близько 60 кг. книг та періодичних видань. У тому числі й такі цінні речі, як підшивки українських газет “Краківські вісті” і “Холмська земля” за 1943 р., які служать важливим джерелом для вивчення історії українців під час Другої світової війни [175, с. 60]. Також подружжя Грегорі подарувало Науковій бібліотеці університету комплект американського журналу “National Geographic” за двадцять дев'ять років, по дванадцять томів щороку, який склав 348 одиниць і продовження його підписки на наступні роки [176, с. 20].

Не можна залишити поза увагою княжий дар подвижника Жоржа Тухачевського. Полтавець Тухачевський жив у Торонто одинаком. Там, у рідному краю, в двадцятих і тридцятих роках лишилися розкуркулення родини, заслання до Сибіру, сирітство. Під час Другої світової війни потрапив до Німеччини. Потім, з 1948-го – в Канаді, де вів вельми скромний спосіб життя; тільки на книжки не шкодував грошей. Зібрав прекрасну бібліотеку. Після здобуття Україною незалежності подарував зі своєї книгозбірні 3 тис. томів Київському національному університетові ім. Т. Шевченка [177, с. 123]. Це були видання з міжнародного права, з історії дипломатії, наукові біографії визначних людей усього світу, політологічні праці. Всі книги – англійською. Тухачевський вірив, що в Україні підрастає покоління справжніх інтелектуалів, які добре володітимуть англійською, що стане ключем до світу.

Одним з найбільших книголюбів західної української діаспори є М.-Б. Бігус з Торонто. Ще перед Другою світовою війною йому перейшла чимала батьківська бібліотека, а він поповнював її новими й новими книжками. В воєнне лихоліття книгозбірню порятувала його дружина Марія, яка перевезла її аж до Канади, де вона є однією з найкращих приватних бібліотек українців.

З початком української державної незалежності у Мирослава Бігуса з'явилося багато нових клопотів, пов'язаних саме з книгою. Він розшукував у діаспорі найрідкісніші видання й розтиражовував їх для бібліотек в Україні. Скажімо, в нас мало хто знав про “Українську малу енциклопедію” професора Онацького, що вийшла окремими книжками (усього їх – 16) у шістдесяті роки в Буенос-Айресі зовсім невеличким накладом. Тепер енциклопедію мають усі найавторитетніші наші бібліотеки. У такий спосіб було дано нове життя і тритомникові мемуарів І. Мазепи

“Україна в огні революції”, яку Мирослав Бігус теж розіслав до українських бібліотек.

Свого часу серед інтелігентного діаспорного читача були надзвичайно популярними філософсько-публіцистичні “Листи до приятелів” Миколи Шлемкевича. Як з’ясував пан Бігус, усього їх вийшло 176 зошитів, у яких – понад 4600 сторінок. Навряд чи хто мав у своїй бібліотеці всі ті зошити. А він понапризбирував. Склав із них шеститомник і теж розтиражував його.

Редактор газети “Новий шлях” Юрій Карманін писав, що коли пан Бігус привіз перший том (на 800 сторінок!) “Листів до приятелів” у Львівську наукову бібліотеку імені В. Стефаніка, то це стало там цілою сенсацією. Тодішній директор бібліотеки Лариса Крушельницька й професор Марія Яцимирська підкреслили, що це – особливо цінне поповнення книжкового фонду [178, с. 30]. Повернувшись до Торонто, пан Бігус надовго присвятив себе “Листам до приятелів”. І ось усі 6 томів є в головних наукових бібліотеках нашої держави. Там же завдяки невтомному адміністраторові “Вістей комбатанта” (ним є Мирослав Бігус понад 40 років) з’явилися і комплекти цього часопису за всі роки. Політологи, історики, соціологи знайдуть у журналі чимало важливого для них матеріалу.

Після здобуття Україною державної незалежності від рогатинців у діаспору пролунав заклик: допоможіть нашій гімназії книгами. Мирослава Бігуса двічі просити не треба. Він має сентимент до цієї гімназії, бо вона – його гімназія. Він там учився, там минала його юність. Його заходами ця бібліотека стала, однією з найбагатших гімназійних книгозбірень усієї Галичини. А пан Бігус знову й знову надсилає до Рогатина пачки з книгами... [179, с. 23].

В травні 2001 р. Національний музей літератури України у Києві приймав від відомого українського мецената Петра Яцика безцінний подарунок – його власну бібліотеку. У ній – сотні унікальних видань: наукових праць, мистецтвознавчої, енциклопедичної, політологічної літератури, яку він збирав упродовж багатьох років і тепер хотів, щоб вона прислужилася людям тут, в Україні. Нова книжкова колекція розмістилася в окремій кімнаті, яка тепер носить назву “Бібліотека Петра Яцика” [180, с.181 – 182]. Цей благородний вчинок був ще однією ланкою в тому безперервному ланцюжку добродійних справ, які вже багато років робить Петро Яцик, і якщо було у цьому акті щось особливе, то тільки тому, що все це відбувалося тут, в Україні.

Якщо людина, живучи за кордоном, передає свої книжки в Україну, то це вже є фактом культури. Фіксуючи його, ми зберігаємо для історії імена людей, що зробили певний внесок у її розвиток, оцінюючи який, слід мати на увазі, що цінність дару залежить не від кількості примірників, а від складу та історико-культурного значення видань і книжкового зібрання в цілому. Також враховується і масштаб діяча, яким надано дар, оскільки, як правило, особисте зібрання людини пов’язане з її життям, професійною чи колекційною діяльністю. Книжки віддзеркалюють наукові, освітні, особисті інтереси їх власників і є джерелом інформації про них.

Протягом останнього десятиліття спостерігається підвищений інтерес до видань такого роду, оскільки цей пласт літератури репрезентує внесок українців не тільки в нашу національну культуру, науку й громадську діяльність, а й у культуру того поселення, де вони проживали за кордоном. Тому важливим є збирання й

аналіз видань української діаспори, а також інформації, що відтворює життя і діяльність наших земляків за кордоном. Це необхідно для вшанування видатних особистостей українського зарубіжжя, належної оцінки їхньої ролі в політичному, громадському, культурному, просвітницькому, науковому житті діаспори та України.

Значна кількість переданих літературних цінностей свідчить про освіченість і високий інтелектуальний рівень зарубіжних українців, оскільки вони, як представники еліти суспільства, усвідомлюють роль і значення духовних цінностей – книг, що сприятимуть культурному розвитку та підвищенню освітнього рівня їхніх земляків також. Саме цим зумовлений безперервний процес надходження в Україну друкованих видань на різну тематику.

Таким чином, можна стверджувати, що українська діаспора Канади та країн Латинської Америки надавала значну економічну допомогу в розвитку незалежної України. Зокрема, вона надавала допомогу для відкриття торгівельних, культурно-просвітницьких установ на історичній батьківщині, забезпечувала технічним та медичним обладнанням, гуманітарною допомогою сиротинці, школи-інтернати, загальноосвітні, музичні школи, лікарні, потерпілих від Чорнобильської катастрофи; фінансувала виступи українських спортсменів на світовій арені; встановлювала премії за значні досягнення української еліти в розвитку освіти, науки, літератури, мистецтва; зараховувала на навчання до престижних науково-освітніх та науково-дослідних центрів Америки та Європи українську молодь, вчених, представників різних професій, надавала стипендії для студентів в Україні тощо. Згідно зі звітом Світової Ради Суспільної Служби Світового Конгресу Українців, за останні десять років українською діаспорою в Україну передано близько 50 млн. дол. США та 20 млн. канад. дол. лише гуманітарної допомоги [181, с.39].

Представники українського зарубіжжя доклали максимум зусиль, знань і праці для створення організацій, фондів, фірм, які надавали фінансово-матеріальну та гуманітарну допомогу для розвитку Української незалежної держави. На особливу увагу заслуговують: Фонд “Допомагаймо Україні” (лише протягом 1992 – 1993 рр. на допомогу жертвам Чорнобиля витрачено понад 1 млн. дол.), Суспільна служба українців Канади (лише одна акція канадських добродійників по придбанню ліків для чорнобильських інвалідів склала 500 млн. крб.), Товариство об’єднаних українських канадців (щорічно допомагають забезпечити Інститут експериментальної патології, онкології та радіобіології НАН України необхідними реактивами), Українська Державницька Організація Канади (УДО Канади), членами якої є кредитові спілки “Будучність” (Торонто) і “Українська Народна Каса” (Монреаль), фундації “Прометей” і “Десна”, Дослідний Інститут “Україніка”, корпорація “Міст”, громадські центри та окремі особи (загальна вартість благодійної допомоги, організованої чи наданої УДО Канади та їхніми членами сягає 15 млн. дол.); Світова фундація українських лікарських товариств (СФУЛТ), яка об’єднує українські лікарські громади у 15-ти країнах світу, в тому числі лікарів Канади, Аргентини, Бразилії (лише протягом 1995 – 1997 рр. СФУЛТ надала українським медичним та культурно-освітнім установам гуманітарну допомогу вартістю понад 400 тис. дол.); Канадський медичний проект “Освіта”, який включив в себе програми материнства і вагітності в Україні, (щорічно 60 канадських лікарів

навчають і консультують українських колег, а 20 лікарів з України їдуть для чотирьохмісячного стажування в канадські медичні установи. З серпня 1992 р. в лікарні № 1 міста Києва постійно працює два канадських лабораторних технологи, разом з національною медичною освітньою бібліотекою у Києві проект “Освіта” створив розширений медичний довідковий центр, яким користуються всі лікарі і студенти медичних закладів). Українсько-канадський благодійний фонд “Приятелі дітей” (своєю діяльністю охоплює різні сторони життя дітей-сиріт та працівників дитячих сирітських закладів, реалізуючи наступні проекти: Проект “Гуманітарна допомога”, Проект “Літній табір”, Проект “Асоціації працівників закладів для соціально незахищених дітей”; Освітні проекти “Вступник” та “Стипендіат”, Проект “Допомога дітям – сиротам інвалідам”). Українська спортова центральна Америка та Канади (з 1991 р. спрямувала свою діяльність на відродження спорту в Україні та надала фінансову підтримку Олімпійським збірним України (лише протягом 1991 – 1996 рр. надано допомогу на суму 758.753.64 дол.) канадська фірма “Міст” із Торонто, (головним напрямком її діяльності є інвестиції в українську економіку, створення спільних підприємств і виробництв, експорт та імпорт товарів і таке інше. Фірма “Міст” створила в Україні спільне українсько – канадське підприємство “Росан” з головним управлінням у Львові, філіями – в Івано-Франківську, Києві, Дніпропетровську та довірче підприємство “Росан – Довіра”, перше такого типу в Західній Україні, яке взяло під опіку старших і німецьких людей, а також відкрила першу незалежну приватну телестудію у Львові).

Значну матеріальну допомогу незалежній Україні надали знані особистості діаспори. Серед них, М. Івасиків з Канади, який в економіку нашої держави вклав 3, 5 млн. дол.; Л.- Б. Обух, який фінансував будівництво пам’ятника Т. Шевченкові у м . Львові та як інженер-геолог сприяв впровадженню в життя проекту з розробки нафтового родовища в Чернігівській області; Р. Гринюк з Аргентини, який утримує будинок для старших людей, допомагає церквам, великі кошти виділяє на українську молодь, на його кошти побудовано стадіон, а також він фінансував етнографічну експедицію до Аргентини та Парагваю дослідника з України О. Сапеляк; Т. Баланда (Аргентина) організувала туристичну агенцію, яка займається поїздками виключно в Україну; С. Кульманицький з Канади подарував 4.000 дол. на реставрацію храму в с. Пікуловичі; родина Яворських з Канади передала 350 тис. канад. дол. на будівництво школи в с. Заріччя, що на Івано-Франківщині. В діаспорі немало людей, які заповіли після смерті певні суми їх спадку передати на потреби в Україні. Так зробили І. Баган, В. Юзик, І. Багрій, О. Пахуша та М. Галандюк. Заповіт останнього становив 4 млн. 500 тис. канад. дол.

Західна українська діаспора також робить вагомий внесок в національно-духовне відродження незалежної української держави. Українські громадські організації, вчительські колективи, окремі українські патріоти з Канади та країн Латинської Америки активно причиняються до розвитку шкільництва історичної Батьківщини. Багато уваги цьому приділяють Світова координаційна виховно-освітня рада (СКВОР), крайові Шкільні Ради – члени Світового Конгресу українців (СКУ). Зокрема, вони проводять “круглі столи” присвячені допомозі вчителю в Україні, організують та фінансують щорічні літні учительські курси та семінари, курси з українознавства, стажування за кордоном. Важливим напрямком допомоги

діаспори Канади та країн Латинської Америки освітянам та школярам України є передача недоступної для них впродовж довгого часу літератури, допомога комп'ютерами та проведення Щорічного міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика (додаток Ж, К).

На Заході патріоти України також створили десятки іменних та цільових фондів, центрів, які фінансують духовні сфери українства, як у діаспорі, так і в Україні. Переважна більшість фондів створена при Канадському інституті українських студій Альбертського університету. Основний капітал усіх фондів становить 9. 967. 623\$.

Вагому матеріальну допомогу науковим інституціям України також надали Володимир Болубаш, Мирослав Малецький, родина Меланії Ковалюк, Люба та Іван Грегорі, Ярослав та Оксана Соколики, Марія Фішер-Слиж, Джеймс-Константин Темерей та Петро Яцик. Останній був одним з найвизначніших меценатів в українській історії. На добродійні справи він передав за свого життя найбільшу серед наших меценатів суму – більше 20 млн. дол. І що особливо важливо, що ці кошти інвестовані у сфери, які визначають духовний розвиток нації, її майбутнє, утвердження іміджу України в світі – в українську освіту, науку, культуру.

Ще одним напрямком діяльності української діаспори є надання допомоги книгами та періодикою з метою підвищення інтелектуального рівня нашого народу. У цьому її представники досягли значних успіхів, оскільки завдяки їхнім зусиллям великою мірою поповнилися бібліотечні фонди Національної бібліотеки ім. В. Вернадського, Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, Бібліотеки ім. О. Ольжича, Київської бібліотеки Інституту досліджень діаспори, Національної парламентської бібліотеки України, Бібліотеки діаспорної літератури у Львові, Бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, Наукової бібліотеки Національного університету “Києво-Могилянської академії”, Бібліотеки Інституту досліджень української діаспори при Національному університеті “Острозька академія” та ряду обласних, районних та сільських книгозбірень. Важливим є те, що українська діаспора Канади та Південної Америки передала значну кількість раритетних видань та рідкісних примірників періодики, надіслала також багато творів письменників-емігрантів. Це створює сприятливі умови для формування світогляду молоді зокрема та українського суспільства загалом.

РОЗДІЛ 4

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ КАНАДИ ТА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКИ, ЛІТЕРАТУРИ, МИСТЕЦТВА

4.1. Співпраця науковців канадської та латиноамериканської української діаспори з вітчизняними вченими у сфері українознавства

Історична доля України склалась так, що своєрідні компенсаційні функції щодо культури, науки історичної Батьківщини виконувала діаспора. Значна група української інтелігенції, отримавши статус політичної еміграції, створювала вартості, які віддзеркалювали поступ світової культури, нові напрями та стилі, галузі науки (зокрема, гуманітарної) і водночас зберігала кращі традиції вітчизняних шкіл. Тому нині, коли Україна проголосила незалежність і прагне відродити національну культуру, на порядку денному стає необхідність науково об'єктивно висвітлити історичне й культурне минуле народу, його сучасний стан. Важливого значення набуває і питання про справедливу оцінку діяльності української еміграції, її ролі в розвитку науки, культури, зокрема літератури, мистецтва, включення того цінного духовного надбання, що вона створила поза межами рідного краю, у загальнонаціональну спадщину. Протягом останніх років завдяки плідній співпраці вчених в Україні та українських вчених в діаспорі здійснено значну роботу з повернення імен визначних діячів науки та культури.

У Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського відкрито зал зарубіжної україніки, в якому знаходиться понад 3 тис. книг і 7 тис. журналів, що побачили світ у діаспорі. У фондах залу є також цінні бібліографічні видання, такі як: “Бібліографічний покажчик наукових праць української еміграції 1920 – 1931 рр.” П. Зленка, “Бібліографія голоду в Україні 1932 – 1933 рр.” Г. Сенишина тощо.

Одним з найважливіших джерел інформації про досягнення діаспори в різних галузях є “Енциклопедія українознавства” (ЕУ) [1]. Значним доповненням до цієї фундаментальної праці є робота над найбільшим проектом – “Енциклопедією Української Діаспори” (ЕУД) [2]. Редакція енциклопедії української діаспори під керівництвом академіка Василя Маркуся також залучила до праці над цим багатотомним виданням Центр етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології національної академії наук України. Завершилась підготовка американського тому ЕУД. Ця книга, без сумніву, стане монументальним твором української діаспори, переконливо відобразить багатогранне життя української громади в США [3, с.7]. Цими ж установами видається науковий збірник “Українська діаспора” [4].

Спільною працею вітчизняних вчених і діаспори є підготовка до видання “Енциклопедії Сучасної України”. Перший том Енциклопедії вже побачив світ у 2002 р. Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. Вернадського спільно з іншими установами Національної академії наук України здійснює роботу по підготовці та виданню багатотомного Українського біографічного словника, в якому широко відобразатиметься діяльність визначних вчених діаспори.

Національна парламентська бібліотека України підготувала до друку словник – довідник про відомих літераторів діаспори.

Державний комітет інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України разом з Інститутом досліджень діаспори видає бібліографічний покажчик літератури “Українське зарубіжжя” [5], довідник “Закордонне українство” [6] та інформаційний каталог “Українські організації в країнах заходу” [7].

В контексті останніх подій особливу увагу необхідно звернути на відновлення діяльності Національного університету “Києво-Могилянська Академія” (НаУКМА). В зв’язку з тим, що НаУКМА 23 серпня 1992 р. відновив свою діяльність, Українська Могилянсько-Мазепинська Академія Наук (УММАН), яка протягом 54 років продовжувала традиції Києво-Могилянської Академії в екзилі (Оттава, Канада), передала майно та повернула мандат, який їй дістався в 1938 р. від уряду Української Народної Республіки (додаток Н). Зокрема, в заяві проф. Я.

Рудницького, останнього президента УММАН, яка зберігається в науковому архіві НаУКМА говориться наступне: “У зв’язку з відновленням Києво-Могилянської Академії в столиці України і потребою підтримати її морально і матеріально, президія Української Могилянсько-Мазепинської Академії Наук вважає свою місію на чужині в роках 1938 – 1992, щоб продовжувати працю найстаршої наукової установи в інтелектуальному житті, за завершену і формально закінчену.

Дякуючи всім, хто її підтримував під час лютих погромів, застою та викривлювання наукової праці на батьківщині, президія УММАН звертається до всіх прихильників науки в діаспорі з закликом активно включитися в роботу відновленої Києво-Могилянської Академії на рідних землях і, коли треба, заступати її інтереси на чужині.

Вчора, передаючи наше майно ректорові Києво-Могилянської Академії проф. Брюховецькому, я подав теж рекомендації щодо майбутнього Києво-Могилянської Академії. Хочу передати вам оцей мандат, який ми дістали від Уряду Української Народної Республіки” [8, с.209].

Зауважимо, що з появою незалежної української держави на Заході зріс інтерес до україністики. Складовою частиною сучасної українознавчої науки та освіти на Заході є досить широка мережа університетських студій. Наприклад, в Канаді українська мова викладається в 22 університетах (Ванкувер, Вінніпег, Монреаль, Оттава, Торонто). При Торонтському університеті функціонує центр українознавства. Його очолюють професори Орест Субтельний та Павло Магочий. У 1993р. відкрито кафедру українських студій при Оттавському університеті, почесним головою якої став відомий канадсько-український державний діяч Роман Гнатишин. Кафедра започаткувала програму – цикл “Лекції послів”, яку розпочав 27 лютого 2001 р. канадський посол в Україні Дерек Фрейзер [9, с.7].

Важливу роль в зарубіжному українознавстві відіграє кафедра української культури та етнографії ім. Гуцуляків при Альбертському університеті, яку з 1990 р. очолює обдарований вчений – етнограф Андрій Нагачевський [10, с.137]. Окрім викладацької та дослідницької діяльності на кафедрі велика увага приділяється проведенню наукових конференцій. Одна з яких відбулася 26 – 28 квітня 1996 р. на тему “Студії з української культури та етнічності: академічні та громадські перспективи”. З метою ширшої популяризації української фольклористики в Канаді,

а також діяльності самої кафедри ім. Гуцуляків, щорічно видається “Вісник української етнографії” [11, с.154 – 155].

У 1994 р. в Альбертському університеті відкрито унікальний архів українського фольклору. В ньому зберігаються рідкісні матеріали про культуру українців та українських канадців. Там представлені матеріали про українську культуру в процесі її трансформаційного переходу до сучасного технологічного світу в Канаді, Україні та інших країнах. Матеріали архіву зібрані студентами, аспірантами, професійними дослідниками, громадськими збирачами. Серед них багато польових записів доктора Роберта Климаша – одного з найвідоміших спеціалістів з українського фольклору в Канаді [12, с.59].

Вагомий внесок в рідну науку і культуру робить Канадський інститут українських студій (КІУС) при Альбертському університеті, директором якого є доктор Зенон Когут. Досягнення цього наукового закладу на ниві українознавства відомі в усьому світі. Високо поцінуючи їх, президент Альбертського університету доктор Родерик Фрейзер відзначив: “За двадцять років діяльності КІУС здобув для Альбертського університету славу визнаного провідника в українознавстві національного і міжнародного рівнів. Від часу української незалежності КІУС став також першорядним джерелом інформації для уряду, засобів масової інформації та ділових кіл у питанні розширення контактів з Україною. КІУС втілює наше бачення поважної високоавторитетної наукової установи, зайнятої відкриттям і розповсюдженням знань серед місцевої, національної та міжнародної громадськостей [13, с.1].

До складу КІУС входять відділи історії і класики, програми української мови та літератури, а також національного фольклору. Однією з найсильніших дослідних ділянок українознавства в Альбертському університеті є історія України. Шість провідних науковців – більш, ніж у будь-якому університеті поза межами України – працюють у цій галузі, досліджуючи теми від церковної історії та ранньо-модерної української історіографії до сучасної політичної історії України і проблем навколишнього середовища. За 25 років (1976 – 2001 рр.) КІУС опублікував майже 200 книжок і довідникових видань, а за допомогою своїх стипендій та дослідних дотацій підтримував працю 512 науковців і студентів у Канаді та за її межами. Він виділив фінанси для розвитку українознавства в університетах Канади, Бразилії та України, через методичний кабінет української мови продовжує служити важливою базою для україномовного шкільництва [14, с.4 – 13].

Систематично виходить “Бюлетень КІУСу”. В ньому повідомляється про нові видання українських вчених, фундацій та людей, які їх організують. Репутацією серйозного академічного видання користується “Журнал українознавчих студій”, який редагує Роман Сенькусь. Найбільшим науковим доробком КІУСу здійсненим завдяки кооперації з Канадською фундацією українських студій та Науковим Товариством ім. Т. Шевченка (Сарсель, Франція), стала англomовна п'ятитомна “Енциклопедія України”, три останні томи якої вийшли в 1993 р. [15]. Ця фундаментальна праця, яка налічує 4340 сторінок, кілька тисяч гасел, тисячі ілюстрацій, сотні карт – найповніше англomовне довідкове видання про Україну, її народ, історію, культуру, географію та економіку, а також про українську діаспору. Вихід у світ п'ятитомної енциклопедії, що збігся в часі зі здобуттям Україною

незалежності, був дуже своєчасним. Захід отримав важливе джерело інформації про нововідроджену державу в центрі Європи. “Енциклопедія України” оцінена науковими рецензентами як високоавторитетна й ретельно об’єктивна довідкова праця про Україну. Лист з Держдепартаменту США, уряду України й багатьох інших агенцій та академічних інституцій підтвердили її корисність [16, с.24 – 25]. Необхідно відзначити надзвичайно велику роботу невеликого колективу співробітників проекту “Енциклопедії України”, яку очолював талановитий український вчений професор Данило Гусар-Струк (у 1999 р. пішов із життя).

Дотримання запланованого терміну закінчення проекту восени 1993 р. вимагало великої віддачі сил та енергії від професора Данила Гусара-Струка й всіх інших його співробітників. Рішення керівника проекту опублікувати всі три томи одночасно, а не з інтервалами, виявилось виправданим з огляду на політичні зрушення, що відбулися в Україні. Редактори, йдучи в ногу з життям, постійно переглядали і осучаснювали гасла, додавали новий матеріал [17, с. 3 – 4].

Хоч проект “Енциклопедія України” успішно реалізований, робота над її вдосконаленням продовжується. Підготовлено іменний покажчик, який містить імена людей, місцевостей, організацій та установ, згаданих в енциклопедії, але без окремих гасел. Він дозволить користувачам шукати назви, що не подаються в заголовках. Зараз йде підготовка додаткового тому із статтями кращих науковців з України, також розглядається питання про видання другої осучасненої версії на компактних дисках.

Невід’ємною складовою частиною КІУСу є Центр досліджень історії України ім. Петра Яцика. Очолив Центр відомий і авторитетний вчений, українець за походженням Франк Сисин. Центр щороку виділяє кілька стипендій для науковців і студентів, також здійснює активну видавничу діяльність, знайомлячи українського читача з найкращими працями західних авторів з історії України, поширюючи наукові праці про нашу історію в західному світі. Однак, головним завданням Центру ім. Петра Яцика стало видання англійською мовою десятитомної праці Михайла Грушевського “Історія України-Руси”.

У липні 1997 р. з’явився друком перший том (тираж 5000 прим.). Видання – справді святкове не тільки з огляду на його значення. М. Грушевський входить у лектуру світового історичного істеблішменту.

Відмінний і поліграфічний рівень, що повністю відповідає західним стандартам. Перший том висвітлює історію України та її народу від найдавніших часів до створення Київської держави та її хрещення. Понад 1700 джерел багатьма мовами, включно з грецькою, старовірською, арабською та латинською засвідчують надзвичайну ерудицію найвидатнішого історика України [18, с.92].

Вже перші відгуки на англійський переклад першого тому “Історії України-Руси” були надзвичайно схвальними. Професор відділу історії й класики Альбертського університету Іван Химка писав в “Edmonton Journal” 8 лютого 1998р. : “Цілий задум проекту Грушевського століття пізніше вражає читача своєю амбітністю. Грушевський поставив перед собою завдання дати огляд цілої історії України, навіть не від початків писаної чи легендарної історії. А від передісторичних та геологічних початків – незважаючи на те, що це вимагало вивчення таких різноманітних галузей знання, як геологія, археологія, мовознавство

та антропологія. Грушевський взяв на себе завдання вивчити кожен галузь науки, яка могла би пролити світло на його дослідження” [19, с.7 – 9]. Дослідник Химка хвалить переклад, як кращий за оригінал, оскільки нова публікація містить нову бібліографію і виправлення.

Професор Віденського університету Андреас Каппелер писав у впливовій швейцарській газеті “Neue Zürcher Zeitung” 4 – 5 квітня 1998 р., що проект перекладу Грушевського є свідченням “життєздатності українознавчих досліджень та української традиції у Північній Америці, що дістали новий поштовх після здобуття Україною незалежності”. Позитивні рецензії також з’явилися у канадському літературному журналі “Quill and Quire” (листопад 1997 р.) і в журналі “Ukrainian Review” [20, с.86 – 87].

У грудні 1999 р. Центр досліджень історії України ім. Петра Яцика відзначив десятиріччя своєї діяльності презентацією перекладу сьомого тому “Історії України-Руси” – першого з підсерії “Історія української козаччини”, в якій розглядається історія козаччини і її роль у релігійних та національних рухах з кінця XV ст. до 1625р. [21, с.15 – 17]. Видання було представлено вченим в Сент-Луїсі (Місурі) 19 листопада 1999р. під час засідання Американської асоціації українців. Том представляли члени асоціації доктор Франк Сисин – головний редактор Проекту перекладу праці М. Грушевського й директор Центру досліджень історії України ім. Петра Яцика, доктор Сергій Плохій – заступник директора Центру та доктор Максим Тарнавський – директор видавництва КІУСу [22, с.3].

Визначною подією стала презентація англomовного видання сьомого тому праці М. Грушевського, що відбулася 12 квітня 2000 р. в посольстві України у Вашингтоні. Головний бібліотекар Конгресу США Джеймс Біллінгтон, знавець історії Східної Європи, справедливо назвав М. Грушевського “видатним науковцем, який за важких умов відбудував втрачену історію України”. Директор інституту ім. Кеннана Блейр Рубл розцінив нове видання наукової спадщини видатного українського історика як надзвичайно важливе. Дочка П. Яцика Надія, як директор його фундації, заявила, що видання “Історії України-Руси” в англomовному перекладі має на меті спростувати ті хибні погляди, які все ще вважають Україну колонією Росії. Вона підтримала думку одного з рецензентів, який охарактеризував це англomовне видання як “крок на шляху співпраці між Україною і світом” [23, с.4].

У 2002 р. вийшов восьмий том монументальної праці Михайла Грушевського “Історія України-Руси”. Цей розкішний фоліант (808 сторінок) під назвою “Козацька доба, 1626 – 1650” – є третім томом “Історії” Грушевського і другим томом у підсерії Грушевського про козаків. Окрім того, це перший том, що містить у собі його новаторське дослідження історії повстання Хмельницького [24, с.8].

Написаний на основі представницького кола джерел та наукових досліджень, цей том і досі становить найповнішу реконструкцію одного з найбільш драматичних періодів історії України. Грушевський подає чимало інформації наукового та бібліографічного характеру; редактори англomовного видання доповнили бібліографічні покажчики за рахунок пізніших досліджень на дану тему. Англійське видання містить детальний покажчик та чотири історико-географічні карти, які охоплюють територію та відбивають хід повстання. Важлива роль, яку відігравала Україна в міжнародній політиці XVII ст., робить цей том цінним посібником для

фахівців та студентів, які займаються проблемами історії Центральної та Східної Європи, Туреччини, Росії, єврейського населення Європи, а також проблемами революційних рухів та державного будівництва у ранньо-модерній Європі [25, с.20].

Усвідомлюючи свої незаперечні досягнення, наукові співробітники КІУСу і, зокрема, його директор Зенон Когут, ставлять перед собою нові ще вищі завдання. Зокрема, їх програма діяльності передбачає шість таких цілей та пріоритетів: КІУС буде беззаперечно визнаний, як провідний центр української історичної науки, як у Канаді, так і в інших країнах світу; КІУС стане провідним видавцем у галузі українських студій на Заході; Методичний кабінет української мови продовжуватиме розробляти і розповсюджувати першорядну програму вивчення української мови, щоб забезпечити шкільну систему найсучаснішою і найдешевшою методологією навчання української мови, як другої; КІУС допомагатиме у формуванні українознавства у самостійній Україні, сприяючи розвиткові демократичного, економічно розвинутого суспільства; КІУС стане провідним канадським інформаційним центром про Україну; КІУС розробить стратегії забезпечення відповідного фінансування своїх програм і діяльності.

“Наш план діяльності – чіткий і реальний. Завдяки своїм відданим працівникам та солідній підтримці громади, КІУС напевно виконає свою місію – досягнути високої якості наукової роботи та суспільного служіння” [26, с.1 – 2].

Історичний Акт 24 серпня 1991 р. відкрив нові можливості перед науковими інституціями західної української діаспори для безпосередньої співпраці з етнічною Батьківщиною. Широка наукова та педагогічна громадськість України фактично вперше отримала можливість познайомитися з доробками українознавчих центрів Заходу. Так, при першій же можливості плідні взаємини з Україною почав розвивати Канадський інститут українських студій. Він відкрив своє представництво в Києві. Щорічно на конкурсній основі КІУС пропонує в Україні щонайменше 5 післядокторських дослідних стипендій та дає можливість щороку приїхати до Канади українським науковцям. КІУС тісно співпрацює з науковими інституціями і навчальними закладами материкової України.

У листопаді 1994 р. ректор Національного університету “Києво-Могилянська академія” доктор В’ячеслав Брюховецький відвідав КІУС і підписав угоду про співпрацю з Альбертським університетом. Внаслідок цього КІУС відіграє важливу дорадчу роль у розробці навчального плану магістерської програми з історії для цього університету, що є одним з провідних українських освітніх закладів з гуманітарних наук [27, с.18].

Ще одним осередком діяльності КІУСу в Україні є місто Львів. Згідно угоди про наукові обміни з Львівським національним університетом ім. І. Франка (ЛНУ) [28, с.27], декілька професорів і студентів Альбертського університету провели наукові відрядження у Львові. Три професори ЛНУ відвідали КІУС: соціолог доктор Наталія Черниш, дослідження якої про національну свідомість українських студентів було опубліковано видавництвом КІУСу; мовознавець Юрій Завгороднев і спеціаліст з англійської мови Олександр Цьовх, який пізніше розробив українознавчу програму для аспірантів при Канзаському університеті. Також КІУС став головним спонсором діяльності Інституту історичних досліджень ЛНУ, заснованого в 1992 р. Під керівництвом директора Ярослава Грицака, цей інститут

відіграє динамічну роль у відродженні історичних студій і видань в Україні. Завдяки дослідницьким дотаціям КІУСу Я. Грицак відредагував двотомник зібраних есе одного з найвизначніших істориків новітньої України Івана Лисяка-Рудницького (1919 – 1984), опублікованого в 1995 р. Центром ім. П. Яцика та видавництвом “Основи” (Київ). Це перший випуск нової серії Центру ім. П. Яцика “Західна історіографія України”. Окрім того, з 1994 р. КІУС виділяє щороку 2 стипендії для кращих студентів історичного факультету та 4 стипендії для студентів юридичного факультету ЛНУ [29, с.28 – 29].

З кінця 1980-х рр. більше ніж 70 науковців і студентів в Україні отримали стипендії і дотації для підтримки їхніх досліджень, відвідали бюро КІУСу в Едмонтоні й Торонто. Українознавці з Польщі, Словаччини, Румунії і Росії також отримали дотації. Нині КІУС є важливим чинником підтримки відродження українознавства в Україні та Східній Європі.

Перспективним напрямом багатосторонньої діяльності КІУСу стала програма вивчення Східної України ім. Ковальських, презентація якої відбулася 31 березня 1999 р. у Канадському посольстві в Києві. Щоб розпочати її реалізацію, доктор Зенон Когут відвідав Харківський державний університет, де було створено Східний інститут українознавства ім. Ковальських. Нову програму очолив доктор Володимир Кравченко. Разом з кафедрою української мови і літератури він розгорнув практичну роботу щодо реалізації програми вивчення Східної України. Першим із розроблених проєктів був переклад на українську мову і видання монументальної праці видатного вченого-мовознавця Юрія Шевельова “Історична фонологія української мови” обсягом більше 800 сторінок, в якій простежується еволюція звука у формуванні української мови. Це дослідження спростовує антинаукову концепцію про “староросійську” мову, яка нібито була спільною для росіян, українців та білорусів. Здійснення перекладу праці проф. Ю. Шевельова в Харкові є символічним, оскільки її автор народився у цьому місті, а українська мова перетворилася тут у мову меншин [30, с.10 – 12]. Другий проєкт програми вивчення Східної України ім. Ковальських розпочався виданням у Харкові журналу “Схід-Захід”. Перед ним поставлена мета сприяти розвиткові конструктивного діалогу між науковцями різних країн, регіонів і напрямів. У журналі друкуються статті з історії, літератури, соціології, етнографії, фольклору і культури. Щоб підвищити зацікавленість українознавством, програма щорічно надає дві нагороди за найкращі студентські роботи, присвячені східноукраїнській чи загальноукраїнській проблематиці. Програма передбачає серії видань з історії Східної України, збірник статей про роль Слобожанщини в українському національному відродженні, проведення наукових конференцій та семінарів [31, с.30 – 31].

Активно співпрацює з українськими університетами, академіями, науковими установами Центр досліджень історії України ім. П. Яцика КІУСу. Він, зокрема, уклав угоду щодо обмінів з Дніпропетровським державним університетом. У відповідності з цим документом професор Сергій Плохій восени 1991 р. почав читати лекції з історії України в Альбертському університеті. Центр виділив дотації професорам Дніпропетровського університету для проведення запланованих досліджень у Польщі. Історичний факультет цього навчального закладу організував виступи канадських професорів із доповідями перед місцевими студентами та

викладачами [32, с.31]. Центр також започаткував співпрацю із Запорізьким державним університетом, який за останні 10 років став провідним осередком вивчення історії українського козацтва. Група вчених на чолі з доктором Анатолієм Бойком розпочала видавничу програму, яка включає дві монографічні серії та окремі роботи під назвою “Запорізька спадщина” і “Старожитності Південної України”, а також журнал “Південна Україна XVIII – XIX століття”. Договір, заключений між Центром ім. П. Яцика та Запорізьким університетом, передбачає участь науковців КІУСу в реалізації цієї програми, обмін науковою інформацією та літературою. Ділові партнерські взаємини між канадсько-українськими науковцями та відродженим Національним університетом “Острозька академія” розпочалися восени 1998 р. із візиту її президента, професора Ігоря Пасічника до Едмонтону. Вже протягом наступного року острозькі історики отримали дотації КІУСу для виконання своїх наукових проєктів [33, с. 18 – 19].

Зауважимо, що роль КІУСу в розбудові незалежної української держави виходить і за межі науки. Зокрема, у 1996 р. Інститут здійснив 4-мільйонний канадсько-український проєкт парламентської співпраці, метою якого було сприяти українським законодавцям у здійсненні демократичних реформ і впровадженні ринкової економіки. Він допомагав розробляти законопроєкти, здійснювати перспективні дослідження, плекати ефективне організаційне управління, спонукати двосторонні зв'язки між Канадою і Україною, особливо в сфері бізнесу.

КІУС керував практичним здійсненням проєкту. Його виконавчим директором був Дмитро Якута, едмонтонський правник, який працював над проєктом в Україні і був задіяний у професійних обмінах правників, організованих Канадською правничою асоціацією. Колишній президент Альбертської провінційної ради Конгресу українців Канади пан Дмитро Якута співпрацював з координатором проєкту доктором Богданом Клідом і адміністративною помічницею Мартою Микисор, а також з Радою директорів, очолюваною колишнім мером Едмонтону, лідером Ліберальної партії Альберти Лаврентієм Декором. Рада складалася з політиків з усієї Канади та відомих осіб, які представляли ряд українсько-канадських організацій. В Україні партнерами КІУСу з управління проєктом були Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД), рада директорів, яку очолював доктор Богдан Кравченко і Консультативно-дорадча рада при Верховній Раді України, очолювана доктором Богданом Гаврилишиним [34, с.10]. Канадсько-український проєкт парламентської співпраці користувався широкою підтримкою урядів трьох степових провінцій – Альберти, Саскачевану і Манітоби, а також бюро Спікера Палати Громад Канади [35, с.20].

Першочергового значення надавалось співпраці законодавчих органів обох країн. Відбулося сім зустрічей на рівні спікерів парламентів та їх заступників як в Оттаві, так і в Києві, де розглядалися найважливіші першочергові завдання. Впродовж кількох років проводились консультації більше як ста визначних канадських урядовців на рівні міністрів та заступників міністрів від федеральних до провінційних міністерств, а також в Національній раді енергії Канади, Канадській зерновій комісії, Фермерській кредитній корпорації Канади, Комісії цінних паперів Онтаріо, Торонтській біржі та в інших інституціях. Відбулося 12 семінарів у Верховній Раді України з участю канадських фахівців, на яких було представлено

понад 50 дослідницьких доповідей на законодавчі теми. Цю форму вишколу пройшли більше 800 державних службовців України [36, с.22 – 24].

Зауважимо, що головним пунктом програми стали робочі візити до Канади українських законодавців, офіційних урядових осіб та спеціалістів. На час завершення проекту в 2004 р. понад 200 парламентарів та вищих представників уряду, як члени навчальних груп, відвідали Канаду на період від двох тижнів до двох місяців. Понад 1500 українських офіційних осіб і парламентарів взяли участь в інтенсивних семінарах за участю канадських офіційних осіб. В цілому результатом програми стали більш ніж тридцять проектів із законодавства та пропозиції у таких сферах, як управління і збереження енергії, оподаткування, бюджет, сільсько-господарська і земельна реформа, інвестиції і банківська справа, біржі, товарні ф'ючерси, пенсії і соціальні реформи, культура, неприбуткові організації і міжурядові стосунки [37, с. 36].

Більше двох десятиріч Саскачеванський університет підтримує дружні взаємини із Чернівецьким університетом. На початку квітня 1997 р. його ректор відвідав Канаду. Відбулася спеціальна церемонія вручення йому почесного докторату і підписання договору про співпрацю на наступних 10 років. Це стало своєрідною відповіддю на вручення почесного докторату президентові Саскачеванського університету Рою Романову в 1995 р. з нагоди 120-річчя Чернівецького університету.

Ще однією сферою співпраці є археологічні розкопки. Так, улітку 2001 р. українські та канадські археологи відновили розкопки гетьманської столиці міста Батурина завдяки фінансовій допомозі від українських організацій, установ і в першу чергу приватних жертводавців з Канади й США. Проект спонсорував університет Чернігова спільно з Понтифікальним Інститутом Середньовічних Студій університету Торонто. Саме цей інститут розпоряджається канадськими та американськими фондами, зібраними на дані дослідження. Безпосередню участь у проекті брали проф. Володимир Коваленко, завідувач відділу археології та історії України Чернігівського університету, д-р Володимир Мезенцев, проф. Славистичного відділу Торонтського університету та проф. Мартін Дімнік з Понтифікального Інституту Середньовічних Студій. Зауважимо, що в березні 2002р. цей Інститут уклав офіційну угоду з Чернігівським університетом про наукову співпрацю [38, с.11].

Високу активність у всіх сферах суспільного життя виявляють українці в Бразилії. Так, у парламенті штату Парана депутат від української громади Віра Вічимишин-Ажіберт працює в апараті губернатора штату Роберто Рекіао. Завдяки її старанням у новій конституції штату зафіксоване право вивчення української мови в урядових школах і вищих навчальних закладах. Ще в 1985 р. завдяки клопотанням проф. Паранського університету Володимира Кульчинського в університеті почали викладати українську мову, літературу та історію [39, с.70]. Однак, що це поки що єдиний в Південній Америці університет, де на відділенні іноземних мов запроваджено курс української мови. У двох університетах міста Курітіби – державному і приватному – працює 10 професорів і викладачів українського походження.

Активною учасницею налагодження наукових зв'язків з материковою Україною є українка з Бразилії Оксана Борушенко. Зокрема, вона часто відвідує і підтримує тісні стосунки з співробітниками відділу української мови Інституту Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. З 1990 р. бере безпосередню участь у міжнародних конгресах, конференціях, симпозіумах, які проводяться як на Заході, так і в Україні. Зокрема, 23 – 25 жовтня 1990 р. пані Борушенко виступала з доповіддю про початок еміграції українців до Бразилії, а також про сучасний стан української громади на міжнародній конференції, яка проходила в Чернівцях [40, с. 125].

На думку дослідника української діаспори країн Латинської Америки Оксани Сапеляк, на особливу увагу заслуговує діяльність професора з Аргентини Михайла Василика. Народився М. Василик в 1928 р. в селі Сороки Бучацького повіту. В 1944 р. разом з батьками виїхав до Австрії, а в 1950 р. – до Аргентини, де прожив все життя, залишаючись українцем і працюючи для України. Михайло Василик від 1981 р. – професор мікроекономії на факультеті економічних наук Аргентинського католицького університету в Буенос-Айресі, асоційований професор загальної економії на факультеті аграрних наук того ж університету, асоційований професор маркетингу на факультеті соціальних та економічних наук того ж університету [41, арк. 543].

М. Василик – відомий громадський діяч: від 1945 р. – член українського пласту, від 1966 р. – директор недільної школи українознавства, від 1973 р. – директор філії Українського католицького університету св. Климентія у Буенос-Айресі, від 1960 р. – член Українського католицького об'єднання в Аргентині, а від 1974 р. – його голова, член товариства “Просвіта”, секретар Головної ради Української центральної репрезентації в Аргентині. Автор багатьох статей україномовної та іспаномовної періодики. Співавтор ряду праць, автор кількох монографічних досліджень, наприклад, Василик М. Українські поселення в Аргентині. – Мюнхенський Український Вільний університет, 1982 [42, арк. 545].

Суттєвим здобутком української громадськості на Заході стало створення та діяльність цілої низки наукових та професійних товариств. Одним з найавторитетніших серед них стало Українське історичне товариство (УІТ). Вже протягом 40 років воно успішно розвиває українську історичну науку, продовжуючи її кращі традиції. З самого початку діяльність Товариства мала міжнародний характер, її головним завданням було “об'єднувати істориків, дослідників допоміжних історичних наук, а також активних прихильників української історичної науки”, “Проводити видавничу діяльність, в міру можливого видавати періодичні видання і монографічні праці та допомагати у виданні праць з історії України і Східної Європи [43, с. 5]. До 1991 р. УІТ репрезентувало українську історичну думку на заході, переконливо спростовувало комуністичні фальсифікації історії України.

Офіційним органом УІТ став журнал “Український історик” (“УІ”), перше число якого з'явилося в 1963 р. Навколо нього об'єдналися історики, археологи та інші дослідники – представники різних генерацій українських науковців. За даними дослідника Т. Мацькова, на сторінках часопису виступають вчені з Північної та Південної Америки та ряду інших країн. Завдяки професіоналізму й активній

діяльності засновника і головного редактора професора Любомира Винара “УІ” став авторитетним науковим виданням. Його редакція завжди стояла і стоїть на сторожі історичної правди, йде назустріч новим ідеям та поглядам. За відносно короткий час “УІ” став репрезентативним виданням української національної історіографії. Протягом 40 років в ньому співпрацювало понад 100 авторів різних генерацій. Крім істориків, в “УІ” друкували свої праці політологи, соціологи, економісти, літературознавці. Таким чином, “УІ” став журналом історії та наукового українознавства. Матеріали, друковані в “УІ”, індексуються в міжнародних бібліографічних довідниках, включаються в історіографічно-бібліографічну міжнародну мережу, стають доступними усім дослідникам історії України та Східної Європи. До 2003 р. видано 39 томів “УІ” (155 чисел), разом 11225 сторінок друку [44, с.27].

Другий етап в діяльності УІТ та його друкованого органу почався після здобуття Україною незалежності. Вона спрямована на те, щоб спільними зусиллями українських істориків, незважаючи на те, проживають вони в Україні чи поза її межами, розвивати об’єктивну наукову концепцію української історичної науки, джерелознавчих, історіографічних студій, дослідження допоміжних історичних дисциплін. Почали налагоджуватись перші осередки УІТ, здебільшого в університетах України. А в середині 1991 р. в Україні вже діяло 9 осередків УІТ – у Києві (2), Львові, Дрогобичі, Ужгороді, Острозі, Чернівцях, Харкові, Дніпропетровську. Тепер створено осередки в Одесі, Луцьку, Чернігові, Івано-Франківську, Кам’янці-Подільському, Черкасах, Запоріжжі. Йде процес формування осередків у Тернополі, Рівному та інших містах України. Всі вони об’єднуються під назвою “Українське історичне товариство ім. М. Грушевського”, за винятком Черкаського та Запорізького осередків, що увійшли до УІТу, але мають інші назви [45, с.3 – 4].

У зв’язку з динамічним розвитком Товариства при його президії з 1998 р. діє Світова Дорадча Рада у складі 16 вчених – по вісім з України та діаспори. Тепер його керівництво працює над створенням Координаційної ради для налагодження тіснішої співпраці між осередками в нашій державі. Вища атестаційна комісія України (ВАК) своїм рішенням внесла друкований орган УІТу – “Український Історик” – до переліку відповідних видань ВАКу. Протягом останніх десяти років у всіх випусках цього видання друкують матеріали, підготовлені вченими з різних міст України.

З 1999 р. “Український історик” виходить під редакцією Л. Винара при співпраці з редакторами Михайлом Брайчевським (Київ), Ігорем Гиричем (Київ), Аллою Атаманенко (Острог) та Олександром Сидоренком (США). Останнім часом редакційну колегію значно розширили. Професор Ася Гумецька відповідає за новий розділ “Мовознавство”, а професор Всеволод Ісаїв – за розділ “Етнічні дослідження і соціологія”.

Для кінця ХХ ст. характерне об’єднання зусиль істориків з України і діаспори у видавничій справі. За підрахунками професора Чернівецького національного університету Юрія Макара, лише з 1996 р. заходами УІТ вийшло у світ понад 30 публікацій українських істориків в Україні та на Заході, присвячених тим чи іншим суспільствознавчим проблемам. Ось, наприклад, деякі з них: Любомир Винар “Грушевськознавство. Генеза й історичний розвиток”, Василь Верига “Нариси з

історії України (к. XVII – п. XX ст.)”, Владислав Верстюк “Українська Центральна Рада”, Олександр Домбровський “Студії з ранньої історії України”, “Листування Михайла Грушевського” (редактор Любомир Винар, упорядник Галина Бурлака), О. П. Оглоблін “До питання про автора “История русов”, Михайло Крайчевський “Вибрані твори” [46, с.14 – 15].

У листі президії Міжнародної асоціації українців (МАУ) і відділення історії, філософії та права НАН України з нагоди відзначення 35-ліття “Українського історика” та УІТу, зокрема, зазначено: “Понад третину століття Українське історичне товариство служить українській історичній науці, а тим самим – і українській національній справі. Адже знання минувшини, яке може ґрунтуватись тільки на глибоких історичних дослідженнях, є однією з найважливіших передумов самоусвідомлення кожної нації” [47, с.3].

Як зазначає головний редактор журналу “Український історик” професор Л. Винар: “У наші дні в незалежній Україні діяльність Українського історичного товариства і його видання відіграють винятково важливу роль у поширенні в Україні здобутків попереднього покоління науковців і в інтеграції зусиль сучасних істориків в Україні і не в Україні суціль. Вважаємо дуже корисною і важливою співпрацю Українського історичного товариства з відділенням історії, філософії та права НАН України, Інститутом українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України і з Міжнародною асоціацією українців. З вдячністю відзначаємо Ваш великий вклад у здійснення наших спільних наукових і видавничих проєктів, дуже позитивно оцінених в Україні та за її межами” [48, с.6]. Ці думки відображають погляди багатьох українських істориків, наукових установ і університетів, які в посткомуністичній Україні спільно з УІТом розбудовують нашу історичну науку.

Важко переоцінити багаторічну діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ), яка набула міжнародного характеру. Спільними зусиллями НТШ України та НТШ західної української діаспори видаються “Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка”. Чільне місце в українському науковому житті на Заході займає канадське НТШ, очолюване доктором Дарією Даревич. НТШ Канади завжди старається бути виразником українських національних інтересів. У формі наукових публікацій та доповідей вони доносять до української спільноти правду про проблеми материкової України, захищають науковими методами українські інтереси на західному континенті, в країнах, де українська діаспора є великою політичною та економічною силою. Значно активізувалася організаційна та видавнича діяльність НТШ Канади в процесі підготовки й відзначення піввікового ювілею. З цієї нагоди вийшла книга “50-ліття НТШ в Канаді”. У ній поміщено матеріали ювілейної наукової конференції, що відбулася 19 вересня 1998 р. в Торонто. Це добре ілюстроване видання – цінне джерело для вивчення життя Товариства, зокрема його осередків в Едмонтоні, Оттаві, Монреалі. Названа книга, як і “Ювілейний збірник наукових праць з нагоди 125-ліття НТШ”, підготовлена завдяки енергійним організаційним зусиллям заступника голови НТШ Канади Юрія Криси [49, с.27]. Професійні та світоглядні зацікавлення нинішнього покоління канадських українців вимагають нового підходу до праці НТШ на терені Канади. Він базується на залученні до діяльності товариства ширшого кола університетських працівників українського походження і, в першу чергу, професіоналів молодшої

генерації. Цьому сприяє активізація роботи територіальних осередків НТШ в Едмонтоні, Оттаві, Монреалі та Вінніпезі.

Важливим етапом у розвитку українознавчих студій на Заході стало створення Української вільної академії наук (УВАН). Вже у перші роки своєї діяльності УВАН нараховувала понад 150 вчених, згуртованих довкола 4 дійсних членів у 17 спеціалізованих групах. Вони організовували наукові конференції, проводили щорічну Шевченківську наукову конференцію. З 1949 р. Президія УВАН знаходилась у Вінніпезі. Відділення УВАН були відкриті в США, Канаді, ФРН, Великобританії та Австралії. В 70-х рр. УВАН у Європі фактично припинила свою діяльність. Сьогодні УВАН в Канаді і в США є окремими структурами. Українська вільна академія наук у Канаді має свою бібліотеку та архів, займається видавничою діяльністю, зокрема видала монографію М. Марунчака “Історія українців Канади” (History of the Ukrainian literature in Canada) тощо [50].

Серед визначних вчених – президентів УВАН в Канаді були літературознавець Леонід Білецький, славіст Ярослав Розумний та професор Олександр Баран. Членами УВАН були і є такі відомі науковці як Дмитро Чижевський, Омелян Пріцак, Степан Тимошенко, Григорій Костюк, Ярослав Рудницький та ін.

За останні 14 років значно поглибилися зв'язки між УВАН у Канаді та НАН України. Розробляються спільні проекти з окремими інститутами НАН України, передусім з Інститутом літератури ім. Т.Г. Шевченка, Інститутом української мови, Інститутом історії України.

Сьогодні ряди членів УВАН у Канаді поповнюються вчені, що останніми роками емігрували до цих країн з України. Науковці діаспори вважають, що в умовах активізації інтелектуальної еміграції з України до Північної Америки (нині щороку емігрують близько 300 – 400 українців – кандидатів і докторів наук) діаспора повинна організовувати постійний інформаційний зв'язок з цими вченими, щоб, незважаючи на процеси формування транснаціонального культурного простору, зберегти їхню етнічну самоідентифікацію.

Центром досліджень питань, пов'язаних з українською трудовою еміграцією, її впливом на канадське суспільство, з історією та цінностями тих організацій, які розвивалися на основі імміграції стало Канадське товариство українських робітничих досліджень (КТУРД), очолюване проф. Василем Мельничуком. КТУРД було проведено серію наукових конференцій, в роботі яких взяли участь канадські (з Торонто, Едмонтону, Вінніпегу) та українські (з Києва, Львова) дослідники, вчені.

Результати досліджень Товариства становили все більший інтерес і було вирішено, що канадські і українські дослідження мали б бути взаємно пов'язані, а їх результати мали б стати основою для навчання молодих дослідників. І саме тому влітку 2003 р. з візитом до України прибула делегація від КТУРД, яку очолив президент Товариства об'єднаних українських канадців Юрій Москаль. Зокрема, делегація відвідала Прикарпатський університет ім. В. Стефаніка з метою встановлення контактів між КТУРД та навчальним закладом [51, с.7].

Пропозиція КТУРД була сприйнята радо, оскільки західна діаспора має чим допомогти. Ректор Прикарпатського університету відзначив, що зв'язок університету і КТУРД стане великим стимулом і для викладачів, і для студентів у розширенні досліджень.

Обмін результатами наукових досліджень, збір книг та архівних матеріалів для університету, встановлення контактів між Торонтським університетом і Прикарпатським, обмін делегаціями, виступи членів КТУРД перед студентством Івана-Франківська – це далеко не весь перелік тісних зв'язків КТУРД із Прикарпатським університетом ім. В. Стефаника.

Зазначимо, що в університеті створений факультет української діаспори, де навчаються молоді люди зі східної, та із західної діаспор. Саме студенти із західної діаспори, зокрема з Канади – Діана Маковецька, Марло Герелюк, Анастасія Мартін Стілвел – дають добру практику спілкування для молоді Прикарпаття. На думку ректора Прикарпатського університету ім. В. Стефаника проф. П. Кононенка обмін студентами може принести велику користь обом країнам.

У 1978 р. при Світовому конгресі вільних українців (теперішня назва Світовий конгрес українців (СКУ)) засновано Світову наукову раду (СНР), як світову українську координаційну наукову надбудову Світового конгресу українців. До складу СНР входять наукові установи діаспори.

Президію Світової наукової ради очолюють проф. Любомир Винар, проф. Ася Гумецька, проф. Аркадій Жуковський, проф. Олег Кравченко та д-р Василь Верига. Пріоритетними напрямками діяльності СНР є науково-організаційна, науково-видавнича діяльність та співпраця з науковими установами. Також СНР бере активну участь у підготовці міжнародних наукових конгресів, конференцій. Зокрема, 18 вересня 2003 р. під час VIII Конгресу СКУ в Києві відбулася наукова конференція СНР “Українське наукове життя в діаспорі і співпраця з Україною”. У конференції взяли участь проф. Любомир Винар, проф. Аркадій Жуковський, проф. Юрій Макар, проф. Микола Мушинка, проф. Євген Федоренко, проф. Тарас Гунчак, д-р Василь Верига, д-р Алла Атаманенко, проф. Ярослав Пеленський, проф. Петро Кононенко, проф. Олег Романів. Відбулися презентації 3-го доповненого видання монографії проф. Олександра Оглобліна “Гетьман Іван Мазепа та його доба” та першого тому “Листування В. Липинського”, виданого з нагоди 40-ліття Інституту ім. В. Липинського.

Світова наукова рада також була співорганізатором Другого Міжнародного конгресу українських істориків “Українська історична наука на сучасному етапі розвитку”, що відбувся 17 – 18 вересня 2003 р. за спонсорством Міністерства Освіти і Науки України, Українського історичного товариства, Інституту історії України НАН України, Історичної секції УВАН і Кам’янець-Подільського державного університету. Голова СНР проф. Любомир Винар був головним співорганізатором Конгресу. У конгресі взяло участь близько 500 дослідників з різних країн світу, працювало 48 секцій та підсекцій, на яких було обговорено актуальні проблеми української історіографії й історії України. СНР є співвидавцем чотирьох томів конгресових доповідей.

У 1989 р., як наслідок співробітництва вчених-гуманітаріїв з України з їхніми іноземними колегами було створено Міжнародну асоціацію українців (МАУ). Установча конференція МАУ відбулась в Італії. Загалом же асоціації українців створено в 23 країнах, серед них Канада, Аргентина, Бразилія. Проведені конгреси: у 1990 р. – м. Київ, 1993 р. у м. Львові, у 1996 р. – м. Харків, у 1999 р. – м. Одесі, у 2002 р. – м. Чернівцях та у 2005 р. – м. Донецьку. Видається Вісник Міжнародної

асоціації українців.

Патріотично налаштовані представники західної української діаспори також активізували стосунки з вищими закладами освіти материкової України в справі підготовки та публікації наукових досліджень. Одне із спільних канадсько-українських видань – книжка професора Київського національного університету Миколи Тимошика “Лишуся навіки з чужиною... Митрополит Іларіон (Іван Огієнко і українське відродження)”, яка побачила світ в 2000 р. Це дослідження створене на основі документів з Архіву митрополита Іларіона у канадському місті Вінніпег, опрацьованих автором восени 1997 р. Реалізація видавничого проекту стала можливою завдяки підтримці громади собору святої Покрови та товариства “Волинь” із Вінніпега, а також консисторії Української Православної Церкви в Канаді, особисто митрополита Василя [52, с.5]. Високу оцінку книзі професора М. Тимошика дали у двох передмовах до неї (від України і від Канади) ректор Київського національного університету ім. Т. Шевченка акад. Віктор Скопенко і голова президії консисторії Української Православної Церкви Канади доктор Олег Кравченко [53, с.18]. Це підтвердила широка презентація дослідження київського вченого серед української спільноти Канади, яка відбулася восени 2000 р.

В 2003 р. завдяки зусиллям КІУСу, Наукового товариства ім. Шевченка в Америці, Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича та НАН України вийшла в світ праця Миколи Павлюка та Івана Робчука “Українські говори Румунії. Діалектні тексти” [54]. Нині Світова Наукова Рада спільно з Інститутом досліджень української діаспори при Національному університеті “Острозька академія” займаються підготовкою збірника про українські наукові установи в діаспорі.

Заокеанські українознавчі центри стали фундаторами чималої бібліотеки науково-дослідного інституту українознавства Міністерства освіти та науки України. Її унікальні видання студіюють не тільки столичні вчені-українознавці, а й аспіранти, студенти, ліцеїсти, вчителі м. Києва та інших міст України. В бібліотеці систематично проводяться бібліографічні огляди, відкриті перегляди літератури, книжкові виставки, виставки нових надходжень, створено алфавітний та систематичний каталоги. Завдяки цьому книгозбірня стала дієвим чинником розвитку гуманітарних наук в Україні.

Діаспорні вчені також відіграють значну роль у відродженні в Україні богословської науки. За сприяння зарубіжних українців засновані Львівська богословська академія і при ній Інститут історії церкви.

Світова федерація українських лікарських товариств (СФУЛТ) популяризує досягнення української медичної науки, видає праці з історії медичної науки, термінологічні словники [55, с.206 – 207].

Таким чином, упродовж останніх чотирнадцяти років на Заході значно зріс інтерес до українознавчої науки, інтенсивно розвивається й активізується співпраця між українськими вченими за кордоном та у нашій державі, набуваючи нових форм. Між західною діаспорою та Україною відбувається систематичний обмін вченими, студентами, аспірантами, а також науковою літературою, інформацією. Все це сприяє консолідації світового українства і зміцненню незалежної України.

4.2. Спадщина діячів літератури і мистецтва української діаспори

Канади та країн Латинської Америки

Тривалий час українці, які жили в радянській імперії, відчували себе єдиними представниками своєї нації, оскільки московсько-комуністична цензура не допускала і знищувала будь-яку інформацію про життя, діяльність українців за кордоном. Все, що потрапляло з-за кордону, офіційна пропаганда обливала брудом, українських емігрантів називала “запроданцями іноземних розвідок”, “зрадниками свого народу”, “буржуазними націоналістами”, “покидьками” та іншими лайливими словами.

Насправді ж українська еліта на Заході, живучи у країнах розвинутої демократії, зуміла не лише зберегти національну культуру і мову, а й примножити надбання своїх видатних попередників. Таким чином вона створила Український вільний університет (УВУ), відродила Наукове товариство імені Т. Шевченка (НТШ), десятки українознавчих кафедр, сотні науково-освітніх центрів, організацій, національних товариств, її представники написали й видрукували сотні тисяч книжок, журналів, часописів тощо.

Однією з провідних сфер багатогранного, строкатого духовного життя українських громад на Заході є художня література. Її динамічний розвиток та професіоналізм авторів відображають високий освітній рівень сучасних поколінь зарубіжних українців, хоча україномовна читацька аудиторія постійно звужується. Незважаючи на цей та інші негативні фактори, значною активністю відзначається літературний процес серед української діаспори Північної та Південної Америки.

Важливим чинником розвитку української літератури в західній діаспорі впродовж кількох десятиріч і до середини 90-х років ХХ ст. було Об'єднання українських письменників на еміграції “Слово” (ОУП “Слово”). Воно згуртувало і об'єднало творчі зусилля визначних літераторів-українців з найвіддаленіших кутків світу. У 1996 р. “Слово” налічувало понад 120 чоловік. Їх твори опубліковані в 13 томах збірника Об'єднання. Після проголошення незалежності України набагато активізувалася робота ОУП “Слово”, спрямована на розвиток творчих зв'язків із рідною землею, духовне відродження українського народу. В цьому велика заслуга відомої канадсько-української письменниці, публіцистки, перекладачки, художниці, громадської діячки Ліди Палій, яка з 1993 р. по 1997 р., до припинення його діяльності очолювала управу Об'єднання.

Яскравими представниками української літератури в Канаді є Меланія Кравців, Лариса Мурович, Леся Храплива, Яр Славутич, Максим Тарнавський, Степан Горлач, родина Книшів. Одна з найвідоміших письменниць західної діаспори Леся Бризгун – Шанти цілковито присвятила свою творчість дітям та юнацтву.

Справжнє визнання серед літераторів і читачів Бразилії здобули українські письменники Олена Колодій та Віра Селянська-Вовк.

Плідно працюють на ниві українського письменництва в Аргентині кілька чоловік. Вони пишуть художні твори як українською, так і іспанською мовами. Широке визнання здобула праця українських літераторів-перекладачів. Успішно цією працею займається відомий в Аргентині український перекладач Володимир Котульський. В Аргентині виходять іспанською мовою твори Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, П. Тичини, М. Рильського, Л. Костенко, В. Симоненка та

інших українських письменників. Книги і брошури українською та іспанською мовами випускають українські видавництва “Полтава”, “Літературна бібліотека”; “Український інформативно-видавничий інститут”.

Одним з яскравих представників української літератури в Аргентині вважають Леоніда Голоцвана. Закінчивши Кордобський університет, він отримав диплом інженера-мостобудівника. Працюючи за фахом, Л. Голоцван в юності захоплювався написанням віршів українською, а пізніше – іспанською мовами [56, с.3].

Його поезія – це ностальгія за втраченою землею предків, а також заклик земляків до боротьби з поневолювачами в ім'я її свободи і незалежності. Окрім віршів, були видрукувані його оповідання, статті й есе Л. Голоцвана. В них, як і в поезіях, автор розповідає історію рідного краю, про його видатних особистостей, мистецтво і культуру незалежної України. Л. Голоцван на високому професійному рівні упорядковує і видає “Антологію української поезії”, яка вийшла у світ іспанською мовою в м. Буенос-Айресі (Аргентина) в 1991 р. У збірнику поміщено поезії маловідомих авторів часів Київської Русі, козацькі думи, вірші С. Кленовича, Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки й письменників-шістдесятників – В. Стуса, Л. Костенко, І. Драча та ін. У 1995 р. вийшла книга “Полотно Невкену” іспанською мовою [57, с. 4].

Л. Голоцван – не лише талановитий письменник, а й відомий меценат, який постійно духовно збагачує націю, надсилаючи в Україну велику кількість книг, періодичних видань, надає матеріальну допомогу бідним і малозабезпеченим.

Одна з видатних особистостей діаспори – письменниця, перекладач, художниця, популяризатор української літератури у Бразилії Віра Вовк (Селянська). Народилася В. Вовк 1926 р. у м. Бориславі на Львівщині, в діяльній і творчій родині. Студіювала у німецьких університетах германістику, музикологію і порівняльне літературознавство [58, с. 27]. Далі навчання у вищих школах Віри Вовк відбувалося вже у Ріо-де-Жанейро. А першою її посадою було вчительство в середній школі імені Серця Марії у передмісті Меєр, де вона викладала латину і спів.

Подальша діяльність Віри Вовк пов'язана з творчістю та наукою. З 1957 р. завідує кафедрою порівняльного літературознавства університету в Ріо-де-Жанейро. Має науковий ступінь доктора філософії, є професором, лауреатом літературних премій ім. І. Франка в Чикаго (1957, 1979, 1982) і Києві (1990), премії Благовість (2000). Перу Віри Вовк належать наступні твори: “Триптих до циліндрових картин Юрія Солов'я”, “Святий чай”, “Молебень до Богородиці”, “Зимове дійство”, “Жіночі маски”, “Вінок троїстий”, “Весняне дійство”, а також збірки “Поезія” [59], “Проза” [60] та “Театр” [61], фольклорні твори – “Колядник” та “Юність”.

Богдан Рубчак слушно відзначив як константу поетичного світу письменниці “вміння сполучити чужинне оточення з українською душею” [62, с. 11].

Дослідник Лариса Онишкевич у своїй статті “Різні світи Віри Вовк” зазначила, що Віра Вовк до “рідного” ставиться як до “екзотики” і навпаки [63, с. 17 – 19].

Говорячи про поезію Віри Вовк, не можна оминати її перекладацьку діяльність – як глибоко усвідомлений обов'язок “плекати і презентувати вищі форми української культури” [64, с. 4]. Волею долі кинута у широкий світ, завдяки освіті й природним здібностям почуваючи себе вільно в стихії кількох європейських мов та культур, вона вповні використовує цей свій дар і свої можливості. Її ім'ям позначено

цілу низку перекладів (в основному поетичних). Для бразильського читача – “Антологія української літератури” (від “Літопису” до неокласиків і Олени Теліги), антологія сучасної української поезії “Соняшник” (де подано в перекладах португальською вірші Е. Андіївської, І. Драча, Б. Бойчука, О. Булиги, В. Голобородька, І. Жиленко, І. Калинця, Л. Костенко, П. Каліни, В. Підпалого, В. Симоненка та ін.). А для українського читача – “Чотири драми” Ф. Лорки (спільно з В. Бургардтом і Г. Кочуром), “Гітанджалі” Р. Тагора, перекладені разом з І. Костецьким з англійського перекладу, зробленого самим Тагором. Співпрацювала з багатьма іншими перекладачами – О. Олександровим, О. Зуєвським, Є. Поповичем. Майже всі ці видання були фінансовані Товариством прихильників української культури в м. Курітиба та особисто Вірою Вовк як перекладача і розіслані до більше, як 100 бібліотек країн Латинської Америки, Європи, Африки та Азії.

Протягом останніх років повертається на рідні терени творчість видатної письменниці, перекладача, літературознавця, художниці з Бразилії Віри Вовк. Нею передано до Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України особисті архів та книгозбірню, які нараховують 938 документів, 56 аркушів, 16 меморіальних предметів, 109 друкованих видань, фото, слайди. Краплини її незавершеної колекції розкидані по всій Україні: це й Центральний державний архів – музей літератури та мистецтва України, Наукова бібліотека ім. І. Франка у Львові, Національна спілка письменників України, Національна парламентська бібліотека України, Державний музей літератури України.

В травні 2004 р. за активну популяризацію на теренах Бразилії української літератури відома в Україні письменниця Віра Вовк була нагороджена орденом “Княгині Ольги” III-го ступеня [65, с.3].

Письменники діаспори, як правило, видають книги власним коштом. Творча інтелігенція зайнята у різних сферах суспільного життя – на викладацькій роботі, в науково-дослідних інститутах, юриспруденції, бізнесі, на державній службі тощо. Переважна більшість з них працює на громадських засадах у різних товариствах, асоціаціях, організаціях, спілках, фундаціях і т. ін. Вихідці з України, навіть другого та третього поколінь, надають допомогу нашій незалежній державі з метою її економічного, політичного і культурного розвитку.

Такою представницею діаспорного письменства в Канаді є й Леся Бризгун-Шанти. Патріотка України, прекрасний прозаїк, авторка цікавих, змістовних, глибоко-моральних дитячих книжок. За одну з них, що вийшла друком в кінці 90-х рр. у Києві під назвою “Золотий горішок”, авторка одержала престижну премію ім. Л. Українки. Письменниця є одночасно секретарем Об'єднання українських працівників літератури для дітей і молоді імені Глібова в Канаді [66, с.5]. Об'єднання переслало в Україну тисячі книг, виданих діаспорою у багатьох країнах світу.

За активне розповсюдження дитячих книжок по українських школах, за її жертвну місію у цій сфері Лесею Бризгун-Шанти відзначено одну з перших премією імені Дмитра Нитченка (її заснували Ліга меценатів та родина Д. Нитченка). Зерна добра й любові, щедро посіяні талановитою письменницею у її творах, благодатно вплинуть на виховання наших дітей у вільній, незалежній

Україні.

Родина Книшів також займає поважне місце в творчому процесі української діаспори Канади. Голова родини – Зиновій Книш – член ОУН, літописець українського національно – визвольного руху, якому присвятив більше 60 своїх книг . Син Юрій Книш – історик, професор Манітобського університету. Написав сотні наукових праць з історії західного Середньовіччя. Ірена Книш – відома письменниця , редакторка, видавець, журналістка, займалася дослідженням українського жіночого руху. До 90-річчя (1999 р.) вона випустила свою 12-ту книжку – “З галереї наших піонерок” з 1950 р. включається в редакторську, видавничу діяльність, бере активну участь у випуску українсько-канадських часописів: “Новий шлях”, “Канадський фермер”, “Жіночий світ”, “Промінь”, “Український голос”; українсько-американських: “Самостійна Україна”, “Свобода”, “Наше життя”; паризькому – “Українське слово ” та ін [67, с.9].

Відвідавши вперше Україну в 1969 р., написала об'єктивну книгу вражень “Вічна-віч з Україною” (1970). У своїй тематиці щодо національного жіночого руху вона найвідоміша дослідниця цієї проблеми. Найпопулярніші її книги з цього циклу: “Смолоскип – у темряві” (Про Наталію Кобринську), “Франко і рівноправність жінки”, збірки “Жінка сьогодні і вчора”, “Відгуки часу”, “Незабутня Ольга Басараб”. У її творчому доробку знаходимо дослідження із життя славнозвісних Роксолани та Марусі Чурай. Класикою цього жанру можна назвати книжку І. Книш “Три революції”. Це повість про славних дочок України – Уляну Кравченко, Марію Заньковецьку та Марію Башкирцеву. Письменниця, таким чином, стала літописцем діаспорного життя українців, зокрема громадянських жіночих організацій від Союзу Українок і до СФУЖО і СКУ. Як стверджує Л. Коваленко, “ніхто не міг закинути їй захист інтересів будь-якої групи. І в історичних трактовках, і в освітленні емігрантського життя, і у відгуках на гастролі мистецьких груп з України і у враженнях про тоді ще радянську Україну авторка намагалася бути об'єктивною. Своїм напруженим продуктивним життям, постійним і безкорисливим служінням рідній батьківщині вона одночасно показала і приклад нескореності часові” [68, с.10].

Відомого поета, письменника, педагога, суспільно-громадського діяча канадської діаспори Яра Славутича (справжнє ім'я і прізвище Григорій Жученко) називають сурмачем українського народу, гідним репрезентантом української літератури, співцем національної ідеї. Поет народився 11 січня 1918 р. на колишньому Козацькому хуторі, що на Херсонщині. Мати – проста селянка, батько нащадок козацької старшини. В 1932 р. більшовики, зруйнувавши хутір, вивезли батька на Північ. Яр Славутич, вистрибнувши на ходу з поїзда, повернувся на Херсонщину. Мати з маленькими дітьми після довгих поневірянь влаштувалася на роботу у Кривий Ріг. У 1932 – 1933 рр. в Україні наступив голодомор. Свідок цих подій, Я. Славутич писав: “Від того голодомору, штучно створеного, ...загибло щонайменше сім мільйонів, дуже можливо десять мільйонів найкращих в Україні хліборобів, які не бажали йти до колгоспів, куди їх насильно заганяли по всій Україні” [69, с.260].

У 1940 р. Я. Славутич закінчив Запорізький педінститут. Війна 1941 р. застала його, молодшого лейтенанта, в лісах Білорусії. Там, попавши у вороже оточення, Яр

Славутич створює з друзями Чернігівську Січ – праобраз майбутньої армії самостійної України. В цей же період сотник січовиків знайомиться в Києві з О. Телігою, О. Ольжичем та їх друзями, які назавжди залишать слід в його творчому житті.

Більшовики зруйнували його родинне гніздо, німецькі окупанти живцем спалили молоду дружину з немовлям. Після війни закінчив в 1946 р. в Аугсбургу Український вільний університет, аспірантуру в Пенсільванському університеті. Нарешті зупинився в Едмонтоні. Там, в Альбертському університеті викладав українську мову і літературу аж до виходу на пенсію.

Понад п'ятдесят років досліджував Яр Славутич ганебний злочин компартії – вбивство 608 українських літераторів. У пролозі книги “Розстріляна муза”, що вийшла друком на початку 90-х рр., він писав:

Я воскрешаю вас, ясних, безвинних,
Що в тюрмах честь уміли берегти.

У 1988 р. Я. Славутич свідчить перед Міжнародним трибуналом у Нью-Йорку про масове нищення українців організованим під керівництвом Кремля голодомором 1932 – 1933 рр. Статті Яра Славутича перекладено іноземними мовами . Десять поетичних збірок перекладено англійською, французькою, угорською, російською, білоруською, польською, італійською та іншими мовами. Протягом творчого життя здійснив поїздки по всьому світу, побував 10 разів в Україні, спілкуючись з письменниками, вченими, студентами. До 80-річчя вийшов п'ятитомник його творів. “У ньому, – підкреслює Михайло Іванченко, – широка душа, серце й розум українського поета, патріота-борця, вченого, викладача і громадського діяча” [70, с.247].

П'ятитомник перевидано в Києві у 1998 році, крім нього в Україні у м. Запоріжжі надруковано “Запорізький збірник”, його ж “ Січеславський збірник” та “Херсонський збірник” Яра Славутича. Усюди його нагороджували, присвоювали почесні звання, обдаровували сувенірами, в тому числі й українські моряки із корабля “Славутич” [71, с.229].

2 жовтня 1998 р. у Посольстві України в Канаді відбулася, урочиста церемонія вручення державної нагороди України, відзнаки Президента України – ордена “За заслуги” III ступеня письменникові, громадському діячеві, професорові Альбертського університету Ярові Славутичу. Яр Славутич удостоєний цієї високої нагороди, за багаторічну плідну літературну, наукову і громадську діяльність, вагомий особистий внесок у збагачення української інтелектуальної та мистецької скарбниці та у зв'язку з 80-річчям з дня народження.

Вручаючи орден, Посол України в Канаді В. Фуркало відзначив, що ім'я відомого українсько-канадського поета, дослідника, діяча, палкого пропагандиста української мови й літератури, лауреата численних премій Яра Славутича широко відоме як у Канаді, так і в Україні

У слові подяки Яр Славутич наголосив: “Із моїх 80-ти, понад 60 років присвятив літературі, в якій жадав бути виразником національної ідеї, правдоносцем України, і майстерно збагачувати скарбницю українського слова. Оттава, столиця Канади, міцно увійшла в мій життєпис. Ще 1963 р., коли в Едмонтоні вшановували пам'ять жертв голодомору 1932 – 1933 рр., представник посольства Радянського

Союзу запекло опонував мені та іншим українцям, називаючи нас усіх брехунами за те, що ми всьому світові говорили й писали про жахливі злочини московського Кремля, який, успадкувавши практику московських царів, систематично винищував українську націю хліборобів голодоморами, а наш провід розстрілами і гулагами. Майже вся Україна засіяна масовими могилами. Розстріли у Вінниці та Биківні стали символами звірячих розбоїв комуністичної партії Радянського Союзу... Сьогодні в Оттаві я прийняв державну нагороду, яка вшановує мене за літературну творчість, освітню та громадську діяльність, таким чином схвалюючи жертвовну працю української діаспори на Заході” [72, с.226 – 228].

Громадянин Канади, українець за походженням, знаний письменник Степан Горлач вирішив по – своєму відсвяткувати подію проголошення незалежності Української держави. Він разом із своїм другом із Торонто Петром Скибою здійснив хрещення новонародженої держави – України, тобто очищав її від 70 – літньої комуністичної неволі. Пройшовши 2556 кілометрів дорогами рідної землі з високо піднятими прапорами України, Канади та національним гербом – тризубом.

На своєму шляху зустрічалися з різними людьми, відбувалися задушевні розмови, дивовижні пригоди, неймовірні враження з побаченого й почутого. Як підсумок – з’явилася книга С. Горлача “Хрестини незалежності” (“Богдар”, “Ногута”, “Стечо і Музи”), а також видання приповідок та афоризмів канадських українців.

С. Горлач є автором книжок прози, документалістики та творів для дітей. В 2003 р. вийшов у світ його новий твір “Перша ніч” – це болісні роздуми про власну долю, про долю своєї великої Батьківщини, світової спільноти [73]. Степан Горлач є головою Канадського Товариства Приятелів України (Торонто), членом Національної спілки письменників України, лауреатом літературних премій “Тріумф” та ім. Дмитра Нитченка. Хоч йому вже далеко за 70, але він старіти, стомлюватися не збирається, оскільки, як мовить, на Україні він повинен виконати ще дуже багато важливих справ. Живе клопотами заради неї, молиться за нашу і свою Україну. Без цих турбот С. Горлач не міг би прожити й дня [74, с.6].

До тих видатних особистостей діаспори, які є носіями українського слова в Канаді, належить письменниця, перекладачка, художниця, графік, громадська діячка Ліда Палій. Вона протягом кількох десятиріч гідно репрезентує українську культуру в західному світі. Але тільки після падіння “залізної завіси” її твори дійшли до читацького загалу в Україні [75, с.384 – 385].

До початку 60-х рр. Л. Палій зарекомендувала себе як здібна художниця. Її картини “Мексиканські діти”, “Самотність” та інші цікаві навмисно спрощеною стилізацією, узагальненнями та оригінальною малярською фактурою. Згодом художниця зосередилася на графіці, створивши низку творів меморіального характеру – гербів, печаток, плакатів, екслібрисів, обкладинок до українських видань. Зокрема, дуже оригінальні екслібриси Ліда Палій виконала для Данила Струка, Хариті Голод, Івана Котульського та інших. Чимало часу художниця присвячувала й фотографії, її праці експонували на виставках у Канаді та США [76, с.490 – 491].

Поруч із малярством і графікою Л. Палій дедалі активніше займається літературною творчістю. Життєві враження, філософські роздуми, побачене та

почуте під час багатьох мандрівок у найвіддаленіші куточки планети лягли в основу нарисів, оповідань, віршів. Перші з них були опубліковані на сторінках часопису “Сучасність” наприкінці 60-х рр. Не випадково першу книжку, що вийшла у світ 1973р. в Канаді, письменниця назвала “Мандрівка в просторі і часі”. У виданій 1985р. книзі “Світло на воді” з новою силою розкривається талант оповідачки – поета у прозі і художника в слові. 1989 р. Об'єднання українських письменників “Слово” випустило в канадському місті Торонто збірку поезій Л. Палій “Дивовижні птиці”. У ній вміщена здебільшого інтимна лірика, в якій з надзвичайною образністю відображені радощі, болі та тривоги авторки, туга за тим, що не збулося. Письменниця здобула визнання серед читачів, критиків, літературознавців не тільки на американському континенті, а й в Україні. У травні 1993р. під час чергових відвідин Києва їй вручили квиток члена Спілки письменників України. Твори Л. Палій перекладені англійською, німецькою, португальською, хорватською, казахською, румунською та іншими мовами. Вона активно працює як перекладач своїх творів для англійської преси. Вершинним явищем її поетичної творчості став вихід у світ 1994 р. книги “Сон-Країна” з присвятою матері – найпершій наставниці та порадиці письменниці, яка навчила її любити Україну. Ця збірка оригінальних, новаторських творів, пройнятих високими і світлими почуттями, щирою любов'ю до рідної землі, удостоєна премії ім. Павла Тичини за 1995 р. Нею відзначили Міністерство України в справах преси та інформації і Спілка письменників України [77, с.5]. Грошову частину літературної премії вона передала Українському гуманітарному ліцеєві Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Проживаючи в Канаді, вона ніколи не поривала духовних та родинних зв'язків з Україною. Більше десяти разів Л. Палій побувала на рідній землі, відвідала Київ, Львів, Харків, Чернігів, Тернопіль.

У травні 1990 р. вона брала участь у Шевченківському святі “В сім'ї вольній, новій”, у міжнародному літературно-мистецькому фестивалі української поезії “Золотий гомін”. Про свої враження канадсько-українська письменниця так розповідала київському журналістові: “Приємно бути свідком відродження України. Приємно бачити, як тягнуться люди до джерел рідної культури. Коли читала свої вірші на сцені, то щось від зворушення перехоплювало горло...” [78, с.12].

Плідна творча праця Л. Палій на ниві красного письменства, її активна громадсько – політична діяльність здобули високу оцінку і в Україні, і в Канаді. Свідченням цього, зокрема, стало присудження письменниці канадської Шевченківської премії 2001 р. А 16 грудня 2002 р. вона удостоєна Золотої ювілейної медалі королеви Єлизавети II, яку отримують громадяни за свою винятково важливу працю для загального добра. Цю нагороду Л. Палій вручила парламентський секретар Міністерства канадської спадщини Сармайт Д. Бульте. У своєму вітальному слові вона справедливо відзначила вагомий здобуток нашої співвітчизниці на нивах канадської й української культури [79].

Активна поборниця української національної ідеї Л. Палій живе сьогоднішніми радощами, болями і тривогами України. Умудрена життєвим досвідом, вона сповнена творчих сил та енергії. Одним із її життєвих орієнтирів є відомий постулат українських емігрантів – патріотів: “Ми пішли на Захід, щоб повернутися на Схід”. Наша співвітчизниця повсякчас підтверджує це словом, і ділом [80, с.26].

Серед діячів українського мистецтва за кордоном особливе місце відводиться таким визначним майстрам, як всесвітньо відомий Петро Капшученко, Микола Бідняк, Леонід Молодожанін, Галина Новаківська, Павло Лопата, Олександр Власенко, родина Стебельських – Богдан, Аріядна та Раїса, Одарка Онищук, Дарія Ємець, Василь Курелек та ін.

За останніх чотирнадцять років в Україні пройшли виставки цілого ряду талановитих майстрів – художників і скульпторів українського корення і українського духу – з багатьох країн світу, в тому числі з Канади та країн Латинської Америки.

Так, Петро Капшученко, знаний у багатьох країнах світу майстер, знайшов прихильну до його таланту широку публіку і в Україні. Різнобічно обдарований, він заявив про себе у жанрах камерної скульптури як великий організатор одно та багатофігурних камерних композицій і як добрий фахівець у галузі монументальної пластики. Майстер працює у різних техніках, використовуючи мідь, порцеляну, теракотову, граніт, бронзу [81, с.5].

П. Капшученко є автором двох пам'ятників. Перший пам'ятник митрополитові Василеві Липківському поставлено у 1983 р. біля церкви св. Андрія Первозванного в Бавнд – Бруці і в день, коли Українська Православна Церква почала святкування Тисячоліття християнства в Україні, в 1987 р. у Бавнд – Бруці урочисто відкрито другий монументальний твір скульптора Петра Капшученка – пам'ятник рівноапостольній Ользі, княгині Русі – України [82, с.6].

Митець П. Капшученко – син української землі – навчався образотворчого мистецтва ще на Батьківщині. Тут почав і працю в ділянці театральної декорації і скульптури, яку перервала Друга світова війна. Він – один із тих, хто в умовах тяжкого життя в еміграції не зрікся свого покликання, пішов шляхом важким, тернистим. Зусилля, послідовність, самодисципліна Петра Капшученка призвели до того, що, опинившись, після перебування в Німеччині, в Аргентині міг показати наслідки своєї праці і таланту на кількох мистецьких виставках.

У книзі про творчість аргентинських митців – літераторів, музик й діячів інших ділянок культури – написано і про П.С. Капшученка із зазначенням національності – українець, подано фотографії його праць. За мистецьку майстерність, за вклад у культуру Аргентини, Вільний університет гуманності в Буенос-Айресі надав йому звання почесного члена цього університету. До заслуг митця Петра Капшученка відносимо його щедрі жертвовні дари, які він зробив своїй Україні. Адже за роки незалежності нашої держави скульптор П. Капшученко подарував Україні 47 творів, які на даний час зберігаються в Національному музеї образотворчого мистецтва в Києві, Державному музеї Т.Г. Шевченка в Києві, Музеї історії Києва, Центральному державному архіві – музеї літератури та мистецтва України, Державному музеї літератури України, Музеї Гетьманства в Києві, Музеї Т.Г. Шевченка в Каневі, Дніпропетровському художньому музеї, Дніпропетровському історичному музеї ім. Д. Яворницького [83, с.215].

На початку 90-х рр. Україна мала можливість познайомитись з творчим доробком ще одного всесвітньо визнаного художника Миколи Бідняка. Його називають художником, який малює вустами. Внаслідок нещасного випадку на замінованому полі він втратив кінцівки рук, а тому його творчий здобуток можна

вважати мистецьким подвигом.

Микола Бідняк народився у Канаді. Дитячі роки провів на Буковині – рідному краї свого батька. І ця причетність до української землі позначилася на творчому доробку відомого у світі майстра образотворчого мистецтва Миколи Бідняка – громадянина Канади, члена Міжнародної асоціації художників, які малюють вустами або ногами. Микола Бідняк став художником від Бога. В його творчості дивовижним чином переплітається український смуток, гідність предків, задума діброви, бринить мелодія дитинства, які передаються з роду в рід, ховаються в глибинах підсвідомості. Серце Миколи Бідняка завжди було з Україною, хоча повернувся до неї через півстоліття [84, с.12]. Найбільше визнання М. Бідняк одержав саме в Україні: духовний світ митця і світосприйняття українців звучить в одній тональності. Він стає членом Спілки художників України, професором Львівської академії мистецтв, лауреатом Шевченківської премії.

Тут, на рідній землі, М. Бідняк створив шедеври. З його картинами “Ангел над Львовом”, “Чорнобильська Богоматір”, “Три Марії” асоціюється все найкраще, що є в українській мистецькій спадщині, а надбанням наших музеїв стали десять чудових творів майстра [85, с.3]. Творчість Миколи Бідняка була відзначена державною нагородою – орденом князя Ярослава Мудрого V – го ступеня (за тиждень до кончини 28 листопада 2000 р.). Микола Бідняк – це воістину видатний українець 20ст.

До плеяди визначних малярів, для яких образотворче мистецтво стало сенсом життя, належить Галина Новаківська. Народилася вона 1923 р. в Перемишлі, а виросла в Кракові. Там закінчила гімназію і студіювала в Краківській Академії Мистецтва. До Канади прибула в 1949 р. [86, с.10].

Образотворча мова малюнків маестро Новаківської розвивалася і дозрівала вже в Канаді. Перша самостійна виставка її картин відбулася в галереї “Ми і Світ” у Торонто в 1962 р. Від того часу відбулося 15 особистих виставок мисткині в Канаді, Америці та в Україні. Дві виставки, що відбулися 1995 р. в Державному Музеї Українського Образотворчого Мистецтва в Києві та Картинній галереї у Львові були дуже успішними, мали широкий розголос в пресі. Зазначимо, що під час виставки у Львові Галина Новаківська подарувала на постійне збереження до галереї дві свої картини, а саме “Тривала краса” і “Трипільська спадщина”. 21 березня 2004 р. відбулася 16-а виставка Г. Новаківської, з черги особистих. На ній були представлені, такі картини, як “Білі кали”, “Весна”, “Митець і весна”, “Хвилина щастя”, “Портрет Митця Андрія Баби́ча”. Крім того Г. Новаківська брала участь у численних збірних виставках у Канаді, Америці та Україні. За картину “Гарбузи” одержала Почесну Грамоту в категорії найкращої олійної праці на виставці Клубу Космополітен в 1982 р. в “Окіф Центрі” в Торонто. А в 1999 р. на виставці Товариств Пастелістів була відзначена її картина “Хвилина щастя” [87, с.9]. Тільки зараз, в період незалежності України, ми можемо вповні оцінити вагомий творчий вклад мисткині у спадщину українців в Канаді та в мистецтво загальноукраїнське.

Відомий українсько – канадський скульптор Леонід Молодожанін (на Заході знаний як Лео Мол) “бачив” Кобзаря тільки молодим, сповненим сил та енергії. Його пам’ятники Шевченку – юному, безвусому, безбородому – стоять у Канаді, США, Італії, Бразилії та Аргентині. За його ж проектом встановили пам’ятник

поетові і в Санкт – Петербурзі. Скульптор, маляр і вітражист родом з Волині, з села Полонне. Студіював у Відні, в Берлінській і Гаагській академіях мистецтв, з 1948 р. – в Канаді. Член УСОМ, Манітобського університету мистецтв, віце – президент Канадського Товариства скульпторів в Оттаві. Найбільшою працею Леоніда Молодожаніна є Сад Скульптур у Манітобі. Цей сад майстер подарував місту і суспільству Канади, наповнивши його бронзовими скульптурами та іншими творами мистецтва. Цей сад став одним із улюблених місць відпочинку, де відчувається і вишуканість музею, і спокій природного середовища [88, с.8].

Леонід Молодожанін виконав 30 вітражів переважно для церков Вінніпегу, одержав кілька нагород на різних виставках і найвищу канадську відзнаку – “Медаль споріднених мистецтв” Королівського інституту Архітекторів (1960); на українських конкурсах здобув другу нагороду за проект пам’ятника Шевченку у Вінніпезі (1960) і першу за проект пам’ятника Шевченкові у Вашингтоні, який був встановлений у 1964 р. В 2002 р. Леоніда Молодожаніна на історичній Батьківщині було нагороджено орденом Св. Володимира за особливі заслуги і глибокий внесок у розвиток і поширення української культури в світі [89, с.14].

Чималий внесок для збереження української мистецької спадщини зробила Ярослава Завадович та Михайло Шафранюк, які заснували Канадсько-Українську Мистецьку Фундацію (біля 200 картин кращих митців). У цій фундації зберігаються картини таких відомих митців, як Миколи і Василя Кричевських, Володимира Балеса, Миколи Бідняка, Івана Бельського, Ярослава Вижницького, Бориса Крюкова, Миколи Бутовича, Олекси Грищенка, Едварда Козака, Петра Обаля, Антона Кашая, Анатолія Петрицького, Якова Гніздовського, Мирона Левицького, Галини Новаківської, Любослава Гуцалюка, Василя Курилика, Володимира Ласовського, Марії Сельської, Мирослава Радиша, Миколи Неділка, Галини Мазепи, Богдана Титли, Павла Лопати та інших. Фундація мала поважні матеріальні і моральні успіхи. У протипагу соціалістичному реалізмові в Україні вона діяльно підтримувала справжнє мистецтво на світовому рівні. Вона й протидіяла ізольованості українського мистецтва у світі. Фундація влаштувала понад 300 виставок, що мали близько півмільйона відвідувачів. З’явилися сотні фахових рецензій у пресі Канади, Аргентини, Бразилії, США та інших країнах. Можна сказати, що Канадсько-Українська Мистецька Фундація добре виконувала своє завдання.

30 листопада 1991 р., в переддень референдуму в Україні, помер на 80-му році життя фундатор і засновник Канадсько-Української Мистецької Фундації в Торонто Михайло Шафранюк. Незадовго до смерті меценатом був зроблений заповіт, в якому він частину кращих творів заповідав передати до музеїв України. Щоб виконати останнє бажання цієї відданої мистецтву людини, 24 квітня 1994 р. було відкрито експозицію під назвою “Повернення” [90, с.3].

Безперечно, що експонати цієї виставки зайняли чільне місце в історії українського мистецтва еміграції. Представлені тут твори були чи не найкращими зпоміж праць малярів старшого та молодшого покоління, такими різними за стилем, завершеністю та змістом. Слід відзначити, що згадана експозиція була підібрана з великим смаком, вона символізувала повернення до Матері-України. Експоновані твори не були пов’язані однією тематикою, адже на виставці було представлено по

одному творіві 37-ми митців (різних за місцем народження, проживання, віком і мистецькими школами), але всі вони несуть у собі спільне – тугу за Україною та її духовністю. Мистецькі твори зайняли належне місце в Державному музеї українського образотворчого мистецтва.

Величезну кількість культурних цінностей як подарунок від діаспори отримали різні заклади освіти і культури України. Так, зокрема, музею культурної спадщини м. Києва свої архіви, бібліотеки, твори образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва заповіли: письменник Олекса Гай-Головко (Канада), літературознавець, мовознавець, видавець професор Леонід Білецький (його наукову спадщину передав Олег Кандиба) (Канада), театрознавець Валер'ян Ревуцький (Канада). Понад 100 творів Миколи Мисака музей отримав завдяки благодійнику Михайлові Гояну. Також багато творів, афіші, книги, раритетні видання передав хореограф С. Лифар та ін. [91, арк.213 – 224].

За роки незалежності нашої держави значну кількість художніх творів передала діаспора як подарунок Національному художньому музею України у м. Києві. Так, наприклад, в музеї зберігаються передані мистецькі твори М. Бідняка, П. Мегики, Я. Шафранюка, а також художника Мирона Левицького (Канада) [92, арк.27 – 32]. Налагоджена тісна співпраця між діаспорою і Центральним державним архівом-музеєм літератури та мистецтва. Цінний подарунок для архіву-музею зробив канадський письменник Яр Славутич передавши в дар низку своїх праць. Також ряд робіт передано в дар Україні канадським славістом Я. Рудницьким та письменником О. Гай-Головком. Встановлені досить тісні зв'язки із канадським видавцем, перекладачем, українцем за походженням І. Огієнком [93] та композитором І. Веселовським [94, арк.1 – 115]. Варто назвати ще одного канадського письменника Г. Сірика, який робить досить вагомий внесок в розвиток української літератури [95, арк.1 – 53]. Суттєвий внесок у розвиток української культури, та й не тільки, зробила письменниця із Бразилії, українка за походженням, Віра Вовк [96, арк. 1 – 185], і на сьогоднішній день триває співпраця з цією талановитою письменницею.

З проголошенням незалежності України щороку завдяки українській діаспорі збагачуються фонди Національного музею у м. Львові. Так, у 1991 р. Божена та Олег Іванусіви з м. Онтаріо подарували рукописну метрику с. Мхава біля Перемишля 1850 р. [97, с.68]. У 1992 р. до музею за бажанням художниці Г. Новаківської з м. Торонто були передані олійні твори “Тюльпани на моєму столі”, “Кафейка”, “Колискова” [98, с.72].

У 1993 р. В. Беднарський з Канади подарував музею збірку марок та поштівок. За власним проектом блок марок “Акт відновлення Української держави” і поштівки “Тисячоліття християнства в Україні” та поштівки “Русифікація – геноцид України” роботи Яра Славутича [99, с.30]. Мати – ігуменя Дарія Дублениця з Дандок (Онтаріо, Канада) подарувала музею власну збірку писанок монахинь – студиток з Дандок в кількості 218 одиниць [100, с. 115]. Павло Лопата з Торонто подарував власний живописний твір “Хліб наш насущний ...”, виконаний в 1986 р. [101, с. 50].

У 1994 р. цьому ж музею в дар з Канади було передано твори: Яків Креховецький “Пшеничні поля”, 1989 [102, с.63]; Ларрі Кісіч “Пейзаж у колі” [103, с. 64]; Марійка Онуфрійчук – Сокульська графічні твори – “Краєвид і дерево”, “Лисиця”, “Кіт у вікні”. 1990-ті рр. [104, с.65]; Роман Рожак передав ікону “Бог –

Отець”, II пол. XVIII ст. із с. Викторів біля Галича [105, с.115]; Софія Скрипник передала екслібри Софії Скрипник 1990-ті рр. [106, с.90].

У 1997 р. Національному музею у м. Львові М. Кейван з Монреалю (Канада) подарував власні олійні твори “Реве та стогне...”, “Самотня верба” та п’ять графічних робіт [107, с.215].

У 1999 р. до музею передав дві власні живописні роботи “Богородиця” (1981) та “Спас” (1987) художник Микола Бідняк [108, с.101], а також Марія Когут з Торонто передала два олійні твори авторства М. Деркача із спадщини Івана Навроцького [109, с.121].

Вагомий внесок зробила українська діаспора у розширення фондів Львівського історичного музею, передавши велику кількість газет, таких як “Гомін України”, “Новий шлях”, “Українсько – канадський вісник”, “Українське слово”, “Хлібороб”, “Сівач”, “Свобода”, “Закордонна газета”, “Америка”, “Шлях перемоги”, “Національна трибуна”, “Український тижневик” та ін. [110, с.1 – 9]. Окрім того, кращими представниками канадської української діаспори такими, як Яків Креховецький, Лідія Палій, Богдан Вандяк, Микола Кулик, Леся Храплива, Василь Верига, Юрій Гнатишак, Архип Данилюк, орися Матешук, Тетяна Лук’янович, Петро Саварин, Світлана Грибінська - Кузьменко, Йосип Тереля було передано до музею речі, які засвідчують історію західної української діаспори та її здобутки.

Отже, своєрідні компенсаційні функції культури, науки нашої історичної батьківщини виконувала діаспора. Значна група української інтелігенції, отримавши статус політичної еміграції, створювала вартості, які віддзеркалювали поступ світової культури, нові напрями та стилі, галузі науки і водночас зберігала кращі традиції вітчизняних шкіл.

Значний внесок у розвиток освіти, науки і культури нашої держави зробили наукові установи та інституції, серед яких насамперед варто відзначити Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ), Українське історичне товариство (УІТ), Міжнародну асоціацію українців (МАУ), Світовий конгрес українців (СКУ), Світову наукову раду (СНР), Українську вільну академію наук (УВАН) тощо.

З появою незалежної української держави на Заході зріс інтерес до україністики. Важливу роль в зарубіжному українознавстві відіграє Альбертський університет, де створено кафедру української культури та етнографії ім. Гуцуляків, відкрито унікальний архів українського фольклору, а з 1976 р. функціонує, ще й Канадський інститут українських студій (КІУС). До складу КІУС увійшли відділи історії і класики, програми української мови та літератури, а також національного фольклору. Однією із найсильніших дослідних ділянок українознавства є історія України. Шість провідних науковців – більш, ніж у будь-якому університеті поза межами України – працюють у цій галузі, досліджуючи теми від церковної історії та ранньомодерної української історіографії до сучасної політичної історії України і проблем навколишнього середовища. За 25 років (1976 – 2001рр.) КІУС опублікував майже 200 книжок і довідникових видань, а за допомогою своїх стипендій і дотацій підтримував працю 512 науковців і студентів у Канаді та Україні. Найбільшим науковим доробком КІУСу стала п’ятитомна “Енциклопедія України” та видання англійською мовою десятитомної праці Михайла Грушевського “Історія України-Руси”. Уже з’явилися друком три томи. Дане англійське видання стало своєрідним

кроком на шляху співпраці між Україною і світом

Плідні взаємини з Україною почав розвивати Канадський інститут українських студій при Альбертському університеті. Він відкрив своє представництво в Києві. Щорічно на конкурсній основі пропонує в Україні щонайменше 5 докторських дослідних стипендій та дає можливість щороку приїхати до Канади українським науковцям. КІУС тісно співпрацює з науковими інституціями і навчальними закладами материкової України, зокрема з Інститутом Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, з Національним університетом “Києво-Могилянська академія”, Львівським національним університетом ім. І. Франка, Харківським державним університетом, Дніпропетровським державним університетом, Запорізьким державним університетом, Національним університетом “Острозька академія”. Також КІУС здійснив 4 - мільйонний канадсько-український проект парламентської співпраці, метою якого було сприяти українським законодавцям у здійсненні демократичних реформ і впровадженні ринкової економіки. Також плідно співпрацюють Саскачеванський університет (Канада) із Чернівецьким державним університетом, Торонтський університет з Чернігівським державним університетом та Прикарпатським державним університетом. Крім цього, почали налагоджуватись зв'язки українських науковців Латинської Америки з материковою Україною. Активними учасниками налагодження таких зв'язків є професор з Аргентини Михайло Василик та науковці з Бразилії Оксана Борущенко та Віра Вовк

Процес налагодження контактів між материковими та закордонними українцями набув динамічного характеру, і щоразу ці взаємозв'язки виражаються у нових формах. Цей процес має позитивний характер, оскільки сприяє консолідації етнічних українців і представників діаспори, а крім цього, репрезентації нашої держави на міжнародному рівні та визнанні її на світовому освітньому ринку як повноцінного партнера.

Поруч з науковцями плідно працюють українські письменники, поети, художники, скульптори української діаспори, серед них Яр Славутич, Степан Горлач, Леонід Голоцван, Віра Вовк, Леся Бризгун-Шанти, родина Книшів, Ліда Палій, Петро Капшученко, Микола Бідняк, Галина Новаківська, Леонід Молодожанін та інші. Їх праці відзначаються глибокою патріотичністю та високою художністю і складають невід'ємну частину культурного надбання України. Їх вплив на духовний розвиток держави не викликає заперечень.

З-за кордону українська діаспора передала в Україну як наукові, художньо-літературні цінності, так і рідкісні, безцінні твори мистецтва. Для українського народу отримання або повернення таких культурних цінностей не стало їх переміщенням з однієї країни в іншу, а дало змогу відродити національну культуру та мистецтво і сприяти їх подальшому розвитку.

ВИСНОВКИ

В період із 1991 по 2005 р. відбувся важливий державотворчий процес- становлення незалежної Української держави, одночасно були визначені основні стратегічні напрямки зовнішньоекономічної політики України. Одним із основних напрямків діяльності стало налагодження високого рівня двосторонньої та багатосторонньої співпраці з українською діаспорою в політичній сфері, торгівельно- економічному співробітництві, реалізації спільних економічних проектів, розвитку міжпарламентських зв'язків, регіональному співробітництві, встановленні прямих контактів між вищими навчальними закладами та науковими установами. Важливим напрямком вирішення цих проблем стала активна та систематична співпраця з українською діаспорою, особливо Канади та країн Латинської Америки. Обравши об'єктом свого дослідження дані регіони, де українська діаспора становить близько 2 млн. осіб, ми поставили за мету дослідити, який внесок зробила українська діаспора у розвиток економіки, освіти, науки, літератури та мистецтва материкової України, якими методами та засобами допомагала входженню її в світове співтовариство.

Дослідження показало, що канадська та латиноамериканська українська діаспора займає значне місце у суспільному житті країн поселення, у неї є наявні можливості для самореалізації і репрезентації українства як повноцінної спільноти у світі. Володіючи значними матеріально-фінансовими ресурсами, науковими і технічними досягненнями, вона має можливість сприяти поширенню знань про нашу державу взагалі та українство зокрема.

Важливість розвитку взаємовідносин між нашою державою й українською діаспорою в період становлення незалежності України є об'єктивною і необхідною реальністю. Від цього певною мірою залежить майбутнє української нації. Головні наукові результати дисертаційного дослідження зводяться до наступного:

1. Відсутність у вітчизняній історіографії комплексного дослідження взаємозв'язків канадської та латиноамериканської діаспори з історичною батьківщиною в період її становлення обумовлювало неможливість створення об'єктивної і цілісної картини визначення місця та ролі української діаспори в становленні незалежної української держави. Розпорошення джерельної бази обумовило те, що внесок діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки та культури незалежної України дотепер не був досліджений в повному обсязі. Провідним завданням пропонованого дослідження є показати роль української діаспори Канади та країн Латинської Америки у становленні та зміцненні новітньої української держави.

Для розв'язання означеного наукового завдання дослідження було залучено значну джерельну інформацію (архівні матеріали, поточні архіви і фонди бібліотек, музеїв, матеріали періодичних видань тощо.) Суттєвим для української історичної науки є аналіз та введення до наукового обігу комплексу джерел, що залишалися поза увагою попередніх дослідників.

2. У становленні політики України щодо діаспори пройдено ряд послідовних кроків, які в своїй сукупності й сформували чинне нині правове поле взаємовідносин з діаспорними громадами, визначили головні напрями та основні

завдання стосовно розвитку цих взаємовідносин.

У Декларації про державний суверенітет України та в Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. “Про основні напрями зовнішньої політики України” підтримання контактів з українською діаспорою виділено як один із окремих напрямів зовнішньої політики України, а зарубіжне українство визначене як об’єкт державної етнополітики України. Керуючись міжнародними стандартами прав людини, визначеними в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадські та політичні права, Декларації 47-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН про права осіб, які належать до національних меншин, дотримуючись багатосторонніх та двосторонніх міждержавних угод, Україна докладає значних зусиль, щоб забезпечити захист прав зарубіжних українців, задовольнити їх національно-культурні, освітні, мовні інтереси. Про це свідчить внесення до нової Конституції України статей 11 та 12, де зазначається, що “Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави”. В Україні сформована також сітка державних установ, які безпосередньо опікуються діаспорою. Це, окрім Державного комітету України у справах національностей та міграції (Управління у справах української діаспори), є Міністерство культури і мистецтв України (Управління культури етносів України та української діаспори), Міністерство освіти і науки України (Відділ освіти нацменшин та діаспори) та ін.

Ефективно працювали державна програма “Українська діаспора на період до 2000 р.”, та національна програма “Закордонне українство” на період до 2005 р. Багато роблять для зарубіжного українства Товариство “Україна-Світ”, органи влади, неурядові організації та ін. Проте з огляду на чисельність української діаспори та гостроту проблем, що стоять перед нею, ця допомога вкрай недостатня.

3. Українська діаспора Канади та країн Латинської Америки гідно відстоювала Україну як суверенного члена світового співтовариства. Допомогала в становленні дипломатичних структур, зокрема українська діаспора Канади, Аргентини та Бразилії придбала для посольств України в даних країнах нові будинки. Але головним є те, що українська діаспора сказала своє вагоме слово в утвердженні українського міжнародного іміджу, піднесенні престижу України і українства у світі, розбудові політичних, економічних і культурних зв’язків України з країнами своїх поселень.

Українська діаспора сприяла зміцненню молоді незалежної держави як повноцінного партнера на міжнародній арені. Основними аспектами її діяльності стали послідовна підтримка процесу інтеграції України до міжнародного товариства з країнами “Великої вісімки”, з країнами-членами НАТО та у дискусіях з міжнародними фінансовими інституціями, такими як Світовий банк і Європейський банк реконструкції та розвитку, підтримка у сфері Світової організації торгівлі (СОТ) і Торговельному союзу Південноамериканських держав (“МЕРКОСУР”).

Завдяки українській діаспорі Канади та країн Латинської Америки Україна посідає особливе місце в мережі міжнародних відносин даних країн. Водночас економічна складова двосторонніх відносин, особливо інвестиційне співробітництво ще не цілком відповідає потенціалу, досягнутому в політичній сфері. Певний прорив у цьому напрямі було зроблено з розвитком прямих зв’язків із канадськими

провінціями, бразильськими штатами, паранським департаментом та аргентинськими містами, але ці тенденції ще потребують постійного підсилення в повсякденній практиці двосторонніх відносин, які ще слід наповнювати конкретним змістом стратегічного партнерства.

4. На перехідному етапі до ринкових відносин Україна потребує допомоги з боку української діаспори. У цьому плані важливими є надходження інвестицій від зарубіжних українських бізнесменів в нашу економіку та культуру, створення спільних підприємств, розвиток взаємовигідної кооперації, допомога у відкритті торгівельних, культурно-просвітницьких установ на історичній батьківщині, забезпечення технічним та медичним обладнанням, гуманітарною допомогою сиротинців, шкіл-інтернатів, загальноосвітніх, музичних шкіл, лікарень, потерпілих від Чорнобильської катастрофи; фінансування виступів українських спортсменів на світовій арені; встановлення премій за значні досягнення української еліти в розвитку освіти, науки, літератури, мистецтва; зарахування на навчання до престижних науково-освітніх центрів Америки та Європи української молоді, вчених, представників різних професій, надання стипендій та наукових дотацій тощо.

Представники українського зарубіжжя доклали максимум зусиль, знань і праці для створення організацій, фондів, фірм, які надавали фінансово-матеріальну та гуманітарну допомогу для розвитку Української незалежної держави. На особливу увагу заслуговують: Фонд “Допомагаймо Україні” (лише протягом 1992 – 1993рр. на допомогу жертвам Чорнобиля витрачено понад 1 млн. дол.), Суспільна служба українців Канади (лише одна акція канадських добродійників по придбанню ліків для чорнобильських інвалідів склала 500 млн. крб.), Товариство об’єднаних українських канадців (щорічно допомагають забезпечити Інститут експериментальної патології, онкології та радіобіології НАН України необхідними реактивами), Українська Державницька Організація Канади (УДО Канади), членами якої є кредитові спілки “Будучність” (Торонто) і “Українська Народна Каса” (Монреаль), фундації “Прометей” і “Десна”, Дослідний Інститут “Україніка”, корпорація “Міст”, громадські центри та окремі особи (загальна вартість благодійної допомоги, організованої чи наданої УДО Канади та їхніми членами сягає 15 млн. дол.); Світова фундація українських лікарських товариств (СФУЛТ), яка об’єднує українські лікарські громади у 15-ти країнах світу, в тому числі лікарів Канади, Аргентини, Бразилії (лише протягом 1995 – 1997 рр. СФУЛТ надала українським медичним та культурно-освітнім установам гуманітарну допомогу вартістю понад 400 тис. дол.). Українська спортова центральна Америка та Канади (з 1991 р. спрямувала свою діяльність на відродження спорту в Україні та надала фінансову підтримку Олімпійським збірним України (лише протягом 1991 – 1996 рр. надано допомогу на суму 758.753.64 дол.) канадська фірма “Міст” із Торонто, (головним напрямком її діяльності є інвестиції в українську економіку, створення спільних підприємств і виробництв, експорт та імпорт товарів і таке інше. Фірма “Міст” створила в Україні спільне українсько – канадське підприємство “Росан” з головним управлінням у Львові, філіями – в Івано-Франківську, Києві, Дніпропетровську та довірче підприємство “Росан-Довіра”, перше такого типу в Західній Україні, яке взяло під опіку старших і німецьких людей, а також відкрила першу незалежну приватну

телестудію у Львові).

Значну матеріальну допомогу незалежній Україні надали знані особистості діаспори. Серед них, М. Івасиків з Канади, який в економіку нашої держави вклав 3, 5 млн. дол.; Лука-Богдан Обух, який фінансував будівництво пам'ятника Т. Шевченкові у м. Львові та як інженер-геолог сприяв впровадженню в життя проекту з розробки нафтового родовища в Чернігівській області. В діаспорі немало людей, які заповіли після смерті певні суми їх спадку передати на потреби в Україні. Так зробили Іван Баган, Володимир Юзик, Іван Багрій, Олександра Пахуша та Михайло Галандюк. Заповіт останнього становив 4 млн. 500 тис. канад. дол.

На Заході патріоти України також створили десятки іменних та цільових фондів, центрів, які фінансують духовні сфери українства, як у діаспорі, так і в Україні. Переважна більшість фондів створена при Канадському інституті українських студій Альбертського університету. Основний капітал усіх фондів становить 9. 967. 623\$.

Вагому матеріальну допомогу науковим інституціям України також надали Володимир Болюбаш, Мирослав Малецький, родина Меланії Ковалюк, Люба та Іван Грегори, Ярослав та Оксана Соколики, Марія Фішер-Слиж, Джеймс-Константин Темерей та Петро Яцик. Останній був одним з найвизначніших меценатів в українській історії. На добродійні справи він передав за свого життя найбільшу серед наших меценатів суму – більше 20 млн. дол. І що особливо важливо, що ці кошти інвестовані у сфери, які визначають духовний розвиток нації, її майбутнє, утвердження іміджу України в світі – в українську освіту, науку, культуру.

5. Історичний Акт 24 серпня 1991 р. відкрив нові можливості перед науковими інституціями західної української діаспори для безпосередньої співпраці з етнічною Батьківщиною. Широка наукова та педагогічна громадськість України фактично вперше отримала можливість познайомитися з доробками українознавчих центрів Заходу.

Плідні взаємини з Україною почав розвивати Канадський інститут українських студій (КІУС) при Альбертському університеті. Він відкрив своє представництво в Києві. Щорічно на конкурсній основі пропонує в Україні щонайменше 5 докторських дослідних стипендій та дає можливість щороку приїхати до Канади українським науковцям. КІУС тісно співпрацює з науковими інституціями і навчальними закладами материкової України, зокрема з Інститутом Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, з Національним університетом “Києво-Могилянська академія”, Львівським національним університетом ім. І. Франка, Харківським державним університетом, Дніпропетровським державним університетом, Запорізьким державним університетом, Національним університетом “Острозька академія”. Також КІУС здійснив 4 – мільйонний канадсько-український проект парламентської співпраці, метою якого було сприяти українським законодавцям у здійсненні демократичних реформ і впровадженні ринкової економіки. Також плідно співпрацюють Саскачеванський університет (Канада) із Чернівецьким державним університетом, Торонтський університет з Чернігівським державним університетом та Прикарпатським державним університетом. Крім цього, почали налагоджуватись зв'язки українських науковців Латинської Америки з материковою Україною. Активними учасниками налагодження таких зв'язків є

професор з Аргентини М. Василик та науковці з Бразилії О. Борущенко та В. Вовк.

Процес налагодження контактів між материковими та закордонними українцями набув динамічного характеру, і щоразу ці взаємозв'язки виражаються у нових формах. Цей процес має позитивний характер, оскільки сприяє консолідації етнічних українців і представників діаспори, а крім цього, репрезентації нашої держави на міжнародному рівні та визнанні її на світовому освітньому ринку як повноцінного партнера.

6. Українська еліта на Заході, живучи у країнах розвинутої демократії, зуміла не лише зберегти національну культуру і мову, а й примножити надбання своїх видатних попередників. Вона створила Український вільний університет, Об'єднання українських письменників на еміграції "Слово", відродила Наукове товариство ім. Т. Шевченка, десятки українознавчих кафедр, сотні науково-освітніх центрів, організацій, національних товариств, її представники написали й видрукували сотні тисяч книжок, журналів, часописів тощо.

Плідно працюють українські письменники, поети, художники, скульптори української діаспори, серед них Яр Славутич, Степан Горlach, Леонід Голоцван, Віра Вовк, Леся Бризгун-Шанти, родина Книшів, Ліда Палій, Петро Капшученко, Микола Бідняк, Галина Новаківська, Леонід Молодожанін та інші. Їх праці відзначаються глибокою патріотичністю та високою художністю і складають невід'ємну частину культурного надбання України. Їх вплив на духовний розвиток держави не викликає заперечень.

З-за кордону українська діаспора передавала в Україну не лише наукові, художньо-літературні цінності, а й рідкісні, безцінні твори мистецтва. Для українського народу отримання або повернення таких культурних цінностей не стало їх переміщенням з однієї країни в іншу, а дало змогу відродити національну культуру та мистецтво і сприяти їх подальшому розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Розділ 1. Історіографія і джерела дослідження

1. *Енциклопедія українознавства*: В 10 т. – Париж – Нью-Йорк, 1955 – 1989.
2. *Encyclopedia of Ukraine*. Vol. 1–5. Edited by W. Kubiyovich. – Toronto, Buffalo, London. – 1985 – 1993.
3. *Енциклопедія української діаспори*: В 7 т. – Вид. 1-е. – К., 1995.
4. *Президент Національної академії наук України про Енциклопедію української діаспори // Українська діаспора*. – 1994. – Ч. 5. – С.95 – 96.
5. *Євтух В. та інші. Зберігаючи українську самобутність / Є. Камінський, О. Ковальчук, В. Трощинський*. – К., 1992. – 340 с.
6. *Маркус В. Чому діаспора: спроба ідентифікації поняття // Українська діаспора*. – 1992. – Ч.1. – С. 4 – 13.
7. *Нельга О. Українство як етнопсихологічний феномен // Українська діаспора*. – 1993. – Ч.3. – С.5 – 20.
8. *Маркус В. Українська західна діаспора на порозі ХХІ-го століття // Українська діаспора*. – 1993. – Ч. 3. – С.21 – 31.
9. *Українська еміграція: історія і сучасність. (Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 100-річчю еміграції українців до Канади) // Упоряд. Сливка Ю.* – Львів: Каменяр, 1992. – 383 с.
10. *Етнонаціональний розвиток в Україні та стан української етнічності в діаспорі: Сутність, реалії конфліктності, проблеми та прогнози на порозі ХХІ ст. // Матеріали науково-практичної конференції (1997, 22 – 25 травня; Київ, Чернівці)*. – Київ, Чернівці, 1997. – 605с.
11. *Євтух В., Ковальчук О. Українці в Канаді*. – К., 1993. – 340 с.
12. *Трощинський В., Шевченко А. Українці в світі. Т.15*. – К.: Альтернативи, 1999. – 352 с.
13. *Смолій В. та інші. Україна: утвердження незалежності держави (1991 – 2001)*. – К.: Альтернативи, 2001. – 728 с.
14. *Шлепаков А., Буркут І., Васільєва Л. та ін. Українці в зарубіжному світі*. – К., 1991. – 275 с.
15. *Алексєєв Ю., Кульчицький С., Слюсаренко А. Україна на зламі історичних епох (1985 – 1999 рр.)*. – К.: Екс. Об, 2000. – 296 с.
16. *Юрківський В. Країни світу: Довідник*. – К.: Либідь, 1999. – 368 с.
17. *Лановик Б., Траф'як М. та інші. Українська еміграція: від минувшини до сьогодення*. – Тернопіль: Чарівниця, 1999. – 512 с.
18. *Лановик Б. та інші. Внесок української еміграції в розвиток національної та світової культури*. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 410 с.
19. *Лановик Б. та інші. Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави*. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 292 с.
20. *Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків: до 100-річчя прибуття перших українських переселенців до Канади*. – К.: Дніпро, 1990. – 231 с.

21. *Українці в Аргентині: Видання I. [Фотоальбом] / Упоряд. Н. Прибєги. – К.: Мистецтво, 1997. – 128 с.*
22. *Ukraine and Ukrainians throughout the World. A Demographic and Sociological Guide to the Homeland and it's Diaspora / Edited by Ann Lencyk Pawliczko. – Toronto – Buffalo – London, 1994. – 321 p.*
23. *Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. – К.: Укр. письменник, 1994. – 413 с.*
24. *Уткин А. Информационная деятельность общественных и религиозных объединений украинской диаспоры в странах Запада (1945 – 1991 гг.). Диссертация на соискание ученой степени доктора исторических наук. – К., 1993. – 405 с.*
25. *Anglo-American on the Ukrainian question 1938 – 1951. A documentary collection/ Lubomyr V. Luciuk, Bohdan S. Kordan. – Kingston, Ontario-Vestal, New York, 1987. – 242 p.*
26. *Зарубіжні українці: Довідник / С. Лабезник (кер.авт.кол.), Л. Лещенко, Ю.Макара та ін. – К.: Україна, 1991. – 252 с.*
27. *Заставний Ф. Українська діаспора. – Львів: Світ, 1991. – 120 с.*
28. *Заставний Ф. Географія України: У 2-х книгах. – Львів, 1994. – 472 с.*
29. *Слабошпицький М. Не загублена українська людина (55 портретів з української діаспори). – К.: Ярославів Вал, 2004. – 479 с.*
30. *Слабошпицький М. Українець, який відмовився бути бідним. – К.: Рада, 1994. – 174 с.*
31. *Меценат, який не відмовився бути українцем: Петро Яцик у спогадах сучасників. Ст., відгуки та інтерв'ю видат. благодійника й громад. діяча / Ред.-упоряд.: М. Слабошпицький, М.Сорока. – К.: Ярославів Вал. – 2002. – С. 280.*
32. *Матейко Р. Чарівниця слова і барв (Доля Ліди Палій) / В кн.: Андрій Палій – будівничий та керманіч “Маслосоюзу”. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 293 с.*
33. *Макара Ю., Макара Л. З Україною в серці. – Чернівці: Букрек, 2003. – 132 с.*
34. *Мельничук Х., Мельничук Б. Журавлина книга. Тернопільська українська західна діаспора. Словник імен. Частина перша. А–Ї. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 242 с.*
35. *Мельничук Х., Мельничук Б., Совінська Н. Журавлина книга. Тернопільська українська західна діаспора. Словник імен. Частина друга. К–Л. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 272 с.*
36. *На олімпійських хвилях. – Нью-Йорк, Нью-Джерсі, 1998. – 142 с.*
37. *Безпалько П. Шахісти української діаспори. – К.: За друга, 1999. – 167 с.*
38. *Вісник Міжнародної асоціації українців. – К.: Наукова думка, 1990 – 2001. – № 1 – 47.*
39. *Золоті ворота. Альманах. – К.: Час, 1991 – 2000. – № 1–10.*
40. *Українська діаспора. Числа 1 – 10. – Київ – Чикаго: Інститут соціології НАН України, Редакція енциклопедії української діаспори при НТШ (США), 1992 – 1997.*
41. *Закордонне українство (Інформ. каталог) / Ін-т досліджень діаспори. – К.: Стилос, 2001. – 280 с.*

42. *Українські організації в країнах Заходу: Інформаційний каталог / Ін-т досліджень діаспори.* – К.: ПЦ “Фоліант”, 2004. – 104 с.
43. *Українське зарубіжжя: Бібліографічний покажчик / Ін-т досліджень діаспори.* – К., 2002. – 284 с.
44. *Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. Справа видавця, перекладача, українця за походженням І. Огієнка.* – Ф. 1294. – Оп. 17. – Арк. 1 – 115; *Справа композитора І. Веселовського.* – Ф. 1356. – Оп. 13. – Арк. 1 – 53; *Справа письменника Г. Сірика.* – Ф. 1357. – Оп. 15. – Арк. 1 – 62; *Справа письменниці, перекладача В. Вовк (Селянської).* – Ф. 1212. – Оп. 19. – Арк. 1 – 185.
45. *Архів Інституту народознавства НАН України (к.і.н. Оксани Сапеляк).* – Ф. 1. – Оп. 2. – Од.зб. 459. – Арк. 553.
46. *Національний художній музей України м. Києва. Мистецькі твори діаспори.* – Ф. 1175. – Оп. 13. – Спр. 14. – Арк. 1 – 45.
47. *Національний музей у Львові. Головна книга надходжень від № 55314 до № 55794.* – Дарчий лист від 01.08.1991. Акт прийому № 31 від 01.08.1991. – С. 68.; *Головна книга надходжень від № 55314 до № 55794.* – Дарчий лист від 25.03.1992. Акт прийому № 23 від 27.05.1992. – С. 72.; *Головна книга надходжень від № 55314 до № 55794.* Акт прийому № 5 від 25.01.1993. – С. 30.; *Головна книга надходжень від № 55314 до № 55794.* – Дарчий лист від 10.04.1993. Акт прийому № 17 від 12.05.1995. – С. 115.; *Головна книга надходжень від № 55795 до № 56279.* – Дарчий лист від 18.07.1991. Акт прийому № 16 від 12.05.1993. – С. 50; *Головна книга надходжень від № 56280 до № 56618.* – Дарчий лист від 03.06.1994. Акт прийому № 11 від 03.06.1994. – С. 63.; *Головна книга надходжень від № 56280 до № 56618.* – Дарчий лист від 03.06.1994. Акт прийому № 11 від 03.06.1994. – С. 64.; *Головна книга надходжень від № 56280 до № 56618.* – Дарчий лист від 03.06.1994. Акт прийому № 11 від 03.06.1994. – С. 65.; *Головна книга надходжень від № 562619 до № 57085.* – Дарчий лист від 25.10.1994. Акт прийому № 30 від 06.12.1994. – С. 115.; *Головна книга надходжень від № 56280 до № 56618.* – Дар П. Скрипника. Акт прийому № 19 від 11.07.1994. – С. 90.; *Головна книга надходжень від № 58198 до № 58551.* – Дарчий лист від 06.08.1997. Акт прийому № 30 від 19.09.1997. – С. 215.; *Головна книга надходжень від № 58198 до № 58551.* – Дарчий лист від М. Бідняка. Акт прийому № 17 від 30.06.1999. – С. 101.; *Головна книга надходжень від № 58552 до № 58834.* – Дарчий лист від 05.05.1999 р. Акт прийому № 13 від 30.06.1999. – С. 121.
48. *Львівський історичний музей. Рукописи Івасиківа М. (Спогади).* – Ф. 12. – Оп. 18. – Арк. 1 – 70; *Спогади про політичні переслідування Обуха Л.- Б.* – Ф. 11. – Оп. 17. – Арк. 1 – 41; *Акт прийому – передачі № 175.* – 1999. – 10 вересня. – С. 1 – 9.
49. *Про національну комісію з питань повернення в Україну культурних цінностей.* – Зібрання Постанов Уряду України. – К.: Україна, 1996. – № 18. – 12 верес. – 5 жовт. – С. 529.
50. *Федорук О. Повернення та реституція культурних цінностей як фактор міжнародного культурного співробітництва // Повернення культурного надбання*

України: проблеми, завдання, перспективи. – К.: Талант, 1996. – Вип.10. – С. 47 – 53.

51. *Державна* програма: Повернуті імена. – К.: Талант, 1996. – 27с.
52. *Поточний* архів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. Реєстри надходжень діаспорної літератури за 1999 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1 – 25; Реєстри надходжень діаспорної літератури за 1992 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1 – 45; Реєстри надходжень діаспорної літератури за 1997 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1 – 29; Реєстри надходжень діаспорної літератури за 1998 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1 – 37; Зведений реєстр діаспорної літератури від 21 січня 2004 р. – Ф. 1175. – Оп. 4. – Арк. 1 – 327.
53. *Бібліотека* ім. Олега Ольжича. Реєстри комплектів газет і журналів 20 – 30-х років. – Ф. 178. – Оп. 3. – Арк. 1 – 159; Меценати української діаспори. – Ф. 178. – Оп. 3. – Арк. 1 – 346.
54. *Київська* бібліотека Інституту досліджень діаспори. – Інвентарна книга № 2. – С. 1 – 250.; – Інвентарна книга № 3. – С. 1 – 47.
55. *Науковий* архів Наукової бібліотеки Національного університету “Києво-Могилянська академія”. – 2004. – Книга нових надходжень № 130. – С.54; – 2005. – Книга нових надходжень № 132. – С.60
56. *Архів* Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України. – 1993. – Канцелярія. Листування з міжнародних питань. – Папка 1. – С. 1–2; Відділ комплектування. Книга сумарного обліку № 105. Подарунки М. Бігуса. – С. 30 ; Відділ комплектування. Інвентарна книга № 128. Книга сумарного обліку 2, – № 380. – С. 121 – 215; Архів відділу комплектування. Листування з питань комплектування іноземної літератури. – 1995.
57. *Наукова* бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка.– Акт прийому – передачі № 633. – 1992. – Вересень. – С. 1–3; – Акт прийому – передачі № 641. – 1992. – Жовтень. – С. 1 – 4; – Акт прийому – передачі № 1127. – 1996. – Листопад. – С. 1 – 2; – Акт прийому – передачі № 1215 – 1370. – 1998. – Листопад – Грудень. – С. 7 – 9.
58. *Українська* діаспора. – Видання інституту соціології НАН України та редакції Енциклопедії української діаспори при НТШ. – Київ – Чикаго. – 1992 – 1997; Український історик: журнал українського історичного товариства. – Нью-Йорк – Мюнхен. – 1993 – 2005; Бюлетень Канадського Інституту Українських Студій. – Періодичне видання Канадського інституту українських студій. – Альберта. – 1990 – 2005; Гомін України (Канада); Українсько – канадський вісник (Канада); Новий шлях (Канада); Нові дні (Канада); Бюлетень української центральної репрезентації в Аргентині (Аргентина); Українське слово (Аргентина); Хлібороб (Бразилія); “Голос України” (Київ – Нью - Йорк – Лондон – Берлін); “Українське слово” (Київ – Нью - Йорк – Лондон); “Національна трибуна” (Нью – Йорк).

Розділ 2. Взаємини канадської та латиноамериканської української діаспори з материковою Україною у сфері зовнішньополітичної діяльності

1. *Словник* іншомовних слів. – К., 1985. – С.269.

2. *Трощинський В., Шевченко А. Українці в світі. Т.15. – К.: Альтернативи, 1999. – С.16.*
3. *Історія української еміграції / За ред. Б. Лановика. – К.: Вища шк., 1997. – С. 15.*
4. *Заставний Ф. Українська діаспора. – Львів: Світ, 1991. – С. 10.*
5. *Советский энциклопедический словарь. – М., 1980. – С. 393.*
6. *Енциклопедія українознавства Т.9. – Париж, Нью-Йорк, 1980. – С. 7.*
7. *Маркусь В. Чому діаспора: спроба ідентифікації поняття // Українська діаспора. – 1992. – Ч.1. – С. 9.*
8. *Там само.*
9. *Трощинський В., Шевченко А. Українці в світі. – С. 41.*
10. *Нельга О. Теорія етносу. – К., 1997. – С.259 – 265.*
11. *Ентоні Д. Сміт. Національна ідентичність. – К., 1994. – С.23.*
12. *Нельга О.Українство як етнопсихологічний феномен // Українська діаспора. – 1993. – Ч.3. – С.13.*
13. *Нельга О. Теорія етносу. – С.265.*
14. *Кіс Т. Проблеми збереження української національної ідентичності // Авангард (Брюссель). – 1969. – №1. – С.61.*
15. *Трощинський В., Шевченко А. Українці в світі. – С. 23.*
16. *Меценат, який не відмовився бути українцем: Петро Яцик у спогадах сучасників. Ст., відгуки та інтерв'ю видат. благодійника й громад. діяча / Ред. – упоряд.: М.Слабошпицький, М.Сорока. – К.: Ярославів Вал. – 2002. – С. 29.*
17. *Макар Ю., Білецький Б., Коцур А., Павко А. Історія України від найдавніших часів до наших днів. – Чернівці, 1998. – С. 291 – 292.*
18. *Борис Вжесневський – канадський депутат // Гомін України (Канада). – 2004.– №28. – 19 липня. – С.4.*
19. *Ціпивник Д. Виступ на пленарному засіданні форуму // Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс, 1998. – С.48.*
20. *Драч І. Україна і світове українство / Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс, 1998. – С. 40 – 41.*
21. *Євтух В., Маркусь В., Трощинський В. Феномен діаспори в дзеркалі науки // Віче. – 1993. – №11. – С.110.*
22. *Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків: до 100-річчя прибуття перших українських переселенців до Канади. – К.: Дніпро, 1990. – С. 106 – 112.*
23. *Там само. – С.147 – 149.*
24. *Дідюк В. Гуманітарна поміч Україні // Гомін України (Канада). – 1994. – 9 берез. – С.3*
25. *Державні нагороди України // Літературна Україна. – 1990. – 21 жовт. – С.1.*
26. *Нас об'єднує любов до України. Вітальне слово-виступ Президента України // Матеріали II Всесвітньому форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс, 1998. – С. 10 – 25.*

27. *Українська преса за межами України // Матеріали науково-теоретичної конференції 25 – 26 квітня 1996 р.: Укл. Сидоренко М. – К., 1996. – 138с.*
28. *Там само. – С. 125 – 130.*
29. *Конституція України. – Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України, 28 червня 1996 р. – К., 1996. – 54 с.*
30. *Про державну програму “Українська діаспора на період до 2000 року” – Зібрання Постанов Уряду України. – К.: Україна, 1996. – № 6. – 15 січ. – 9 лют . – С.194.*
31. *Про Міжвідомчу координаційну раду з питань співробітництва з українською діаспорою. – Зібрання Постанов Уряду України. – К.: Україна, 1996. – №18. – 12 верес. – 5 жовт. – С.521.*
32. *Роз В. Заява молодіжного націоналістичного конгресу з нагоди 10-річного ювілею проголошення незалежності України // Шлях перемоги. – 2001. – 16 –22 серп. – С.1.*
33. *Лозинський А. Сама собою Україна українською не стане: діаспора для держави набагато більше, ніж посольство // День планети. – 1997. – 4 верес. – С.10.*
34. *“Українська діаспора” – Зібрання Постанов Уряду України. К.: Україна, 1996. – № 19. – 17 жовт. – 9 лист. – С.554.*
35. *Нас об'єднує любов до України. Вітальне слово-виступ Президента України // Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс, 1998. – С. 24.*
36. *Л. Кучма застосував вето на Закон “Про правовий статус закордонних українців // Гомін України (Канада). – 2004.– № 2. – 12 січня. – С.1.*
37. *Лозинський А. Україна й діаспора – взаємна допомога і захист // Матеріали III Всесвітнього форуму українців, 18 – 20 серпня 2001 р.: Редкол. М. Дробноход (голова) та ін. – К., 2001. – С. 32 – 39.*
38. *Хроніка міжнародного визнання // Політика і час. – 1992. – №1. – С.9 – 10.*
39. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Дипломатичні відносини Української Народної Республіки. – Ф.3696. – Оп.2. – Арк. 14.*
40. *Лятошинський Б. Виступ на пленарному засіданні форуму // Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс, 1998. – С.92 – 93.*
41. *Лановик Б. та інші. Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – С.17.*
42. *Пащенко В....Стараюся в різні способи допомагати своїй Україні // Україна. – 1994. – №10. – С.11 – 12.*
43. *Слабошпицький М. Не загублена українська людина (55 портретів з української діаспори). – К.: Ярославів Вал, 2004. – С.123.*
44. *Львівський історичний музей. Спогади про політичні переслідування Обуха Л. - Б. – Ф.11. – Оп.17. – Арк. 41.*
45. *Ювілей Ярослави Шафранюк // Гомін України (Канада). – 1995. – Січень – лютий – С.5.*

46. *Новий будинок амбасади України // Гомін України (Канада).* – 1995. – 18 січня . – С.3.
47. *Україна – Бразилія: від декларацій і намірів – до конкретної співпраці // Український форум.* – 2002. – 29 листопада. – С.3.
48. *Рубінець М. У гостях в української громади в Бразилії // Українське слово (Аргентина).* – 1998. – 22 – 23 липня. – С. 5.
49. *Відкриття українського посольства в Аргентині // Бюллетень української центральної репрезентації в Аргентині.* – 1993. – №3. – С.10.
50. *Василик І. Українська громада в Аргентині // Гомін України (Канада).* – 2004. – №21. – 31 травня. – С. 4.
51. *Пащук В. Посольство України в Аргентині вітає українську громаду // Українське слово.* – 1998. – Серпень. – С.1.
52. *Державна програма забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003 – 2006 рр. Ухвалена Кабінетом Міністрів України 15 жовтня 2003 року*
53. *Ялова О. Міжнародний імідж України // Україна дипломатична. Науковий щорічник.* – Випуск 4. – 2004. – С. 630 – 631.
54. *Канада – Україна: співробітництво // Українсько-канадський вісник (Канада).* – 1994. – №45. – Червень. – С. 5.
55. *Канада – Україна: особливе партнерство // Українсько-канадський вісник. (Канада).* – 1994. – №51. – Грудень. – С.2.
56. *Стан українсько-канадських економічних відносин // Українсько-канадський вісник (Канада).* – 1994. – №47. – Серпень. – С.3.
57. *Україна підписала “Оттавську конвенцію” // Українсько-канадський вісник (Канада).* – 1999. – Квітень. – С.5.
58. *Інтерв’ю з надзвичайним та повноважним послом України в Канаді Юрієм Щербаком, Оттава, 24 квітня // Гомін України (Канада).* – 2003. – №21. – 2 червня. – С.8.
59. *Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991 – 2003) / Від. ред. С.Віднянський – К.: Генеза, 2004. – 616 с.*
60. *Нова програма канадсько-українського партнерства // Українсько – канадський вісник (Канада).* – 1994. – № 49. – Жовтень. – С.1 – 2.
61. *Канада – Україна: особливе партнерство // Українсько-канадський вісник. (Канада).* – 1994. – №51. – Грудень. – С.2.
62. *Там само.*
63. *Канада – Україна: співробітництво // Українсько-канадський вісник (Канада).* – 1994. – №45. – Червень. – С. 5.
64. *Канада оголошує нові проекти в сільськогосподарському секторі України // Гомін України (Канада).* – 2003. – №14. – 7 квітня. – С.5.
65. *Там само.*
66. *Троцинський В., Шевченко А. Українці в світі.* – С.72 – 73.
67. *Візит посла України в Канаді В. Хандогія до Саскачевану // Українсько – канадський вісник (Канада).* – 1999. – Квітень. – С.5.

68. *Саскачеван – Україна: успішна співпраця // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1998. – № 91. – Травень. – С.7.*
69. *Візит посла України в Канаді В. Хандогія до Саскачевану // Українсько – канадський вісник (Канада). – 1999. – Квітень. – С.5.*
70. *Івано-Франківщина співпрацюватиме з канадською провінцією Альбертою // Гомін України (Канада). – 2004. – №32. – 30 серпня. – С.2.*
71. *Там само. – С.2.*
72. *Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991 – 2003). – С. 421 – 422.*
73. *Інтерв'ю з надзвичайним та повноважним послом України в Канаді Юрієм Щербаком, Оттава, 24 квітня // Гомін України (Канада). – 2003. – №21. – 2 червня. – С.8.*
74. *Свинарчук Є. Україна і латиноамериканський світ // Україна дипломатична. Науковий щорічник. – Випуск 2. – 2002. – С.432.*
75. *Рубінець М. У гостях в українській громаді в Бразилії // Українське слово (Бразилія). – 1998. – 22 – 23 липня. – С.5.*
76. *Україна – Бразилія: від декларацій і намірів – до конкретної співпраці // Хлібороб (Бразилія). – 2002. – № 335. – Квітень. – С.1.*
77. *Стельмащук Н. Співпраця України з Бразилією // Новий шлях (Канада). – 2002. – 24 січня. – С.2.*
78. *Трощинський В., Шевченко А. Українці в світі. – С.113.*
79. *Рубінець М. У гостях в українській громаді в Бразилії // Українське слово (Бразилія). – 1998. – 22 – 23 липня. – С.5.*
80. *Україна – Бразилія: від декларацій і намірів – до конкретної співпраці // Український форум. – 2002. – № 25 – 26. – 29 листопада. – С.2 – 4.*
81. *Рубінець М. У гостях в українській громаді в Бразилії // Українське слово (Бразилія). – 1998. – 22 – 23 липня. – С.2.*
82. *Україна – Бразилія: від декларацій і намірів – до конкретної співпраці // Хлібороб (Бразилія). – 2002. – № 335. – Квітень. – С.2.*
83. *Україна – Бразилія: від декларацій і намірів – до конкретної співпраці // Український форум. – 2002. – № 25 – 26. – 29 листопада. – С.4.*
84. *Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991 – 2003). – С.460.*
85. *Трощинський В., Шевченко А. Українці в світі. – С. 105.*
86. *Українці в Аргентині: Видання І. [Фотоальбом] / Упоряд. Н. Прибеги. – К.: Мистецтво, 1997. – С.128.*
87. *Ще одна веб-сторінка про Україну // Гомін України (Канада). – 2004. – № 28. – 19 липня. – С.4.*
88. *Василик І. Українська громада в Латинській Америці // Гомін України (Канада). – 2004. – № 28. – 19 липня. – С.4.*
89. *Посольство України в Аргентині // Українське слово (Аргентина). – 2000. – Вересень. – С.1.*
90. *Надзвичайний гість українського Києва в Аргентині // Українське слово (Аргентина). – 2000. – Вересень. – С.1.*

91. *Українсько-парагвайські* домовлення // Гомін України (Канада). – 2004. – № 32 . – 30 серпня. – С.3 – 5.
92. *Маркус В.* Українська західна діаспора на порозі ХХІ-го століття // Українська діаспора. – 1993. – Ч. 3. – С.31.

Розділ 3. Економічна допомога української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвитку незалежної України

1. *Дунаєва Т.* Вся дивіденда до Фонду відродження України – УНС // Свобода (США). – 1993. – Ч.29. – 2 грудня. – С.5 – 6.
2. *Фінансовий звіт* Комітету Канада – Україні за 1993 рік // Гомін України (Канада). – 1994. – Ч.21. – 25 травня. – С. 4.
3. *Лупейко В.* Допомагаймо Україні // Свобода (США). – 1991. – 2 грудня. – С.4 –5.
4. *З праці* Канадського фонду дітям Чорнобиля // Гомін України (Канада). – 1994. – 30 березня. – С. 5.
5. *Медичне обладнання для України* // Новий шлях (Канада). – 2004. – 1 липня. – С.5.
6. *Гуманітарна поміч Україні* // Гомін України (Канада). – 1994. – 9 березня. – С. 4.
7. *Чикаліна С.* Неоціненний дарунок уваги // Українське слово (Аргентина). – 1996. – 27 червня. – С. 11.
8. *Дякуємо за допомогу* // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1999. – № 102. – Квітень. – С. 10.
9. *Москаль Л.* Канада – Куба – Україна // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1997. – Січень. – С. 6.
10. *Москаль Л.* Канада – Куба – Україна // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1997. – Лютий. – С. 7.
11. *Войчишин Ю.* Відзначення 16-тої річниці Чорнобиля в Оттаві // Новий шлях (Канада). – 2003. – Січень. – С. 5.
12. *Відзначення 50-річчя СФУЖО* // Українка у світі (Канада). – 2004. – Ч.2. – С. 27.
13. *Слабоштицький М.* Не загублена українська людина (55 портретів з української діаспори). – К.: Ярославів Вал, 2004. – С.459.
14. *Гуманітарна поміч Україні* // Гомін України (Канада). – 1994. – 30 березня. – С. 3.
15. *Подяка* // Вісник: Квартальник літератури, науки, мистецтва і суспільно-політичного життя. – Нью-Йорк. – 1996. – Ч. 1. – Січень. – С. 8.
16. *Допоможіть збудувати церкву* // Новий шлях (Канада). – 2003. – Травень. – С. 5.
17. *Дунаєва Т.* Вся дивіденда до Фонду відродження України – УНС // Свобода (США). – 1993. – Ч.29. – 2 грудня. – С.6.
18. *Гуманітарна поміч Україні* // Гомін України (Канада). – 1994. – Ч.7. – 16 лютого. – С. 4.
19. *Огляд* допомоги Українських Державницьких Організацій Канади для України // Гомін України (Канада). – 2002. – № 46. – 25 грудня. – С. 4 – 5.

20. *Там само.* – С.5.
21. *Ке В. Перша* світова конференція українських кредитівок. Київ – Львів (9 – 18 вересня 1994 р.) // *Новий шлях* (Канада). – 1994. – 3 грудня. – Ч. 48. – С. 10.
22. *Дигас Р.* Кредитні спілки ще живуть. За канадські долари // *Вісті з України.* – 1997. – № 40. – 16 жовтня. – С. 3.
23. *43-і річні* Загальні збори “Будучності” // *Гомін України* (Канада). – 1994. – 18 травня. – С. 9.
24. *Джюль П. (США).* Взаємозв’язки лікарів-українців світу. Доповідь на пленарному засіданні форуму // *Матеріали II Всесвітнього форуму українців* 21 – 25 серпня 1997 року. – К. : Фенікс – 1998. – С. 206 – 207.
25. *Хілобок-Яковенко О.* Канада – Україна: медичний проект “Освіта” // *Українсько-канадський вісник* (Канада). – 1994. – № 46. – Липень. – С. 7.
26. *Chernobyl’s Children Project* // *CIUS Newsletter* – 1993. – Fall. – P. 21
27. *Хілобок-Яковенко О.* Канада – Україна: медичний проект “Освіта” // *Українсько-канадський вісник* (Канада). – 1994. – № 46. – Липень. – С. 7.
28. *Гуманітарна* допомога з Канади // *Українсько-канадський вісник* (Канада). – 1994. – № 47. – Серпень. – С. 2.
29. *Приятелі* дітей: Огляд діяльності // *Нові Дні* (Канада). – 1994. – № 527 – 528. – Лютий – березень. – С. 45.
30. *Бондарук Л.* Їх звать – “Приятелі дітей” // *Шлях перемоги.* – 2003. – 24 квітня – 7 травня. – С. 9.
31. *Діаспора* Канади // *Українсько-канадський вісник* (Канада). – 1998. – № 88. – Лютий. – С. 5.
32. *Зорич Я.* Гуманітарна допомога “Приятелів дітей” // *Новий шлях* (Канада). – 1994. – 10 грудня. – С. 12.
33. *Вжесневська Р.* Доповідь на пленарному засіданні форуму // *Матеріали II Всесвітнього форуму українців* 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс, 1998. – С. 344 – 345.
34. *“Приятелі дітей”* відкрили школярам красу Карпат і цінність добра // *Новий шлях* (Канада). – 2002. – 6 червня. – С. 3.
35. *Вжесневська Р.* Огляд діяльності “Приятелів дітей” // *Новий шлях* (Канада). – 2004. – 8 січня. – С. 11.
36. *Бондарук Л.* Їх звать – “Приятелі дітей” // *Шлях перемоги.* – 2003. – 24 квітня – 7 травня. – С. 9.
37. *Бай О.* “Приятелі дітей” – сиротам // *Урядовий кур’єр.* – 2000. – 30 серпня. – С. 11.
38. *Вжесневська Р.* Доповідь на пленарному засіданні форуму. – С. 345.
39. *Бочка М.* Хто ж був першим меценатом НОК України? // *Вісті з України.* – 1995. – № 24. – 29 червня. – С. 16.
40. *На олімпійських* хвилях: Довідник. – Нью-Йорк, Нью-Джерсі, 1998. – С. 120
41. *Безпалько П.* Шахісти української діаспори. – К.: Задруга, 1999. – С.167.
42. *Шанта Л.* В єдності сила народу // *Новий шлях* (Канада). – 2002. – 17 жовтня. – С. 9.
43. *Посол* України у США Юрій Щербак привітав учасників і провід спортової школи “Ч.Січі” // *Наш спорт* (США). – 1998. – Ч. 34. – Січень. – С. 3.

44. *Габа С. Я* – добрий українець! // Урядовий кур'єр. – 1999. – 22 вересня. – № 177. – С. 16.
45. *Фірма “Міст”* в Торонто // Гомін України (Канада). – 1995. – Ч. 1 – 5 січня. – С. 5 – 6.
46. *Там само.* – С.6.
47. *Львівський історичний музей. Рукописи Івасиківа М. (Спогади).* – Ф. 12. – Оп. 18. – Арк. 1 – 70.
48. *Львівський історичний музей. Спогади про політичні переслідування Обуха Л. - Б.* – Ф. 11. – Оп. 17. – Арк 8.
49. *Там само.* – Арк. 15.
50. *Там само.* – Арк. 17.
51. *Там само.* – Арк.19.
52. *Там само.* – Арк. 21.
53. *Архів інституту народознавства НАН України (к.і.н. Сапеляк) Ф.1.* – Оп. 2. – Од. 3б. 459. – Арк. 540.
54. *Там само.*
55. *Там само.* – Арк. 542.
56. *Там само.* – Арк. 501.
57. *Стахнів М. Благородна пожертва // Свобода (США).* – 1993. – Ч. 113. – 16 червня. – С. 7.
58. *Дідюк В. Княжий дар подружжя Яворських // Гомін України (Канада).* – 1998. – 26 жовтня. – С. 6.
59. *Шаповал Т. Лист-подяка // Українсько-канадський вісник (Канада).* – 1998. – № 96. – Жовтень. – С. 7.
60. *Виховна сесія СКВОР // Рідна школа (США).* – 1994. – № 1 (107). – С. 23.
61. *Мартинюк А. Курси українознавства – засіб національно-патріотичного виховання // Свобода (США).* – 2000. – 21 січня. – С. 5.
62. *На службі українській двомовній освіті // КІУС.* – Річний огляд: Ювілейний випуск. – 2001. – С. 23.
63. *Буйняк В. Українська мова в школах Саскачевана // Західноканадський збірник.* – Ч. 3. Упоряд. Яр Славутич. – Едмонтон, 1998. – С. 33.
64. *Гурин І. Досліди з педагогіки // Рідна школа (США).* – 1999. – № 124. – С.14.
65. *З листів з України // Рідна школа (США).* – 1999. – № 122. – С. 32.
66. *Із листів з України // Рідна школа (США).* – 2000.– № 126. – С. 31.
67. *З листів з України // Рідна школа (США).* – 1999. – № 124. – С. 33.
68. *З листів з України // Рідна школа (США).* – 2000. – № 126. – С. 31.
69. *“Книги із Торонто” ... і Володимир Кашицький // Народна газета.* – 2000. – 15 червня – 21 червня. – С. 8.
70. *Животовський В. Лист подяки // Новий шлях (Канада).* – 2002. – 14 березня. – С. 4.
71. *25-річчя Суспільної служби українців Монреалю. 1970 – 1995.* – Монреаль, Квебек, Канада. – С. 28 – 29.
72. *І подарунки, і презентація // Народна газета.* – 2000.– 1 – 7 червня. – С. 5.
73. *Лист подяки заслужив // Українсько-канадський вісник (Канада).* – 1998. – № 91. – Травень. – С. 11.

74. *Кот С.* Допомога українському шкільництву у Криму // Українське слово. – 2000. – Ч. 20. – 18 – 24 травня. – С. 16.
75. *Вони зичать добра Україні* // Гомін України (Канада). – 2003. – 24 лютого. – С. 5.
76. *Щербак Ю.* Подяка за добрі справи // Новий шлях (Канада). – 2002. – 25 квітня. – С. 11.
77. *Палій Л.* Цілоденна українська школа у Грузії // Новий шлях (Канада). – 2003. – 27 березня. – С. 5.
78. *Палій Л.* Подяка від дирекції української школи у Грузії // Новий шлях (Канада). – 2004. – 6 травня. – С. 9.
79. *The Volodymyr and Daria Kubijovyc Endowment Fund* // CIUS Newsletter. – 1992. – Fall. – P. 2 – 3.
80. *Сприяння українським студіям на лівобережній Україні* // КІУС. – Ювілейний випуск. – 2001. – С. 30 – 41.
81. *The Petro Jacyk Educational Foundation* // CIUS Newsletter. – 1992. – Fall. – P. 34.
82. *The Petro Jacyk Educational Foundation* // CIUS Newsletter. – 1993. – Fall. – P. 30.
83. *Сприяння українським студіям на лівобережній Україні* // КІУС. – Ювілейний випуск. – 2001. – С. 34.
84. *Там само.* – С. 41.
85. *The Marusia and Michael Dorosh Endowment Fund Master's Fellowship* // CIUS Newsletter. – 1992. – Fall. – P. 4.
86. *The Petro and Ivanna Stelmakh Endowment Fund* // CIUS Newsletter. – 1992. – Fall. – P. 8.
87. *Вручення стипендій ім. Стельмахів в Інституті історичних досліджень у Львові* // Бюлетень КІУС. – 1995. – Осінь. – С. 28.
88. *Fund renamed* // CIUS. – 1998. – Annual Review. – P. 33.
89. *Вічні фонди* // КІУС. – 1999. – Річний огляд. – С. 47.
90. *Вічні фонди* // КІУС. – 2001. – Річний огляд: Ювілейний випуск. – С. 43.
91. *Neporany Reserch and Teashing Fellowship* // CIUS Newsletter. – 1992. – Fall. – P. 26.
92. *Neporany Research and Teaching Fellowship* // CIUS Newsletter. – 1993. – Fall. – P. 20.
93. *Institute sponsors symposium on Ukraine's strategic position* // CIUS. – 1998. – Annual Review. – P. 23.
94. *Палій Л.* Парламентська програма “Канада – Україна” // Новий шлях (Канада). – 2003. – 25 вересня. – С. 10.
95. *Навчаємо українців* // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1998. – № 95. – Вересень. – С. 5.
96. *Стипендії для студентів в Україні* // Новий шлях (Канада). – 1995. – Ч. 19. – 13 травня. – С. 13.
97. *Волинка Т.* Канадські стипендії львівським студентам // Новий шлях (Канада). – 2002. – 10 жовтня. – С. 10.
98. *Слабошпицький М.* Не загублена українська людина (55 портретів з української діаспори). – С. 27 – 28.

99. *Павлів О.* Стипендії ім. Меланії Ковалюк для українських студентів (вчинок – гідний наслідування) // Гомін України (Канада). – 2002. – 18 липня. – С. 8.
100. *Макар Ю., Макар Л.* З Україною в серці. – Чернівці: Букрек, 2003. – С. 21 – 23.
101. *Слабошпицький М.* Не загублена українська людина (55 портретів з української діаспори). – С. 73.
102. *Там само.* – С. 171.
103. *Пундій П.* До 80-ліття д-ра Марії Фішер-Слиж // Новий шлях (Канада). – 2003. – 6 лютого. – С. 12.
104. *Домонтович В.* Дівчина з ведмедиком (Роман). Болотяна лукроза (Оповід. та нариси). – К.: Критика. – 2000. – 415 с.
105. *Слабошпицький М.* Не загублена українська людина. – С. 116 – 117.
106. *Слабошпицький М.* Українець, який відмовився бути бідним. – К.: Рада, 1994. – С. 23 – 24.
107. *Меценат, який не відмовився бути українцем: Петро Яцик у спогадах сучасників.* Ст., відгуки та інтерв'ю видат. благодійника й громад. діяча / Ред. – упоряд.: М.Слабошпицький, М.Сорока. – К.: Ярославів Вал. – 2002. – С. 73
108. *Там само.* – С. 27.
109. *Загорій В.* та інші. Найбільше багатство людини – те, що вона віддала іншим // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 203. – 3 листопада. – С. 8.
110. *Меценат, який не відмовився бути українцем: Петро Яцик у спогадах сучасників.* – С. 171.
111. *Короненко С., Загорій В.* Економіка починається з патріотизму, який неможливий без знання рідної мови // Українське слово. – 2000. – 26 жовтня – 1 листопада. – С. 5.
112. *Короненко С.* Може мрія Петра Яцика стане й нашою? // Літературна Україна. – 2001. – 18 січня. – С. 4.
113. *Вшанування переможців* // Урядовий кур'єр. – 2001. – 25 травня. – С. 2.
114. *Загорій В., Слабошпицький М.* Виховаймо народ з національними переконаннями // Народна газета. – 2001. – 26 квітня – 2 травня. – С.4.
115. *Кучма Л.* Українська держава – це наша велика єднальна сила // Матеріали III Всесвітнього форуму українців, 18-20 серпня 2001 р.: Редкол. М.Дробноход (голова) та ін. – К., 2001. – С. 12 – 26.
116. *Меценат, який не відмовився бути українцем: Петро Яцик у спогадах сучасників.* – С. 11.
117. *Стипендія в ознаменування сторіччя* // Бюлетень КІУС. – 1992. – Осінь. – С. 21.
118. *До Альбертського університету завітали вісім українських стипендіатів Програми технічної допомоги канадського уряду* // Бюлетень КІУС. – 1995. – Осінь. – С. 19.
119. *Підтримка “Натураліста”* // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1998. – № 88. – Лютий. – С. 5.
120. *Горбач І.* Микола Ворон та бібліотека в Калгарі // Самостійна Україна. – 1999. – Ч.1474. – Жовтень – Грудень. – С. 57 – 59.
121. *Дегтяренко Л., Супрунюк О.* Огляд джерельної бази видань діячів української діаспори з фонду відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки

- України ім. В.І.Вернадського // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України”, Національний університет “Києво-Могилянська академія”. 28 січня 2004 р.; Укл. Казакова Н., Мастіпан О. – К., 2004. – С. 31.
122. *Поточний архів* Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського (Далі – НБУ ім. В. Вернадського). Реєстри надходжень діаспорної літератури за 1999 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1 – 25.
123. *Супрунюк О.* Бібліотека Українського народного Дому в Торонто – один із найцінніших дарів діаспори в НБУ ім. В.Вернадського // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України”, Національний університет “Києво-Могилянська академія”. 28 січня 2004 р.; Укл. Казакова Н., Мастіпан О. – К., 2004. – С.42.
124. *НБУ ім. В.Вернадського.* Реєстри надходжень діаспорної літератури за 1992 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1– 45.
125. *Там само.* – Арк. 29.
126. *НБУ ім. В. Вернадського.* Реєстри надходжень діаспорної літератури за 1997 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1 – 29.
127. *Там само.* – Арк. 24.
128. *Там само.* – Арк. 25.
129. *НБУ ім. В.Вернадського.* Реєстри надходжень діаспорної літератури за 1998 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк.1 – 37.
130. *Там само.* – Арк. 25.
131. *Покальчук Ю.* Творення Української Національної бібліотеки в Києві // Українська Думка. – 1992. – 20 лютого. – С.3.
132. *НБУ ім. В.Вернадського.* Зведений реєстр діаспорної літератури від 21 січня 2004 р. – Ф. 1175. – Оп. 4. – Арк. 1– 327.
133. *Максимова Є.* Історія формування фондів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (1940 – 2000рр.) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. – Львів. – 2002. – Вип. 9/10. – С. 111.
134. *Архів* Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаника Національної академії наук України (далі – ЛНБ ім. В. Стефаника). – 1993. – Канцелярія. Листування з міжнародних питань. – Папка 1. – С. 1 – 2.
135. *Максимова Є.* Історія формування фондів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (1940 – 2000 рр.) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаника. – Львів. – 2002. – Вип. 9/10. – С. 112.
136. *ЛНБ ім. В.Стефаника.* Відділ комплектування. Інвентарна книга № 128. Книга сумарного обліку 2. – № 380. – С. 121 – 215.
137. *ЛНБ ім. В.Стефаника.* Архів відділу комплектування. Листування з питань комплектування іноземної літератури. – 1995.
138. *Бібліотека* ім. Олега Ольжича. Реєстри комплектів газет і журналів 20–30-х років. – Ф. 178. – Оп. 3. – Арк. 1– 159.
139. *Баглей Б.* Створено нову бібліотеку ім. Олега Ольжича // Українське слово. – 1994. – 21 січня. – С. 6.

140. *Бібліотека* ім. Олега Ольжича. Меценати української діаспори. – Ф. 178. – Оп. 3. – Арк. 1–346.
141. *Погребняк В.* Бібліотека діаспори // Пам'ятки України. – 1991. – № 92. – Грудень. – С. 50.
142. *Київська* бібліотека Інституту досліджень діаспори. – Інвентарна книга № 2. – С. 1 – 250.
143. *Київська* бібліотека Інституту досліджень діаспори. – Інвентарна книга № 3. – С. 1 – 47.
144. *Засць В.* Ресурси надійної дружби // Культура і життя. – 2000. – № 4. – 2 грудня. – С. 4.
145. *Канадсько-український* центр у Києві // Українсько-канадський вісник (Канада). – 2000. – № 120. – Грудень. – С. 16.
146. *Цвик Г.* “Врожайне” літо діаспорної бібліотеки // За вільну Україну. – 1996. – 13 серпня. – С. 3.
147. *Чавага К.* Духовні скарби діаспори // Шлях перемоги. – 1996. – 18 серпня. – С. 2.
148. *Рудик Л.* Бібліотека літератури української діаспори // Пост-Поступ. – 1993. – № 24. – 6 – 12 липня. – С. 3.
149. *Наукова* бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка (Далі – НБЛНУ ім. І.Франка). – Акт прийому – передачі № 633. – 1992. – Вересень. – С. 1 – 3.
150. *НБЛНУ* ім. І. Франка. – Акт прийому – передачі № 641. – 1992. – Жовтень. – С. 1 – 4.
151. *НБЛНУ* ім. І. Франка. – Акт прийому – передачі № 1127. – 1996. – Листопад. – С. 1 – 2.
152. *НБЛНУ* ім. І. Франка. – Акт прийому – передачі № 1215 – 1370. – 1998. – Листопад – Грудень. – С. 7 – 9.
153. *Гладилевич А.* До Львова прибув з Канади рідкісний примірник “Енеїди” Івана Котляревського // Гомін України (Канада). – 2004. – 19 липня. – С. 9.
154. *Ярошенко Т.* Колекції діячів української діаспори у фондах наукової бібліотеки Національного університету “Києво-Могилянська Академія” // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України”. – К.: НаУКМА. – 2004. – С. 15.
155. *Циганенко О.* Фонди особового походження діячів української діаспори в науковому архіві наукової бібліотеки НаУКМА // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України” – К.: НаУКМА. – 2004. – С. 79 – 80.
156. *Каталог* бібліотеки Ярослава Головача: Анотов. каталог // Вступ. ст. та наук. ред. П.Вакулюка, авт. життєпису – З. Головач; Уклад.: О. Архипська, Н. Казакова; Відп. ред. Т. Ярошенко. – К.: Видавн.дім “КМ Academia”, 2001. – 78 с.
157. *Казакова Н.* Книжкова виставка Олега Зуєвського // Слово і час. – 2002. – № 5. – С. 94.

158. *Бекішева О.* Поєднання непеєднуваного – екзотики та українськості – у літературних творах з колекції Віри Вовк // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України” – К.: НаУКМА. – 2004. – С. 90.
159. *Науковий архів* Наукової бібліотеки Національного університету “Києво-Могилянська Академія” (далі – НаУКМА). – 2004. – Книга нових надходжень. № 130. – С.54.
160. *Науковий архів* Наукової бібліотеки НаУКМА. – 2005. – Книга нових надходжень № 132. – С.60.
161. *Звернення* Світової Наукової Ради СКУ до українських установ і українських видавництв в діаспорі // Бюлетень Світового Конгресу Українців. – 2003/2004. – № 1. – Зима. – С. 12 – 13.
162. *Атаманенко А.* Колекція Українського Історичного Товариства в Інституті досліджень української діаспори при Національному університеті “Острозька академія” // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України”. – К.: НаУКМА. – 2004. – С. 45 – 46.
163. *Гайдамашко А.* Книги КІУС передано до Інституту досліджень української діаспори // Гомін України (Канада). – 2004. – 11 квітня. – С. 20.
164. *Слабошницький М.* Не загублена українська людина. – С. 98.
165. *Пригорницький Ю.* Торонто – Східній Україні // Літературна Україна. – 1994. – № 2. – 13 січня. – С. 1.
166. *Торонто – Східній Україні* // Новий шлях (Канада). – 1994. – Ч. 50. – 17 грудня . – С. 8 – 9.
167. *Башун О.* Фандрейзинг або мистецтво збирання коштів / Донец. ОУНБ; Ред. Ю.Лебедева. – Донецьк. – 1998. – С. 79.
168. *Довідкова бібліотека* Тернопільського обласного архіву. – Реєстраційна книга поступлення літератури № 3.
169. *Довідкова бібліотека* Тернопільського обласного архіву. – Реєстраційна книга поступлення літератури № 4.
170. *Обласна універсальна наукова бібліотека м. Тернополя.* – Реєстраційна книга поступлення літератури № 5. – С. 1 – 190.
171. *Гаврилишин Н.* Для сільської бібліотеки // Гомін України (Канада). – 1999. – 26 квітня. – С. 13.
172. *Онисько Г.* Приклад для наслідування // Гомін України (Канада). – 1994. – 23 лютого. – С. 8.
173. *Фундація розвитку науки в Україні* // Бюлетень КІУСу. – 1995. – Осінь. – С. 6.
174. *Базелюк М.* Я свого життя не змарнував // Гомін України (Канада). – 1995. – 30 березня. – С. 4.
175. *Макар Ю., Макар Л.* З Україною в серці. – С.60.
176. *Там само.* – С.20.
177. *Слабошницький М.* Не загублена українська людина. – С. 123.
178. *ЛНБ ім. В.Стефаника.* Відділ комплектування. Книга сумарного обліку № 105 . Подарунки М. Бігуса. – С. 30.
179. *Слабошницький М.* Не загублена українська людина. – С. 23.

180. *Меценат*, який не відмовився бути українцем: Петро Яцик у спогадах сучасників. – С. 181 – 182.
181. *Слабошпицький М.* Не загублена українська людина. – С. 39.

**Розділ 4. Участь української діаспори Канади
та країн Латинської Америки в розвитку загальнонаціональної науки,
літератури, мистецтва**

1. *Енциклопедія українознавства: В 10т.* – Париж – Нью-Йорк, 1955 – 1989.
2. *Енциклопедія української діаспори: В 7 т.* – Вид. 1–е. – К., 1995.
3. *Американський том ЕУД // Свобода (США).* – 1999. – 15 жовтня. – С. 7.
4. *Енциклопедія українознавства Т.9.* – Париж, Нью-Йорк, 1980. – С. 7
5. *Українське зарубіжжя: Бібліографічний покажчик / Ін-т досліджень діаспори.* – К., 2002. – 284 с.
6. *Закордонне українство (Інформ. каталог) / Ін-т досліджень діаспори.* – К.: Стилос, 2001. – 280 с.
7. *Українські організації в країнах Заходу: Інформаційний каталог / Ін-т досліджень діаспори.* – К.: ПЦ “Фоліант”, 2004. – 104 с.
8. *Слово проф. Я. Рудницького, останнього президента УММАН / У кн.: Західноканадський збірник. Під редакцією Яра Славутича.* – Едмонтон, 1999. – Т. 4. – С.209.
9. *Цикл “Лекції послів”. Нова програма Кафедри українських студій Оттавського університету // Українські вісті.* – 2001. – 4 – 17 квітня. – С. 7.
10. *Катедра Гуцуляків – унікальна // Вісник: Квартальник літератури, науки, мистецтва і суспільно-політичного життя.* – Нью-Йорк, 1994. – Ч.2. – С. 137.
11. *Медвідський Б.* Катедра української культури та етнографії ім. Гуцуляків при Альбертському університеті // *Українська діаспора.* – К.: Інститут соціології НАН України, 1997. – № 10. – С. 154 – 155.
12. *Унікальний архів народної культури // Вісник: Квартальник літератури, науки, мистецтва і суспільно-політичного життя.* – Нью-Йорк, 1996. – Ч.1. – С. 59.
13. *Виступ президента Альбертського університету Родерика Фрейзера // КІУС. –Святкування 20-річчя.* – 1996. – С. 1.
14. *Внесок у майбутнє українських студій // КІУС.* – Ювілейний випуск. – 2001. – С. 4 – 13.
15. *Encyclopedia of Ukraine. Vol. 1 – 5.* Edited by W. Kubiyovich – Toronto, Buffalo, London. – 1985 – 1993.
16. *Енциклопедія. Важлива віха в історії КІУСу // Бюлетень КІУСу. Ювілейний випуск.* – Альбертський університет. – 1996. – Жовтень. – С. 24 – 25.
17. *In memoriam Данило Гусар Струк // КІУС.* – Річний огляд. – Альбертський університет. – 1999. – С. 3 – 4.
18. *Когут З.* КІУС у добу незалежної України / У кн.: Західноканадський збірник. Під редакцією Яра Славутича. – Едмонтон. – 1999. – Т 3. – С. 92.
19. *Reviewers praise Hrushevsky volume one translation // CIUS.* – 1998. – Annual Review. – P. 7 – 9.
20. *Ukrainian Review.* – 1997. – Т. 44. – Ч. 4. – Зима. – С. 86 – 87.

21. *Вийшов з друку сьомий том “Історії України – Руси” // КІУС. – Річний огляд. – 1999. – С. 15 – 17.*
22. *Сьомий том англійського перекладу “Історії України – Руси” // Український форум. – 2000. – 21 – 28 лютого. – С. 3.*
23. *Хом’як Р. Презентація “Історії” Грушевського у Вашингтоні стала політичною подією // Свобода (США). – 2000. – 28 квітня. – С. 4.*
24. *VIII том “Історії України – Руси” М. Грушевського англійською мовою // Новий шлях (Канада). – 2002. – 26 вересня. – С. 8.*
25. *Восьмий том “Історії України – Руси” Михайла Грушевського // Гомін України (Канада). – 2003. – № 1 (3019). – 7 січня. – С. 20.*
26. *Когут З. З пошаною до минулого і з поглядом у майбутнє // КІУС. – Річний огляд . – Альбертський університет. – 1999. – С. 1 – 2.*
27. *Українознавство в світі. КІУС робить значний внесок в Україні та Східній Європі // Бюлетень КІУСу. Ювілейний випуск. – Альбертський університет. – 1996. – Жовтень. – С. 18.*
28. *University of Alberta and University of Lviv Renew Exchange Agreement // CIUS. – Newsletter. – 1992. – Fall. – P. 24*
29. *Директор Львівського інституту історичних досліджень відвідує Торонто // Бюлетень КІУСу. – Альбертський університет. – 1995. – Осінь. – С. 28 – 29.*
30. *Програма ім. Ковальських. Презентація в канадському посольстві в Україні // КІУС. – Річний огляд. – Альбертський університет. – 1999. – С. 10 – 12.*
31. *Сприяння українським студіям на Лівобережній Україні // КІУС. – Ювілейний випуск. – 2001. – С. 30 – 31.*
32. *Співпраця з Дніпропетровським університетом // Бюлетень КІУСу. – 1992. – Осінь. – С. 31.*
33. *Центр ім. Петра Яцика розширює співпрацю з Україною // КІУС. – Річний огляд . – 1999. – С. 18 – 19.*
34. *Канадсько-український проект законодавчої співпраці // КІУС. – Річний огляд. – 1997. – С. 10.*
35. *Парламентська співпраця. Сприяння демократизації України // Бюлетень КІУСу . – Ювілейний випуск. – 1996. – Жовтень. – С. 20.*
36. *Результати першої стадії проекту перевершили всі сподівання // КІУС. – Річний огляд. – 1999. – С. 22 – 24.*
37. *Міжпарламентська співпраця України і Канади // КІУС. – Ювілейний випуск. – Альбертський університет. – 2001. – С. 36.*
38. *Мазенцев В. Дослідження гетьманської столиці українськими та канадськими археологами // Новий шлях (Канада). – 2002. – 18 квітня. – С. 11.*
39. *Будяков В. Українська діаспора в Латинській Америці // Політика і час. – 1994. – № 6. – С. 70.*
40. *Наука в діаспорі і про діаспору // Українська діаспора. – 1992. – № 1. – С. 125.*
41. *Архів Інституту народознавства НАН України (к.і.н. Оксани Сапеляк). – Ф.1. – Оп. 2. – Од.зб. 459. – Арк 543.*
42. *Там само. – Арк. 545.*
43. *Дністровий В. Діаспора на службі України // Визвольний шлях. – 1996. – Ч. 9. – С . 5.*

44. *Винар Л.* Український історик: 40 років служіння науці, 1963 – 2003 // Український історик: 1963 – 2003 (замітки засновника журналу). Статті і матеріали. Ред. А.Атаманенко. – Нью-Йорк – Острог. – 2003. – С. 27.
45. *Мацьків Т.* Рефлексії до 35-ліття журналу “Український історик” // Визвольний шлях. – 1998. – Ч. 5. – С. 3 – 4.
46. *Макар Ю.* Українське історичне товариство: від минулого до майбутнього // В кн. Л. Винар. Українське історичне товариство 1965 – 2000. Статті і матеріали. – Чернівці. – 2000. – С. 14 – 15.
47. *Мацьків Т.* Рефлексії до 35-ліття журналу “Український історик” // Визвольний шлях. – 1998. – Ч. 5. – С. 3.
48. *Винар Л.* Українське історичне товариство з перспективи 35 років (1965 – 2000) (Доповідь на Міжнародному конгресі українських істориків. Чернівецький державний університет. 16 травня 2000 р.) // Український історичний журнал. – 2001. – № 1. – С. 6 – 15.
49. *Нові ювілейні видання НТШ в Канаді* // Вісник НТШ. – 1999. – Ч. 22. – С. 27.
50. *Марунчак М.* Історія українців Канади. Т. 1,2. – Вінніпег, 1968, 1974.
51. *Москаль Л.* Перспективні зв’язки Прикарпатського університету і КТУРД // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1993. – № 38. – Листопад. – С. 7.
52. *Тимошик М.* Місійна роль українського друкованого слова. До ствердження українського духу в Канаді “Українським голосом” // Український голос (Канада). – 2000. – 13 листопада. – С. 5.
53. *Запаско Я.* Спільне українсько-канадське видання // Літературна Україна. – 2001. – 29 березня. – С. 18.
54. *Pavliuc N., Robciuc Ukrainiab Dialects in Romania (Dialectal texts).* – Edmonton – L’viv – New York – Toronto, 2003. – 784 p.
55. *Джюль П.* Взаємозв’язки лікарів-українців світу // Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 р. – К.: Фенікс, 1998. – С. 206 – 207.
56. *Криштальська О.* Українське слово в Аргентині // Літературна Україна. – 2000. – № 24. – 29 червня. – С.3 – 4.
57. *Там само.* – С. 4.
58. *Вовк В.* Проза. – К.: Родовід, 2001. – 445 с.
59. *Вовк В.* Поезії. – К.: Родовід, 2000. – 421 с.
60. *Вовк В.* Проза. – С. 8.
61. *Вовк В.* Театр. – К.: Родовід, 2002. – 447 с.
62. *Хрестоматійний Богдан Бойчук живе з “Тією Самою” Алісою: Інтерв’ю взяв Г. Пилипенко* // Книжник – ревію. – 2004. – 11 люте. – С.11
63. *Онишкевич Л.* (Без назви) // Нотатки з мистецтва. – 1968. – Ч.8. – С.17 – 24.
64. *Вовк В.* Завдання української еміграції // Наше життя. – 1980. – №7 – 8. – С.4.
65. *Демиденко Ю.* Повідомлення для ЗМІ // Хлібороб (Бразилія). – 2004. – № 360. – Травень. – С.3.
66. *Друга книжка Лесі Бризгун – Шанти в Україні: Рецензія* // Народна газета. – 2000. – №32. – С.5.
67. *Коваленко Л.* Приклад нескореності (до 90 – річчя українсько – канадської письменниці Ірени Книш) // Українське слово. – 1999. – Ч.38. – 23 вересня. – С.9 – 10.

68. *Там само.* – С.10.
69. *Славутич Я.* Вшанування жертв голодомору 1932 – 1933 років / У кн.: Західно-канадський збірник. Під редакцією Яра Славутича. – Едмонтон, 1998. – Т.3. – С. 260.
70. *Іванченко М.* Співець національної ідеї (Над п'ятитомником Яра Славутича) / У кн.: Західноканадський збірник Під редакцією Яра Славутича. – Едмонтон, 1998. – Т.3. – С.247.
71. *Красноштан Ю.* Яр Славутич – почесний професор університету в Україні // У кн.: Західноканадський збірник. Під редакцією Яра Славутича. – Едмонтон, 1998. – Т. 3. – С.229.
72. *Вручення* відзнаки Президента України професорові Ярові Славутичу. Слово подяки / У кн.: Західноканадський збірник. Під редакцією Яра Славутича. – Едмонтон, 1998. – Т.3. – С. 226 – 228.
73. *Горlach С.* Перша ніч. Повість. – К.: Ярославів Вал, 2003. – 143 с.
74. *Таран Л.* Щасливе життя Степана Горlача // Українська культура. – 2000. – Ч. 11 – 12. – С.6.
75. *Матейко Р.* Активна поборниця української національної ідеї. Літературна творчість та громадська діяльність канадсько - української письменниці Ліди Палій // Збірник наукових праць науково - дослідного інституту українознавства. – К.: Міленіум, 2004. – Т. 3. – С. 384 – 385.
76. *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег. 1986 . – С. 490 – 491.
77. *Лауреати* премії імені Павла Тичини // Літературна Україна. – 1995. – 2 лютого. – С.5.
78. *Качалова Т.* Сім літературних вечорів відомої української письменниці з Торонто Ліди Палій відбулися в Україні // Вісті з України. – 1997. – 16 жовтня. – С.12.
79. *Zakudalsky O.* Poet and literary activist receives jubilee medal // The Ukrainian weekly . – 2003. – 2 Febr.
80. *Матейко Р.* Чарівниця слова і барв (Доля Ліди Палій) / В кн.: Андрій Палій – будівничий та керманіч “Маслосоюзу”. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – С. 26.
81. *Скульптура* Петра Капшученка. “Експоцентр України”. – К., 2000. – С.5 – 6.
82. *Там само.* – С. 6.
83. *Лановик Б.* та інші. Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – С. 215.
84. *Тудорковецька Я.* Доповнення до документального фільму “ Микола Бідняк” // Новий шлях (Канада). – 2004. – 15 квітня. – С.12
85. *Шедеври* Миколи Бідняка // Шлях перемоги. – 2000. – 6 грудня. – С.3
86. *Лопата П.* Ювілей Галини Новаківської // Новий шлях (Канада). – 17 квітня. – С. 10
87. *Даревич Д.* Слово на відкритті виставки Галини Новаківської // Гомін України (Канада). – 2004. – № 16. – 26 квітня. – С.9.
88. *Майстер* і його сад // Український форум. – 2004. – 30 квітня – С.8
89. *Бойко О.* Один день у Римі // Український форум. – 2002. – 29 листопада. – С.14.

90. *Повернення*. Каталог виставки творів з колекції Ярослави та Михайла Шафранюків. – Канада, 1994. – С.3.
91. *Поточний архів музею культурної спадщини м. Києва*. Культурно – мистецькі цінності – Ф. 1215. – Оп. 25. – Арк. 1 – 225.
92. *Національний художній музей України м. Києва*. Мистецькі твори діаспори. – Ф. 1175. – Оп. 13. – Арк. 1 – 45.
93. *Центральний державний архів – музей літератури і мистецтва України (далі ЦДАМЛМ України)*. Справа видавця, перекладача, українця за походженням І.І. Огієнка. – Ф. 1294. – Оп. 17. – Арк. 1 – 115.
94. *ЦДАМЛМ України*. Справа композитора І. Веселовського – Ф. 1356. – Оп. 13. – Арк. 1 – 53.
95. *ЦДАМЛМ України*. Справа письменника Г. Сірика. – Ф. 1357. – Оп. 15. – Арк. 1 – 62.
96. *ЦДАМЛМ України*. Справа письменниці, перекладача В. Вовк (Селянської). – Ф. 1212. – Оп. 19. – Арк. 1 – 185.
97. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 55314 до № 55794. – Дарчий лист від 01.08.1991. Акт прийому № 31 від 01.08.1991. – С.68.
98. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 55314 до № 55794. – Дарчий лист від 25.03.1992. Акт прийому № 23 від 27.05.1992. – С.72.
99. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 55314 до № 55794. Акт прийому № 5 від 25.01.1993. – С.30.
100. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 55314 до № 55794. – Дарчий лист від 10.04.1993. Акт прийому № 17 від 12.05.1995. – С.115
101. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 55795 до № 56279. – Дарчий лист від 18.07.1991. Акт прийому № 16 від 12.05.1993. – С.50.
102. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 56280 до № 56618. – Дарчий лист від 03.06.1994. Акт прийому № 11 від 03.06.1994. – С.63.
103. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 56280 до № 56618. – Дарчий лист від 03.06.1994. Акт прийому № 11 від 03.06.1994. – С.64.
104. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 56280 до № 56618. – Дарчий лист від 03.06.1994. Акт прийому № 11 від 03.06.1994. – С.65.
105. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 562619 до № 57085. – Дарчий лист від 25.10.1994. Акт прийому № 30 від 06.12.1994. – С.115.
106. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 56280 до № 56618. – Дар П. Скрипника. Акт прийому № 19 від 11.07.1994. – С.90.
107. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 58198 до № 58551. – Дарчий лист від 06.08.1997. Акт прийому № 30 від 19.09.1997. – С.215.
108. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 58198 до № 58551. – Дарчий лист від М. Бідняка. Акт прийому № 17 від 30.06.1999. – С.101.
109. *Національний музей у Львові*. Головна книга надходжень від № 58552 до № 58834. – Дарчий лист від травня 1999. Акт прийому № 13 від 30.06.1999. – С.121.
110. *Львівський історичний музей*. Акт прийому – передачі № 175. – 1999. – 10 вересня. – С. 1 – 9.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Джерела

1. Рішення законодавчих та виконавчих органів влади України

- 1.1. *Акт* проголошення незалежності України. 24 серпня 1991 р. // *Голос України*. – 1991. – 25 серпня.
- 1.2. *Державна* програма забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003 – 2006 рр. Ухвалена Кабінетом Міністрів України 15 жовтня 2003 р.
- 1.3. *Державна* програма: Повернуті імена. – К.: Талант, 1996. – 27 с.
- 1.4. *Декларація* прав національних меншин України 1 листопада 1991 р. // *Державотворчий процес в Україні 1985 – 1999 рр.* – К.: Ексоб, 2000. – С. 202 – 204.
- 1.5. *Декларація* про державний суверенітет України, прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. // *Державотворчий процес в Україні 1985 – 1999 рр.* – К.: Ексоб, 2000. – С. 181 – 186.
- 1.6. *Закон* України “ Про національні меншини в Україні” // *Державотворчий процес в Україні 1985 – 1999 рр.* – К.: Ексоб, 2000. – С. 213 – 216.
- 1.7. *Конституція України*. – Прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України, 28 червня 1996 р. – К., 1996. – 54 с.
- 1.8. *Постанова* Верховної Ради України “Про оголошення незалежної України” 24 серпня 1991 р. // *Голос України*. – 1991. – 25 серпня.
- 1.9. *Про державну* програму “Українська діаспора на період до 2000 року”. – Зібрання Постанов Уряду України. – К.: Україна, 1996. – № 6. – 15 січ. – 9 лют . – С. 194.
- 1.10. *Про Міжвідомчу* координаційну раду з питань співробітництва з українською діаспорою. – Зібрання Постанов Уряду України. – К.: Україна, 1996. – №18. – 12 верес. – 5 жовт. – С. 521.
- 1.11. *Про національну* комісію з питань повернення в Україну культурних цінностей . – Зібрання Постанов Уряду України. – К.: Україна, 1996. – №18. – 12 верес. – 5 жовт. – С. 529.
- 1.12. “*Українська діаспора*”. – Зібрання Постанов Уряду України. К.: Україна, 1996. – №19. – 17 жовт. – 9 лист. – С. 554.

2. Архівні джерела

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України

- 2.13. *Дипломатичні* відносини Української Народної Республіки. – Ф. 3696. – Оп.2. – Арк. 14.

Центральний державний архів – музей літератури і мистецтва України

- 2.14. *Справа* видавця, перекладача, українця за походженням І. Огієнка. – Ф. 1294. – Оп. 17. – Арк. 1 – 115.
- 2.15. *Справа* композитора І. Веселовського. – Ф. 1356. – Оп. 13. – Арк. 1 – 53.
- 2.16. *Справа* письменника Г. Сірика. – Ф. 1357. – Оп. 15. – Арк. 1 – 62.

- 2.17. *Справа* письменниці, перекладача В. Вовк (Селянської). – Ф.1212. – Оп. 19. – Арк. 1 – 185.

Поточний архів музею культурної спадщини м. Києва

- 2.18. *Культурно – мистецькі цінності*. – Ф. 1215.– Оп. 25. – Арк. 1 – 225.

Національний художній музей України м. Києва

- 2.19. *Мистецькі твори діаспори*. – Ф. 1175. – Оп. 13. – Арк. 1 – 45.

Львівський історичний музей

- 2.20. *Рукописи* Івасиківа М. (Спогади). – Ф. 12. – Оп. 18. – Арк. 1 – 70.
2.21. *Спогади* про політичні переслідування Обуха Л.-Б. – Ф. 11. – Оп. 17. – Арк. 1 – 41.

Національний музей у Львові

- 2.22. *Головна книга надходжень* від № 55314 до № 55794. – Дарчий лист від 01.08.1991. Акт прийому № 31 від 01.08.1991. – С.68.
2.23. *Головна книга надходжень* від № 55314 до № 55794. – Дарчий лист від 25.03.1992. Акт прийому № 23 від 27.05.1992. – С.72.
2.24. *Головна книга надходжень* від № 55314 до № 55794. Акт прийому № 5 від 25.01.1993. – С.30.
2.25. *Головна книга надходжень* від № 55314 до № 55794. – Дарчий лист від 10.04.1993. Акт прийому № 17 від 12.05.1995. – С.115.
2.26. *Головна книга надходжень* від № 55795 до № 56279. – Дарчий лист від 18.07.1991. Акт прийому № 16 від 12.05.1993. – С.50.
2.27. *Головна книга надходжень* від № 56280 до № 56618. – Дарчий лист від 03.06.1994. Акт прийому № 11 від 03.06.1994. – С.63.
2.28. *Головна книга надходжень* від № 56280 до № 56618. – Дарчий лист від 03.06.1994. Акт прийому № 11 від 03.06.1994. – С.64.
2.29. *Головна книга надходжень* від № 56280 до № 56618. – Дарчий лист від 03.06.1994. Акт прийому № 11 від 03.06.1994. – С.65.
2.30. *Головна книга надходжень* від № 562619 до № 57085. – Дарчий лист від 25.10.1994. Акт прийому № 30 від 06.12.1994. – С.115.
2.31. *Головна книга надходжень* від № 56280 до № 56618. – Дар П. Скрипника. Акт прийому № 19 від 11.07.1994. – С.90.
2.32. *Головна книга надходжень* від № 58198 до № 58551. – Дарчий лист від 06.08.1997. Акт прийому № 30 від 19.09.1997. – С.215.
2.33. *Головна книга надходжень* від № 58198 до № 58551. – Дарчий лист від М. Бідняка. Акт прийому № 17 від 30.06.1999. – С.101.
2.34. *Головна книга надходжень* від № 58552 до № 58834. – Дарчий лист від 05.05.1999 р. Акт прийому № 13 від 30.06.1999. – С.121.

Архів Інституту народознавства НАН України

- 2.35. *Особистий архів* старшого наукового співробітника, к.і.н. Оксани Сапеляк. – Ф.1. – Оп. 2. – Од.зб. 459. – Арк. 1 – 553.

Поточний архів Національної бібліотеки України імені В. Вернадського

- 2.36. *Реєстри* надходжень діаспорної літератури за 1999 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1 – 25.
- 2.37. *Реєстри* надходжень діаспорної літератури за 1992 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1 – 45.
- 2.38. *Реєстри* надходжень діаспорної літератури за 1997 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1 – 29.
- 2.39. *Реєстри* надходжень діаспорної літератури за 1998 р. – Ф. 1175. – Оп. 2. – Арк. 1 – 37.
- 2.40. *Зведений реєстр* діаспорної літератури від 21 січня 2004 р. – Ф. 1175. – Оп. 4. – Арк. 1 – 327.

Архів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України

- 2.41. *Канцелярія*. Листування з міжнародних питань. – 1993. – Папка 1. – С. 1 – 2.
- 2.42. *Подарунки* М. Бігуса. Відділ комплектування. Книга сумарного обліку № 105. – С. 30.
- 2.43. *Зведений реєстр* діаспорної літератури від 15 січня 2001 р. Відділ комплектування. Інвентарна книга № 128. Книга сумарного обліку 2. – № 380. – С. 121 – 215.
- 2.44. *Листування* з питань комплектування іноземної літератури. Архів відділу комплектування. – 1995.

Київська бібліотека Інституту досліджень діаспори

- 2.45. *Інвентарна* книга № 2. – С. 1 – 250.
- 2.46. *Інвентарна* книга № 3. – С. 1 – 47.

Бібліотека імені Олега Ольжича

- 2.47. *Реєстри* комплектів газет і журналів 20 – 30-х років. – Ф. 178. Культурна спадщина діаспори. – Оп. 3. – Арк. 1 – 159.
- 2.48. *Меценати* української діаспори. – Ф. 178. Культурна спадщина діаспори. – Оп. 3. – Арк. 1 – 346.

Науковий архів Наукової бібліотеки Національного університету “Києво-Могилянська Академія”

- 2.49. *Книга* нових надходжень № 130. – 2004. – С. 54.
- 2.50. *Книга* нових надходжень № 132. – 2005. – С. 60.

Наукова бібліотека Львівського національного університету імені І. Франка

- 2.51. *Акт* прийому – передачі № 633. – 1992. – Вересень. – С. 1 – 3.
- 2.52. *Акт* прийому – передачі № 641. – 1992. – Жовтень. – С. 1 – 4.
- 2.53. *Акт* прийому – передачі № 1127. – 1996. – Листопад. – С. 1 – 2.
- 2.54. *Акт* прийому – передачі № 1215 – 1370. – 1998. – Листопад – Грудень. – С. 7 – 9.

Довідкова бібліотека Тернопільського обласного архіву

- 2.55. *Реєстраційна книга* поступлення літератури № 3.
 2.56. *Реєстраційна книга* поступлення літератури № 4.

Обласна універсальна наукова бібліотека м. Тернополя

- 2.57. *Реєстраційна книга* поступлення літератури № 5. – С. 1 – 190.

3. Опубліковані документи

- 3.58. *Заява* Ради товариства “Україна” // Вісті з України. – 1992. – № 1.
 3.59. *Заява* Української правничої фундації до співвітчизників, громадських, дитячих, жіночих, благодійних та інших організацій в Україні та діаспорі // Вечірній Київ. – 1993. – 24 лютого.
 3.60. *Звернення* Голови Української Всесвітньої Координаційної Ради, Голови Ради Товариства “Україна” Івана Драча до українців світу // Вісті з України. – 1993. – № 1.
 3.61. *Звернення* до українців та співвітчизників, що проживають за кордоном Міністерства культури України 30 – 31 травня 1992 р. // Культура і життя. – 1992. – 23 травня.
 3.62. *Звернення* до вчених і діячів культури в Україні та поза її межами // Вечірній Київ. – 1990. – 27 липня.
 3.63. *Звернення* до українських організацій у світі ухвалене на засіданні УВКР 24 січня 1993 р. // Вісті з України. – 1993. – № 5.
 3.64. *Звернення* Світової Наукової Ради СКУ до українських установ і українських видавництв в діаспорі // Бюлетень Світового Конгресу Українців. – 2003/2004. – № 1. – Зима. – С. 12 – 13.
 3.65. *Звернення* до Президента України представників української діаспори на II-ому Всесвітньому форумі українців // Літературна Україна. – 1997. – 20 серпня.
 3.66. *Лист-звернення* Всеукраїнської музичної спілки до українців, що проживають за кордоном // Вісті з України. – 1991. – № 38.
 3.67. *Міжнародна асоціація українців* // Сучасність. – 1990. – Ч. 11. – С. 123 – 125.
 3.68. *Огляд* допомоги Українських Державницьких Організацій Канади для України // Гомін України (Канада). – 2002. – № 46. – 25 грудня. – С. 4 – 5.
 3.69. *Промова* Володимира Бровченка на 38 з’їзді ТОУК 13 жовтня 1991 р. в Торонто // Вісті з України. – 1991. – № 45.
 3.70. *43-і річні* Загальні збори “Будучності” // Гомін України (Канада). – 1994. – 18 травня. – С. 9.
 3.71. *Рог В.* Заява молодіжного націоналістичного конгресу з нагоди 10 - річного ювілею проголошення незалежності України // Шлях перемоги. – 2001. – 16 – 22 серп. – С. 1.
 3.72. *Статут* Товариства зв’язків з українцями за межами України. – К., – 2001. – 45 с.
 3.73. *Статут* Української Всесвітньої Координаційної Ради. – К., 2001. – 24 с.
 3.74. *Фінансовий звіт* Комітету Канада – Україні за 1993 рік // Гомін України (Канада). – 1994. – Ч.21. – 25 травня. – С. 4.

3.75. *Хроніка міжнародного визнання* // Політика і час. – 1992. – №1. – С. 9 – 10.

4. Мемуари

4.76. *Бойчук Б.* Спомини в біографії. – К.: Факт, 2003. – 200 с.

4.77. *Вжесневська І.* Українкою я народилася // Літопис Голготи України. Т.4. Славні дочки України – Руси. – Львів: Сполом, 1999. – С. 800 – 801.

4.78. *Вовк В.* Спогади. – К.: Родовід, 2003. – 455 с.

4.79. *Кедрин І.* Життя – події – люди. Спомини і коментарі. – Нью - Йорк: Червона Калина, 1976. – 722 с.

4.80. *Кравців – Барабаш М.* Автобіографія // Літопис Голготи України. Т.4. Славні дочки України – Руси. – Львів: Сполом, 1999. – С. 772 – 779.

4.81. *Плав'юк М.* Україна – життя моє. В 2-х томах. Т.1. Від селянського сина – до державника. Під ред. Терена В., Хоронжого Ю. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2002. – 352 с.

4.82. *Плав'юк М.* Україна – життя моє. Т.2. Особисто причетний. Під ред. Білолипецької І., Верепійчик О., Ляхоцького В., Чишко В. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2002. – 608 с.

4.83. *Рог В.* Життя для України. – К.: Діокор, 2003. – 72 с.

4.84. *Шановалова І.* Щоби не стали бразилійцями, або Як віз селянський океан переплив (Спогади Оксани Борушенко – проф. історії Федерального ун-ту Парани) // Вісті з України. – 1992. – №30. – С.2.

Література

5. Індивідуальні монографії, статті та дисертації

5.85. *Ажнюк Б.* Національна ідентичність і мова в українській діаспорі // Сучасність. – 1999. – Ч.3. – С.128 – 140.

5.86. *Антонюк О.* Українці в світі // Політика і час. – 1993. – № 5. – С. 22 – 27.

5.87. *Арсенич П.* Творча спадщина українців має належати Україні // Галичина. – 1998. – 8 вересня. – С.6.

5.88. *Атаманенко А.* Колекція Українського Історичного Товариства в Інституті досліджень української діаспори при Національному університеті “Острозька академія” // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України” – К.: НаУКМА. – 2004. – С. 44 – 50.

5.89. *Бабенко І.* “Україна проводить єднання..” // Україна молода. – 1992. – 20 травня.

5.90. *Бабенко І.* Українська книга на виставці в Аргентині // Українське слово. – 1995. – 8 червня.

5.91. *Бабіна Т.* Валентина Родак : Живу для України // Слобідський край. – 1998. – 9 квітня.

5.92. *Бабух В.* Прибув, побачив, допоміг // Голос України. – 1995. – 17 жовтня.

5.93. *Баглей Б.* Створено нову бібліотеку ім. Олега Ольжича // Українське слово. – 1994. – 21 січня. – С.6.

5.94. *Бадяк В.* Стипендія з Канади від Володимира Кузя // Молода Галичина. – 2000. – 26 вересня.

- 5.95. *Базелюк М.* В обороні правди про Україну // За вільну Україну. – 1991. – 13 липня.
- 5.96. *Базів Н.* Атлас сприятиме залученню інвестицій // Урядовий кур'єр. – 2001. – 3 серпня.
- 5.97. *Базів Н.* Стипендія для аспірантів – українців // Урядовий кур'єр. – 2002 – 23 січня.
- 5.98. *Бай Н.* Перший міжнародний фестиваль “Українці всього світу єднаймося!” // Вісті з України. – 1994. – № 29. – 14 – 20 липня – С. 8 – 9.
- 5.99. *Бай Н.* Хто визволить кого? (Про діяльність українок в Торонто) // Українське слово. – 2001. – №.10. – 8 – 14 березня – С.11.
- 5.100. *Бай О.* “Приятелі дітей” – сиротам // Урядовий кур'єр. – 2000. – 30 серпня. – С. 11.
- 5.101. *Батюк В.* “Запорука нашого успіху в співпраці з діаспорою” // Вісті з України. – 1994. – № 8. – 17 – 23 лютого. – С. 4.
- 5.102. *Бачинський В.* Океан – не перепона // Вільне життя. – 2001. – 3 квітня. – С.3.
- 5.103. *Башун О.* Фандрейзинг або мистецтво збирання коштів // Донец. ОУНБ; Ред. Ю.Лебедева. – Донецьк. – 1998. – С.79.
- 5.104. *Безпалько П.* Шахісти української діаспори. – К.: Задруга, 1999. – 167 с.
- 5.105. *Бекішева О.* Поєднання непокданного – екзотики та українськості – у літературних творах з колекції Віри Вовк // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України” – К.: НаУКМА. – 2004. – С.90.
- 5.106. *Благодійництво* діаспори : нарешті... Редакційна // Вісті з України. – 1992. – № 35.
- 5.107. *Блінова В.* Канадці полюбили Ковель // Сільський час. – 2000. – 28 травня. – С. 4.
- 5.108. *Бойко О.* Один день у Римі // Український форум. – 2002. – 29 листопада. – С. 14.
- 5.109. *Бойко І.* “Робити те, чого потребує Вітчизна...” // За вільну Україну. – 1991. – 2 серпня.
- 5.110. *Бондаренко М.* Українська душа канадської письменності // Хрещатик. – 1997. – 4 вересня.
- 5.111. *Бондарук Л.* Їх звать – “Приятелі дітей” // Шлях перемоги. – 2003. – 24 квітня – 7 травня. – С.9.
- 5.112. *Бондаренко М.* Уже записано на скрижалях: Канадському Товариству розбудови України – 5 років // Літературна Україна – 1995 – 9 лютого.
- 5.113. *Бордуляк Т.* Турботи “України” // За вільну Україну. – 2000. – 21 січня. – С. 3.
- 5.114. *Боруцький Ю.* Ветерани ОУН-УПА взяли “Говерлу” // Україна молода. – 2001. – 25 грудня.
- 5.115. *Борушенко О.* Українці в Бразилії // Берегиня. – 1995. – № 1/2. – С. 136 – 143.
- 5.116. *Бочка М.* Хто ж був першим меценатом НОК України? // Вісті з України. – 1995. – № 24. – 29 червня. – С.16.
- 5.117. *Бразильські українці:* до ближньої співпраці. Редакційна // Українське слово. – 1998. – 19 листопада. – С.11.
- 5.118. *Братня* допомога. Редакційна // Вісті з України. – 1991. – № 3.

- 5.119. *Бріленкова О.* Українські храми за канадські кошти // Молода Галичина. – 2000. – 17 жовтня.
- 5.120. *Будяков В.* Українська діаспора в Латинській Америці // Політика і час. – 1994. – № 6. – С. 68 – 70.
- 5.121. *Вагома* підтримка шкіл. Редакційна // Козацький край. – 1994. – Квітень.
- 5.122. *Валуєв Ю.* Згуртування світового українства і держави // Вісті з України. – 1996. – № 1.
- 5.123. *Валуєв Ю.* КУК учора, сьогодні, завтра // Вісті з України. – 1992. – № 11.
- 5.124. *Верига В.* “Україна ні в чому не повинна бути гіршою від Канади” // Старожитності. – 1992. – Ч.7. – С. 10 – 13.
- 5.125. *Вжесневська Р.* Доповідь на пленарному засіданні форуму // Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс. – 1998. – С. 344 – 345.
- 5.126. *Винар Л.* Українське історичне товариство з перспективи 35 років (1965 – 2000) // Український історичний журнал. – 2001. – № 1. – С. 6 – 15.
- 5.127. *Винар Л.* “Український історик”: 40 років служіння науці, 1963 – 2003. Статті і матеріали. – Нью - Йорк – Острог, 2003. – 422 с.
- 5.128. *Винниченко І.* Діаспора й сучасна еміграція // Шлях перемоги. – 2001. – 21 – 27 червня.
- 5.129. *Винниченко І.* Півстоліття служіння Україні // Українське слово. – 1995. – 7 грудня.
- 5.130. *Висока* відзнака українського мецената. Редакційна // Українське слово. – 1995 . – 22 червня.
- 5.131. *Вівчарик М.* Гуцули в Західній діаспорі // Гуцульщина: перспективи її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні. Матеріали наук.-практ. конф. Першого світового конгресу гуцулів, Івано-Франківськ, 17 – 18 серпня 1993 р. – Івано-Франківськ, 1993. – С. 9 – 10.
- 5.132. *Вівчарик М.* Соціальне обличчя українства / Україна незалежна. Сторінки історії. – К., 1995. – С. 168 – 171.
- 5.133. *Вівчарик М.* Соціально-демографічне становище українців / Нарис історії України ХХ століття. – К., 2002. – С. 318 – 321.
- 5.134. *Вівчарик М.* Українці близького і далекого зарубіжжя / Україна: друга половина ХХ століття: Нариси історії. – К., 1997. – С. 189 – 200.
- 5.135. *Вікна* світового дому: Наукові і культурні контакти з українською діаспорою. Редакційна // Слово і час. – 1990. – № 8. – С. 5 – 11.
- 5.136. *В ім'я* молоді генерації українців: з 17 по 23 серпня у Львові проходить українсько-канадська педагогічна конференція. Редакційна // За вільну Україну. – 1991. – 22 серпня.
- 5.137. “*Вірю в святі* заповіді і в Україну”. Редакційна // Вісті з України. – 1992. – №7
- 5.138. *Вовк В.* Завдання української еміграції // Наше життя. – 1980. – № 7 – 8. – С. 4.
- 5.139. *Вовк В.* Поезії. – К.: Родовід, 2000. – 421 с.
- 5.140. *Вовк В.* Проза. – К.: Родовід, 2001. – 445 с.
- 5.141. *Вовк В.* Театр. – К.: Родовід, 2002. – 447 с.

- 5.142. *Войчишин Ю.* Свято Державності й Соборності в Оттаві // Українське слово. – 2002. – Ч. 11. – С. 12.
- 5.143. *Габа С.* Я добрий українець! // Урядовий кур'єр. – 1999. – 22 вересня. – № 177. – С. 16.
- 5.144. *Габа С.* “Я завжди подумки в Україні” // Молода Галичина. – 1995. – 1 серпня.
- 5.145. *Гайовський Н.* Україна – Канада: мости співробітництва // Голос України. – 1991. – 7 вересня.
- 5.146. *Герасимович М.* Дар для бібліотеки // Український шлях. – 1997. – 13 червня.
- 5.147. *Гергель О.* Знавців мови буде знайдено // Влада і політика. – 2000. – 26 січня – 1 лютого. – С.23.
- 5.148. *Герман В.* І в Аргентині б'ється українське серце // “Просвіта”: історія та сучасність (1968 – 1998): Збірник матеріалів та документів / Ред. В. Герман. – К., 1998 – С. 398 – 400.
- 5.149. *Гожик Ю.* Співпраця розвиватиметься: підсумки роботи семінару освітян українського зарубіжжя // Український форум. – 2000. – 1 – 10 травня.
- 5.150. *Голоцван Л.* Аргентинська поезія ХХ століття українською // Літературна Україна. – 1999. – 8 квітня.
- 5.151. *Горбач І.* Микола Ворон та бібліотека в Калгарі // Самостійна Україна. – 1999. – Ч.1474. – Жовтень – Грудень. – С. 57 – 59.
- 5.152. *Горlach С.* Перша ніч. Повість. – К.: Ярославів Вал, 2003. – 143 с.
- 5.153. *Гошуляк Й.* Й свого не цурайтесь... Спогади, матеріали, листування. – Львів, 1995. – 215 с.
- 5.154. *Грас В.* Для бібліотеки діаспори // Вісті з України. – 1991. – № 51.
- 5.155. *Григоренко В.* Українці за кордоном: цифрові дані у кожній країні. Всього біля 63 млн. українців // Вечірній Київ. – 1994. – 21 вересня.
- 5.156. *Грицюк Я.* Іван Лисак – Рудницький / Нарис інтелектуальної біографії // Сучасність. – 1994. – № 11. – С. 69 – 78.
- 5.157. *Гуманітарна* допомога діаспори // Золоті ворота. – 1992. – Вип. 2. – С. 207 – 208.
- 5.158. *Гуньовський І.* Аби Україну знав весь світ. Нотатки з другого міжнародного конгресу українців, який проходив у Львові з 22 по 28 серпня // Поклик сумління. – 1993. – № 32. – Вересня. – С. 1 – 2.
- 5.159. *Гусар - Струк Д.* Виходить у світ Encyclopedia of Ukraine // Всесвіт. – 1991. – № 11. – С. 114.
- 5.160. *Дарунок* Канади Україні: презентація першого тому “Історії України-Руси” Михайла Грушевського англійською мовою в київському Будинку вчителя. Редакційна // Літературна Україна. – 1997. – 27 серпня.
- 5.161. *Дегтяренко Л., Супрунюк О.* Огляд джерельної бази видань діячів української діаспори з фонду відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України”, Національний університет “Киево-Могилянська Академія”. 28 січня 2004 р.; Укл. Казакова Н., Мастіпан О. – К., 2004. – С. 31.
- 5.162. *Декор Л.* “... Я гордий свідомості того, що – українець” // Україна. – 1993. – № 9. – С. 14 – 15.

- 5.163. *Державні нагороди України*. Редакційна // Літературна Україна. – 1990. – 21 жовт. – С.1.
- 5.164. *Джуль П.* Взаємозв'язки лікарів-українців світу // Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К. : Фенікс, 1998. – С. 206 – 207.
- 5.165. *Джуравець Ю.* Нинішня еміграція програє // Буковина. – 2000. – 4 жовтня. – С. 3.
- 5.166. *Дзюба О.* Українці за кордоном // Людина і світ. – 1993. – № 4 – 5. – С. 48 – 51.
- 5.167. *Дигас Р.* Кредитні спілки ще живуть. За канадські долари // Вісті з України. – 1997. – № 40. – 16 жовтня. – С. 3.
- 5.168. *Діаспора* вірить в успіх. Редакційна // Вісті з України. – 1991. – № 25.
- 5.169. *Діаспора* у Венесуелі. Редакційна // Вісті з України. – 1990. – № 26.
- 5.170. *Діаспора*: роль діаспори в справах України. Редакційна // Україна молода. – 1992. – 8 травня.
- 5.171. *Діаспора* творить для України. Редакційна // Вісті з України. – 1993. – № 49.
- 5.172. *Дністровий В.* Діаспора на службі України // Визвольний шлях. – 1996. – Ч. 9. – С. 5.
- 5.173. *Добродійництво*. Редакційна // Українське слово. – 1995. – 28 серпня.
- 5.174. *Донець А.* Діаспора не потрібна Україні? // Київ. – 1998. – № 5/6. – С. 11 – 14.
- 5.175. *Допомога* з Аргентини. Редакційна // Літературна Україна. – 1992. – 24 вересня.
- 5.176. *Допомога* з України. Редакційна // Голос України. – 1996. – 28 лютого.
- 5.177. *Драч І.* Разом із становленням Української держави відбувається становлення світового українства // Високий замок. – 1997. – 20 серпня.
- 5.178. *Драч І.* Світ і українська діаспора // Золоті ворота. – 1994. – № 4. – С. 3 – 8.
- 5.179. *Драч І.* Сприятти утвердженню України у світі // Політика і час. – 1995. – № 1. – С.59 – 64.
- 5.180. *Драч І.* Україна і світове українство // Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс, 1998. – С. 40 – 41.
- 5.181. *Драч І.* “Українська держава і світове українство мають жити в одному ритмі...” // Вісті з України. – 1997. – 20 листопада.
- 5.182. *Драч І.* Українська держава і світове українство // Слово і час. – 1993. – № 1. – С. 7 – 11.
- 5.183. *Друга книжка* Лесі Бризгун - Шанти в Україні. Рецензія // Народна газета. – 2000. – № 32. – 7 – 23 серпня. – С.5.
- 5.184. *Друковані* скарби. Редакційна // За вільну Україну. – 1991. – 1 листопада.
- 5.185. *Дячук У.* “Допомога Україні – наша мета” // Літературна Україна. – 1991. – 21 листопада.
- 5.186. *Екран діаспори*. Редакційна // Культура і життя. – 1992. – 27 червня. – С.18 – 24.
- 5.187. *Ентоні Д.* Сміт. Національна ідентичність. – К., 1994. – С. 23.
- 5.188. *Євтух В.* Етнополітика в Україні: Правничий та культурологічний аспекти. – К.: Фенікс, 1997. – 217 с.
- 5.189. *Євтух В.* Етнополітичний ренесанс в Україні та українська діаспора: проблеми взаємодії // Українська діаспора. – 1992. – Ч. 2. – С. 5 – 19.

- 5.190. *Євтух В.* Проблеми етнонаціонального розвитку: український і світовий контекст. – К.: Стилос, 2001. – 204 с.
- 5.191. *Євтух В.* Українські етнічні групи США і Канади: соціально-економічний аспект. – К., 1980. – 50 с.
- 5.192. *Єндрієвська І.* Жива історія: Український музей просто неба // Народна творчість та етнографія. – 1991. – № 5. – С. 20 – 21.
- 5.193. *Єрмець В.* Українсько-канадський учнівський обмін триває у Чернівцях // Молодий буковинець. – 2000. – 28 квітня – 4 травня. – С. 6.
- 5.194. *Живить* рідну науку й культуру: Канадський інститут українських студій. Редакційна // Україна. – 1993. – № 21. – С. 15.
- 5.195. *Жулинський М.* Україна на новому етапі діалогу і співпраці з українською західною діаспорою // Вісті з України. – 1993. – 18 – 24 листопада. – С. 8 – 9.
- 5.196. *За взаємодію* з діаспорою. Редакційна // Урядовий кур'єр. – 2000. – 26 травня. – С. 2.
- 5.197. *Заєць В.* Ресурси надійної дружби // Культура і життя. – 2000. – № 4. – 2 грудня. – С. 4.
- 5.198. *За конкретність* зусиль і справ. Редакційна // Урядовий кур'єр. – 2001. – 18 серпня.
- 5.199. *Запаско Я.* Спільне українсько-канадське видання // Літературна Україна. – 2001. – 29 березня. – С. 18.
- 5.200. *Заставний Ф.* Географія України: У 2-х книгах. – Львів, 1994. – 472 с.
- 5.201. *Заставний Ф.* Українська діаспора. – Львів: Світ, 1991. – 120 с.
- 5.202. *Заставний Ф.* Українська діаспора. Розселення українців у зарубіжних країнах. – Львів: Світ, 1991. – 120 с.
- 5.203. *Заставний Ф.* Українська зарубіжна діаспора // Дзвін. – 1991. – № 8. – С. 83 – 88.
- 5.204. *Західна* діаспора: Мовою статистики. Редакційна // Політика і час. – 1992. – № 11/12. – С. 32 – 34.
- 5.205. *Західна* українська діаспора: Бібліографічний покажчик літератури (1989 – січень 1994 р.). – К.: Інтел, 1994. – 60 с.
- 5.206. *Заячук Ю.* Українська діаспора Канади: від 1-х шкіл до першої кафедри української мови в університеті // Рідна школа. – 2002. – №2. – С. 73 – 76.
- 5.207. *Зільберман Е.* Перший в Україні Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою // Літературна Україна. – 1999. – 29 листопада.
- 5.208. *З'їзд* об'єднання українських письменників на еміграції “Слово”. Редакційна // Сучасність. – 1990. – Ч.11. – С. 125 – 126.
- 5.209. *Злупко С.* Економічна наука українського зарубіжжя // Український світ. – 1992. – Ч.3. – С. 24 – 26.
- 5.210. *Зміцнення* зв'язків із зарубіжжям. Редакційна // Урядовий кур'єр. – 1993. – 20 листопада. – С.5.
- 5.211. *Зоря І.* Спокутуючи не свій гріх: Допомога Українського Братського Союзу // Вісті з України. – 1992. – №16. – С.3.
- 5.212. *З турботою* про земляків. Редакційна // Голос України. – 2002. – 16 березня. – С.2.

- 5.213. *Зубанич Ф.* Українці в Аргентині: Історія та сьогодення // Вісті з України. – 1996. – №29/30. – 1 серпня. – С.7.
- 5.214. *Іваницький В.* Будова пам'ятника Кобзареві у Львові об'єднала три континенти // Вісті з України. – 1995. – №30.
- 5.215. *Іванишин В.* Нація. Державність. Націоналізм. – Дрогобич: Відродження, 1992. – 178 с.
- 5.216. *Іванюк С.* Фонд руху за демократизацію України // Слово і час. – 1991. – №10. С. 34 – 35.
- 5.217. *Ігнатова В.* Людина великої сердечності й чесності: Генерал – губернатор Канади Р. Гнатишин // Трибуна. – 1991. – №9. – С. 23 – 25.
- 5.218. *Луєнко І.* НТШ у Канаді – черговий набуток // Літературна Україна. – 1994. – 24 березня. – С.2.
- 5.219. *Льєнко І.* Україніка з усієї планети // Літературна Україна. – 1992. – 10 червня.
- 5.220. *Інститут Дослідів Української Діаспори.* Редакційна // Національна трибуна. – 1998. – 2 серпня.
- 5.221. *І подарунки,* і презентація. Редакційна // Народна газета. – 2000. – 1 червня – 7 червня. – С. 5.
- 5.222. *Казакова Н.* Книжкова виставка Олега Зуєвського // Слово і час. – 2002. – №5. – С. 94.
- 5.223. *Камінський А.* Дещо про політичну допомогу діаспори // Старожитності. – 1991. – № 9. – Жовтень. – С.6.
- 5.224. *Камінський Є.* Співробітництво України з діаспорою: справа переосмислення // Рада. – 1982. – 21 серпня.
- 5.225. *Канадський партнер* – вигідний. Редакційна // Новини Закарпаття. – 1995. – 19 грудня.
- 5.226. *Канадський центр* стане порадином українських фермерів. Редакційна // Молодь України. – 2000. – 2 листопада.
- 5.227. *Карпова Н.* Діаспора – поміж владою і опозицією // Київський вісник. – 2001. – 21 серпня. – С.1.
- 5.228. *Кафедра* Гуцуляків – унікальна // Вісник: Квартальник літератури, науки, мистецтва і суспільно-політичного життя. – Нью-Йорк, 1994. – Ч.2. – С.137.
- 5.229. *Качалова Т.* Найрідніший серед канадських приятелів України // Вечірній Київ. – 1999. – 17 вересня.
- 5.230. *Качалова Т.* Сім літературних вечорів відомої української письменниці з Торонто Ліди Палій відбулися в Україні // Вісті з України. – 1997. – 16 жовтня. – С.12.
- 5.231. *Качор Б.* Нас тривожить доля народу // Вечірній Київ. – 1999. – 27 січня.
- 5.232. *Качор С.* Лист із Канади. Редакційна // Літопис “Червоної калини”. – 1993. – № 1 – 2. – С.51 – 55.
- 5.233. *Качуровський І.* Перекладачі української діаспори // Всесвіт. – 1991. – №11. – С.109 – 113.
- 5.234. *Квіт З.* Звернення Української світової спілки професійних вчителів до українських дітей усього світу // Українське слово. – 1995. – 16 березня.
- 5.235. *Квіт З.* Прокидаймося із летаргійного сну: Перший світовий з'їзд Гуртків плекання української мови // Освіта. – 1998. – № 64 – 65.

- 5.236. *Квіт З.* Світове листування української шкільної молоді // Писанка. – 1994. – Ч.3. – С.32.
- 5.237. *Київ і Торонто стали ближчі.* Редакційна // Літературна Україна. – 1991. – 3 жовтня.
- 5.238. *Кияк Т.* Об'єднаємо зусилля // Урядовий кур'єр. – 1999. – 19 листопада.
- 5.239. *Клинченко Т.* Культура української діаспори // Українська діаспора. – Київ – Чикаго. – 1993. – Ч.3. – С.143 – 144.
- 5.240. *Клід Г.* Я гордий свідомості того, що – українець // Україна. – 1993. – №9. – С. 14 – 15.
- 5.241. “*Книги із Торонто*” ... і Володимир Кашицький. Редакційна // Народна газета. – 2000. – 15 червня. – 21 червня. – С.8.
- 5.242. *Кобзар В.* Тисяча доларів – у фонд Володимира Винниченка // Літературна Україна. – 1992. – 9 липня.
- 5.243. *Кобзар* до Львова прибуде з Аргентини. Редакційна // Вісті з України. – 1991. – №43.
- 5.244. “*Кобзарський підручник*” із Канади. Редакційна // Культура і життя. – 1992. – 9 травня.
- 5.245. *Коваленко Л.* Приклад нескореності (до 90-річчя українсько-канадської письменниці Ірени Книш) // Українське слово. – 1999. – Ч.38. – 23 вересня. – С. 9 – 10.
- 5.246. *Ковальчук О.* Краще знати українську діаспору // Вісник Міжнародної Асоціації Україністів. – 1991. – № 1. – С.99 – 102.
- 5.247. *Козак С.* Літописці Волині: Товариство “Волинь” у Вінніпезі // Літературна Україна. – 1993. – 7 січня.
- 5.248. *Коленківський М.* Василь Курилик – літописець українських поселенців // Всесвіт. – 1991. – №11. – С.65 – 67.
- 5.249. *Колодинська Л.* Національні святині. Час повернення // Вісті з України. – 1993. – № 34.
- 5.250. *Кондратюк Н.* Відродження кредитних спілок. Приклад у цьому подає нам українська діаспора США і Канади // Зоря Полтавщини. – 2000. – 26 серпня. С. 1.
- 5.251. *Короненко С.* Може мрія Петра Яцика стане й нашою? // Літературна Україна. – 2001. – 18 січня. – С.4.
- 5.252. *Коропецький І.* Невіддана любов або досвід західних учених українського походження в Україні // Сучасність. – 1996. – №3 – 4. – С. 194 – 203.
- 5.253. *Кот С.* Допомога українському шкільництву у Криму // Українське слово. – 2000. – Ч.20. – 18 – 24 травня. – С.16.
- 5.254. *Коханова А.* На навчання в рідну державу // Вісті з України. – 1994. – №18.
- 5.255. *Кравчук В.* Патріотичні мотиви у творчості Яра Славутича. – Тернопіль: Джура, – 1998. – 64 с.
- 5.256. *Кравчук П.* Хто ми такі: “діаспорники”? // Літературна Україна. – 1990. – 12 квітня.
- 5.257. *Креховський Я.* Українські митці в діаспорі // Вісті з України. – 1997. – №6.
- 5.258. *Криштальська О.* Українське слово в Аргентині // Літературна Україна. – 2000. – № 24. – 29 червня. – С.3 – 4.

- 5.259. *Кровицька О.* Українознавство в Україні і Канаді // Українське слово. – 1999. – 6 січня.
- 5.260. *Крук О.* Як зберегти українську діаспору // Молодь України. – 2000. – 8 вересня.
- 5.261. *Кузьменко С.* Відкриття канцелярії Товариства Розбудови України // Слово. – 1994. – 12 березня.
- 5.262. *КУК учора, сьогодні.* Редакційна // Вісті з України. – 1992. – №11. – С.6.
- 5.263. *Кутинський Н.* Комітет діє (Комітет за незалежність України створений в Бразилії) // Голос України. – 1991. – 16 листопада.
- 5.264. *Кутинський Н.* Міністри України в Бразилії // Українське слово. – 1991. – 10 листопада.
- 5.265. *Кучма Л.* Українська держава – це наша велика єднальна сила // Матеріали III Всесвітнього форуму українців, 18 – 20 серпня 2001 р.: Редкол. М. Дробноход (голова) та ін. – К., 2001 – С.12 – 26.
- 5.266. *Лагановський Л.* Корисні уроки канадських фермерів // Урядовий кур'єр. – 2000. – 22 липня.
- 5.267. *Лапутов Ю.* Українці в Аргентині: історія та сьогодення // Українське слово – 1997. – 7 серпня. – С.4.
- 5.268. *Лазебник С.* Заокеанські лауреати // Вісті з України. – 1992. – №11.
- 5.269. *Лауреати* премії імені Павла Тичини. Редакційна // Літературна Україна. – 1995. – 2 лютого. – С.5.
- 5.270. *Левицький М.* Діаспора потребує підтримки // Влада і політика. – 2001. – 25 – 31 квітня. – С.10.
- 5.271. *Леник В.* Українці на чужині. – Львів, 1994. – 120 с.
- 5.272. *Ленченко В.* Заповідано Золотоверхому // Урядовий кур'єр. – 2000. – 1 липня.
- 5.273. *Лисенко Т.* Чи потрібне культурне представництво в Аргентині // Голос України. – 1993. – 27 березня.
- 5.274. *Литвин В.* Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.). – К.: Наукова думка. – 2001. – 560 с.
- 5.275. *Лісовий В.* Щедрий дар родини Ковальських // Культура і життя. – 1998. – 26 серпня. – С.22 – 23.
- 5.276. *Л. Кучма* застосував вето на Закон “Про правовий статус закордонних українців”. Редакційна // Голос України. – 2004. – № 2. – 12 січня. – С.1.
- 5.277. *Лозинський А.* Сама собою Україна українською не стане: діаспора для держави набагато більше, ніж посольство // День планети. – 1997. – 4 вересня. – С.10.
- 5.278. *Лозинський А.* Україна й діаспора – взаємна допомога і захист // Матеріали III Всесвітнього форуму українців, 18 – 20 серпня 2001 р.: Редкол. М. Дробноход (голова) та ін. – К., 2001. – С.32 – 39.
- 5.279. *Лопата П.* Канадські українці проти Кучми // Поступ. – 2001. – №44. – С.6.
- 5.280. *Лупейко В.* Честь України готов боронити! // Молодь України. – 1999. – 30 березня.
- 5.281. *Лятошинський Б.* Виступ на пленарному засіданні форуму // Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс, 1998. – С.92 – 93.

- 5.282. *Мадонова Н.* З-за моря на Батьківщину повернувся приватний архів славетної піаністки Любки Колеси // *За вільну Україну.* – 1997. – 2 вересня.
- 5.283. *Майстер і його сад.* Редакційна // *Український форум.* – 2004. – 30 квітня – С. 8.
- 5.284. *Макар Ю.* Розселення українців у світі // *Трибуна.* – 1991. – №2. – С.30 – 31.
- 5.285. *Макар Ю.* Українське історичне товариство: від минулого до майбутнього // В кн. *Винар Л.* Українське історичне товариство 1965 – 2000. Статті і матеріали. – Чернівці, 2000. – С.14 – 15.
- 5.286. *Максимова Є.* Історія формування фондів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (1940 – 2000 рр.) // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника.* – Львів, 2002. – Вип. 9/10. – С.111 – 112.
- 5.287. *Марітчак В.* Педінститут збагатився // *Молода Галичина.* – 1995. – 16 вересня.
- 5.288. *Маркусь В.* Дві публікації в Україні про західну діаспору // *Українська діаспора.* – 1992. – Ч.2. – С.170 – 174.
- 5.289. *Маркусь В.* Живучі гілки могутнього дерева // *Рада.* – 1992. – 28 серпня.
- 5.290. *Маркусь В.* Зараз не час шукати притулку деінде // *Всесвіт.* – 1991. – №11. – С. 118 – 120.
- 5.291. *Маркусь В.* Зберегти сліди українства за межами України // *Літературна Україна.* – 1994. – 13 січня.
- 5.292. *Маркусь В.* На порозі ХХІ століття // *Всесвіт.* – 1993. – №3 – 4. – С.186 – 189.
- 5.293. *Маркусь В.* Українська діаспора: коріння і крона // *Віче.* – 1992. – №11. – С.143 – 147.
- 5.294. *Маркусь В.* Українська західна діаспора на порозі ХХІ-го століття // *Українська діаспора* – 1993. – Ч.3. – С.21 – 31.
- 5.295. *Маркусь В.* Чому “діаспора”: спроба ідентифікації поняття // *Вісник Академії наук України.* – 1992. – №1. – С.14 – 21.
- 5.296. *Марусик Я.* Бразильські українці: до ближчої співпраці // *Українське слово.* – 1998. – 19 листопада.
- 5.297. *Марусик Я.* Це те, що я називаю українським чудом // *Українське слово.* – 1998. – 3 вересня.
- 5.298. *Масенко Л.* Осередок української науки за рубежем // *Вісник Академії наук України.* – 1991. – №7. – С. 56 – 60.
- 5.299. *Матейко Р.* Активна поборниця української національної ідеї. Літературна творчість та громадська діяльність канадсько-української письменниці Ліди Палій // *Збірник наукових праць науково-дослідного інституту українознавства.* – К.: Міленіум, 2004. – Т.3. – С.384 – 385.
- 5.300. *Матейко Р.* З Україною у серці (Письменниця Ліда Палій) // *Тернопіль вечірній.* – 1999. – 6 жовтня. – С.4.
- 5.301. *Матейко Р.* Чарівниця слова і барв (Доля Ліди Палій) / В кн.: Андрій Палій – будівничий та керманіч “Маслосоюзу”. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 293 с.
- 5.302. *Мацьків Т.* Рефлексії до 35-ліття журналу “Український історик” // *Визвольний шлях.* – 1998. – Ч 5. – С.3 – 4.
- 5.303. *Медвідський Б.* Етнографічна культура українців Канади та національно-культурне відродження України // *Українська діаспора.* – 1993. – Ч.3. – С.56 –

62.

- 5.304. *Медвідський Б.* Катедра української культури та етнографії ім. Гуцуляків при Альбертському університеті // Українська діаспора. – К.: Інститут соціології НАН України, 1997. – № 10. – С.154 – 155.
- 5.305. *Медзик А.* Ювілей центру Петра Яцика в Торонто // Народна газета. – 2000. – № 2. – С.5.
- 5.306. *Митець* світового рівня: Графік Віктор Цимбал // Українське слово. – 2002. – Ч.48. – С.11.
- 5.307. *Миткалик В.* “Як спадок лишаємо добро...” // Вісті з України. – 1994. – № 6.
- 5.308. *Москаль Ю.* Ми громадяни Канади, але в нас – українське коріння // Вісті з України. – 1993. – № 8.
- 5.309. *Москаль Ю.* Ми хочемо щоб Україна процвітала і була вічною // Дума. – 1992. – № 2 – С.8.
- 5.310. *Мотлях П.* Діаспора не заспокоюється // Вечірній Київ. – 1992. – 8 квітня.
- 5.311. *Мушинка М.* Ми наближували той день (Про вклад української діаспори в розбудову самостійної української держави) // Золоті ворота. – 1993. – №3. – С. 32 – 34.
- 5.312. *Мушинка М.* Українська література в підручнику світового письменства // Літературна Україна. – 2000. – 13 квітня.
- 5.313. *Нагаєвський І.* Історія Української держави двадцятого століття. – К.: Укр. письменник, 1994. – 413 с.
- 5.314. *Найбільше* багатство людини – те, що вона віддала іншим (Пам’яті Петра Яцика) // Урядовий кур’єр. – 2001. – 3 листопада.
- 5.315. *Найглибше* коріння українства – живе // Хрещатик. – 1993. – 2 лютого.
- 5.316. *На першому* місці має бути Україна. Редакційна // Молода Галичина. – 1991. – 19 березня.
- 5.317. *На поклик* рідної землі. Редакційна // Урядовий кур’єр. – 2001. – 18 серпня.
- 5.318. *Наука* в діаспорі і про діаспору. Редакційна // Українська діаспора. – 1992. – №1. – С.125.
- 5.319. *Нас об’єднує* любов до України. Вітальне слово-виступ Президента України Кучми Л.Д. // Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс, 1998. – С.10 – 25.
- 5.320. *Нас покликав* Український час. Редакційна // За вільну Україну. – 1991. – 5 вересня.
- 5.321. *Наші* земляки в Парагваї. Редакційна // Вісті з України. – 1992. – №14.
- 5.322. *Наші* бібліотеки є в таких містах. Редакційна // Народна газета. – 1998. – 26 жовтня. – 1 листопада.
- 5.323. *Нельга О.* Теорія етносу. – К., 1997. – С.259 – 265.
- 5.324. *Нельга О.* Українство як етнопсихологічний феномен // Українська діаспора. – 1993. – Ч.3. – С.5 – 20.
- 5.325. *Неоціненний* дарунок уваги. Редакційна // Українське слово. – 1996. – 27 червня.
- 5.326. *Никанорова О.* Взаємозбагачення – спільна мета // Урядовий кур’єр. – 2001. – 18 серпня.

- 5.327. *Обушний М.* Етнос і нація: проблеми ідентичності. – К.: Український Центр духовної культури, 1998. – 203 с.
- 5.328. *Овчар П.* Нашого цвіту – по всьому світу // Президентський вісник. – 2001. – 3 – 9 лютого. – С.23.
- 5.329. *Олійник Н.* Повернення “українців” Батьківщині // Україна і світ сьогодні. – 1999. – 11 – 17 грудня. – С.13.
- 5.330. *Омелянчук І.* Два сюрпризи для Острозької академії // Урядовий кур’єр. – 2002 . – 22 січня. – С.12.
- 5.331. *Онишкевич Л.* (Без назви) // Нотатки з мистецтва. – 1968. – Ч.8. – С.17 – 24.
- 5.332. *Основні громадсько-політичні організації, партії та об’єднання діаспори.* Редакційна // Вечірній Київ. – 1997. – 14 серпня.
- 5.333. *Павленко С.* Вчителів для діаспори готуватимуть у Ніжині // Голос України. – 1998. – 1 вересня.
- 5.334. *Павлович Ф.* Поповнюється бібліотека “Просвіти” // Карпатська Україна. – 1995. – 4 квітня.
- 5.335. *Паї В.* Корінь безсмертної України і українського народу // Державність. – 1992. – №2. – С.10 – 18.
- 5.336. *Пам’ятник Шевченка для Львова: аргентинський етап* // За вільну Україну. – 1992. – 28 травня.
- 5.337. *Паниченко Л.* Подружжя Шулякевичів з Канади // Вісті з України. – 1993. – №11.
- 5.338. *Панкєєв В.* Гроші емігрантів почали “емігрувати” в Україну // Народна газета. – 2001. – 30 листопада.
- 5.339. *Панчишин А.* Медаль від діаспори // Час. – 1999. – Ч.3.
- 5.340. *Пасемко І.* Закордонні центри українознавства // Рідна школа. – 1998. – Ч.3.
- 5.341. *Пасемко І.* Запрошує Міжнародна школа україністики // Літературна Україна. – 2001. – 19 квітня.
- 5.342. *Пасичний Д.* В Україну – з любов’ю й фондом // Молода Галичина. – 1999. – 2 березня.
- 5.343. *Пастух Р.* Така далека і близька допомога з Канади // За вільну Україну. – 2000. – 1 вересня. – С.6.
- 5.344. *Патріотичні діяння меценатів.* Редакційна // За вільну Україну. – 2000. – № 66 – 67. – С.7.
- 5.345. *Пахалок Л.* Українські канадці допомагають нам стати заможними // Волинь. – 2000. – 7 жовтня. – С.1.
- 5.346. *Пахалок Л.* Що бачили волиняни в Канаді // Волинь. – 2000. – 8 липня. – С.1.
- 5.347. *Пахльовська О.* Відкритий лист до всіх, хто любить Україну // Літературна Україна. – 1992. – 16 квітня.
- 5.348. *Пахльовська О.* “Україна – діаспора” сьогодні: криза і перспектива. – К.: Вид. дім “КМ Академія”; Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка, 2002. – 51 с.
- 5.349. *Пащенко В.* Стараюся в різні способи допомагати своїй Україні // Україна. – 1994. – №10. – С.11 – 12.
- 5.350. *Передача цінностей триває.* Редакційна // Урядовий кур’єр. – 2002. – 19 січня. – С.7.

- 5.351. *Перший конгрес українців у Києві*. Редакційна // Слово і час. – 1992. – №4. – С.3 – 2.
- 5.352. *Петренко М. Захистити українців за кордоном* // Урядовий кур'єр. – 2002. – 26 березня. – С.3.
- 5.353. *Пилипенко Г. Хрестоматійний Богдан Бойчук живе з “Тією Самою” Алісою* // Книжник – ревію. – 2004. – 11 лютого. – С.11.
- 5.354. *Піднімати економіку і культуру України будемо разом* // Золоті ворота. – 1991. – Вип.1. – С.93 – 96.
- 5.355. *Пітулей С. На Україну линуть журавлі. До 100-річчя української еміграції в Канаді* // Українська мова і література в школі. – 1991. – №12. – С. 48 – 51.
- 5.356. *Плав'юк М. Шляхом відновлення Української держави* // Трибуна. – 1992. – №4. – С. 36 – 38.
- 5.357. *Повернувся в Україну через 40 років*. Редакційна // Молодий буковинець. – 1999. – № 34.
- 5.358. *Повернення президента УНР*. Редакційна // За вільну Україну. – 1992. – 18 лютого.
- 5.359. *“Повноважний посол україністики на Заході” (Український Вільний Університет)* // Україна. Європа. Світ. – 1996. – 6 – 16 лютого.
- 5.360. *Погребняк В. Бібліотека діаспори* // Пам'ятки України. – 1991. – №92. – Грудень. – С.50.
- 5.361. *Подарунок канадського письменника*. Редакційна // Молодь України. – 2000. – 12 вересня.
- 5.362. *Пожоджук Д. В її серці живе Україна* // Писанка. – 1994. – Ч.1. – С.27 – 28.
- 5.363. *Пожоджук Д. Літопис пише Одарка на писанках* // Вільна думка. – 1998. – Ч. 14 – 15. – С.14.
- 5.364. *Покальчук Ю. Творення Української Національної бібліотеки в Києві* // Українська думка. – 1992. – 20 лютого. – С. 3.
- 5.365. *Покальчук Ю. Українці та українська література в Аргентині* // Всесвіт. – 1989. – №7. – С.178 – 181.
- 5.366. *Поклик рідної землі: Про створення українського благодійного фонду допомоги українцям за межами України “Українська родина”* // Урядовий кур'єр. – 1993. – 18 травня. – С. 2.
- 5.367. *Попович В. Поява 11 тому енциклопедії українознавства* // Українське слово. – 1995. – 20 липня.
- 5.368. *Портников В. Канадці й американці боронять українські інтереси в Європі* // Молодь України. – 1991. – 18 вересня.
- 5.369. *Потічний П. Діаспора і міжнародні відносини* // Сучасність. – 1997. – №11. – С.79 – 84.
- 5.370. *Потічний П. Діаспора – як чинник міжнародних відносин* // Шлях перемоги. – 1997. – 16 жовтня. – С.4.
- 5.371. *Потічний П. Зацікавленість Україною триває* // Трибуна. – 1991. – №5. – С.24 – 25.
- 5.372. *Президент Національної академії наук України про Енциклопедію української діаспори* // Українська діаспора. – 1994. – Ч.5. – С.95 – 96.

- 5.373. *Президентська відзнака – Василеві Іваницькому*. Редакційна // Вісті з України . – 1997. – 9 жовтня.
- 5.374. *Премії для меценатів*. Редакційна // Урядовий кур'єр. – 2001. – 8 серпня.
- 5.375. *Премія з Канади* // Запорізька січ. – 1997. – 15 березня.
- 5.376. *Пригорницький Ю.* Торонто – Східній Україні // Літературна Україна. – 1994. – № 2. – 13 січня. – С.1.
- 5.377. *Проблеми західної української діаспори*. Редакційна // Національна трибуна. – 1998. – 2 серпня.
- 5.378. *Про відзначення державними нагородами іноземних громадян українського походження*. Редакційна // Урядовий кур'єр. – 2001. – 18 серпня.
- 5.379. *Програму не вичерпано*. Редакційна // Урядовий кур'єр. – 2001. – 22 серпня.
- 5.380. *Про далеко не безхмарне майбутнє української діаспори*. Редакційна // Східний часопис. – 1993. – 1 – 15 квітня.
- 5.381. *Проект “Україна”*: навколо світу. Редакційна // Україна. – 1992.– № 8.– С.3 –5.
- 5.382. *Пундій П.* Українські лікарі: Бібліографічний довідник. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю. – Львів – Чикаго, 1996. – 215 с.
- 5.383. *Пундій П.* Українські лікарі діаспори // Літературна Україна. – 1990. – 2 серпня
- 5.384. *Пясецька О.* Українські громадські бібліотеки в Канаді // Вісник Академії наук України. – 1992. – №2. – С.94 – 107.
- 5.385. *Радевич-Винницький Я.* Добročинність // Вісті з України. – 1995. – № 33.
- 5.386. *Раєнко В.* Об'єднає незалежність // Молодь України. – 1991. – 20 вересня.
- 5.387. *Розпочалася нова серія виставки “Українці світу”*. Редакційна // Народна армія . – 2000. – 27 червня. – С.8.
- 5.388. *Розумний Я.* Сповідь // Дніпро. – 1997. – № 3/4. – С.119 – 122.
- 5.389. *Рожко В.* Скарбниця волинської діаспори // Сучасність. – 1993. – №1. – С.122 – 124.
- 5.390. *Романів О.* Дивізійники Канади допомагають НТШ у Львові // Свобода. – 1993 . – 4 серпня.
- 5.391. *Романів О.* Україна і діаспора: спільні проблеми в новому столітті // Вісник НТШ. – 2004. – Ч.31. – Весна – Літо. – С. 20 – 23.
- 5.392. *Романюк Т.* Повернулись в Україну книжкою // Старожитності. – 1991. – Ч.9.
- 5.393. *Романюк Ю.* Коштом важко напрацьованих грошей // Наука і суспільство. – 1991. – №5. – С. 38.
- 5.394. *Ромашок П.* Національність культури, або культура національності у дзеркалі книги Мирослава Семчишина з Канади // Культура і життя. – 1993. – 23 жовтня.
- 5.395. *Ротач П.* Подарунки земляка з діаспори // Зоря Полтавщини. – 2000. – 29 вересня. – С. 5.
- 5.396. *Рубінець М.* Допомога українським дітям // Українське слово. – 2000. – 27 липня – 2 серпня.
- 5.397. *Рудик Л.* Бібліотека літератури української діаспори // Пост-Поступ. – 1993. – № 24. – 6 – 12 липня. – С. 3.
- 5.398. *Рудик С.* “Білі сторінки” новітньої історії України заповнюватимемо спільно з діаспорою // Вісті з України. – 1994. – №19.

- 5.399. *Рудницький Б.* Перспективи української еміграції до Канади в 1990-х роках // *Всесвіт*. – 1991. – №11. – С.129 – 131.
- 5.400. *Рябчук М.* Чи зможе діаспора утримувати українську державу // *Радослав*. – 1993. – №4. – Лютий. – С.6.
- 5.401. *Савченко С.* Нехай вам збудують школу канадські українці // *Кримська світлиця*. – 1999. – 30 квітня. – С.3.
- 5.402. *Самойленко Л.* Відстоюємо Україну і в Парагваї, і в Аргентині // *Вісті з України*. – 1994. – № 51. – С.5.
- 5.403. *Самойленко Л.* Об'єднує нас найдорожче – Україна... // *Вісті з України*. – 1994. – № 34. – С.4.
- 5.404. *Сапеляк А.* Отець Іван Сенишин: український місіонер – піонер в Аргентині. – Львів: Вид.відділ “Свічадо”, 1997. – 136 с.
- 5.405. *Свинарчук Є.* Україна і латиноамериканський світ // *Україна дипломатична*. Науковий щорічник. – Випуск 2. – 2002. – С.432 – 436.
- 5.406. *Світлицький О.* Доктор Василь Іваницький – кандидат на звання українця року серед українців діаспори // *Народна газета*. – 1993. – № 1. – С.2.
- 5.407. *Світовий конгрес українців*. Редакційна // *Літературна Україна*. – 1993. – 2 грудня. – С. 1.
- 5.408. *Світуха М.* Програма допомоги Україні з боку канадської діаспори // *Літературна Україна* – 1995. – 12 січня. – С.3.
- 5.409. *Седик О.* Близька і далека Бразилія // *Українське слово*. – 1995. – 12 січня. – С. 4.
- 5.410. *Семиволос Н.* Даже в парламенте Бразилии есть украинские книги // *Независимость*. – 1995. – 1 вересня. – С.6.
- 5.411. *Сидоренко О.* Ми прагнемо допомагати Україні // *Вечірній Київ*. – 1990. – 2 березня. – С.8.
- 5.412. *Сидоренко О.* Поле для співпраці // *Вечірній Київ*. – 1990. – 5 січня. – С.7.
- 5.413. *Символ єдності українців*. Редакційна // *Український світ*. – 1993. – 24 вересня. – С.8.
- 5.414. *Сирцов О.* Бразильці прибули на курси // *За вільну Україну*. – 2000. – 18 серпня. – С. 7.
- 5.415. *Сич О.* Українська еміграція до Канади в 1990-ті рр. // *Матеріали ІV Буковинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції*. – Чернівці. – 2001. – С. 234 – 237.
- 5.416. *Слабошницький М.* Бідність для бідних. Український мільйонер із Канади Петро Яцик в океані світового бізнесу // *Україна*. – 1993. – № 14 – 15. – С.8 – 10.
- 5.417. *Слабошницький М.* Доброчинна Євгенія // *Урядовий кур'єр*. – 1993. – 6 квітня. – С.6.
- 5.418. *Слабошницький М.* Краса і сила Петра Яцика // *Вавілон ХХІ*. – 1993. – № 5 – 6. – С. 41 – 42.
- 5.419. *Слабошницький М.* Людина на всі часи // *Урядовий кур'єр*. – 2001. – 22 грудня. – С.4.
- 5.420. *Слабошницький М.* Меценат // *Культура і життя*. – 1993. – 23 жовтня. – С. 8.

- 5.421. *Слабошпицький М.* Не загублена українська людина (55 портретів з української діаспори). – К. : Ярославів Вал, 2004. – 479 с.
- 5.422. *Слабошпицький М.* Постулати Петра Яцика // Вісті з України. – 1993. – № 14. – С.2.
- 5.423. *Слабошпицький М.* Саме той випадок // Урядовий кур'єр. – 2001. – 20 вересня. – С.6.
- 5.424. *Слабошпицький М.* Скільки людина може, якщо вона – Петро Яцик // Літературна Україна. – 2001. – 12 липня. – С.7.
- 5.425. *Слабошпицький М.* Справа життя Петра Яцика // Літературна Україна. – 1998. – 5 березня. – С.5.
- 5.426. *Слабошпицький М.* Україна його серця: Борис Вжесневський – відомий громадський діяч у Торонто, реаліст і практик // Народна газета. – 1992. – № 27. – Листопад. – С. 7.
- 5.427. *Слабошпицький М.* Українець, який відмовився бути бідним. – К.: Рада, 1994. – 174 с.
- 5.428. *Славутич Я.* Українська поезія в Канаді // Всесвіт. – 1991. – № 11. – С. 89 – 100.
- 5.429. *Служіння Україні.* Редакційна // Українське слово. – 1996. – 29 лютого. – С.2.
- 5.430. *Смородський М.* Ми – з різних світів, але разом // За вільну Україну. – 1991. – 25 січня.
- 5.431. *Соболевська С.* Ідея Петра Яцика – те живе зерно, яке дає здорові сходи // Урядовий кур'єр. – 2001. – 22 грудня. – С.4.
- 5.432. *Совінська Н.* Внесок української діаспори країн Західної Європи в розвиток економіки та культури незалежної України (1991 – 2001 рр.): Автореф. дис. кандидата істор. наук. 07.00.01. – Чернівці, 2002. – 20 с.
- 5.433. *Совінська Н.* Християнство в національній ідеї України та Української західної діаспори. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 88 с.
- 5.434. *Соколик О.* У діаспори позиція – державницька і відповідальна // Урядовий кур'єр. – 2001. – 14 березня. – С.5.
- 5.435. *Сорока М.* Страсті Христові на картинах Василя Курилика // Урядовий кур'єр. – 1997. – 24 травня. – С.3.
- 5.436. *Співпраця УВУ з Україною зростає.* Редакційна // Українське слово. – 2001. – 5 вересня. – С. 12.
- 5.437. *Спільний українсько-канадський проект “Україна”.* Редакційна // Вісті з України. – 1991. – № 42. – С.4.
- 5.438. *Старанням Бразильської репрезентації та Львівської облдержадміністрації до Львова прибули 18 бразильських студентів українського походження з метою вивчення української мови.* Редакційна // За вільну Україну. – 2000. – 18 серпня. – С.2.
- 5.439. *Степовик Д.* Між Сходом і Заходом // Культура і життя. – 1993. – 5 червня. – С. 4 – 5.
- 5.440. *Стрілька А.* Аргентина – Україна: Довгий шлях до визнання // Україна. Європа. Світ. – 1996. – 3 – 10 лютого. – С.3.
- 5.441. *Строй В.* Закордонні українці чекають на “свій” закон // Голос України. – 2001. – 6 листопада. – С.4.
- 5.442. *Субтельний О.* Українці в діаспорі // Освіта. – 1991. – 13 грудня. – С.3.

- 5.443. *Субтельний О.* Україна. Історія. – К.: Либідь, 1991. – 511 с.
- 5.444. *Супрунук О.* Бібліотека Українського народного Дому в Торонто – один із найцінніших дарів діаспори в НБУ ім. В.Вернадського // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України”, Національний університет “Києво-Могилянська академія”. 28 січня 2004 р.; Укл. Казакова Н., Мастіпан О. – К., 2004. – С. 32 – 42.
- 5.445. *Супрунук О.* Зарубіжна україніка: проблеми вивчення // Бібліотечний вісник. – 1997. – № 2. – С. 12 – 15.
- 5.446. *Сьомий* том англійського перекладу “Історії України – Руси”. Редакційна // Український форум. – 2000. – 21 – 28 лютого. – С. 3.
- 5.447. *Таран Л.* Щасливе життя Степана Горлача // Українська культура. – 2000. – Ч. 11 – 12. – С.6.
- 5.448. *Тацюк І.* Українство для діаспори чи діаспора для українства? // Українське слово. – 1993. – 3 вересня. – С.2.
- 5.449. *Тельнюк С.* Частина цілого: Українські серця по світах // Літературна Україна. – 1989. – 14 грудня. – С.3.
- 5.450. *8 тисяч* томів з Канади // Просвіта. – 1999. – 1 жовтня. – С.2.
- 5.451. *Томашпольська Л.* Повернення імені // Урядовий кур’єр. – 1992. – № 12. – С. 18 – 19.
- 5.452. *Троцинський В.* Українська діаспора як об’єкт державної етнополітики України // Етнонаціональний розвиток в Україні та стан української етнічності в діаспорі: сутність, реалії конфліктності, проблеми та прогнози на порозі ХХІ століття. Матеріали п’ятої міжнар. наук. - практичної конф. – Ч.І. – К.: Чернівці, 1997. – С. 583 – 588.
- 5.453. *Удовенко Г.* Географія участі України у міжнародному житті розширюється // Час – Time. – 1997. – 10 січня. – С.2.
- 5.454. *Україна – Бразилія: від декларацій і намірів – до конкретної співпраці.* Редакційна // Український форум. – 2002. – № 25 – 26. – 29 листопада. – С.2 – 4
- 5.455. *Україна і Канада: розвивати партнерство.* Редакційна // Світ про Україну. – 1993. – № 8. – 3 березня. – С.4.
- 5.456. *Україна на новому етапі діалогу і співпраці з українською Західною діаспорою.* Редакційна // Вісті з України. – 1993. – № 47. – С.7.
- 5.457. *Українська діаспора вчора, сьогодні, завтра.* Редакційна // За вільну Україну. – 1993. – 17 квітня. – С.3.
- 5.458. *Українська діаспора та сучасна еміграція з України: проблеми взаємин.* Редакційна // Хрещатик. – 2001. – 4 липня. – С.4.
- 5.459. *Українська діаспора: розміщення і чисельність.* Редакційна // Політика і час. – 1991. – № 3. – С. 88 – 89.
- 5.460. *Українська книга у діаспорі.* Редакційна // Літературна Україна. – 1999. – 18 березня. – С.4.
- 5.461. *Україна і світ: благодійництво канадських українців.* Редакційна // Наша газета. – 1998. – 21 – 27 вересня. – С.2.

- 5.462. *Українські імена в світовій науці*. Редакційна // Український вчений (додаток до “Освіти”). – 1994. – 21 вересня. – С.14 – 15.
- 5.463. *Українські митці зарубіжжя*. Редакційна // Наука і суспільство. – 1991. – № 1. – С. 36 – 37.
- 5.464. *Українські художники в Канаді*. Редакційна // Всесвіт. – 1991. – № 11. – С. 68 – 78.
- 5.465. *Українці Америки — дітям України*. Редакційна // Сіверщина. – 2000. – 14 січня. – С.3.
- 5.466. *Українці вивчають досвід Канади*. Редакційна // Літературна Україна. – 2001. – 18 січня. – С. 4 – 5.
- 5.467. *Українці за кордоном. Розширюється співпраця з діаспорою*. Редакційна // Кіровоградська правда. – 2000. – 26 травня. – С.1.
- 5.468. *Українці Парагваю шукають зв’язків*. Редакційна // Вісті з України. – 1994. – № 46. – С.4.
- 5.469. *Українці у Бразилії*. Редакційна // Карпатський голос. – 1995. – № 21. – С.5.
- 5.470. *Університет стає мостом єднання*. Редакційна // Вісті з України. – 1995. – № 16 – 17. – С.2.
- 5.471. *Уткин А. Информационная деятельность общественных и религиозных объединений украинской диаспоры в странах Запада (1945 – 1991 гг.)*. Диссертация на соискание ученой степени доктора исторических наук. – К., 1993. – 405 с.
- 5.472. *Уткін О. Релігійні центри та організації української діаспори в країнах Заходу* // Український історичний журнал. – 1992. – № 9. – С. 45 – 54.
- 5.473. *Федорук О. Повернення та реституція культурних цінностей як фактор міжнародного культурного співробітництва* // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К.: Талант, 1996. – Вип .10. – С. 47 – 53.
- 5.474. *Федорук О. Свята справа в ім’я України* // Вісті з України. – 1997. – 16 жовтня. – С.2.
- 5.475. *Хто був першим меценатом НОК України?* Редакційна // Вісті з України. – 1995. – № 24. – С.2.
- 5.476. *Цвик Г. “Врожайне” літо діаспорної бібліотеки* // За вільну Україну. – 1996. – 13 серпня. – С. 3.
- 5.477. *Циганенко О. Фонди особового походження діячів української діаспори в науковому архіві наукової бібліотеки НаУКМА* // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України”. – К.: НаУКМА. – 2004.– С. 79 – 85.
- 5.478. *Цикл “Лекції послів”*. Нова програма Кафедри українських студій Оттавського університету // Українські вісті. – 2001. – 4 – 17 квітня. – С. 7.
- 5.479. *Ціпівник Д. Виступ на пленарному засіданні форуму* // Матеріали II Всесвітнього форуму українців 21 – 25 серпня 1997 року. – К.: Фенікс, 1998. – С.48.
- 5.480. *Чавага К. Духовні скарби діаспори* // Шлях перемоги. – 1996. – 18 серпня. – С. 2.

- 5.481. *Чавага К.* Духовна скарбниця зарубіжжя: Бібліотека видань діаспори почала діяти у Львові // За вільну Україну. – 1992. – 7 липня. – С.2.
- 5.482. *Чавага К.* “Я вірю в силу єдності діаспори і України” // За вільну Україну. – 1991. – 5 жовтня. – С.3.
- 5.483. *Часто Л.* Українська діаспора вітає уряд незалежності України // Закарпатська правда. – 1992. – 21 березня. – С.4.
- 5.484. *Чим* може допомогти західна діаспора, окрім грошей? Редакційна // Вечірній Київ. – 1993. – 2 жовтня. – С.2.
- 5.485. *Чирва А.* Допоможемо? // Урядовий кур’єр. – 2000. – 17 червня. – С.3.
- 5.486. *Чорний В.* Не тільки слово // Літературна Україна. – 1990. – 12 квітня. – С.3.
- 5.487. *Чорногуз Я.* Народжена майже на волі: бібліотека української діаспори в Києві // Українська культура. – 1992. – № 1. – С. 30 – 31.
- 5.488. *Чубук М.* Україна і український світ // Вісті з України. – 1990. – № 21. – С.5.
- 5.489. *Чужої* біди не буває. Редакційна // Демократична Україна. – 1997. – 13 вересня. – С.3.
- 5.490. *Чуприна Ф.* Українці в світовій науці // Вечірній Київ. – 2000. – 6 січня. – С. 4 – 5.
- 5.491. *Шанти:* Про родину Шант – Юрія, Лесю та Людмилу. Редакційна // Народна газета. – 1999. – Ч. 3. – С.3.
- 5.492. *Швагуляк М.* Про українські міжнародні взаємини // Проблеми дослідження історії України. Збірник матеріалів I круглого столу істориків. 4 – 6 вересня 1990 р. Доповіді, виступи, дискусія. – Львів: Вісник, 1993. – С. 104 – 107.
- 5.493. *Шевченко А.* Етнічні аспекти міграційних процесів в Україні // Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність. – К., 2001. – С. 121 – 157.
- 5.494. *Шевчук В.* Вперше: бібліотека української діаспори // Друг читача. – 1992. – 3 червня. – С.2.
- 5.495. *Шедеври* Миколи Бідняка. Редакційна // Шлях перемоги. – 2000. – 6 грудня. – С.3.
- 5.496. *Шепетюк В.* Правдиве слово про українську діаспору // Вільне життя. – 1999. – 6 липня. – С. 2.
- 5.497. *Шимко Ю.* Діаспора – це 12 мільйонів українців // Голос України. – 1991. – 2 жовтня. – С.2.
- 5.498. *Шлепаков А.* Соціальний портрет українсько-канадського сторіччя // Всесвіт. – 1991. – № 11. – С. 62 – 64.
- 5.499. *Шукають* можливості використати своє українське коріння. Редакційна // Голос України. – 1992. – 11 грудня. – С.7.
- 5.500. *Щоб відродити* націю із небуття. Редакційна // Вісті з України. – 1993. – 2 – 8 грудня. – С. 14.
- 5.501. *Що ти* зробив для України? Редакційна // Урядовий кур’єр. – 2001. – 18 серпня. – С.8.
- 5.502. *Юричко В.* Українці за межами України // Київська старовина. – 1992. – № 4. – С. 66 – 71.
- 5.503. *Я вірю* в силу єдності діаспори і України. Редакційна // За вільну Україну. – 1991. – 5 жовтня. – С. 3.
- 5.504. *Якимець В.* Західна діаспора – східній // Вісті з України. – 1992. – № 4. – С. 6.

- 5.505. *Ялова О.* Міжнародний імідж України // Україна дипломатична. Науковий щорічник. – Випуск 4. – 2004. – С. 630 – 631.
- 5.506. *Яременко Н.* Премії за національне відродження // Голос України. – 2001. – 8 серпня. – С.5.
- 5.507. *Ярошенко Т.* Колекції діячів української діаспори у фондах наукової бібліотеки Національного університету “Киево-Могилянська Академія” // Збірник матеріалів конференції “Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України”. – К.: НаУКМА. – 2004. – С. 14 – 25.

6. Зарубіжні видання

- 6.508. *Американський том ЕУД // Свобода (США).* – 1999. – 15 жовтня. – С. 7.
- 6.509. *Anglo-American on the Ukrainian question 1938 – 1951. A documentary collection/* Lubomyr V. Luciuk, Bohdan S. Kordan. – Kingston, Ontario – Vestal, New -York, 1987. – 242 p.
- 6.510. *Базелюк М.* Я свого життя не змарнував // Гомін України (Канада). – 1995. – 30 березня. – С. 4.
- 6.511. *Борис Вжесневський* – канадський депутат // Гомін України (Канада). – 2004. – №28. – 19 липня. – С.4.
- 6.512. *Василик І.* Українська громада в Аргентині // Гомін України (Канада). – 2004. – №21. – 31 травня. – С. 4.
- 6.513. *Василик І.* Українська громада в Латинській Америці // Гомін України (Канада). – 2004. – № 28. – 19 липня. – С.4.
- 6.514. *Вжесневська Р.* Огляд діяльності “Приятелів дітей” // Новий шлях (Канада). – 2004. – 8 січня. – С. 11.
- 6.515. *Вийшов з друку сьомий том “Історії України – Руси” // Канадський інститут українських студій (КІУС).* – Річний огляд. – 1999. – С. 15 – 17.
- 6.516. *Винар Л.* Український історик: 40 років служіння науці, 1963 – 2003 // Український історик: 1963 – 2003 (замітки засновника журналу). Статті і матеріали. Ред. А.Атаманенко. – Нью - Йорк – Острог, 2003. – С. 27.
- 6.517. *Виховна сесія СКВОР // Рідна школа (США).* – 1994. – № 1 (107). – С. 23.
- 6.518. *Відзначення 50-річчя СФУЖО // Українка у світі (Канада).* – 2004. – Ч.2. – С. 27.
- 6.519. *Відкриття українського посольства в Аргентині // Бюлетень української центральної репрезентації в Аргентині.* – 1993. – №3. – С.10.
- 6.520. *Візит посла України в Канаді В. Хандогія до Саскачевану // Українсько – канадський вісник (Канада).* – 1999. – Квітень. – С.5.
- 6.521. *Вісник Фонду “Поміч України” (При Суспільній Службі України, Канада).* – 2000. – Лютий. – 48 с.
- 6.522. *Вічні фонди // КІУС.* – 1999. – Річний огляд. – С.47.
- 6.523. *Вічні фонди // КІУС.* – 2001. – Річний огляд: Ювілейний випуск. – С. 43.
- 6.524. *Внесок у майбутнє українських студій // КІУС – Ювілейний випуск.* – 2001. – С.4 – 13.
- 6.525. *Войчшишин Ю.* Відзначення 16 - тої річниці Чорнобиля в Оттаві // Новий шлях (Канада). – 2003. – Січень. – С. 5.

- 6.526. *Волинка Т.* Канадські стипендії львівським студентам // Новий шлях (Канада). – 2002. – 10 жовтня. – С. 10.
- 6.527. *Вони зичать добра Україні* // Гомін України (Канада). – 2003. – 24 лютого. – С. 5.
- 6.528. *Вручення* відзнаки Президента України професорові Ярові Славутичу. Слово подяки // У кн.: Західноканадський збірник. Під редакцією Яра Славутича. – Едмонтон, 1998. – Т.3. – С. 226 – 228.
- 6.529. *Вручення* стипендій ім. Стельмахів в Інституті історичних досліджень у Львові // Бюлетень КІУСу. – 1995. – Осінь. – С. 28.
- 6.530. *Восьмий* том “Історії України – Руси” Михайла Грушевського // Гомін України (Канада). – 2003. – № 1 (3019). – 7 січня. – С. 20.
- 6.531. *Гаврилишин Н.* Для сільської бібліотеки // Гомін України (Канада). – 1999. – 26 квітня. – С. 13.
- 6.532. *Гайдамашко А.* Книги КІУС передано до Інституту досліджень української діаспори // Гомін України (Канада). – 2004. – 11 квітня. – С. 20.
- 6.533. *Гладилевич А.* До Львова прибув з Канади рідкісний примірник “Енеїди” Івана Котляревського // Гомін України (Канада). – 2004. – 19 липня. – С. 9.
- 6.534. *Гуманітарна* поміч Україні // Гомін України (Канада). – 1994. – 30 березня. – С. 3.
- 6.535. *Гуманітарна* поміч Україні // Гомін України (Канада). – 1994. – 16 лютого. – С. 4.
- 6.536. *Даревич Д.* Слово на відкритті виставки Галини Новаківської // Гомін України (Канада). – 2004. – № 16. – 26 квітня. – С.9.
- 6.537. *Демиденко Ю.* Повідомлення для ЗМІ // Хлібороб (Бразилія). – 2004. – № 360. – Травень. – С.3.
- 6.538. *Державний* Центр Української Народної Республіки в екзилі. – Статті, матеріали. Під ред. Л.Винара, Н. Позуляк. – Філадельфія – Київ – Вашингтон: Веселка, 1993. – 493 с.
- 6.539. *Директор* Львівського інституту історичних досліджень відвідує Торонто // Бюлетень КІУСу. – 1995. – Осінь. – С. 28 – 29.
- 6.540. *Дідюк В.* Гуманітарна поміч Україні // Гомін України (Канада). – 1994. – 9 берез. – С.3.
- 6.541. *Дідюк В.* Княжий дар подружжя Яворських // Гомін України (Канада). – 1998. – 26 жовтня. – С. 6.
- 6.542. *До Альбертського* університету завітали вісім українських стипендіатів Програми технічної допомоги канадського уряду // Бюлетень КІУСу. – 1995. – Осінь. – С. 19.
- 6.543. *Допоможіть* збудувати церкву // Новий шлях (Канада). – 2003. – Травень. – С. 5.
- 6.544. *Дунаєва Т.* Вся дивіденда до Фонду відродження України – УНС // Свобода (США). – 1993. – Ч.29. – 2 грудня. – С. 5 – 6.
- 6.545. *Дякуємо за допомогу* // Українсько - канадський вісник (Канада). – 1999. – № 102. – Квітень. – С. 10.
- 6.546. *Енциклопедія.* Важлива віха в історії КІУСу // Бюлетень КІУСу. Ювілейний випуск. – 1996. – Жовтень. – С. 24 – 25.

- 6.547. *Encyclopedia of Ukraine*. Vol. 1 – 5. Edited by W. Kubiyovich – Toronto, Buffalo, London. – 1985 – 1993.
- 6.548. *Енциклопедія українознавства*: В 10 т. – Париж – Нью-Йорк, 1955 – 1989.
- 6.549. *Животовський В.* Лист подяки // *Новий шлях* (Канада). – 2002. – 14 березня. – С. 4.
- 6.550. *Zakydalsky O.* Poet and literary activist receives jubilee medal // *The Ukrainian weekly*. – 2003. – 2 Febr.
- 6.551. *Засновано катедру україністики в Оттавському університеті* // *Свобода* (США). – 1993. – 5 листопада.
- 6.552. *Збори Української Всесвітньої Координаційної Ради* // *CANADA – UKRAINE MONITOR*. – Vol. 4. No. 1. – 1996. – р. 37.
- 6.553. *Зорич Я.* Гуманітарна допомога “Приятелів дітей” // *Новий шлях* (Канада). – 1994. – 10 грудня. – С. 12.
- 6.554. *З праці Канадського фонду дітям Чорнобиля* // *Гомін України* (Канада). – 1994. – 30 березня. – С. 5.
- 6.555. *Івано-Франківщина* співпрацюватиме з канадською провінцією Альбертою // *Гомін України* (Канада). – 2004. – №32. – 30 серпня. – С.2.
- 6.556. *Іванченко М.* Співець національної ідеї (Над п’ятитомником Яра Славутича) // *У кн.: Західноканадський збірник. Під редакцією Яра Славутича.* – Едмонтон, 1998. – Т.3. – С.247.
- 6.557. *Упупушенко І.* Ukrainian international film festival announces prize-winners // *Ukrainian Weekly*. – 2001. – 11 february.
- 6.558. *Із листів з України* // *Рідна школа* (США). – 2000. – № 126. – С. 31.
- 6.559. *In memoriam Данило Гусар Струк* // *КІУС*. – Річний огляд. – 1999. – С. 3 – 4.
- 6.560. *Institute sponsors symposium on Ukraine’s strategic position* // *CIUS*. – 1998. – Annual Review. – P. 23.
- 6.561. *Інтерв’ю з надзвичайним та повноважним послом України в Канаді Юрієм Щербаком, Оттава, 24 квітня* // *Гомін України* (Канада). – 2003. – №21. – 2 червня. – С.8.
- 6.562. *Канада оголошує нові проекти в сільськогосподарському секторі України* // *Гомін України* (Канада). – 2003. – № 14. – 7 квітня. – С.5.
- 6.563. *Канада – Україна: особливе партнерство* // *Українсько - канадський вісник* (Канада). – 1994. – № 51. – Грудень. – С.2.
- 6.564. *Канада – Україна: співробітництво* // *Українсько - канадський вісник* (Канада). – 1994. – № 45. – Червень. – С. 5.
- 6.565. *Канадсько-український проект законодавчої співпраці* // *КІУС*. – Річний огляд. – 1997. – С. 10.
- 6.566. *Канадсько – Український центр у Києві* // *Українсько - канадський вісник* (Канада). – 2000. – № 120. – Грудень. – С. 16.
- 6.567. *Ке В. Перша* світова конференція українських кредитівок. Київ – Львів (9 – 18 вересня 1994 р.) // *Новий шлях* (Канада). – 1994. – Ч. 48. – 3 грудня. – С. 10.
- 6.568. *Кейван І.* Українські митці поза Батьківщиною. – Едмонтон – Монреаль, 1996. – 158 с.
- 6.569. *Кіс Т.* Проблеми збереження української національної ідентичності // *Авангард* (Брюссель). – 1969. – №1. – С.61.

- 6.570. *Когут З.* З пошаною до минулого і з поглядом у майбутнє // КІУС. – Річний огляд. – 1999. – С. 1 – 2.
- 6.571. *Когут З.* КІУС у добу незалежної України // У кн.: Західноканадський збірник. Під редакцією Яра Славутича. – Едмонтон. – 1999. – Т 3. – С. 92.
- 6.572. *Красноштан Ю. Я.* Славутич – почесний професор університету в Україні / У кн.: Західноканадський збірник. Під редакцією Яра Славутича. – Едмонтон, 1998. – Т.3. – С.229.
- 6.573. *Крижанівський П.* 30-ліття Капелі ім. Т. Шевченка в Аргентині // Свобода (США). – 1991. – 23 серпня.
- 6.574. *Кутинський Н.* Незалежність України – у засобах масової інформації // Свобода (США). – 1991. – 26 вересня.
- 6.575. *Лист* подяки заслужив // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1998. – № 91. – Травень. – С. 11.
- 6.576. *30-ліття* українського історичного товариства (1965 – 1995) // Новий шлях (Канада). – 1995. – 3 червня.
- 6.577. *Лопата П.* Ювілей Галини Новаківської // Новий шлях (Канада). – 2004. – 17 квітня. – С.10.
- 6.578. *Лупейко В.* Допомагаймо Україні // Свобода (США). – 1991. – 2 грудня. – С. 4 – 5.
- 6.579. *Мазенцев В.* Дослідження гетьманської столиці українськими та канадськими археологами // Новий шлях (Канада). – 2002. – 18 квітня. – С. 11.
- 6.580. *Мартинюк А.* Курси українознавства – засіб національно-патріотичного виховання // Свобода (США). – 2000. – 21 січня. – С. 5.
- 6.581. *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – 731 с.
- 6.582. *Марунчак М.* Історія українців Канади. В 2-х т. Вінніпег: Накладом УВАН в Канаді, 1991. – Т. 1. – 464 с., Т.2. – 511 с.
- 6.583. *Медичне* обладнання для України // Новий шлях (Канада). – 2004. – 1 липня. – С. 5.
- 6.584. *Migrations from Western Ukraine to Western Canada* // Proceedings of the joint Conferences. – Edmonton, 2002. – 392 s.
- 6.585. *Міжпарламентська* співпраця України і Канади // КІУС. – Ювілейний випуск. – 2001. – С. 36.
- 6.586. *Мороз І.* Голодомор 1932 – 33 в картинах малярів Торонто // Гомін України (Канада). – 2004. – № 6 (3070) – 9 лютого. – С.8.
- 6.587. *Москаль Л.* Канада – Куба – Україна // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1997. – Січень. – С. 6.
- 6.588. *Москаль Л.* Канада – Куба – Україна // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1997. – Лютий. – С. 7.
- 6.589. *Москаль Л.* Перспективні зв'язки Прикарпатського університету і КТУРД // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1993. – № 38. – Листопад. – С. 7.
- 6.590. *Навчаємо* українців // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1998. – № 95. – Вересень. – С. 5.
- 6.591. *Надзвичайний* гість українського Києва в Аргентині // Українське слово (Аргентина). – 2000. – вересень. – С.1.

- 6.592. *Neporany* Reserch and Teashing Fellowship // CIUS Newsletter. – 1992. – Fall. – P. 26.
- 6.593. *Neporany* Research and Teaching Fellowship // CIUS Newsletter. – 1993. – Fall. – P.20.
- 6.594. *Нова* програма канадсько-українського партнерства // Українсько - канадський вісник (Канада). – 1994. – № 49. – Жовтень. – С.1 – 2.
- 6.595. *Новий* будинок амбасад України // Гомін України (Канада). – 1995. – 18 січня. – С.3.
- 6.596. *Онисько Г.* Приклад для наслідування // Гомін України (Канада). – 1994. – 23 лютого. – С. 8.
- 6.597. *Онищук О.* Символіка української писанки. – Торонто, 1994. – 106 с.
- 6.598. *Павлів О.* Стипендії ім. Меланії Ковалюк для українських студентів (вчинок – гідний наслідування) // Гомін України (Канада). – 2002. – 18 липня. – С. 8.
- 6.599. *Pavliuc N., Robciuc* Ukrainiab Dialects in Romania (Dialectal texts). – Edmonton – L’viv – New York – Toronto, 2003. – 784 p.
- 6.600. *Палій Л.* Парламентська програма “Канада – Україна” // Новий шлях (Канада). – 2003. – 25 вересня. – С. 10.
- 6.601. *Палій Л.* Подяка від дирекції української школи у Грузії // Новий шлях (Канада). – 2004. – 6 травня. – С. 9.
- 6.602. *Палій Л.* Цілоденна українська школа у Грузії // Новий шлях (Канада). – 2003. – 27 березня. – С. 5.
- 6.603. *Парламентська* співпраця. Сприяння демократизації України // Бюлетень КІУСу. – Ювілейний випуск. – 1996. – Жовтень. – С. 20.
- 6.604. *Пащук В.* Посольство України в Аргентині вітає українську громаду // Українське слово (Аргентина). – 1998. – Серпень. – С.1.
- 6.605. *Підтримка* “Натураліста” // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1998. – № 88. – Лютий. – С. 5.
- 6.606. *Подяка* // Вісник: Квартальник літератури, науки, мистецтва і суспільно-політичного життя. – Нью-Йорк, – 1996. – Ч. 1. – Січень. – С. 8.
- 6.607. *Посол* України у США Юрій Щербак привітав учасників і провід спортової школи “Ч.Січі” // Наш спорт (США). – 1998. – Ч. 34. – Січень. – С. 3.
- 6.608. *Посольство* України в Аргентині // Українське слово (Аргентина). – 2000. – Вересень. – С.1.
- 6.609. *“Приятелі дітей”* відкрили школярам красу Карпат і цінність добра // Новий шлях (Канада). – 2002. – 6 червня. – С. 3.
- 6.610. *Приятелі* дітей: Огляд діяльності // Нові Дні (Канада). – 1994. – № 527 – 528. – Лютий – березень. – С. 45.
- 6.611. *Програма* ім. Ковальських. Презентація в канадському посольстві в Україні // КІУС. – Річний огляд. – 1999. – С. 10 – 12.
- 6.612. *Пундій П.* До 80-ліття д-ра Марії Фішер-Слиж // Новий шлях (Канада). – 2003. – 6 лютого. – С. 12.
- 6.613. *Reviewers* praise Hrushevsky volume one translation // CIUS. – 1998. – Annual Review. – P. 7 – 9.
- 6.614. *25-річчя* Суспільної служби українців Монреалю. 1970 – 1995. – Монреаль, Квебек, Канада. – С. 28 – 29.

- 6.615. *Результати* першої стадії проекту перевершили всі сподівання // КІУС. – Річний огляд. – 1999. – С. 22 – 24.
- 6.616. *Roman Woronowycz*. Video-film contest aims to increase knowledge about Ukrainians worldwide // *Ukrainian Weekly*. – 2000. – 23 January.
- 6.617. *Roman Woronowycz*. Ukrainian film festival announces winners // *Ukrainian Weekly*. – 2002. – 10 March.
- 6.618. *Рубінець М.* У гостях в українській громаді в Бразилії // *Українське слово* (Аргентина). – 1998. – 22 – 23 липня. – С. 5.
- 6.619. *Саскачеван – Україна: успішна співпраця* // *Українсько-канадський вісник* (Канада). – 1998. – № 91. – Травень. – С.7.
- 6.620. *Chernobyl's Children Project* // *CIUS Newsletter*. – 1993. – Fall. – P. 21.
- 6.621. *Слово проф. Я.Рудницького*, останнього президента УММАН // *У кн.: Західно-канадський збірник. Під редакцією Яра Славутича.* – Едмонтон, 1999. – Т.4. – С.209.
- 6.622. *Сологуб Н.* Мовний портрет Яра Славутича. – Вінніпег: УВАН, 1999. – 58 с.
- 6.623. *Співпраця з Дніпропетровським університетом* // *Бюлетень КІУСу* – 1992. – Осінь. – С. 31.
- 6.624. *Спілка Української Молоді в Канаді. 1948 – 1988.* – Торонто, 1990. – 98 с.
- 6.625. *Сприяння українським студіям на Лівобережній Україні* // КІУС. – Ювілейний випуск. – 2001. – С. 30 – 31.
- 6.626. *Сприяння українським студіям на лівобережній Україні* // КІУС. – Ювілейний випуск. – 2001. – С. 30 – 41.
- 6.627. *Стан українсько-канадських економічних відносин* // *Українсько-канадський вісник* (Канада). – 1994. – № 47. – Серпень. – С.3.
- 6.628. *Стахнів М.* Благородна пожертва // *Свобода* (США). – 1993. – Ч. 113. – 16 червня. – С. 7.
- 6.629. *Стельмащук Н.* Співпраця України з Бразилією // *Новий шлях* (Канада). – 2002. – 24 січня. – С.2.
- 6.630. *Стипендії для студентів в Україні* // *Новий шлях* (Канада). – 1995. – Ч.19. – 13 травня. – С. 13.
- 6.631. *Стипендія в ознаменування сторіччя* // *Бюлетень КІУС.* – 1992. – Осінь. – С. 21.
- 6.632. *Сьомий Конгрес Світової Федерації Українських Жіночих Організацій.* 22 – 26 жовтня 1997. Торонто. – 319 с.
- 6.633. *The Volodymyr and Daria Kubijovyc Endowment Fund* // *CIUS Newsletter*. – 1992. – Fall. – P. 2 – 3.
- 6.634. *The Marusia and Michael Dorosh Endowment Fund Master's Fellowship* // *CIUS Newsletter*. – 1992. – Fall. – P. 4.
- 6.635. *The Petro and Ivanna Stelmakh Endowment Fund* // *CIUS Newsletter*. – 1992. – Fall. – P. 8.
- 6.636. *The Petro Jacyk Educational Foundation* // *CIUS Newsletter*. – 1992. – Fall. – P. 34.
- 6.637. *The Petro Jacyk Educational Foundation* // *CIUS Newsletter*. – 1993. – Fall. – P. 30.
- 6.638. *VIII том “Історії України – Руси” М. Грушевського англійською мовою* // *Новий шлях* (Канада). – 2002. – 26 вересня. – С. 8.

- 6.639. *Торонто – Східній Україні* // Новий шлях (Канада). – 1994. – Ч. 50. – 17 грудня. – С. 8 – 9.
- 6.640. *Тудорковецька Я.* Доповнення до документального фільму “Микола Бідняк” // Новий шлях (Канада). – 2004. – 15 квітня. – С.12.
- 6.641. *Ukraine and Ukrainians throughout the World. A Demographic and Sociological Guide to the Homeland and it’s Diaspora / Edited by Ann Lencyk Pawliczko.* – Toronto – Buffalo – London, 1994. – 321 p.
- 6.642. *Україна – Бразилія: від декларацій і намірів – до конкретної співпраці* // Хлібороб (Бразилія). – 2002. – № 335. – Квітень. – С.1.
- 6.643. *Україна підписала “Оттавську конвенцію”* // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1999. – Квітень. – С.5.
- 6.644. *Ukrainian Review.* 1997. – Т. 44. – Ч. 4. – Зима. – С. 86 – 87.
- 6.645. *Українознавство в світі. КІУС робить значний внесок в Україні та Східній Європі* // Бюлетень КІУСу. Ювілейний випуск. – 1996. – Жовтень. – С. 18.
- 6.646. *Українська кооперація діаспори: Історичний огляд 1940 – 1992 / Гол. Ред. Омелян Плешкевич.* – Чикаго – Торонто – Мельбурн, 1994. – 278 с.
- 6.647. *Українська кооперація діаспори: історичний огляд, 1930 – 1995.* – Чикаго – Київ, 1996. – 304 с.
- 6.648. *Українсько-парагвайські домовлення* // Гомін України (Канада). – 2004. – № 32. – 30 серпня. – С.4.
- 6.649. *Українці в світі: Книга-альбом.* – Мельборн: Фортуна, 1995. – 423 с.
- 6.650. *University of Alberta and University of Lviv Renew Exchange Agreement* // CIUS. – Newsletter. – 1992. – Fall. – P. 24.
- 6.651. *Фігус-Ралько А.* Українська Канада. – К.: Вінніпег: Наша культура і наука, 2001. – 142 с.
- 6.652. *Фірма “Міст” в Торонто* // Гомін України (Канада). – 1995. – Ч. 1. – 5 січня. – С. 5 – 6.
- 6.653. *Фундація розвитку науки в Україні* // Бюлетень КІУСу. – 1995. – Осінь. – С. 6.
- 6.654. *Fund renamed* // CIUS. — 1998. – Annual Review. – P. 33.
- 6.655. *Хілобок-Яковенко О.* Канада – Україна: медичний проект “Освіта” // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1994. – № 46. – Липень. – С. 7.
- 6.656. *Хом’як Р.* Презентація “Історії” Грушевського у Вашингтоні стала політичною подією // Свобода (США). – 2000. – 28 квітня. – С. 4.
- 6.657. *Центр ім. Петра Яцика розширює співпрацю з Україною* // КІУС. – Річний огляд. – 1999. – С. 18 – 19.
- 6.658. *Чикаліна С.* Неоціненний дарунок уваги // Українське слово (Аргентина). – 1996. – 27 червня. – С. 11.
- 6.659. *Шанта Л.* В єдності сила народу // Новий шлях (Канада). – 2002. – 17 жовтня. – С. 9.
- 6.660. *Шаповал Т.* Лист — подяка // Українсько-канадський вісник (Канада). – 1998. – № 96. – Жовтень. – С. 7.
- 6.661. *Шмулик К.* Вісті з Бразилії // Свобода (США). – 1991. – 30 листопада.
- 6.662. *Шмулик К.* Століття української еміграції у Бразилії // Свобода (США). – 1991. – 29 травня.

- 6.663. *Ще одна веб-сторінка про Україну // Гомін України (Канада).* – 2004. – № 28. – 19 липня. – С.4.
- 6.664. *Щербак Ю.* Подяка за добрі справи // *Новий шлях (Канада).* – 2002. – 25 квітня. – С. 11.
- 6.665. *Ювілей Ярослави Шафранюк // Гомін України (Канада).* – 1995. – Січень – лютий. – С.5.

7. Колективні праці, збірники статей, довідкові видання

- 7.666. *Актуальні проблеми історії державності України. Метод. посібник для вчителів, студентів, учнів // В. Дическул, С. Іньшакова, А. Коновал та ін.; Київський міжрегіональний інститут удосконалення вчителів. К., 1993. – 99 с.*
- 7.667. *Алексєєв Ю., Кульчицький С., Слюсаренко А.* Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985 – 1999 рр.). – Навчальний посібник. К.: Вища школа, 2000. – 296 с.
- 7.668. *Арсенич П., Малкович Л.* Роль вихідців з Гуцульщини у культурно-освітньому житті українців Канади // *Гуцульщина.* – 1996. – № 2. – С. 21 – 22.
- 7.669. *Вівчарик М., Панченко П., Чмихова В.* Українці у близькому і далекому зарубіжжі. – К., 2001. – С. 196 – 218.
- 7.670. *Ганоцький В., Підлуський І., Шевчук М., Дайдакулов Р.* Стипендії від української діаспори // *Народне слово.* – 1996. – 25 квітня. – С. 2 – 3.
- 7.671. *Дідинівська Г., Дегтяренко Л.* Фонд відділу зарубіжної україніки // *Бібліотечний вісник.* – 1998. – № 2. – С. 36 – 39.
- 7.672. *Довідник з історії України (А – Я): Посібн. для серед. загальноосв. навч. закл. / За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2001. – 1136 с.*
- 7.673. *Енциклопедія української діаспори: В 7т. – Вид. 1-е. – К., 1995.*
- 7.674. *Етнонаціональний розвиток в Україні та стан української етнічності в діаспорі: Сутність, реалії конфліктності, проблеми та прогнози на порозі ХХІ ст., Міжнародна науково-практична конференція (1997, 22 – 25 травня; Київ, Чернівці) // Матеріали науково-практичної конференції. – Київ, Чернівці, 1997. – 605 с.*
- 7.675. *Етнонаціональний розвиток України: термін, визначення, персоналії. К.: Ін-т держави і права, 1993. – 807 с.*
- 7.676. *Євтух В., Камінський Є., Ковальчук О., Трощинський В.* Зберігаючи українську самобутність. – К., 1992. – 340 с.
- 7.677. *Євтух В., Ковальчук О.* Українські канадці: проблеми соціально-демографічної інтеграції // *Український історичний журнал.* – 1991. – № 8. – С. 64 – 74.
- 7.678. *Євтух В., Ковальчук О.* Українці в Канаді. – К.: Будівельник, 1993. – 143 с.
- 7.679. *Євтух В., Маркусь В., Трощинський В.* Феномен діаспори в дзеркалі науки // *Віче.* – 1993. – №11. – С.109 – 119.
- 7.680. *Загорій В. та інші.* Найбільше багатство людини – те, що вона віддала іншим // *Урядовий кур'єр.* – 2001. – № 203. – 3 листопада. – С. 8.

- 7.681. *Загорій В.*, Слабошпицький М. Виховаймо народ з національними переко-
наннями // Народна газета. – 2001. – 26 квітня – 2 травня. – С.4.
- 7.682. *Зберігаючи* українську самобутність. – К.: Інтел, 1992. – 100 с.
- 7.683. *Зарубіжні українці: Довідник* / С. Лабезник (кер.авт.кол.), Л. Лещенко, Ю. Макар та ін. – К.: Україна, 1991. – 252 с.
- 7.684. *Зарубіжне українство: Інформаційний каталог* / Упорядник І. Виниченко. – К., 1997. – 160 с.
- 7.685. *Зарубіжне українство 1999: Інформаційний каталог* // Упорядник І. Виниченко. – К., 1999. – 260 с.
- 7.686. *Закордонне українство (Інформаційний каталог)* / Ін-т досліджень діаспори. – К.: Стилос, 2001. – 280 с.
- 7.687. *Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991 – 2003)* / Від. ред. С. Віднянський. – К.: Генеза, 2004. – 616 с.
- 7.688. *Золоті ворота. Альманах.* – К.: Час, 1991 – 2000. – № 1 – 10.
- 7.689. *Ігнатів В.*, Школьник В. Економічні мотиви української еміграції (у світі минулого і сучасного) // Трибуна. – 1990. – № 12. – С. 7 – 9.
- 7.690. *Ігнатів В.*, Школьник В. Українська діаспора: проблеми і перспективи // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – № 10. – С. 8 – 17.
- 7.691. *Історія української еміграції. Навч. посібник* // Б. Лановик, Р. Гром'як, М. Траф'як та ін.; За ред. Б. Лановика. – К.: Вища шк., 1997. – 520 с.
- 7.692. *Кардаш П.*, Кот С. Українці в світі: Книга-альбом. – Київ – Мельбурн, 1995. – 150 с.
- 7.693. *Каталог бібліотеки Ярослава Головача: Анотов. каталог* / Вступ. ст. та наук. ред. П. Вакулюка, авт. життєпису – З. Головач; Уклад.: О. Архипська, Н. Казакова; Відп. ред. Т. Ярошенко. – К.: Видавн. дім “КМ Academia”, 2001. – 78 с.
- 7.694. *Короненко С.*, Загорій В. Економіка починається з патріотизму, який неможливий без знання рідної мови // Українське слово. – 2000. – 26 жовтня – 1 листопада. – С. 5.
- 7.695. *Кубійович В.*, Маркусь В. Українці поза Україною. Історична довідка за “Енциклопедією українознавства” // Літературна Україна. – 1992. – 30 січня. – С. 8 – 9.
- 7.696. *Лановик Б.*, Траф'як М., Матейко Р., Матисякевич З., Лановик З., Лановик М., Глогусь Я. Внесок української еміграції в розвиток національної та світової культури. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 409 с.
- 7.697. *Лановик Б.*, Матейко Р., Матисякевич З., Дацків І., Совінська Н. Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави: Навчальний посібник / Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 292 с.
- 7.698. *Лановик Б.*, Траф'як М., Матейко Р., Матисякевич З. Українська еміграція: від минувшини до сьогодення. – Тернопіль: Чарівниця, 1999. – 512 с.
- 7.699. *Малик Я.*, Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. – Львів: Світ, 1995. – 246 с.
- 7.700. *Макар Ю.*, Білецький Б., Коцур А., Павко А. Історія України від найдавніших часів до наших днів. – Чернівці, 1998. – С. 291 – 292.

- 7.701. *Макар Ю.*, Макар Л. З Україною в серці. – Чернівці: Букрек, 2003. – 132 с.
- 7.702. *Макар Ю.*, Макар О. Розселення українців у світі // Трибуна. – 1991. – № 2 – С. 30 – 31.
- 7.703. *Масляк П.*, Шищенко П. Географія України. – К.: Зодіак-Еко, 2001. – С. 147 – 148.
- 7.704. *Мельничук Х.*, Мельничук Б. Журавлина книга. Тернопільська українська західна діаспора. Словник імен. Частина перша. А – Ї. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 242 с.
- 7.705. *Мельничук Х.*, Мельничук Б., Совінська Н. Журавлина книга. Тернопільська українська західна діаспора. Словник імен. Частина друга. К – Л. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 272 с.
- 7.706. *Меценат*, який не відмовився бути українцем: Петро Яцик у спогадах сучасників. Ст., відгуки та інтерв'ю видат. благодійника й громад. діяча / Ред. - упоряд.: М.Слабошпицький, М.Сорока. – К.: Ярославів Вал. – 2002. – 280 с.
- 7.707. *Мороз О.*, Саєнко Ю. Час інтелекту: сукупний український розум. – Львів: Видавничий дім “Панорама”, 2002. – 96 с.
- 7.708. *На олімпійських хвилях*: Довідник. – Нью-Йорк, Нью-Джерсі, 1998. – 142 с.
- 7.709. *Освіта* в українському зарубіжжі: досвід становлення і перспективи: Матеріали Першої Міжнар. наук.-практ. конф., 1 – 4 листоп. 2000 р. / Редкол.: В. Скопенко (голова) та ін. – К.: Укр. світ, 2001. – 240 с.
- 7.710. *Повернення*. Каталог виставки творів з колекції Ярослави та Михайла Шафранюків. – Канада, 1994. – С.3.
- 7.711. *Роде* наш прекрасний: Матеріали Всесвітнього форуму українців. 21 – 24 серпня 1992 року. – Тернопіль, 1993. – 243 с.
- 7.712. *Скульптура* Петра Капшученка. “Експоцентр України”. – К., 2000. – С. 5 – 6.
- 7.713. *Смолій В.* та інші. Україна: утвердження незалежності держави (1991 – 2001). – К.: Альтернативи, 2001. – 728 с.
- 7.714. *Соколик О.*, Соколик Я. У діаспори позиція – державницька і відповідальна // Урядовий кур'єр. – 2001. – 14 березня. – С. 3.
- 7.715. *Троцинський В.*, Швачка О. Взаємодія західної української діаспори з Україною: стан, перспективи розвитку // Українська діаспора. – 1997. – Ч. 10. – С. 110 – 123.
- 7.716. *Троцинський В.*, Швачка О. Західна українська діаспора в контексті взаємодії з Україною // Етнонаціональний розвиток в Україні та стан української етнічності в діаспорі: сутність, реалії конфліктності, проблеми та прогнози на порозі ХХІ століття. Матеріали п'ятої міжнар. наук.-практичної конф. Ч. II. – К., Чернівці, 1997. – С. 582 – 587.
- 7.717. *Троцинський В.*, Швачка О. Проблеми збереження етнічної ідентичності української діаспори та її взаємодії з Україною у світлі соціологічного опитування делегатів II Всесвітнього форуму українців // У співпраці та єднанні увійдемо в ХХІ століття. Матеріали II Всесвітнього форуму українців. – К.: Фенікс, 1997. – С. 390 – 397.
- 7.718. *Троцинський В.*, Шевченко А. Українці в світі. Т.15. – К.: Альтернативи, 1999. – С. 352 с.

- 7.719. *Українська діаспора: проблеми дослідження (матеріали Міжнар. наук. конф.). – Острого – Торонто – Нью - Йорк: Вид-во національного університету “Острозька академія”, 2005. – 360 с.*
- 7.720. *Українська еміграція: історія і сучасність. (Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 100-річчю еміграції українців до Канади) // Упоряд. Сливка Ю. – Львів: Каменярь, 1992. – 383 с.*
- 7.721. *Українська преса за межами України // Матеріали наук. - теорет. конф. 25 – 26 квітня 1996 р.: Укл. Сидоренко М. – К., 1996. – 138 с.*
- 7.722. *Українське зарубіжжя: Бібліографічний покажчик літератури (1990 – грудень 1999). – К.: Інститут досліджень діаспори, 1999. – 162 с.*
- 7.723. *Українське зарубіжжя: Бібліографічний покажчик // Ін-т досліджень діаспори . – К.: Стилос, 2002. – 284 с.*
- 7.724. *Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків: до 100-річчя прибуття перших українських переселенців до Канади. – К.: Дніпро, 1990. – 231с.*
- 7.725. *Українські організації в країнах Заходу: Інформаційний каталог // Ін-т досліджень діаспори. – К.: ПЦ “Фоліант”, 2004. – 104 с.*
- 7.726. *Українці в Аргентині: Видання І. Фотоальбом // Упоряд. Н. Прибеги. – К.: Мистецтво, 1997. – 128 с.*
- 7.727. *Українці в зарубіжному світі. – К.: Наук. думка, 1991. – 140 с.*
- 7.728. *У співпраці та єднанні увійдемо у ХХІ століття: Матеріали другого Всесвітнього форуму українців. – К.: Фенікс, 1998. – 400 с.*
- 7.729. *Шлепаков А., Буркут І., Васільєва Л. та ін. Українці в зарубіжному світі. – К., 1991. – 275 с.*
- 7.730. *Юрківський В.М. Країни світу: Довідник. – К.: Либідь, 1999. – 368 с.*

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А
Розселення українців і осіб українського походження в Канаді
та країнах Латинської Америки наприкінці ХХ ст.

Країни	Площа тис. кв. км.	Чисельність всього населення тис. чол	Столиця	Чисельність українців і осіб укр. походження тис. чол	Основні регіони проживання українців і осіб українського походження
1. Канада	9976	29600	Оттава	1 543	Провінції: Онтаріо, Альберта, Британська Колумбія, Манітоба, Саскачеван, Квебек, Нова Шотландія. Міста: Едмонтон, Вінніпег, Торонто, Ванкувер, Калгарі, Саскатун, Ріджайн, Гамільтон, Монреаль, Тандер-Бей, Сент Кетерін-Ніагара, Оттава, Вікторія, Віндзор, Ошава Лондон, Кіченера, Садбер, Галіфакс
2. Аргентина	2763	34600	Буенос-Айрес	250 (100-500)	Провінції: Буенос-Айрес, Ла Плата, Беріссо, Енсенада, Магдалена, Лухан, Місьйонес (в містах Апостолес, Пасадас, Канделарія, Консепсьйон, Сан Хав'єр, Обера), Чако (в містах Бермехо, Ком, Фернандес, Генерал Бельграно, Майор Л.Х. Фонтана, Нуеве Де Хуліо, О' Іггінс, Сан Лоренсо, Чакабуко), Мендоса, Формоса, Ріо Негро.
3. Бразилія	8512	159700	Бразилія	350 (180-400)	Штати: Парана, Сан-Пауло, Санта-Катарина, Ріу-Гранді-ду-Сул
4. Венесуела	912	21600	Каракас	800-1300	Штати: Каракас, Маракай, Валенсія, Баргуісімето.
5. Парагвай	407	4800	Асунсьйон	5-9	Місто Енкарнасьйон та навколо міста розташовані українські поселення або

					“колонії” – Альборада, Кармен-дель-Парана, Фрам і в столиці Асунсьйон.
6. Уругвай	177	3200	Монтевідео	5	Столиця Монтевідео; Департаменти: Сальто, Сан-Хосе, Пайсанду.

Примітка. Підраховано за даними дослідників В.М. Юрківського, В.П. Трощинського, А.А. Шевченка
(Детальніше див.: Країни світу. К.: Либідь, 1999; Українці в світі. К.: Альтернативи, 1999).

2
8
2

ДОДАТОК Б

і.Благодійні проекти допомоги
Україні здійснені
Українськими
Державницькими
Організаціями Канади

1. Надання допомоги потребуючим ветеранам ОУН-УПА та вагомий внесок у побудову реабілітаційного центру “Говерла” для них у Моршині. Цими проектами опікується в Канаді Товариство колишніх вояків УПА, а кредитова спілка “Будучність” (Торонто) надає допомогу ветеранам.

2. Спонсорство передплат київської національної газети “Шлях перемоги” для зацікавлених читачів і установ в Україні.

3. Допомога у виданні Українською Центральною Інформаційною Службою (Лондон, Великобританія) масового 50-тисячного тиражу “Історія українського війська” Івана Тиктора (з доповненням про сучасну добу) для безкоштовного розповсюдження у Збройних Силах України.

4. Сприяння у виданні першої національної української газети в Луганську під назвою “Україна придінцева”, яку видає місцеве патріотичне Товариство шанувальників творчості Т. Шевченка.

5. Сприяння відкриттю сторінки “Кобзар” в Інтернеті з метою огляду питань, пов’язаних з життям української діаспори в Російській Федерації та людських і національних прав українців у цій державі.

6. Допомога для створення і розповсюдження в Україні і за кордоном Українсько – Канадським Дослідно-Документаційним Центром (Торонто) документального фільму про голодомор в Україні 1932-1933 рр., а також допомога у створенні документального фільму “Між Гітлером і Сталіним. Україна у другій світовій війні”.

7. Допомога Українському Конгресовому Комітетові Америки для створення і розповсюдження художньо-документальних фільмів про Степана Бандеру “Атентат” і про генерала Романа Шухевича “Нескорений”.

8. Допомога для подальшої реалізації проекту археологічних досліджень гетьманської Мазепинської столиці Батурина, знищеної московськими військами та докомплектування документального фільму про дослідження цього проекту.

9. Допомога для влаштування Молодіжним Національним Конгресом в Україні щорічних таборів під назвою “Лисеня” для української патріотичної молоді України і країн східної діаспори;

10. Сприяння Всеукраїнському Товариству “Меморіал” (Київська організація) для влаштування конференцій, створення постійної виставки в Києві про більшовицький геноцид українського народу, у підготовці відзначення 60-річчя від створення УПА та 70-річчя Голодомору різними громадськими і освітніми заходами . Один із таких заходів – це допомога спільному проекту Українсько-Канадського Дослідно-Документаційного Центру і “Меморіалу” масштабного дослідження архівів для повного виявлення документації і матеріалів про голодомор з метою, щоб на їх основі Українська держава, а за нею і світ офіційно визнали цю трагедію геноцидом над українським народом.

11. На окремі прохання і звернення сприяння побудові пам'ятників і меморіалів на честь загиблих провідників воїнів ОУН – УПА.

12. Постійна допомога жертвам різних трагедій, аварій чи стихійних лих в Україні у міру існуючих можливостей.

13. Внесок Співки Української Молоді Канади у розбудову і діяльність СУМ в Україні і Ліги Українських Жінок та інших громадських структур в Україні.

14. Участь у різних постійних всегромадських акціях допомоги і реабілітації жертв Чорнобильської трагедії, зокрема дітей і допомога сиротинцям.

15. Пресовий орган УДО Канади “Гомін України” постійно віддає свої сторінки для пропагування усіх благодійних акцій і проектів, пов’язаних з потребами в Україні: сприяння стипендійним заходам для кращих студентів, різні освітні проекти, реставрація чи побудова церков, комплектування бібліотек українською національною літературою, побудова пам'ятників героям української національно-визвольної боротьби, реставрація культурних та історичних пам'яток, різні науково-видавничі проекти і тому подібне.

Примітка. *Складено на основі документальних матеріалів допомоги Українських Державницьких Організацій Канади для України опублікованих в газеті “Гомін України” (Канада) за 1992 – 2002 рр.*

ДОДАТОК В

Документи співпраці Української спортової централі Америки та Канади з керівництвом НОК України для координації фінансової допомоги українським спортивним федераціям

Примітка. Документи співпраці опубліковані у довіднику “На олімпійських хвилях” Нью-Йорк, Нью-Джерсі, 1997.

Українському Фестивальному Комітету
Штату Нью Джерсі, США 1 січня 1991 р.
Панові Омельянові Твардовському,
членові Управи Української Спортової
Централі Америки і Канади

Вельмишановний пане Твардовський!

Львівська організація Української спортивної асоціації висловлює Вам щире подяку за даровані нам грошові кошти у розмірі 500 доларів (п'ятсот).

Твердо запевняємо Вас, що ці кошти будуть використані для розвитку нашої організації, яка ставить собі головною метою плекати самостійний український спорт і національну свідомість нашої молоді.

Маємо глибоку переконаність, що започаткована співпраця між нами буде тривалою і плідною.

З повагою і симпатією до Вас

Голова УСА, Народний Депутат України
Ярослав Кендзьор

Нью-Йорк
Факс (201) 378-7903
Вельмишановному пану
Миرونу Стебельському
4 січня 1992р.

Пане Стебельський!

Виконком Національного Олімпійського комітету просить Вас передати делегатам конференції УСЦАК наше вітання. Доручаємо Вам його зачитати.

Дорогі делегати, брати і сестри!

Від імені Національного Олімпійського комітету суверенної України сердечно вітаю Вас, делегатів Української спортової централі Америки і Канади. Збулась наша спільна мрія. НОК України одержав визнання Міжнародним Олімпійським Комітетом, отримують міжнародне визнання національні спортивні федерації. Вже в цьому році багато наших команд виступатимуть самостійно на міжнародних змаганнях. Робимо все залежне від нас, щоб у Барселоні не один раз піднімався на честь спортсменів-переможців з України синьо-жовтий прапор і лунав національний гімн «Ще не вмерла Україна». Це наша спільна історична перемога, і ми високо цінуємо Ваш внесок. Ви ніколи не переставали боротися за визнання України як самостійної Олімпійської держави. Впевнені, що і зараз, в цей скрутний і нелегкий час, матимемо Вашу моральну і матеріальну підтримку. Звертаємося до всіх українців, які проживають за межами України, до єдності і солідарності, братерської участі в розбудові Олімпійського руху в Україні. Без Вашої підтримки, спільності в діях нам буде надзвичайно важко подолати період становлення.

Бажаємо Вам добра і щастя, плідної роботи.

Слава Україні!

Президент НОК України

В.Борзов

Голові Управи УСЦАК
Пану Мирону Стебельському
Факс (201) 378-7903

Вельмишановний пане Стебельський!

Завершуються тренувальні збори українських атлетів у Сполучених Штатах Америки. Майже повністю виконана тренувальна програма підготовки до Олімпійських Ігор. За цей час отримано цінний досвід у питаннях адаптації і акліматизації наших спортсменів до непростих умов Атланти. Все це стало можливим завдяки фінансовій допомозі, яку надає нам УСЦАК, українські громади Америки і Канади. Чудова організація тренування національних збірних команд, яку організувала нам шановна пані Лариса Барабаш-Темпл у 1995 році, та фінансова підтримка УСЦАК надають нам оптимістичні підстави сподіватися на успішний виступ наших атлетів у 1996 році на Олімпійських Іграх.

Як Ви знаєте, програмою тренувань на цей рік у м. Карролтон передбачено участь команд велотреку і боксу. Згідно з Вашим люб'язним попереднім підтвердженням фінансувати програму тренувань наших федерацій у м. Карролтоні повідомляємо, що команда з велотреку проводить тренування з 1 по 12 жовтня і орієнтовні кошти будуть складати \$4,000.00; команда з боксу буде проводити тренування з 17 до 27 жовтня, орієнтовні кошти будуть складати \$3,000.00.

Зважаючи на принципову і чесну систему розрахунків, якої притримується УСЦАК, рахунки безпосередньо на адресу УСЦАК вишле «Cargoll Country Chamber of Commerce», а сплата повинна бути здійснена прямо до «West Georgia College».

З великим інтересом прочитали статтю pana Твардовського у «Свободі» від 12 вересня 1995 року і дякуємо за ту велику працю, яку УСЦАК здійснює у питаннях збирання коштів для НОК України на наступні Олімпійські Ігри.

З правдивою до Вас пошаною
Президент НОК України

Валерій Борзов

Київ, Україна, 3 жовтня 1995 р.

Голові Управи УСЦАК
Пану Мирону Стебельському
Факс (201) 378-7903

Вельмишановний пане Стебельський!

Перш за все хочу подякувати за теплі слова на мою адресу та вітання з новим призначенням на посаду Міністра, які я прочитав у «Свободі» від 30 грудня 1995 року.

Приємно було також дізнатися з статті пана Твардовського, що на впровадженій Вами фонд «УСЦАК – Олімпійський фонд» поступово надходять кошти. У цьому зв'язку хотів би висловити декілька міркувань по ефективному використанню коштів цього фонду. Ми розуміємо, що фонд створено тільки на потреби підготовки української національної збірної команди до Олімпійських ігор у м. Атланті 1996 року. І тому логічним є більш тісна співпраця НОК України з УСЦАК по раціональному використанню коштів фонду, тому що краще за НОК України ніхто не знає першочергових потреб олімпійської збірної команди України. Ми також усвідомлюємо, що тільки коштами Вашого фонду ми не вирішимо усіх наших проблем підготовчого характеру. Тому доцільно, на наш погляд, спрямувати кошти на саме головне і вкрай термінове – закупівлю обладнання олімпійського зразку. Сьогодні вже виникла нагальна потреба у такому обладнанні у Федерації спортивної гімнастики. Орієнтовний кошт складає приблизно 40,000.00 доларів США. Але стараннями пані Лариси Барабаш-Темпл кошти за це обладнання можуть бути меншими. Сподіваємося на позитивне вирішення наших першочергових і невідкладних потреб.

Хотів би також поінформувати Вас, що з 2 по 8 лютого 1998 року я буду перебувати у США і розраховую на нашу, як завжди, дружню зустріч з Вами.

З пошаною
Президент НОК України
12 січня 1996р.

В. Борзов

Голові Управи УСЦАК
Пану Мирону Стебельському

Вельмишановний друже Стебельський!

З радістю повідомляємо, що Виконком Національного Олімпійського комітету України затвердив склад олімпійської команди, якій випала велика честь вперше брати участь під своїм синьо-жовтим прапором в літній Олімпіаді в Атланті. Всього в делегації 233 спортсменів із 24-х видів спорту і 127 офіційних осіб (тренери, лікарі, керівництво НОК України). Направлення такої представницької делегації стало можливим завдяки об'єднанню зусиль в незалежній Українській Державі. У вирішенні багатьох складних питань, особливо в передолімпійській підготовці, велика заслуга належить українцям Америки та Канади, їхнім спортивним осередкам, активній діяльності УСЦАК, його проводу. За все це ми Вам щиро вдячні. Постараємося достойно представити Україну.

З найкращими побажаннями і глибокою повагою
Перший віце-президент НОК України
15 червня 1996 р.

В. Кулик

Високоповажний Пане Стебельський!

Львівський шаховий клуб і Львівська обласна шахова федерація дуже дякують Вам за допомогу в організації шахового турніру пам'яті професора Попеля.

Турнір відбувся при великому інтересі глядачів і преси, які відзначили суттєвий внесок діаспори і УСЦАКу в підтримці шахів в Україні. Команда України на Олімпіаді в Єревані посіла друге місце після Росії перед США, що показує позицію українських шахів в світі.

З великим шаховим вітанням!

Директор Львівського шахового клубу
Президент Львівської обласної шахової Федерації
20 грудня 1996р.

Боднар О.
Михальчишин А.

ДОДАТОК Д

Фінансовий звіт з харитативно - допомогової діяльності Української спортової централі Америки та Канади

Голова	Мирон Стебельський
Фінансовий Референт	Олесь Напора
Пресовий Референт	Омелян Твардовський

Приходи (в доларах)

1. Пожертви в роках: 1991 – 1996 на спеціальні Фонди – «Відродження Спорту в Україні», «Стипендійного Оксани Баюл» і «Олімпійського».....	267,043.47
2. Банкові відсотки (дивіденди).....	4,832.85
Разом.....	271, 876. 32

Розходи

1. З «Фонду Відродження Спорту в Україні».....	53,355.66
2. З «Фонду Стипендійного О. Баюл»	15,000,00
3. На Олімпіади: Зимову в 1994 і Літню в 1996 рр.....	166,319.98
4. Адміністративні видатки	6,112.44
5. Кошти обміняні з канадських доларів	2,650.58
Разом.....	243,438.66

Зіставлення

1. Загальні приходи:.....	271,876.32
2. Загальні розходи:.....	243,438.66
3. Сальдо (готівка): «Відродження Спорту в Україні».....	28,437.66

**Розходи з поодиноких фондів «Фонд Відродження Спорту в Україні»
(Оплати за реєстрації, членські внески спортивних федерацій, допомога збірним командам і поодиноким спортсменам і інші)**

1. Федерація плавання України.....	170.48
2. Федерація тенісу України.....	4,989.53
3. Федерація водних лижів України.....	515.18
4. Федерація важкої атлетики України.....	800.00
5. Федерація серфінгу України.....	233.76
6. Федерація вітрильноплавства України.....	716.70
7. Федерація легкої атлетики України.....	304.95
8. Федерація волейболістів України	388.45
9. Федерація п'ятиборства України	390.00
10. Федерація велосипедистів України.....	3,602.83
11. Федерація греко-римської боротьби України.....	1,250.30
12. Федерація кану-байдарки України.....	75.70
13. Федерація баскетболістів України.....	178.80
14. Федерація греблі України.....	1,113.67
15. Федерація боксу України	155.50
16. Федерація академічного веслування України.....	67.22
17. Федерація санного спорту України.....	512.00
18. Федерація фігурного катання України.....	915.00
19. Федерація кінного спорту України.....	838.00

20. Федерація легкоатлетистів на батуті України.....	62.62
21. Федерація шахістів України	1,301.00
22. Федерація кульової стрільби України.....	977.00
23. Федерація регбі України.....	219.00
24. Федерація бадмінтону України	1.103.00
25. Федерація гандболістів України.....	985.00
26. Федерація спорту інвалідів України.....	480.00
27. Федерація бейсболу України.....	1,035 00
28. Асоціація любительської боротьби	1.433.00
29. Внесок за тенісисток в чемпіонаті Європи.....	325.50
30. Кошти за приліт збірної плавців України до Монреалю (1991).....	4.420.15
31. Внесок за юнаків-тенісистів в чемпіонаті Європи	582.38
32. Закупівля репрезентативних зимових курток для збірної саночників України.....	1.411.25
33. Видання інформаційної брошури «Про олімпійців України – до Барселони».....	1,319.00
34. Допомога марафонцеві (Володимирові Кривому).....	100.00
35. Допомога Федерації футболу України.....	3,000.00
36. Допомога збірній саночників України	689.00
37. Допомога Вікторові Петренкові.....	1,000.00
38. Допомога тренерам: Г. Змієвській і В. Николаєвій.....	2,000.00
39. Допомога інституту фізкультури у Львові.....	2,050.00
40. Подарунки футболістам збірної України.....	625.00
41. Допомога збірній волейбольній жіночій команді України.....	700.00
42. Подарунок «Спортивній газеті» з нагоди ювілею.....	500.00
43. Допомога Оксані Вацебі у Львові.....	100.00
44. Допомога збірній бейсболу за чемпіонат Європи.....	1,000.00
45. Кошти за тренування збірної саночників в Лейк Плейсіті.....	2,300.00
46. Закупівля спортивного обладнання амбасаді України у Вашингтоні (США).....	399.89
47. Кошти на участь 2 спортсменів біатлону в чемпіонаті світу на Гаваях	500.00
Кошти на участь спортсмена біатлону в Мексиці.....	600.00
Допомога хокейній юнацькій команді України.....	420.00
Переробка відео із зимової олімпіади в Лілліхаммері.....	250.00
Допомога на проведення шахового турніру ім. проф. Попеля у Львові 1996 р.....	1,250.00
Разом:	53,355.66

Звіт видатків:

«Стипендійного фонду Оксани Баюл»

1. Допомога – Стипендія Оксані Баюл в 1993 р.....	10,000.00
2. Допомога у відбудові льодової арени в Одесі.....	5,000.00
Разом:	15,000.00

«Олімпійськими хвилями»

(Видатки з Фондів: «Відродження Спорту в Україні» і «Олімпійського» на потреби підготовки й участі українських спортсменів на Зимовій Олімпіаді в 1994 р. і Літній Олімпіаді 1996 р. в Атланті).

1. Закупівля телекомунікації для передач із зимової олімпіади в Лілліхаммері на Україну.....	4,230.00
2. Закупівля квитків для спортсменів збірної України: Київ – Осло –Київ	884.00
3. Оплата спортсменам добових в Лілліхаммері.....	28,800.00
4. Кошти на запис відео із зимових олімпійських ігор.....	3,000.00
5. Передано громадському комітету в Нью-Йорк від УСЦАК на потреби участі України в олімпійських іграх в Атланті.....	10,600.00
6. Закупівля модерного гімнастичного обладнання для гімнастів – олімпійців України.....	40,557.00
7. Кошти перельоту олімпійців з Нью-Йорку до Атланти.....	2,560.00
8. Кошти для найму автомобіля в Атланті для транспортування олімпійців. ...	1,201.90
9. Кошти для тренування плавців в Атланті: харчування і проживання.....	2,538.58
10. Кошти для тренування спортсменів важкої атлетики: харчування і проживання.....	4,504.00
11. Кошти для тренування спортсменів вільної боротьби.....	4,721.00
12. Кошти для тренування боксерів.....	3,724.00
13. Кошти для тренування велосипедистів.....	1,546.50
14. Кошти для тренування олімпійців в Гайнесвілл.....	8,680.00
15. Кошти для тренування олімпійців в Керроллтон.....	11,772.50
Разом:	166,319.98

Адміністративні розходи фондів: «Відродження Спорту в Україні», «Стипендійного Оксани Баюл» і «Олімпійського» у роках 1991-1996 рр.

1. Поштові оплати.....	1,904.30
2. Канцелярські видатки (набір листів, конверти і інші.....	2,650.58
3. Поїздки, зустрічі-ланчі з представниками НОК і інші.....	1,049.62
4. Подарунки спортсменам (дрібні).....	384.25
5. Поїздка делегації Управи УСЦАК на засідання НОК в Атланті.....	586.43
6. На дрібні видатки представниці Управи УСЦАК.....	250.00
7. Телефонні розмови.....	70. 32
Разом:.....	6,112.44
8. Кошти обміняні з канадських доларів.....	2,650.58
Разом.....	8,763.02

Нью-Йорк (США)

31 жовтня 1996 р.

Примітка. Фінансовий звіт з харитативно-допомогової діяльності УСЦАК, наведений в довіднику “На олімпійських хвилях” (Нью-Йорк, Нью-Джерсі, 1997), наводимо повністю, не змінюючи тексту.

ДОДАТОК Ж
“Комп’ютери і комп’ютерне обладнання для шкіл в Україні”

ДОДАТОК 3

**Стипендіати, які пройшли стажування на Заході завдяки фінансовій підтримці
Фундації розвитку науки в Україні**

Вікторія Єгорова (1991 – 1992), старший науковий співробітник Інституту економіки НАН України в Донецьку. Єгорова, спеціаліст в області вугільної промисловості, прибула до Едмонтону, щоб вивчити енергетичну політику західних урядів, зокрема добування вугілля з широкого погляду економіки, політики та екології.

Віктор Кушнір (1992 – 1993), директор Укрінбанку (Український інноваційний банк) у Києві. Укрінбанк був одним із перших комерційних банків в Україні (заснований 1989 р.). Він відкрив мережу кореспондентських рахунків з великими європейськими банками і двома канадськими: Сі-ай-бі-сі та Роял Банк. В. Кушнір прибув до Едмонтону вивчати канадську банківську систему, зокрема закордонні операції.

Ярослав Глинський (1993 – 1994), старший науковий співробітник Інституту прикладних проблем механіки та математики Національної академії наук України у Львові, спеціаліст з комп'ютерних наук. Протягом чотиримісячного перебування в Едмонтоні Я. Глинський вивчав способи навчання комп'ютерної науки в канадських школах і університетах. Також працював над двома проектами: “Проект комп'ютерного підручника” та “Проект комп'ютерної мови”. Ці проекти знайшли підтримку серед представників української діаспори. На їх розвиток були одержані пожертви. На “Проект комп'ютерного підручника” жертвували: Євген Калужняцький (50 дол.), Стефан Костельний (60 дол.), Катерина Лаб'юк (500 дол.), Іванна Михайленко (50 дол.), Надія Негрич (100 дол.). На “Проект комп'ютерної мови” жертву склали: Ольга Ясінська (150 дол.), Стефан Костельний (60 дол.), Михайло Негрич (100 дол.), Катерина Рожак (1000 дол.), Орест Солтикевич (25 дол.).

Валерій Полковський (1994 – 1995), лінгвіст, який очолював кафедру ділової англійської мови Тернопільської академії народного господарства. З січня по квітень 1995 р. В.Полковський працював у КІУСі та інших відділах Альбертського університету. Він використав ресурси університетської бібліотеки, щоб закінчити кілька проектів. Зокрема, В.Полковський уклав англо-український економічний словник (4.000 висловів), відредагував англійсько-український фразеологічний словник і в чернетковому варіанті написав монографію “Семантичний статус прикметника та проблеми комбінаторики” (120 стор.).

Д-р Владислав Верстюк (1997 – 1998), провідний історик Української революції, завідувач Відділу історії Української революції 1917-1920 рр. в Інституті історії України Національної академії наук у Києві використав своє перебування в Едмонтоні для ознайомлення з виданнями мало доступними в Україні, особливо спогадами учасників революції та науковими працями істориків української діаспори.

Володимир Кулик (1998 – 1999), політолог, дослідник проблем націоналізму, старший співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. Тримісячне перебування в Канаді присвятив дослідженням політичних і

дискурсивних стратегій у середовищі українських “переміщених осіб” у західних зонах окупації Німеччини й Австрії в 1945 – 1950 рр. У бібліотеках Альбертського університету в Едмонтоні та Осередку української культури й освіти у Вінніпезі він опрацював періодичні видання, збірки документів, мемуарну літературу, а також недоступні в Україні теоретичні праці з досліджуваних проблем.

Наталія Черниш (2002 – 2003), із кафедри соціології Львівського національного університету, використала поїздку на підготовку підручника із соціології.

Олексій Гарань (2003 – 2004), Національний університет «Києво-Могилянська академія». «Дилеми політики безпеки в нових геополітичних обставинах».

Ігор (Юрій Ісиченко) (2003 – 2004), Архієпископ Харківський і Полтавський, Української Автокефальної Православної Церкви. «Українська аскетична література середніх віків».

Галина Калужна (2003 – 2004), факультет іноземних мов, Львівський національний університет. «Комп'ютерний виклад матеріалу: виживаючи з обмеженими фінансовими можливостями».

Мирон Капраль (2003 – 2004), Інститут української археографії, Львів. «Соціальні та національні громади в українських містах 16 – 17 ст.».

Анатолій Круглашов (2003 – 2004), історичний факультет, Чернівецький національний університет. «Слов'янська ідея в українській політичній думці XIX – XX ст.».

Микола Рябчук (2003 – 2004), Національний університет «Києво-Могилянська Академія». «Засоби масової інформації в посткомуністичних країнах: ризикований шлях до свободи».

Юрій Шаповал (2003 – 2004), Інститут політичних та етнонаціональних досліджень НАН України, Київ. Щоб взяти участь в обговоренні про штучний голод 1932-33 рр. та виступити з доповіддю: «Голод 1932-33 років в Україні: Що ми знаємо про нього сьогодні?» Окрім того, – для дослідження матеріалів про Українську Повстанську Армію у збірці професора у відставці Петра Потічного.

Примітка. *Складено на основі даних журналу Канадського інституту українських студій при Альбертському університеті за 1991 – 2004 рр.*

ii. ДОДАТОК Е

iii. Проекти науковців з України
підтримані дотаціями
Канадського інституту
українських студій при
Альбертському університеті

iv. за період з 1991 по 2001 рр.

Семен Аннатов (Одеса) “Канадсько-українські відносини: роль української діаспори в Канаді”

Алла Атаманенко (Острог) “Витоки та розвиток вивчення першоджерел української історії”

Олена Бачинська (Одеса) “Дунайське (новоросійське) козацьке військо”

v.

Андрій Боляновський (Львів) “Німецька окупаційна політика і національний рух опору в Україні (1941 – 44)”

Віктор Брехуненко (Київ) “Типологія козацьких груп у XVI – на початку XVII ст. в Східній Європі” та “Соціальна історія козаків у другій половині XVIII ст.”

Сергій Вакуленко (Харків) Переклад A Historical Phonology of the Ukrainian Language Юрія Шевельова

Владислав Верстюк (Київ) “Універсал отамана Григор’єва” та дослідження в архівах УВАН у США

Ігор Винниченко (Київ) “Українці в державах колишнього СРСР: історико-географічні аспекти”

Сергій Войтович (Київ) “Світ соціальних відносин в українській культурі”

Надія Волинець (Музей книги, Бережани) “Повернення імен забутих письменників до української літератури та історичної пам’яті” та “Збереження приміщень Музею книги”

Ліліана Гентош (Київ) “Ватикан і українське питання”

Ігор Гирич (Київ) “Спогади та документи про Валентина Садовського і Центральну Раду”

Віктор Горобець (Київ) “Міжнародні аспекти формування політичної самоідентичності еліти козацької України (середина – друга половина XVII ст.)”

Ірина та Сергій Грабовські (Київ) “Українська культура: від етнічної моделі до національної”

Ярослав Грицак (Львів) “Дослідження соціального походження політичної еліти Західної України у міжвоєнний період”, “Соціальне походження українських галицьких патріотів кінця XIX – початку XX ст.”, підготовка україномовного двотомного видання творів пок. Історика Івана Лисака-Рудницького та видання *The Making of Modern Ukraine: History and Interpretations*

Ярослав Дашкевич (Львів) “Каталогування архівних документів НТШ у Львові, вивезених до Національної бібліотеки в Польщі” та “НКВС у боротьбі проти Української повстанської армії”

Олена Джеджора (Львів) “Історична топографія Галичини: еволюція міст”

Надія Дирда (Музей Богдана Лепкого, Бережани) “Богдан Лепкий і духовна історія України” та “Наукові дослідження спадщини Богдана Лепкого і його доби”

Мирослава Дядюк (Львів) “Політизація українського жіночого руху в Галичині, 1921 – 39 ”

Віктор Єленський (Київ) “Церковні конфлікти в Україні: сучасна ситуація і перспективи злагоди”

Анатолій Зав’ялов (Дніпропетровськ) “Роль іноземних інвестицій у соціально-економічному розвитку України XIX – XX ст.”

Олексій Зарецький (Київ) “Україномовний дискурс 1960 – 80 років: система лексико-семантичних опозицій “

Василь Інкін (Львів) “Сільська кооперація в українських Карпатах XVI – XVII ст.” та “Сільське суспільство українських Карпат”

Георгій Касьянов (Київ) “Український націоналізм”

Віра Качмарська (Київ) “Спогади Григорія Костюка”

Галина Киван (Львів) “Переклад кількох досліджень на українську мову”

Тетяна Кіллесо (Київ) “Праця Івана Григоровича-Барського та повстання київської барокової школи архітектури”

Віталій Кім (Київ) Оплата кошту навчання

Микола Ковальський (Дніпропетровськ, Острог) Дослідна праця у польських архівах та “Українська історіографія в портретах (XIX – XX ст.)”

Віктор Короткий (Київ) Підготовка монографії Син України
Михайлина Коцюбинська (Київ) “Зібрання, переписування й каталогування листів Василя Стуса”

Марина Кравець (Дніпропетровськ, Торонто) “Українсько-кримські стосунки в XVII ст.” Та “Рабство в Кримському ханстві”

Володимир Кравченко (Харків) “Українське національне відродження XVIII – XIX ст.”, “Українська історіографія в XVIII – XIX ст.”, “Україна в російській історіографії” та “Історичний вимір української ідентичності (друга половина XVIII – середина XIX ст.)”

Микола Крикун (Львів) “Сільські громади у Карпатах у XIV – XVII ст.”

Анатолій Круглашов (Чернівці) “Політичні ідеї Михайла Драгоманова”

Петро Кулаківський (Дніпропетровськ, Острог) “Руська, або волинська метрика, 1569 – 1668” та “Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої, 1618 – 48”

Володимир Кулик (Київ) “Націоналізм серед українських “переміщених осіб” після Другої світової війни”

Ольга Курило (Київ) “Археологія українських музеїв”

Сергій Леп’явко (Київ) “Козаки як соціальний стан в Україні раннього XVII ст.” та “Історія південно-східного кордону Польсько-Литовської держави” (середина XV – XVII ст.)

Микола Литвин (Львів) “Військова україніка першої половини XX ст. в польських архівах”

Василь Марочкін (Київ) “Атрибутика та емблематика у містах України XV – XVIII ст.”

Олекса Мишанич (Київ) Видання Історії української літератури М. Грушевського.

Володимир Мільчев (Запоріжжя) “Запоріжжя XVIII ст. у контексті історії бар’єрних зон”

Петро Музиченко (Одеса) “Джерела українського права XIV – XVIст.”

Тетяна Назаренко (Київ) “Українська імігрантська література в Канаді”

Вадим Оліфіренко (Донецьк) “Теоретичні підстави університетського підручника з літератури”

Мирон Онишкевич (Львів) “Діалектологічний атлас Лемківщини, Посання і суміжних регіонів”

Олег Павлишин (Львів) “Українська народна рада та регіональна Народна рада (жовтень 1918 – червень 1919)”

Ігор Підкова (Львів) “Народна рада та парламентська опозиція” та “Історичний словник України”

Валерій Полковський (Тернопіль) “Англо-український економічний словник”

Ірина Попіль (Чернігів) Оплата коштів навчання.

Володимир Потульницький (Київ) “Українська історико-правнича наука в еміграції (1919 – 39)”

Ірина Прельовська (Київ) “Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор Української Автокефальної Православної Церкви (1927)”

Ростислав Радишевський (Київ) “Літопис Леонтія Боболінського”

Юрій Ранюк (Харків) Переклад “Великої чистки”

Олександр Рубльов (Київ) “Радянський тоталітаризм і західноукраїнська інтелігенція в 1920 –х і 1930 – х роках.”

Петро Сас (Київ) “Українська суспільно-політична та історична думка від середини XVI до першої третини XVII ст.”

Петро Секирин (Київ) “Історія української еміграції в канадській топоніміці”

Володимир Сергійчук (Київ) Підготовка курсу з української еміграційної історіографії в Київському університеті ім. Тараса Шевченка.

Олександр Сидоренко (Київ) “Україномовна преса в Росії на початку XX ст.”

Ганна Скрипник (Київ) “Українці в етнічній історії та культурі Криму”

Людмила Смоляр (Одеса) “Жіноче питання та історія жінок у пресі”

Андрій Стародуб (Київ) “Видання українського перекладу Євангелії і український рух в Російській імперії наприкінці XIX – на початку XX століття”

Валерій Степанков (Кам’янець-Подільський) “Польські архівні матеріали про Україну XVII – XVIII ст.”

Дмитро Степовик (Київ) “Сучасна українська ікона” та “Історія Києво-Печерської Лаври”

Іван Стороженко (Дніпропетровськ) “Богдан Хмельницький як полководець, 1653 – 57”

Надія Темірова (Донецьк) “Поміщики України, 1861 – 1917”

Володимир Титов (Київ) “Політична біографія Юрія Немирича”

Юлія Тодуа (Київ) “Колегії Лівобережної та Слобідської України як загальноосвітні заклади” (XVIII і початок XIX ст.).

Сергій Трубчанінов (Кам’янець-Подільський) “Історія Поділля (з найдавніших часів до наших днів)”

Олег Турій (Львів) “Греко-Католицька Церква в Галичині, 1848 – 67” та “Головна Руська Рада, 1848 – 51”

Василь Ульяновський (Київ) Видання протоколів Першого Собору Української Автокефальної Православної Церкви 1921 та “Підготовка збірника документів про Всеукраїнський Православний Собор 1918”

Ярослав Федорук (Львів) “Зовнішня політика України, 1655 – 57”

Вадим Хмарський (Одеса) “Археографічна праця Аполлона Скалковського” та “Біографічний і бібліографічний провідник до робіт Аполлона Скалковського”

Наталія Хобзей (Львів) “Дослідження гуцульських повірок”

Микола Чабан (Дніпропетровськ) “Наукова і політична діяльність Василя Біднова на еміграції, 1920 – 35”

Ігор Чорновол (Львів) “Польсько-українські відносини в 1880 – х і ранніх 1890 – х роках”

Тарас Чухліб (Київ) “Правобережна Україна в кінці XVII – на початку XVIII ст. : політичне становище та адміністративно-територіальний устрій”

Валентина Шандра (Київ) “Малоросійське генерал-губернаторство (1802 – 56): політичний та юридичний статус”

Юрій Шаповал (Київ) “М. Грушевський і більшовицька таємна поліція (1924 – 34)”

Катерина Шудря (Київ) “Концепція розвитку української культури в зарубіжних дослідженнях”

Ярослав Шуплат (Львів) Оплата кошту навчання

Віталій Щербак (Київ) “Творення козацького стану в Україні XVI – XVII ст.”

Наталя Яковенко (Київ) “Князівська влада в Русі – Україні, 1550 – 1650” та конференція українських та білоруських істориків у Чернігові

Максим Яременко (Київ) “Київські чоловічі монастирі XVIII ст.: формування, становище”

Примітка. Підтримка українських студій в Україні подана в ювілейному випуску (25 років) журналу Канадського інституту українських студій при Альбертському університеті за 2001 р. (Детальніше див.: Підтримка українських студій у світі // КІУС. Річний огляд: Ювілейний випуск. – 2001. – С. 23 - 25).

ДОДАТОК К

Список жертводавців з західної української діаспори завдяки яким відбувся II міжнародний конкурс з української мови ім. Петра Яцика в Україні

\$ 55,000	Канадська амбасада у Києві.
\$ 16,979	Пітерсон Станлі, Віловдейл.
\$ 10,000	Данилів Юрій, Торонто.
\$ 8,850	Темертеї Луїза та Констянтин, Торонто.
\$ 4,680	Коці Маріян і Іванна, Лексінгтон, США.
\$ 3,120	Український Братський Союз, президент Олексин, США.
\$ 1,560	Гояни Михайло і Марія, Вудвил, Австралія; Ткач Леся, Данкастер, Австралія.
\$ 1,559	Фундація ім. Івана Багряного, Арлінгтон Гайте, США.
\$ 1,500	Кабаре Локомошон, Міссісага.
\$ 1,350	Романюк Стефанія, Торонто
\$ 1,000	Дем'янчук Олександра, Етобіко; Ключник Святослав, Торонто; Мазуренко Іван, Етобіко; Гладій-Мацьків Тетяна, Торонто; Порицький Андрій, Коністон; Свергуни Григорій та Катерина, Терра кота; Томкові Ярослав і Ольга, Торонто; Товариство Приятелів України, Тандер-Бей; Чемеринські Богдан і Глорія, Вінніпег; Фришкорн Норберт, Міссісага; Торплан Дорадників, Конкорд.
\$ 896	Папіж Олена, Воррен, США.
\$ 736	Шевців Іван, Лінком, Австралія.
\$ 600	Гоголі Михайло і Марія, Торонто .
\$ 500	Дмитерки Ярослав і Юлія, Ніагара Фалс; Махій Михайло, Іслінгтон; Мойсяк Василь, Вестон; Родина Твердохліб, Брайтон; Українська Літературна Спілка, Вінніпег; Яремчуки Оріся і Ілля, Тандер-Бей; адвокати Голдман, Спрінг; Кихлерх Сандерс, Нью-Йорк; Матукас Гразіна і Луї, Клайнберг.
\$ 449	Бачинський Євген, Клівленд, США.
\$ 400	Головайчук Дануся, Едмонтон; Кралки Павло і Катерина, Вінніпег; Ліщина Леонід, Іслінгтон; д-р Мацко Андрій, Бруклін; Світова Федерація Українських Жіночих Організацій, Торонто; Федейки Василь і Юстина, Сейнт Альберт.
\$ 350	Дутки Андрій і Розалія, Бурлінгтон; Норяк Марія, Сідні; Соколики Оксана і Ярослав, Торонто.
\$ 316	д-р Фішер-Слиж Марія, Торонто.
\$ 304	Гець Станіслав, Глендейл, США.
\$ 300	Бігун Зеновія, Ролінг-Гилс, США; Канадське Товариство Приятелів України, Оттава; Михалькові Оля і Тома, Судбури; Пендзеї Богдан і Люба, Етобіко.
\$ 250	адвокати Бусфільд, Дейл-Гарис; Катлер Сміт, Торонто; Ласійчуки Іларіон та Софія, Торонто; Павлюк Оля, Торонто; Ткаченки Теодор і Оріся, Ніагара Фалс; Федько Андрій, Кінкарден; Українська суспільна служба, Тандер-Бей; Макдоналд Джак і Елізабет,

Міссісага; підприємство „Л. - і С. Карпентерс", Брамптон;
підприємство "Пейнт-Кар-Коліжен", Міссісага; будівельна фірма "
Саделбрук", Дансв'ю; підприємство "Сувірієр Ейр Системо",
Етобіко.

- \$ 157** Данчак Михайло, Бруклін, США; Мартиненки Віктор і Галина, Іген, США; Німиловичі Осип і Надя, Філадельфія, США.
- \$ 156** Єфімова Надя, Вудгейвен, США; Яценко Данило, Вудгейвен, США;
Керн- Симиренко К.А., Вест-Лафает, США .
- \$ 155** Гошовські Володимир і Лідія, Йонкерс, США .
- \$ 153** Йосипів Ігор, Нью-Орлінс, США .
- \$ 152** Брунтони Анатолій і Ліда, Памдесерт, США .
- \$ 150** Ляфранс Карол, Марі і Лаурет, Морин Гайтс.
- \$ 135** Миро Михайло, Етобіко.
- \$ 115** Бел Михайло і Ванда, Корал-Гейбелс, США.
- \$ 100** Олексюк-Бейкер Доналд і Мирослава, Торонто; бібліотека-архів св.Володимира, Калгарі; Боєчко Стефан, Етобіко; Вальчин Марія, Торонто; Вергановські Ярослав і Віра, Торонто; Висошанські Омелян і Оріся, Міссісага; Гальчук Ярослав, Сінт Катеринс; Головата Наталія, Торонто; Гринюк Ірина, Торонто; Гурко Стефанія, Торонто; Гуцуляки Ераст та Лідія, Торонто; Гембатюк Ярослав, Торонто; Дозорський Іван і Ольга, Торонто; Закидальські Тарас і Наталія, Торонто; Зеленко Микола, Торонто; Калимон Василь та Ольга, Торонто; Карпюки Петро і Ольга, Міссісага; Козаки Мирон і Дарина, Сейнт-Ленард; Копачі Юрій та Галина, Торонто; Мартюки Богдан і Анжеліка, Торонто; Мартюки Степан і Галина, Торонто; Мацук Йосиф, Монреаль; Палій Ліда, Торонто; Пеленська Надія, Торонто; Потічні Петро і Тамара, Торонто; Роїки Микола і Максим, Велланд; Садівник В., Торонто; Сейчуки Іван та Вікторія, Етобіко; Українсько-Канадське культурне Товариство; Франів Іван, Торонто; Фундація ім. д-ра Цурковського, Торонто; Хомин Юрій, Етобіко; Цибульський Андрій, Монреаль; Чобичі Микола і Ліза, Торонто; Шанти Юрій та Людмила, Торонто; Яблонська Л., Торонто; Яцик Андрій, Торонто; БарклейГрейсон, Торонто; Вергіліо Доменік, Болтон; підприємство „Вестекс Інтернаціональ, Міссісага .
- \$78** Воронін Олександр, Сільвер-Спрінг, США; Добровольський Роман, Торонто.
- \$ 50** Бабій Марія, Торонто; Базюки Любов та Ярослав, Торонто; Винницька Анна, Ла-Сал; Керелюки Василь і Адель, Міссісага; Ковтуни Анатолія та Ричард, Місіага; Куци Честер і Люба, Едмонтон; Лучків Володимир, Торонто; Морос Микола, Торонто; Перфецькі Лев та Марія, Торонто; Підлісний Павло, Торонто; Рипан Олена, Торонто; Скрипник Софія, Едмонтон; Тислевич Микола, Торонто; Хомин Марія, Міссісага; Яремусі Мирослав і Іванна, Торонто; Яцик Володимир, Торонто; підприємство „Ашлер Лампс",

	Міссісага; зал „Бенкет Ройяль”, Міссісага; Гал Джон, Вест-Монтроз; Лі Марилін, Торонто; Літтел Дерек, Торонто; ресторан „Ланч Експрес”, Міссісага; Шварцкопфи Джейн і Томас, Непіан; Стасковичі Джейн і Нестор, Бурлінгтон; Вакер Рой, Наван; Вейлбренер Б. і Р, Оттава
\$ 45	Гамер Гант, Англія.
\$ 40	Гамула Петро, Торонто; Колос Стефан, Торонто; Романський Олександр, Торонто; Шопович-Семенюк Марія, Оттава; Бейтсони Персивил і Анна, Оттава; Лебланк Джулі, Оттава.
\$ 30	Білики Михайло і Стефанія, Торонто; П'ясецька Оксана, Оттава; Лонг Станлі, Торонто.
\$ 25	Бура Анна, Торонто; д-р Гладишевський Мирослав, Калгарі; Мушки Володимир і Ірина, Оттава; Радь Василь, Торонто; Килини Дороті і Доналд, Оттава; Віерули Камерон і Джон, Оттава.
\$ 20	Анонімна пожертва; анонімна пожертва; панство Боровці, Торонто; Бучинський Іван, Міссісага; Дубик Василь, Торонто; Кваписинська Марта, Торонто; Колос Теодор, Торонто; Козак Ірина, Міссісага; Кравці Роман і Ольга, Торонто; Немилівський Іван, Торонто; Потічний Михайло, Торонто; Стасів Ксеня, Торонто; Терефенко Іван, Торонто; Чища П., Торонто; Шпак Степан, Гамільтон; Мері Катерина, Оттава; Морисон Марджорі, Галіфакс.
\$ 15	Алдер Адрі, Гвелф .
\$ 10	Гнип М., Торонто; Пелущак Іван, Торонто; Грейфенбергер А.А., Торонто; Вакер Сильвія, Торонто .
\$ 5	Дольницька Ірина, Міссісага.

разом: 125,762 канад. дол./Cdn Dollars

28 травня 2002 р.

Тарас Карпюк
Виконавчий директор
Освітньої Фундації Петра Яцика

Примітка. Складено на основі списків опублікованих в газетах «Урядовий кур'єр» (Україна) та «Гомін України» (Канада).

ДОДАТОК Л
Звернення
до всіх українських видавців, українознавчих
установ і громадянства в діаспорі

У Центральній науковій бібліотеці ім. В. Вернадського АН України відбулася зустріч голови Українського історичного товариства, головного редактора «Українського історика», професора Кентського державного університету пана Любомира Винара з науковим колективом на чолі з директором бібліотеки, членом-кореспондентом АН України паном Олексієм Онищенком, під час якої були вироблені певні пропозиції щодо поповнення й розбудови фондів бібліотеки.

Центральна наукова бібліотека ім. В. Вернадського АН України і Українське історичне товариство звертаються до видавничих організацій, установ та всіх, хто причетний до видання українських книг, усіх, хто вболіває за долю української культури, з проханням надсилати до Центральної наукової бібліотеки, яка фактично виконує функції Української національної бібліотеки і збирає колекцію закордонної україніки:

- по два примірники книжок, виданих поза межами України;
- по два примірники часописів, продовжуваних та серійних видань, які виходять друком у Європі, Канаді, Америці, Австралії чи будь-де у світі українською та іншими мовами;
- по одному примірнику аудіо та відеоматеріалів.

Ваша шляхетна допомога сприятиме збільшенню духовних скарбів українського народу, відродженню української культури й розбудові Української держави. Зі свого боку наша бібліотека бере на себе зобов'язання задовольняти всі Ваші можливі потреби в книзі шляхом міжнародного книгообміну.

Директор ЦНБ ім. В. Вернадського
АН України, член-кореспондент АН України

О. Онищенко

Президент Українського історичного
товариства, професор Кентського
державного університету

Л.Винар

20 жовтня 1993 р. Київ

ДОДАТОК М

**Матеріали про перший великий спонсорський внесок на користь
Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України
мецената з Канади Петра Яцика**

***Примітка.** Копії матеріалів з архіву Львівської наукової бібліотеки імені В.
Стефаника НАН України. – 1993. – Канцелярія. Листування з
міжнародних питань. – Папка 1. – С. 1-2*

ДОДАТОК Н

**Документи, які засвідчують передачу майна та повернення мандату
Національному університету “Києво-Могилянська академія” президентом
Могилянсько – Мазепинської Академії наук в екзилі (Оттава)
професором Ярославом Рудницьким**

*Примітка. Копії документів з Наукового архіву Наукової бібліотеки
НаУКМА.
- Архів Я. Рудницького. – Папка 11. – С. 1 – 2.*